

Міністерство освіти і науки України
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ХНАДУ)
(кафедра економіки і підприємництва)
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ
(кафедра менеджменту та публічного адміністрування)
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА
(кафедра управління та адміністрування)
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ
(кафедра підприємництва та бізнесу)
КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
(кафедра фінансів суб'єктів господарювання та інноваційного розвитку)

ПРОГРАМА

Наукової Інтернет-конференції
з проблем вищої освіти і науки

**«НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ
ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ В МІЖНАРОДНИЙ
ОСВІТНІЙ ПРОСТІР»**

10 червня 2022 р.

<https://dl2022.khadi.kharkov.ua/course/view.php?id=3122>

Харків
2022

У збірнику представлено матеріали наукової Інтернет-конференції з проблем вищої освіти і науки «Науково-методологічні аспекти підвищення якості підготовки фахівців в умовах діджиталізації та інтеграції в міжнародний освітній простір». Матеріали подано у авторській редакції. Редакційна колегія може не поділяти думки авторів. Автори наукових публікацій несуть відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних назв та гарантують відсутність академічного плагіату. Матеріали призначено для користування широкого кола зацікавлених осіб – науковцями, викладачами закладів вищої освіти, викладачами середніх навчальних закладів, працівниками органів державної влади, підприємствами, здобувачами освіти тощо.

Редакційна колегія:

Голова:

Богомолів В.О. – ректор ХНАДУ, д.т.н., професор, Заслужений діяч науки і техніки України.

Заступники Голови:

Батракова А.Г. – проректор з науково-педагогічної роботи ХНАДУ, д.т.н., професор;

Шевченко І.Ю. – декан факультету управління та бізнесу ХНАДУ, д.е.н., доцент;

Дмитрієва О.І. – зав. кафедри економіки і підприємництва ХНАДУ, д.е.н., доцент.

Члени оргкомітету:

Маліков В.В. – зав. кафедри обліку і оподаткування ХНАДУ, д.н. з держ. упр., професор;

Криворучко О.М. – зав. кафедри менеджменту ХНАДУ, д.е.н., професор;

Аванесова Н.Е. – зав. кафедри менеджменту та публічного адміністрування Харківського національного університету будівництва та архітектури, д.е.н., професор;

Третяк В.П. – зав. кафедри управління та адміністрування ННІ «Каразінська школа бізнесу» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, д.е.н., професор;

Щербак В.Г. – професор кафедри підприємництва та бізнесу Київського національного університету технологій та дизайну, д.е.н., професор;

Зінченко О.А. – зав. кафедри фінансів суб'єктів господарювання та інноваційного розвитку Криворізького національного університету, д.е.н., професор.

Відповідальний секретар:

Нестеренко В.Ю. – доцент кафедри економіки і підприємництва ХНАДУ, к.е.н., доцент.

Науково-методологічні аспекти підвищення якості підготовки фахівців в умовах діджиталізації та інтеграції в міжнародний освітній простір : матеріали наук. Інтернет-конф. з пробщем вищої освіти і науки, м. Харків, 10 черв. 2022 р. / ХНАДУ. Харків, 2022. 424с.

URL: <https://dl2022.khadi.kharkov.ua/course/view.php?id=3122>.

© Колектив авторів, 2022

ЗМІСТ

Секція 1. ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ ТА ЗМІСТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ.....	17
Бондаренко Н.І. Прилуцький технічний фаховий коледж. НОВІ ФУНКЦІЇ ВИКЛАДАЧА В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ.....	17
Водолажська Т.О. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «ЛОГІСТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ».....	21
Євченко В.В. НН ХТЕІ УПА. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ В ОСВІТІ: ПЕРЕВАГИ, ВИКЛИКИ І РИЗИКИ.....	26
Кирчата І.М. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК СИСТЕМИ ОСВІТИ.....	31
Князева О.А. Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку. ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ.....	33
Лопатченко І.С. ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МЕДІА-КОМУНІКАТИВНОГО МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ.....	35
Мачабелі Т.М. ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. РОЗВИТОК ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ ЯК ЕЛЕМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ.....	38
Романюк М.І. ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ.....	43
Федотова І.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ЦИФРОВІЗАЦІЯ У СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	47
Kərimova Mehriban Allahverən qızı. Mingəçevir Dövlət Universiteti, Azərbaycan. İNNOVASIYA YÖNÜMLÜ İNKİŞAFIN ƏSAS AMİLLƏRİ.....	49

Секція 2. МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	52
Бакуменко Р.В., Калюжна В.А., Калюжний А.П., Петраш О.В. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». МОЖЛИВОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19 ТА ВОЄННОГО СТАНУ ПРИ ВИВЧЕННІ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «НАФТОГАЗОВА ІНЖЕНЕРІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЇ».....	52
Бочарова Н.А. Харківській національний автомобільно-дорожній університет. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID19.....	56
Водолаженко О. В. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. ДИНАМІЧНА ГЕОМЕТРІЯ В ДИСТАНЦІЙНІЙ ОСВІТІ.....	60
Деділова Т.В., Токар І.І. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ІНТЕРАКТИВНІ ОН-ЛАЙН ДОШКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	65
Дмитренко А.В. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». ЗМІНИ В СУЧАСНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ.....	67
Дмитрієва О.І. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ СУЧАСНИХ ПЛАТФОРМ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	72
Коч О.Д. ВСП «Криворізький фаховий коледж» Українського державного університету науки і технологій. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «ІНЖЕНЕРНА ТА КОМП'ЮТЕРНА ГРАФІКА».....	75

Лантух О.М., Берлет П.Ю., Бараболіков В.М. Відокремлений структурний підрозділ «Конотопський індустріально-педагогічний фаховий коледж Сум ДУ». ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БІБЛІОТЕКИ МЕТОДОМ ІНТЕГРАЦІЇ ОНЛАЙН ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ	82
Попова А.М. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ГІБРИДНА ОСВІТА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ ТА ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ КАРАНТИННИХ ЗАХОДІВ	87
Прокопенко Н.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	89
Прокоп'єва А.М., Петрушин Д.В. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19	93
Романенко О.Ю. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ЗМІШАНИЙ ПІДХОД ДО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ОПИТ РОБОТИ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19	96
Хорошилова І.О. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. МЕТОДОЛОГІЯ ПРОВЕДЕННЯ ОЧНИХ І ДИСТАНЦІЙНИХ ЛЕКЦІЙ – НЕДОЛІКИ ТА ПЕРЕВАГИ	100
Секція 3. ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	105
Skinder N., Torianik I. Kharkiv College of Trade and Economics of the State University of Trade and Economics. ASPECTS OF MENTORSHIP IN DISTANCE LEARNING DURING THE WAR	105
Skinder N. Kharkiv College of Trade and Economics of the State University of the Trade and Economics. “SOFT SKILLS” AS AN ACADEMIC DISCIPLINE FOR	

STUDENTS OF PROFESSIONAL HIGHER EDUCATION.....	107
Василенко О. М. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. РОЛЬ ВОЛОНТЕРСТВА В ПРАКТИКООРІЄНТОВАНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	109
Величко Я.І. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ВНЗ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	114
Вербицька В.І., Перунова О.М., Осадчій Д., Костяниця Д. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	117
Глобіна Л.В. Полтавський державний медичний університет. ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	121
Голованова О.М., Постольна Н.О. Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ. ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ MOODLE В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ХАРКІВСЬКОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ ДТЕУ.....	123
Гринченко О.С., Гринченко Т.О. Відокремлений структурний підрозділ «Криворізький фаховий коледж Національного авіаційного університету». ПРОБЛЕМИ Й ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	126
Гурбанова Н. Н., Уразова Г.О. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ РФ ПРОТИ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ: МЕТОДИ ПРОТИДІЇ.....	128

Деділова Т.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. АКТУАЛЬНІСТЬ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	131
Деділова Т.В., Токар І.І. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ОНЛАЙН ДОЩОК В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	133
Козуб Г., Іванова О. Полтавський державний медичний університет. ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО ОСВОЄННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВИ МЕДИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	136
Кривошапов С.І., Мармут І.А., Горбик Ю.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ТЕХНОЛОГІЯ ПРОВЕДЕННЯ У ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМІ ДЕРЖАВНОГО ІСПИТУ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «АВТОМОБІЛЬНИЙ ТРАНСПОРТ»	141
Кудлай В.О., Зеленський М.В. Маріупольський державний університет, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. ЕЛЕКТРОННИЙ ЖУРНАЛ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО ДОКУМЕНТУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ	145
Ларін Д.І. Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. ЗДАТНІСТЬ ДО НАВЧАННЯ ЯК ІНТЕГРАЛЬНА МОДЕЛЬ ЖИТТЄВОГО СВІТУ ОСОБИСТОСТІ В ПЛОЩИНІ ДОСЛІДЖЕНЬ ТЕТЯНИ ТИТАРЕНКО	151
Нестеренко В.Ю., Сідельнікова В.К. Харківський національний автомобільно- дорожній університет, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ ВІЙНИ	154
Саяпіна І.О. Державний університет інфраструктури та технологій. АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ ЗАСТОСУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ	

МЕТОДІВ ОСВІТИ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ COVID19 ТА ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	156
Шершенюк О.М. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК СПОСІБ ДОСТУП ДО ЯКІСНОЇ ОСВІТИ.....	159
Секція 4. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ.....	162
Verbytska V.I. Kharkov national automobile and highway university. STUDENT'S INTERNAL POSITION AS A FACTOR OF HIS SUCCESS IN EDUCATIONAL AND PROFESSIONAL ACTIVITIES.....	162
Ачкасова Л.М., Водолажська Т.О. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	167
Бабайлов В.К. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ВВЕДЕННЯ ПОНЯТТЯ ЛОГІСТИЧНИЙ РЕНТИ ЯК КРОК ДО ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	170
Бабайлов В.К. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ВСЕЗАГАЛЬНА НАУКА ЯК НОВА ФУНДАМЕНТАЛЬНА МЕТОДИКА.....	172
Бабайлов В.К. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ПОГЛИБЛЕННЯ РОЗУМІННЯ ТЕРМІНУ ЯК ЗВИЧАЙНОЇ ТЕХНІКИ ДОСЛІДЖЕННЯ І ВИРОБНИЦТВА.....	173
Бабайлов В.К., Шершенюк О.М. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ПОГЛИБЛЕННЯ РОЗУМІННЯ СЛОВА ЯК СИНТЕЗУ МЕТОДИКИ І ТЕХНІКИ.....	176
Вітер М.Б., Зубрецька Н.А., Сілантьєва Ю.О. Національний транспортний університет. ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	178

Гребенщикова О. Г. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	182
Дмитрієва О.І., Дмитрієв І.А. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ДУАЛЬНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ.....	187
Дмитрієва О.І., Дмитрієв І.А. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЇ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	189
Ковальова Т.В., Ковальов П.А. Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Національний університет цивільного захисту України. ПРО ВИМОГИ ДО ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ПРИ СКЛАДАННІ ЕКЗАМЕНІВ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	191
Ковальчук В. В. Державний університет інфраструктури та технологій. ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	194
Криворучко О.М. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ПРОЦЕСІВ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	198
Кудрявцев В.М. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ.....	202
Кучеров Г.Г. НРЗВО “Кам’янець-Подільський державний інститут”. СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА У ВУЗІ ЯК КРИТЕРІЙ ЯКОСТІ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ.....	206
Лемак Д.В., Швардак М.В. Мукачівський державний університет. АЛГОРИТМ РЕФЛЕКСИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ.....	210

Леонтьєва Л.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ.....	213
Пахомова Л.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ПОГЛИБЛЕННЯ РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ ЯК МЕТОДИКИ.....	216
Перетяцько Є., Петренко С.П. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. ЩОДО ТАКТИКИ ПОВЕДІНКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІ З МЕТОЮ УНИКНЕННЯ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ.....	218
Руденко І.В. Харківський торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету. ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	220
Суржик Ю.О. Лозівська філія Харківського державного автомобільно- дорожнього коледжу. СУЧАСНІ КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ЯКОСТІ ОСВІТИ.....	222
Тукова Т. В., Ел Ансарі А. Полтавський державний медичний університет. КРАЄЗНАВСТВО ЯК АДАПРАЦІЙНА ПЛАТФОРМА СТУДЕНТА- ІНОКОМУНІКАНТА.....	225
Хорошилова І.О. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ВПЛИВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА САМОСТІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТІВ.....	229
Хорошилова І.О. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ ТА ЇЇ ПОКРАЩЕННЯ.....	233
Шершенюк О.М. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ.....	236

Abbasova-Zeynalova Nuranə Nazim qızı. Mingəçevir Dövlət Universiteti.	
TƏHSILDƏ KEYFIYYƏTİN IDARƏ OLUNMASININ PROQNOZLAŞDIRILMASI.....	239
Hacıyev Azər Vahid oğlu. Mingəçevir Dövlət Universiteti.	
ƏMƏK BAZARI VƏ TƏHSİL SİSTEMİNİN QARŞILIQLI ƏLAQƏSİ.....	242
Məmmədov Saqib Yaşar oğlu. Mingəçevir Dövlət Universiteti.	
QARABAĞDA “AĞILLI ŞƏHƏR” VƏ "AĞILLI KƏND" KONSEPSİYASININ TƏTBİQİ BÖLGƏNİN İNKİŞAFINI SÜRƏTLƏNDİRƏCƏK BAŞLICA AMİL KİMİ.....	247
Niftəliyeva Nərgiz Nazim qızı. Mingəçevir Dövlət Universiteti.	
ŞAĞİRDLƏRİN İDRAK FƏALLIĞININ ARTIRILMASI.....	252
Nəsibova Arifə Carı qızı. Mingəçevir Dövlət Universiteti.	
DÖVLƏT STRATEGİYASINDA TƏHSİLİN İNKİŞAFI HƏDƏFLƏRİ.....	256
Секція 5. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІКИ І ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	260
Huseynova Ruhiyya Adil gizi. Mingachevir State University.	
THE ROLE OF SPECIALISTS IN THE INNOVATIVE ACTIVITIES OF ENTERPRISES.....	260
Бабайлов В.К. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.	
УТОЧНЕННЯ ЗАКОНУ ВАРТОСТІ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	264
Блага В.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.	
АНАЛІТИЧНІ НАВИЧКИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ.....	266

Блага В.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ	267
Блага В.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. СИЛЬНІ СТОРОНИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ	269
Блага В.В., Благой В.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харківський національний університет будівництва та архітектури. РОБОТА ЕКОНОМІСТА В АКАДЕМІЧНИХ КОЛАХ	270
Блага В.В., Благой В.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харківський національний університет будівництва та архітектури. ФАХІВЦІ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ У ТЕХНОЛОГІЧНИХ КОМПАНІЯХ	272
Богач О. В., Клименко Т. В. Лозівська філія Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу. СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ЕКОНОМІКИ ДЛЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР	273
Болдовська К.П. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ	276
Деділова Т.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ДЛЯ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «ЕКОНОМІКА» ЗА СПРЯМОВАНІСТЮ ХНАДУ	278
Дмитрієва О.І. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ІННОВАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА УПРАВЛІННЯ СТАРТАП ПРОЄКТАМИ» В РАМКАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	281
Іжевський П.Г. Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ	

ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	284
Маліков В.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.	
ПРО ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК (ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ)»	287
Нифталиев Н. Ф. Мингечевирский государственный университет.	
ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ К ОБУЧЕНИЮ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЕЙ С УЧЕТОМ МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА.....	290
Непран А. В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет.	
РОЛЬ СТАТИСТИКИ В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	298
Нестеренко В.Ю., Болотова Т.М. Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ.	
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ГАЛУЗІ ЕКОНОМІКИ І ПІДПРИЄМНИЦТВА В 2021/2022 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ.....	301
Томашук І. В. Вінницький національний аграрний університет.	
ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	302
Əliyeva Təranə Əsman qızı. Mingəçevir Dövlət Universiteti.	
SAHİBKARLIQ ÜZRƏ MÜTƏXƏSSİSLƏRİN HAZIRLANMASINDA INNOVATIV METODLARDAN İSTİFADƏNİN ZƏRURİLİYİ.....	308
Xəyalə Xəlilova Qəmbər qızı. Mingəçevir Dövlət Universiteti.	
AQRAR SEKTORDA KOOPERASIYA MÜNASİBƏLƏRİNİN SOSIAL-İQİSADI SƏMƏRƏLİLİYİ.....	311

Секція 6. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ЗВО І РОЗВИТОК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ.....	316
Алієв Р.А. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ВПЛИВ АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ НА ФІЗИЧНИЙ СТАН СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	316
Алієв Р.А. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ОСНОВНІ АСПЕКТИ МЕТОДИКИ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З ОЗДОРОВЧОЇ АЕРОБІКИ У ВНЗ.....	320
Безніс О.Є. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ВПРОВАДЖЕННЯ ВОЛЕЙБОЛУ У ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	325
Безніс О.Є. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. РОЗВИТОК СПРИТНОСТІ ТА КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ВНЗ.....	329
Безніс О.Є. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. РОЗВИТОК ШВИДКОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ ЗІ СТУДЕНТАМИ ВНЗ.....	333
Безніс П.С. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В КРАЇНАХ АЗІЇ.....	337
Безніс П.С. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. РОЗВИТОК ШВИДКІСНО-ТЕХНІЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ФУТБОЛІСТІВ.....	342
Петренко С.П., Голубева А. Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. СПЕЦИФІКА ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ.....	347
Дегтярьов Д.І., Вознюк К.Г. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ.....	350

Задорожня Р., Петренко С.П. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. СУЧАСНІ ПИТАННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ КУРСАНТІВ ЗВО ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ	353
Зайцев С.С. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЗМАГАНЬ У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ	355
Замрозевич-Шадріна С. Р. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ	359
Іванко І.К. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ВПЛИВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ ВНЗ	362
Кірсанов М.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. РОЗВИТОК ФІЗИЧНИХ І ПСИХОМОТОРНИХ ЗДІБНОСТЕЙ	366
Кофанов І.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ОСНОВНІ МЕТОДИ ВИХОВАННЯ ВИТРИВАЛОСТІ У СТУДЕНТІВ ВНЗ	370
Кофанов І.В. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ПРОБЛЕМИ СПОРТИВНИХ КЛУБІВ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ	374
Курилко М.Ф. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ОСНОВИ ТЕХНІКИ БІГУ НА КОРОТКІ ДИСТАНЦІЇ	379
Курилко М.Ф. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ	383
Лавроненко В.О., Петрушин Д.В. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ	389

Малахова К.Д., Петренко С. П. Дніпропетровський державний університете внутрішніх справ. ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ФІЗИЧНОЇ СИЛИ ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТА СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД	391
Плотніков Є.К. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ЗАЛУЧЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО АКТИВНОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ	395
Рибалко М. Д., Петренко С. П. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СЕРЕД КУРСАНТІВ МВС	400
Семенов А.І. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ	402
Слівінська К., Петрушин Д. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ 3 ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	407
Смоляков Д.О. Харківський національний автомобільно-дорожній університет. ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИТРИВАЛОСТІ ГРАВЦІВ У НАСТІЛЬНОМУ ТЕНІСІ	413
Фісун Н., Петренко С.П. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ	418
Черкасова О. М., Петрушин Д. В. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. СПОРТ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ШКІДЛИВИМ ЗВИЧКАМ	420

СЕКЦІЯ 1. ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ ТА ЗМІСТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

НОВІ ФУНКЦІЇ ВИКЛАДАЧА В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Бондаренко Н.І., викладач

Прилуцький технічний фаховий коледж

bondarenkonativ@gmail.com

Сьогодні навчальні заклади та освіта загалом переживають справді фундаментальні зміни. Змінилася сама суть освіти – це більше не колекціонування дат та назв, а в першу чергу формування поглядів і світогляду.

Раніше функція записування і відтворення матеріалів лекцій була вкрай важливою у навчанні, а на іспитах перевіряли саме обсяг та рівень засвоєної студентом інформації. В сучасному світі необхідність запам'ятовувати величезні обсяги інформації відпала, а викладач вже не є ексклюзивним носієм знання.

Нині настала нова епоха у навчанні. Кінцевим результатом в освіті тепер є не запам'ятовування, а **синтез, аналіз та творчість**. Ось чому, суспільство сьогодні висуває нові вимоги до професійних функцій педагога.

Вивчаючи соціальний феномен– конфлікт поколінь американський історик Вільям Штраус і демограф Ніл Хоув дійшли висновку, що кожні 20 років відбувається зміна поколінь людей, схильних розділяти особливий набір переконань, стосунків, цінностей і моделей поведінки, оскільки вони росли в однакових історичних умовах.

Сьогодні українська вища школа має справу переважно з представниками покоління Z.

Відомо, що представники цього покоління розглядаються як діти покоління X, а іноді й покоління Y, і як діти інформаційних технологій, бо з усіма сучасними гаджетами вони на «ти» ще з раннього дитинства. Діти покоління Z не мали дитинства у звичному для покоління X та Y «дворовому» колективі, а тому вони не є командними гравцями, їх треба цьому вчити. Вони часто порушують субординацію, на рівних спілкуються зі старшими за віком. Досить волелюбні, тож їх не можна примушувати до будь-чого, однаково вони не будуть робити те, чого не забажають самі. Більшість інформації діти цього покоління отримують з інтернет-ресурсів, і така освіта часто має ситуативний і поверхневий характер.

Стандартні методи навчання не завжди ефективні з поколінням Z. Вони сприймають інформацію не тільки через особисті переваги при виборі формату, але й у тому числі фізіологічних характеристик. Сучасні здобувачі освіти менш посидючі, ніж їхні батьки. Тривалість концентрації уваги для них, за даними аналітиків, становить лише 8 секунд. Кожен десятий страждає на синдром дефіциту уваги та гіперактивності.

Поколінню Z важче сприймати традиційні формати навчання. Хтось швидше схоплює новий матеріал, у той час як іншим потрібно більше часу, щоб зрозуміти тему. Онлайн-навчання, засноване на індивідуалізації, стає для них незамінною підмогою в освоєнні початкової програми. Згідно з опитуванням McKinsey, «зетам» комфортніше вчитися на цифрових платформах, ніж у традиційних освітніх закладах. У такому форматі кожен може самостійно визначити темп проходження матеріалу та концентрувати зусилля на окремих темах, прогалинах у знаннях.

Діти покоління Z можуть миттєво отримувати інформацію з будь-якої частини світу, тому сучасний викладач втратив свою функцію основного джерела знань, організатора репродуктивного навчання. Для них він скоріше мудрий провідник в океані знань, від якого очікують організації взаємодії на засадах партнерства, поваги, врахування індивідуальних особливостей,

створення умов для розкриття їхнього потенціалу, використання сучасних технологій навчання, ініціативності, творчого підходу.

Тобто, сучасний викладач повинен відійти від установки: «Я в класі – головний!» і мусить намагатися давати слухачам більше свободи та можливостей управляти власним процесом навчання; давати більше групової роботи і завдань, які передбачають самостійне вивчення з урахуванням певних потреб слухачів; урізноманітнювати завдання та проводити ігри-симуляції; давати дітям можливість навчатися один в одного; опановувати новітні комп'ютерні технології; давати зворотній зв'язок кожному учню.

Вчителі- це еліта, яка має показувати нові стандарти! І тому, сучасний викладач - це наставник, керівник, який здійснює підтримку і організацію активної роботи групи, модератор, який виконує роль лідера робочого колективу з метою використання потенціалу групи для вироблення найкращих рішень, і мотивування на втілення цих рішень.

Нові функції педагога передбачають і зміну навичок. Викладачі майбутнього повинні опанувати нові компетенції:

- цифрову грамотність. За даними наукових досліджень у пост-коронавірусному світі зростатиме попит на педагогів з гарним знанням принципів онлайн-навчання, а також адаптацією до цифрового світу.

- аналітичні здібності. Практико-орієнтоване, гнучке та змішане навчання вимагають постійного оновлення і контенту, і методик, і технологій. Викладачам доведеться більше самостійно аналізувати інформацію, вибираючи найрелевантніші дані, ніж спиратися на готові методичні посібники та підручники.

- вміння вчитися. Багато навичок у сучасному світі стрімко застарівають, і це повною мірою стосується й самих спеціалістів у сфері освіти. Тому вміння безперервно (і найчастіше самостійно) вчитися стане однією з основних вимог до викладачів.

- організаційні навички та проектне мислення. Проектне мислення є важливим, оскільки все більший наголос робиться на міждисциплінарні знання

та дослідницький підхід. Власне, сама по собі викладацька діяльність стає проектною: вона націлена на реальний результат у вигляді засвоєння знань, які студент може застосувати на практиці замість абстрактних відпрацьованих годин або виконаних планів.

Отже, нові запити до системи освіти, глибоке проникнення гаджетів та інтернету в повсякденне життя, зростаюча популярність концепції безперервного навчання (lifelong learning), формат змішаного навчання (blended learning), що набирає обертів, — лише деякі з факторів, що трансформують традиційну модель взаємодії між викладачем та студентом [2]. Як наслідок змін функцій і формату освіти, змінюється також і роль викладача: він сьогодні не лише передає студентам знання, але і дає їм цілу систему soft skills, навичок дослідницької роботи, розвитку власної кар'єри тощо.

Ще близько 100 років тому відомий британський шахіст Вільям Артур Уорд сказав: «Середній учитель розповідає. Хороший учитель пояснює. Дуже добрий учитель демонструє. Великий учитель надихає». У контексті сучасної освіти середньому вчителю вже майже не залишилося місця.

Література:

1. Strauss William, Howe Neil. (1997) The Fourth Turning: An American Prophecy - What the Cycles of History Tell Us About America's Next Rendezvous with Destiny. N.Y. Broadway Books. 400 с.
2. Каменська Ірина Степанівна, Жалоба Юлія Едуардівна. (2021). Інформаційні технології в освітньому процесі при підготовці педагогів професійного навчання в умовах глобалізації. Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences • Volume 2, 59-60. <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/download/15724/14139/>

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «ЛОГІСТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»

Водолажська Т.О., к.е.н., доцент,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
tatyana.vodolazhska@gmail.com

Теперішні реалії та стан української освітньої системи, зокрема системи вищої освіти, диктують невідкладні вимоги впровадження серйозних якісних перетворень у ній з метою поліпшення та приведення у відповідність до європейського рівня. Серед усіх можливих способів досягнення зазначеної цілі увагу заслуговують освітньо-професійні програми (ОПП), які опановують майбутні фахівці усіх галузей та спеціальностей.

У складі кожної такої ОПП виокремлюють низку компетентностей випускників, зокрема інтегральну, загальні та спеціальні (фахові). Для набуття таких компетентностей здобувачами вищої освіти в ході навчання передбачається опанування ними певного визначеного переліку освітніх компонентів (обов'язкових та вибіркових). У даному дослідженні проведено аналіз обов'язкових освітніх компонентів на прикладі ОПП «Логістичний менеджмент» для другого (магістерського) рівня вищої освіти (за спеціальністю 073 «Менеджмент»), адже нині цей напрямок дійсно є актуальним, потрібним та затребуваним як на ринку на ринку праці, так і серед абітурієнтів.

В Україні підготовку здобувачів вищої освіти за ОПП «Логістичний менеджмент» проводять у низці закладів вищої освіти України, зокрема у Національному транспортному університеті (НТУ); Одеському національному морському університеті (ОНМУ); Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця (ХНЕУ); Національному аерокосмічному університеті ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (НАУ «ХАІ»); Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті (ХНАДУ) тощо.

Розвідка та порівняльний аналіз обов'язкових освітніх компонентів здійснено на підставі ОПП «Логістичний менеджмент» ХНАДУ [2], ОПП «Логістика» ХНЕУ [3], ОПП «Логістика» НТУ [4], ОПП «Логістика» НАУ «ХАІ» [5] та ОПП «Морська логістика» ОНМУ [6] (табл. 1).

Результати аналізу низки освітніх компонентів, відмічених у подібних освітньо-професійних програмах перелічених вище закладів вищої освіти, дозволили підсумувати : такі ЗВО в змісті відповідних ОПП «Логістичний менеджмент» передбачають відмінні переліки обов'язкових освітніх компонентів [2-6]. Всі вони безперечно є сучасними та актуальними, дозволять майбутнім фахівцям опанувати різні аспекти логістичної діяльності.

Література:

1. Стандарт вищої освіти України за спеціальністю 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» для другого (магістерського) рівня вищої освіти. Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti>

2. Освітньо-професійна програма «Логістичний менеджмент» другого рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» ХНАДУ. Режим доступу : <https://www.khadi.kharkov.ua/education/katalog-osvitnikh-program/073-menedzhment/>

3. Освітньо-професійна програма «Логістика» другого рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» ХНЕУ ім. Семе́на Кузне́ця. Режим доступу : <http://www.eeml.hneu.edu.ua/specialization-logistics/>

4. Освітньо-професійна програма «Логістика» другого рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» НТУ. Режим доступу : <http://www.ntu.edu.ua/osvitni-programi/>

5. Освітньо-професійна програма «Логістика» другого рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та

адміністрування» НАУ «ХАІ». Режим доступу :
https://pstu.edu/uk/educational_program/logistychnyj-menedzhment/https://khai.edu/ua/education/osvitni-programi-i-komponenti/osvitni-programi-magistriv/osvitno-profesijni-programi88/logistika2/

б. Освітньо-професійна програма «Морська логістика» другого рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» ОНМУ. Режим доступу : <https://onmu.odessa.ua/ua/nnimb/specialities-master/mar-logistic.html>

Таблиця 1 – Порівняльний аналіз обов’язкових освітніх компонентів ОПП «Логістичний менеджмент» за спеціальністю 073 «Менеджмент» для другого (магістерського) рівня вищої освіти

Обов’язкові освітні компоненти ОПП «Логістичний менеджмент»	Освітні програми ЗВО				
	ХНАДУ	ХНЕУ	НТУ	ХАІ	ОНМУ
1	2	3	4	5	6
Інтелектуальна власність (інтелектуальна власність та трансфер технологій)	+	+			
Методологія та організація наукових досліджень	+		+	+	+
Ділова іноземна мова (іноземна мова наукового спілкування)	+		+		+
Управління ланцюгами постачань (інноваційне управління ланцюгами поставок)	+	+	+	+	
Логістичний менеджмент	+	+	+	+	+
Проектування логістичних систем	+		+	+	
Управління якістю	+				
Управління проектами і змінами	+	+			
Психологія управління	+				
Інформаційні системи і технології в менеджменті (в логістиці, в управлінні організацією)	+		+		+
Менеджмент організацій		+			
Управління розвитком		+			
Маркетинг інновацій		+			
Моделювання інноваційно-логістичних процесів		+			
Інноваційні технології в логістиці		+			
Консультаційний проект		+			
Міжнародне приватне право			+		
Планування і оцінювання інвестиційних проектів			+		
Цифрові платформи в управлінській діяльності				+	
Корпоративне управління				+	
Фінансовий менеджмент				+	
Транспортна логістика				+	

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6
Антикризовий менеджмент					+
Цивільний захист та охорона праці в галузі					+
Ділове адміністрування					+
Управління конкурентоспроможністю					+
Науково-дослідна практика		+	+		
Виробнича практика (стажування)			+		
Передатестаційна практика				+	
Переддипломна практика	+	+			+
Випускна кваліфікаційна робота (дипломна робота)	+	+	+	+	+

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ В ОСВІТІ: ПЕРЕВАГИ, ВИКЛИКИ І РИЗИКИ

Євченко В.В., к.е.н., доцент

НН ХТЕІ УПА

Yevchenko_veronika@ukr.net

Сучасний етап світового економічного та соціального розвитку характеризується суттєвим впливом на нього цифровізації. Розвиток нових інформаційних та комунікаційних технологій породжує системні зміни у всіх сферах суспільного життя. Вочевидь, освіту, як із найважливіших видів людської активності, неспроможна перебувати осторонь цього процесу. І одним із ключових проявів віртуалізації суспільства є тенденція діджиталізації освіти. Як новий тренд світового суспільного розвитку, що прийшов на зміну інформатизації та комп'ютеризації, він заснований на цифровому поданні інформації, яке в масштабах економічного та соціального життя як окремої країни, так і всього світу призводить до підвищення ефективності економіки та покращення якості життя.

Термін походить від англійської «digitalisation», яка дослівно перекладається як «оцифрування» або «приведення до цифрової форми». Проте досі не отримав стійкого фонетичного звучання – часто можна почути «діджиталізація», що ближче до оригінальної англійської вимови.

Перше значення терміна діджиталізація – переклад інформації з аналогових форматів до цифрових, зрозумілих сучасним комп'ютерам. Цифрова трансмісія інформаційних даних, закодованих у дискретні сигнальні імпульси, широко застосовується у сучасних системах зв'язку. Діджиталізація дозволяє змісту легко «транспортуватися» будь-яким каналом електронної комунікації. У США у діджиталізації бачать шлях до інформаційного суспільства, подальшої глобалізації та транснаціоналізації інформаційних зв'язків на всій планеті. У Європі та інших регіонах світу існує інша точка зору на діджиталізацію, пов'язану із захистом наземного мовлення як засобу

збереження національно-локальних особливостей та інтересів за допомогою власних інформаційних засобів.

Рейтинг цифрової конкурентоспроможності 2019 р. розраховувався для 63 країн світу на основі аналізу 50 показників, що враховують рівень готовності країн до цифрової трансформації, стан регуляторного середовища, інвестиції, освіти та НДДКР, потенціал цифрових технологій, капіталізацію ІТ галузі тощо. Вже третій рік IMD вимірює здатність і готовність національних економік прийняти та досліджувати цифрові технології як ключовий фактор економічних перетворень у бізнесі, уряді та суспільстві в цілому. Для оцінки країн враховуються три ключові фактори: знання (здатність країни розуміти та вивчати нові технології), технології (здатність розробляти цифрові інновації) та готовність до майбутнього. Крім того, цього року до розрахунку рейтингу було введено дві нові змінні, пов'язані з робототехнікою. У ході дослідження оцінюються здатність та готовність країн-учасниць вивчати та впроваджувати цифрові технології як ключовий драйвер трансформації бізнесу, державного управління та суспільства у широкому сенсі.

У 2019 році Україна посіла 60 місце. Лідерство зберегли США, Сінгапур, Швеція, Данія та Швейцарія. Топ-5 поділяють загальну нитку з погляду зосередження отриманні знань, але кожен із новачків по-своєму підходить до цифрової конкурентоспроможності. США та Швеція наслідують збалансований підхід генерації знань, створення сприятливих умов для розвитку технологій та готовності прийняти інновації. Сінгапур, Данія та Швейцарія віддають пріоритет одному або двом факторам [1].

У цілому нині, процес цифровізації економіки неспроможна розглядатися як самоціль як лише на рівні окремої фірми, і лише на рівні держави. Діджиталізація, що є перекладом у цифровий формат як самого інформаційного наповнення системи освіти, так і комунікацій, існуючих у межах, виступає основний формою перетворень, з позицій формування інформаційного нашого суспільства та економіки знань.

Технологічні зміни, що продовжуються, дають можливості, але й вимагають нових типів навчання як на ранніх етапах розвитку, так і протягом усього життя людей. Зараз, більше, ніж будь-коли, люди різного віку повинні мати можливість постійно оновлювати свої навички взаємодії з навколишнім середовищем та іншим світом. Одним з питань у рамках тенденції діджиталізації освіти виступає реалізація дистанційного навчання на нових засадах та з новими можливостями цифрових технологій. Одна з головних переваг використання цифрових технологій у процесі навчання – це те, що викладач буде не тільки в змозі контролювати прикладну ефективність навчання, але й також швидкість освоєння учнями матеріалу, кількість часу, витрачене на вирішення будь-якої конкретної задачі, рівень розуміння нової інформації і т.д., тоді як традиційні методи навчального контролю дозволяють лише «грубі» оцінки параметрів, наприклад, виходячи з підсумкових оцінок.

Завдяки онлайн технології викладачі будуть звільнені від великої маси паперових документів. Є очевидні переваги і для тих, хто навчається. Сучасні цифрові технології забезпечують можливість працювати над будь-яким проектом у групі, обмінюватись думками та ідеями. Така технологія як інтерактивні планшети для представлень, семінарів та конференцій забезпечує можливості залучити інтерес до значно більшої кількості учасників, у той час як 3D технологія моделювання дозволяє учасникам візуалізувати майже будь-яку ідею за допомогою показу графа у двовірній площині, полегшуючи вирішення складних проблем творчим та неформальним способом.

Не менш важливою тенденцією розвитку освіти в умовах глобалізації стане її інституційне перетворення. Вже сьогодні ми стоїмо на початку етапу, коли зазначені вище тенденції цифрової та онлайн-освіти наполегливо вимагатимуть свого організаційного оформлення в освітні установи нового типу. Має бути переглянуто саму суть освіти і визначити, у чому полягає його призначення, що і хто для нього справді важливий. Освітні інновації, а також фактичне стирання кордонів між окремими країнами забезпечать доступ до будь-якого освітнього контенту в інтернеті, кількість якого сьогодні зростає

лавиноподібно. Таким чином, освіта майбутнього має на меті здатне забезпечити пізнання нових мов і культур, знайомство з новими людьми, віртуальні подорожі, набуття знань і навичок, практично, не виходячи з дому. Але, водночас, воно підвищуватиме рівень критичного мислення учня, прищеплюватиме йому лідерську мотивацію разом із здатністю працювати в команді.

Дослідники Даремського університету завершивши дослідження впливу цифрових технологій на освіту, дійшли деяких цікавих висновків. Відповідно до їх висновків, діджитал-технологія повинна лише доповнити, але не витіснити традиційні освітні методики, найповніше реалізуючись у роботі з учнями з уповільненим освоєнням матеріалу або з особливими потребами. Крім того, найкращі результати можуть бути досягнуті, якщо використання такої інформаційної технології має певну періодичність, приблизно тричі на тиждень. Часте використання інноваційних методів може поступово зменшувати їх ефективність у засвоєнні інформації.

Впровадження інноваційних цифрових технологій та розвиток нових педагогічних методів на їх основі не тільки змінять форми та засоби викладання, але все фізичне середовище, в якому воно здійснюється. Сучасна освітня система переживає кризу креативності. Більшість занять слабо заохочують учнів до самостійного пізнання нового, встановлення об'єктивного зв'язку отриманих знань з навколишнім реальним світом, використання своєї уяви для пошуку нестандартних відповідей на стандартні питання замість застосування стереотипних моделей. Тому клас майбутнього має стати не місцем передачі знань, а місцем розвитку людського розуму, головним завданням якого виступають творчість та інновації, а не повторення заучених фактів чи механічна відповідь на тести.

Незважаючи на переважання позитивних прогнозів діджиталізації освіти, слід зазначити низку проблем та ризиків, що перешкоджають успішності реалізації цього процесу:

Цифровізація посилить соціальну нерівність у суспільстві, оскільки її плоди не можуть бути доступні всім однаково. Цифрова реальність вимагає адекватних їй знань, професійних умінь та навичок для взаємодії з реаліями цифрового середовища та, мабуть, не менш важливого фактора – наявності матеріальних засобів.

Надання онлайн-платформами освітніх ресурсів не дає гарантій того, людина освоїть пропонований матеріал і чогось навчиться. Онлайн-курси не дають практичних умінь. Для деяких спеціальностей, таких як програмування, це можна зробити за комп'ютером. І це проблема для більшості спеціальностей.

Як основні ризики цифровізації освіти слід виділити:

- 1) ризики використання недостатньо вивчених технологій, коли привнесення для учнів одних можливостей витісняє інші цінніші можливості освіти та розвитку;
- 2) ризики, пов'язані з втратою внаслідок використання електронних версій освітніх програм навичок письмової фіксації основних ідей пропонованого матеріалу, і, як наслідок, погіршення здібностей для його запам'ятовування та переосмислення;
- 3) ризики погіршення здібностей сприймати великі обсяги інформації внаслідок «дайджест-манії»;
- 4) ризик розвитку у тих, що навчаються так званої екранної залежності;
- 5) ризики можливого скорочення розумових здібностей, які ряд фахівців інтерпретують як «розвиток цифрового недоумства»;
- 6) ризики витіснення живого спілкування як комунікації, яка у багатьох випадках має істотно більшу релевантність як для учнів, так і для навчальних, ніж електронні технології навчання;
- 7) ризики, пов'язані зі здоров'ям;
- 8) загрози, що створюються кіберзлочинністю;
- 9) ризики системних збоїв;
- 10) ризики маніпулювання інформацією.

Отже, на закінчення, скажемо про те, що, у будь-якому випадку, світова освіта сьогодні, з одного боку, стоїть на порозі величезних перетворень, які будуть зумовлені подальшою інтеграцією нових технологій у навчальний процес, і водночас перебуває в стані активного пошуку найбільш ефективної моделі їх впровадження, застосовуючи принцип найменш болісного поєднання традицій з інноваціями. З метою підвищення ефективності діджиталізації – як

тренду розвитку світової економіки та суспільства, необхідно виявлення викликів, загроз, проблем та можливих негативних наслідків цифровізації, складання та реалізація програм управління відповідними ризиками.

Література:

1. Рейтинг IMD World Digital Competitiveness 2019 результати. URL: <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/world-digital-competitiveness-rankings-2019/> (дата звернення 20.05.22).

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК СИСТЕМИ ОСВІТИ

Кирчата І.М., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

kirchatayairina@gmail.com

У світі спостерігається стрімкий розвиток глобальної цифрової економіки, що вимагає від суспільства адаптації до нових умов функціонування. Поширення цифрових технологій в економіці змінює виробничі процеси та наявні бізнес-моделі. Тому питання про те, де взяти кадри для нової цифрової економіки є дуже актуальним. Очевидним є той факт, що цифрова економіка ставитиме ще серйозніші завдання, ніж сьогодні, і в майбутньому працівникам будуть потрібні зовсім інші нові компетенції.

Впровадження цифрових технологій у освіту вже призвело до істотних змін, що вплинули на освітні технології та методи викладання у навчальних закладах.

Процес підготовки кадрів, які відповідають вимогам цифрової економіки, потребує реорганізації процесу освіти, тому й сам навчальний заклад насамперед має відповідати вимогам цифровізації.

Відповідно до даної умови необхідно:

- оснащувати освітні установи сучасною технікою з можливістю підключення до Інтернету;
- оснащувати комп'ютери новим програмним забезпеченням;
- впроваджувати інформаційні системи, що дозволяють отримувати доступ до освітніх ресурсів, результатів сучасних наукових досліджень та розробок, електронних наукових бібліотек;
- впроваджувати електронні освітні системи, дозволяють організувати синхронну і асинхронну взаємодія між усіма учасниками освітнього процесу.

У свою чергу, сьогодні і ринок праці вимагає, щоб кандидати були високоекспертними фахівцями у вузькому сегменті або мали міждисциплінарні компетенції. На перший план виходять такі компетенції, як швидкість реакції на зміни, здатність прогнозувати подальший розвиток та йти на крок попереду ринку, а також здатність до нестандартних рішень та ініціатив. Наприклад, роботодавці вже шукають не простих працівників ІТ-фахівців, а саме експертів у програмуванні або таких програмістів, які мають додаткові компетенції в якійсь конкретній вузькій предметній галузі.

Тому головним завданням у даних умовах та очікуваннях зовнішнього середовища мають стати: удосконалення кадрового та матеріально-технічного забезпечення через грантову підтримку для підготовки кваліфікованих кадрів для цифрової економіки; фінансування програм підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, що у реалізації освітніх програм, і навіть оснащення спеціальних лабораторій, комп'ютерних класів, програмного забезпечення.

ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Князева О.А., д.е.н., проф.

Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку

7234275@gmail.com

Освітній простір нашої країни, який мав долати суттєві проблеми під час пандемії COVID-19, стикнувся із небаченим донині завданням здійснення освітньої діяльності під час воєнних дії, внаслідок чого був вимушений формувати нові підходи до надання освітніх послуг. Цей процес у подальшому має відбуватися з огляду на ті тренди, які вже існують та, ймовірно, будуть проявлятися найближчим часом, зокрема:

– висока ймовірність продовження військового конфлікту у тому чи іншому вигляді, перманентна регіональна нестабільність, особливо на південно-східному напрямку нашої країни;

– скорочення видатків державного та місцевих бюджетів на освіту при одночасному відтоку абітурієнтів на навчання за кордон, який суттєво збільшився завдяки воєнному конфлікту. За узагальненими підсумками, за кордон виїхало майже два мільйони дітей, певна кількість який, ймовірно, залишиться там на навчання;

– суттєве підвищення ролі цифрових навичок та компетенцій у більшості сфер суспільно-економічного життя та визнання ЄС таких компетенцій (а саме інформаційна грамотність, комунікація та взаємодія, вміння створювати цифровий контент, мережева безпека та технічні навички [1]) як одних з ключових для повноцінного життя та діяльності.

Ці та інші обставини вимагають перегляду низки аспектів національної системи надання освітніх послуг. На наш погляд, урахуваючи поточні обставини, доцільно спиратися на такі вектори розвитку цієї системи:

1. Інтеграція дуальної освіти із кластеризацією системи надання освітніх послуг. Цей вектор обумовлено потребою країни у кваліфікованих випускниках

вишів, які б одночасно мали й значні практичні навички. Тому доцільним є застосування кластерного підходу, в межах якого відбуватиметься інтеграція закладів освіти із підприємствами, органами державної влади, іншими закладами, які були би в змозі сприяти опануванню необхідних навчальних та практичних компетенції в межах кластеру при одночасному формуванні дієвої системи працевлаштування випускників.

2. Конвергенція цивільного освітнього простору із системою підготовки військових кадрів, які будуть конче потрібні найближчі роки. Тут на допомогу може прийти досвід Ізраїлю, зокрема, конверсії та трансферу технологій, відповідно до якого доцільно розглянути можливість включення до вищеприписаного кластеру військових частин та профільних закладів освіти. В межах цього підходу ЗСУ отримає кваліфіковані кадри актуальних спеціальностей (наприклад, ІТ, кібербезпека, медицина катастроф тощо), які на протязі служби у лавах ЗСУ підкріплюють отримані теоретичні знання практичними компетенціями. Після звільнення у запас такі фахівці мають змогу швидко та ефективно інтегруватися у громадське життя та бізнес-середовище, маючи великий обсяг сучасних теоретичних знань та практичного досвіду.

3. Переосмислення системи опанування цифрових навичок та компетенцій, яка на сьогодні має вторинний пріоритет, особливо у загальноосвітніх школах. Застарілі методики викладання, нестача навчальних компонент та підготовлених викладачів призводять до надзвичайно низького рівня цифрової грамотності в більшості існуючих сегментів системи освіти (дошкільної, початкової, середньої і, подекуди, вищої). Втім, такі компетенції, як цифрова фінансова грамотність, захист персональних даних у кіберпросторі, цифрова гігієна тощо є визначальними у сучасному житті та бізнес-середовищі.

Вважаємо, що розвинення національної системи освіти за цими векторами сприятиме відбудові країни та розвитку в умовах нових викликів.

Література:

1. Цифрова адженда України - 2020. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (дата звернення 20.05.22).

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МЕДІА-КОМУНІКАТИВНОГО МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Лопатченко І.С., аспірант
ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного
університету ім. В.Н. Каразіна
ivan.lopatchenko@gmail.com

Активний процес діджиталізації та сталого розвитку суспільства призвів до серйозних змін в процесах комунікації на всіх рівнях взаємодії - безпосередньо між громадянами, громадянами та організаціями, а також між організаціями. Сутність освітньої парадигми розвитку публічного управління була доволі сталою й визначалася науковцями, як елемент нестихійної, переважно стабільної дії. Тривала суспільно-політична та соціально-економічна нестабільність в нашій державі висуває на перший план важливість сталого інформаційного стану в країні, який має певним чином стабілізувати загальні настрої суспільства та суттєво вплинути на трансформацію освітнього процесу. Гібридні та інформаційні впливи, які направлені останні декілька років на нашу країну вивели державну інформаційну політику в одну з надважливих у взаємодії держави та громадськості, а також у протидії зовнішнім негативним діям. Заборони соціальних мереж, які формують антиукраїнські настрої, розпалювання ворожнечі у ЗМІ та інші інформаційні фактори призвели до поступового розуміння важливості ефективного застосування медіа комунікативної складової державної інформаційної політики в умовах розвитку діджиталізації в Україні й саме ця складова повинна стати певним стабілізуючим чинником у суспільстві.

Застосування медіа-комунікативного механізму публічного управління в процесах трансформації змісту вищої освіти в умовах діджиталізації має неабияке значення. Для будь-якого сучасного суспільства, яке знаходиться в

умовах кардинальних змін засобів виробництва, світогляду людей, міждержавних, культурних і суспільних відносин визначальним чинником стає саме рівень можливості доступу до глобального інформаційного простору, який все більше впливає на економіку, політику та національну безпеку. Невідворотність процесу глобалізації, що супроводжує цей етап, докорінно змінює не лише традиційні суспільні устрої, а й знищує міждержавні кордони, нівелює основні функції держави щодо контролю за інформацією та засобами її масового поширення. Термін «інформаційна територія держави» — це досить умовний термін, тому що на сучасному етапі розвитку держава не в силах остаточно перекрити канали трансляції відеопродукції з інших країн, зокрема інформації що передається через численні штучні супутники Землі. Сучасна держава, за посередництвом регулюючих органів, може лише контролювати наземну ефірну та кабельну трансляцію на своїй території [2].

Надзвичайно важливою є інша функція засобів масової інформації — комунікативна, яка забезпечує такі зворотні зв'язки:

- по-перше, між аудиторією, на яку розраховане повідомлення;
- по-друге, між аудиторією та засобами масової інформації, а також між аудиторією та органами державної влади;
- по-третє, між органами державної влади та засобами масової інформації [3].

На сьогодні питання комунікації органів державної влади, органів місцевого самоврядування, засобів масової комунікації, громадськості регулюються Законами України «Про інформацію», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», «Про звернення громадян», «Про місцеве самоврядування», а основні засади взаємодії визначаються Національною стратегією сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні. З переліку зрозуміло, що філософія комунікацій знаходиться лише в процесі входу в нормотворчу лексику й поки що не стала базовою концепцією

для інформаційних обмінів у суспільстві, а отже, – засадничою в державній політиці. Законодавчі акти, що регулюють питання обміну інформацією між органами державної влади та громадськості, не враховують розвиток інформаційно-комунікаційних технологій. Водночас певні форми комунікацій між громадськістю та засобами масової комунікації визначаються рішеннями Кабінету Міністрів України, а тому поширюються тільки на виконавчу владу [4].

Ці технології не стосуються інших органів державної влади, в тому числі судової, законодавчої, органів місцевого самоврядування. Досі залишається не визначеним механізм здійснення громадського контролю за діяльністю органів державної влади та органів місцевого самоврядування, організації процесу роз'яснювальної роботи (аналогу європейського «стратегічного інформування»). Науковці наголошують, що варто розглянути питання про поширення інституту речників чи запровадження посад омбудсмена з громадянських прав при органах виконавчої влади. Відсутність загальних стандартів двостороннього інформаційного обміну між органами державної влади та місцевого самоврядування, громадськістю, засобами масової комунікації призводить до зниження якості рішень через неврахування інтересів усіх зацікавлених сторін [5].

Отже, публічне управління в процесі трансформації національної системи освіти державною інформаційною політикою є нічим іншим як медіа-комунікативною функцією держави, суть якої полягає в одержанні, використанні, поширенні і зберіганні інформації, забезпечення відкритості та прозорості діяльності суб'єктів владних повноважень і забезпечення права кожного на доступ до інформації. Саме тому застосування медіа-комунікативного механізму публічного управління має неабиякий потенціал для формування якісного інформаційного простору та розвитку нової парадигми сучасного публічного управління у розрізі якісної взаємодії та комунікації між державою та суспільством.

Література:

1. Singer P. W., Brooking E. T. LikeWar. The Weaponization of Social Media / P. W. Singer, Emerson T. Brooking. New York: Houghton Mifflin Harcourt, 2018. 416 p.
2. Дрешпак В.М. Комунікативна діяльність державних службовців у світлі етичних принципів. *Публічне адміністрування: теорія та практика* : ел. збірник наук. пр. 2009. Вип.1 (1). URL: <http://www.dbuara.dp.ua/zbirnik/2009-01/DreshpakStat.pdf> (дата звернення 20.05.22).
3. Інформаційна складова державної політики та управління : монографія / Соловійов С. Г., та ін. ; заг. ред. Грицяк Н. В. ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Каф. інформ. політики та електрон. урядування. Київ : К.І.С., 2018. 320 с.
4. Запровадження комунікацій у суспільстві / За заг. ред. Н.К. Дніпренко, В.В. Різуна. К.: ТОВ «Вістка», 2009. 56 с.
5. Карлов Т. В. Вдосконалення механізмів управління конфліктами у взаємодії органів влади та громадськості в Україні: регіональний підхід. *Державне управління та місцеве самоврядування* : зб. наук. праць. 2018. Вип. 3(38) . С. 69-74.

РОЗВИТОК ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ ЯК ЕЛЕМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Мачабелі Т.М., аспірантка

ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного
університету ім. В.Н. Каразіна
nehemiah.uzhgorod@gmail.com

Волонтерська діяльність є основою побудови та ефективного розвитку громадянського суспільства. Вона втілює в себе найшляхетніші прагнення людства – бажання миру, свободи, безпеки та справедливості для усіх людей. І

тому держава спільно з недержавними утвореннями повинна сприяти всебічному розвитку волонтерського руху.

Публічне управління розвитком волонтерського руху в Україні спрямовано на законодавчу підтримку волонтерської діяльності, створенню сприятливих умов для діяльності волонтерських організацій, які набирають популярності в нашому сьогоденні. Україна як член міжнародного співтовариства проводить послідовну політику у сфері волонтерської діяльності, сприяє роботі у сфері соціального розвитку та прав людини на основі комплексного підходу, дотримання принципів демократії, рівності, недискримінації, миру, соціальної справедливості. З урахуванням традиційних цінностей українського суспільства, держава покликана спрямовувати зусилля на забезпечення повного й рівного здійснення законних прав та інтересів малозабезпеченими, безробітними, багатодітними, безпритульними, особами, що потребують соціальної реабілітації, хворими, інвалідами, самотніми, людьми поважного віку та іншими особами, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують підтримки та допомоги.

Україна перебуває на шляху становлення демократичної держави. Розвиток волонтерського руху є одним із найважливіших складників цього процесу. Адже, демократія базується на взаємодії соціальних інститутів, політики та громадянського суспільства. Важливість самоорганізації народу в екстремальних умовах сьогодення і здатність об'єднуватися у волонтерські рухи виходить на перший план і набуває особливого значення. У сучасних умовах становлення та розвитку громадянського суспільства в Україні однією з важливих форм соціальної активності, де людина може реалізувати себе як особистість, є волонтерство. Воно втілює найшляхетніші прагнення людства – прагнення миру, свободи, безпеки та справедливості серед усіх представників суспільства [1].

Українське волонтерство – тема, надзвичайно поширена у суспільній площині. Написані без перебільшення тисячі журналістських публікацій в електронних і друкованих засобах масової інформації, сам термін «волонтер»

пройшов апробацію часом і результатами в суспільстві, активно використовується і в середовищі пересічних громадян, і на рівні вищих та місцевих органів державної влади. Попри широкий суспільний резонанс явища, науковий аналіз теми лише розпочинається. Вже на стадії редагування цього розділу на сайті Національного інституту стратегічних досліджень з'явилася аналітична доповідь «Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики» [2], у якій розглянуто зарубіжний досвід волонтерської діяльності та охарактеризовано сучасне становище українського волонтерства в умовах зовнішньої агресії. Ця аналітична доповідь у площині українських соціо- та гуманітарних наук стала чи не першою спробою на фаховому рівні досягнути реалії нового явища. Власне, і пропоноване автором дослідження також можна вважати спробою початкового аналізу та узагальнення новітніх громадянських практик, їх форм, методів, варіантів розмаїття і напрямів роботи. Тема невичерпна у своїй актуальності, адже кожного дня додаються все нові й нові факти і дані.

Можна також ставити питання про залучення українців до світового волонтерського руху як його важливої і результативної складової, особливо з огляду на набуті волонтерами (а відтак і соціально активною частиною суспільства) навички, вміння і особливо – вражаючі результати діяльності, особливо якщо взяти до уваги умови українського сьогодення, насамперед зовнішню військову агресію, стан українських силових структур, важку економічну ситуацію та зубожіння населення.

Український волонтерський рух – тема неоднозначна і подекуди суперечлива. Він породжує і беззаперечно позитивні, і певні негативні явища. Серед останніх у першу чергу відзначимо зловживання волонтерським статусом (особливо при неодноразово зафіксованих спробах незаконним чином вивезти зброю з території проведення антитерористичної операції), непрозора бухгалтерія (що переважно існувало протягом першого року війни), збір коштів на підтримку армії псевдо волонтерами, таємний перепродаж волонтерської військової допомоги і непоодинокі факти її зникнення, привласнення (особливо

дорого вартісної) при демобілізації, відмови військового керівництва брати на облік надані волонтерами прилади та спецзасоби, зафіксовані факти неналежного ставлення окремих бійців до привезеної волонтерами допомоги, розкриття у публічно викладених звітах та фотографіях місць розташування окремих військових частин та підрозділів, наявної військової техніки, облич бійців тощо. Певна частина цих негативних явищ була характерною для початкового періоду ведення бойових дій і згодом мінімізувалася, інші з'явилися пізніше.

Український вітчизняний волонтерський рух стрімко розвивається, об'єднує все більше і більше громадян, залучає значні ресурси, які в свою чергу потребують законодавчого врегулювання. Потребують додаткової допомоги, великої кількості громадян, які б погодилися на добровільних засадах здійснювати волонтерську діяльність. Будучи започаткованим ще далеко з давніх часів, допомога нужденним, ставлення з добротою до тих хто потребує особливої уваги, беручи до уваги досвід волонтерства європейських країн, який відповідає даній проблемі то можна спостерігати, що вона є досить актуальною в даний час.

До подій, що сталися в Україні у 2014 році, найбільш актуальними напрямками діяльності волонтерів були допомога соціально – незахищеним верствам населення та покращення благоустрою громадського простору (зелені насадження). 32,5% українців особисто переказали свої кошти на рахунки української армії. Селяни відзначились вищою доброчинністю, а ніж міські жителі. Експерти вказують, що майже 1/4 українців (23%) мали досвід волонтерства, із них 9% почали займатись волонтерством протягом останнього року. Криза в країні поставили під загрозу існування України, як національної, незалежної держави, що було сприйнято громадянами, як особистий виклик, загрозу їх само ідентифікації. Результати соціологічних досліджень також свідчать про те, що український волонтерський рух у 2014–2016 роках за масштабом поширення став безпрецедентним виявом громадянської самоорганізації [3].

Новітні громадянські практики українців досить швидко й органічно увійшли в реалії українського повсякдення і викликали серйозні суспільні зміни і в сприйнятті волонтерства як явища, і в контексті особистого залучення до виконання волонтерських обов'язків, і щодо визнання великого значення волонтерського руху в розвитку суспільних процесів як важливої складової громадянського суспільства. Але ці явища взаємопов'язані – з одного боку, діяльність українських волонтерів є прямим свідченням трансформаційних системних змін, що відбуваються в середовищі громадянського суспільства, і безпосереднім наслідком таких змін. А з іншого – публічністю своєї діяльності, веденням постійного соціального діалогу із громадою, ефективністю надання волонтерських послуг активісти уже своєю чергою самі безпосередньо впливають на українське суспільство, закріплюючи в його самосвідомості принципи відповідальності, важливості активної особистої участі в трансформаційних змінах, що відбуваються у суспільстві, і, тим самим, – у процесах становлення української політичної нації.

Література:

1. Громадські організації в розвитку громадянського суспільства в Україні: проблеми та перспективи . URL: <http://naub.org.ua/?p=1053> (дата звернення 20.05.22).
2. Європейська хартія прав та обов'язків волонтерів. URL: http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/volunteering_charter_en.pdf (дата звернення 20.05.22).
3. Звіт дослідження «Волонтерський рух в Україні». URL: <http://www.gfk.com/ua/news-and-events/news/pages/report.aspx> 17 (дата звернення 20.05.22).

РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Романюк М.І., аспірант

ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного
університету ім. В.Н. Каразіна
nikromanuk@ukr.net

Провідними ознаками сучасності стали процеси економічної, політичної та культурної глобалізації, розвитку економіки знань та інформаційно-комунікаційних технологій. Останнім часом все більше спостерігається зростання конкуренції між різними державами за ринки збуту, ресурси та технології. І неабиякі конкурентні переваги отримують країни з розвинутою системою освіти, адже найбільш цінним ресурсом стала високоінтелектуальна, освічена та здатна мислити людина, яка не тільки володіє певним обсягом інформації, а й творчо та продуктивно мислить і знаходить нестандартні рішення. Каркасом всієї системи освіти виступає освіта, що надає людині базові знання про відносини у природі та суспільстві, забезпечує соціальний, інтелектуальний і фізичний розвиток кожної особистості.

Між тим, незважаючи на важливість будь-якого етапу освіти та значущі зміни, які відбулися в усіх сферах життя країни за останні роки, система управління освітою почала зазнавати певних змін тільки зараз. Централізовані структури управління, дублювання функцій і повноважень та інші проблеми виступають перепорою для подальшого реформування освітньої галузі та забезпечення підвищення якості освіти. Майже відстороненими від впливу на управління освітою залишається і суспільство, яке виступає головним замовником освітніх послуг. У результаті система управління освітою, що склалася, гальмує розвиток інноваційних процесів. Зазначене обумовлює необхідність якісного перегляду підходів до формування та реалізації освітньої політики, до якісного ресурсного забезпечення та модернізації на місцевому

рівні, демократизації, гуманізації, інформатизації та водночас збереження національної спрямованості [1].

Якщо поглянути на нормативно-правові підходи до визначення терміну «освіта», що уживається у адміністративному просторі різних країн, то також можна побачити певні різночитання щодо змісту цього явища:

- цілеспрямований процес навчання і виховання в інтересах особистості, суспільства, держави, що супроводжується констатацією досягнення громадянином (тим, хто навчається) визнаних державою освітніх рівнів (освітніх цenzів);

- суспільна галузь, що сприяє гармонійному розвитку особистості, повній реалізації її творчих здібностей;

- безперервний процес виховання та навчання, спрямований на забезпечення високого рівня морального, інтелектуального, культурного розвитку та професійної компетентності членів суспільства;

- включає навчання та виховання і має за мету розвиток інтелектуального та наукового потенціалу республіки, формування всебічно розвинутої вільної особистості, що усвідомлює свою відповідність перед суспільством, сім'єю і державою;

- основа інтелектуального, культурного, духовного, економічного розвитку суспільства і держави. Освіта в Україні ґрунтується на засадах гуманізму, демократії, національної свідомості, взаємоповаги між націями і народами [2].

Масштабність і розмаїтість форм сучасної освіти зумовили необхідність її класифікації з метою забезпечення ефективного управління нею. Основою для класифікації освітніх рівнів сьогодні виступає Міжнародна стандартна класифікація освіти (МСКО), розроблена ЮНЕСКО. Останню версію цієї класифікації датовано 1997 роком. МСКО включає сім (0 – 6) рівнів освіти. Рівні освіти (0 – допочаткова, 1 – початкова, 2 – нижча середня, 3 – вища середня, 4 – післясередня невища, 5 – вища першого етапу, 6 – вища другого етапу) пов'язані зі ступенем складності змісту освітніх програм. З огляду на

освітні рівні, найбільш високими темпами розвивається допочаткова, середня, вища освіта [3].

Відповідно до запропонованої класифікації, кожна країна може встановлювати свої освітні рівні. Так, в Україні відповідно до Закону України «Про освіту» встановлено наступні освітні рівні [1]:

- дошкільна освіта;
- початкова освіта;
- базова середня освіта;
- профільна середня освіта;
- перший (початковий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти;
- другий (базовий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти;
- третій (вищий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти;
- фахова передвища освіта;
- початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти;
- перший (бакалаврський) рівень вищої освіти;
- другий (магістерський) рівень вищої освіти;
- третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень вищої освіти;
- науковий рівень вищої освіти.

Дослідження проблем трансформації освіти передбачає розгляд її як системи, елементами якої виступають: відповідні центральні, регіональні та місцеві органи влади, представлені відповідними посадовцями, наділеним управлінськими повноваженнями; заклади освіти, управлінські повноваження на рівні яких здійснюються відповідними адміністраціями; безпосередні учасники освітнього процесу.

При чому, варто відзначити, що така «мегасистема» складається з низки підсистем: суб'єктів управління, закладів освіти, об'єднань викладачів, студентів, тощо. Ці підсистеми в свою чергу пов'язані множиною відносин, що складаються як по вертикалі управління (між органами влади та адміністрацією шкіл), так і на рівні безпосередніх учасників освітнього процесу.

Державна політика у сфері освіти виходить з того, що в її основі знаходяться конкретні принципи, що відображають закономірні потреби розвитку і вдосконалення особистості. Освітня політика кожної держави визначається в них, виходячи зі специфіки певного етапу суспільного розвитку, можливостей економіки щодо забезпечення освітньої сфери, рівня зрілості суспільних відносин і конкретної особи. При цьому, як було відзначено вище, вкрай важливо, щоб управління освітою задовольняло як сьогоденні потреби суспільства, так і «працювало» на його перспективу [1].

Виходячи з цих процесів децентралізації та демократизації, система освіти починає набувати державно-громадський характеру. За таких умов жоден з учасників освітнього процесу не виступає просто споживачем чиїхось впливів, а стає активним учасником освітнього процесу. Реалізація такої моделі управління дозволяє створити освітній простір з високими адаптивними властивостями і високою швидкістю реакції на виклики соціальних умов, що швидко змінюються.

Література:

1. Григанська С. В. Державне регулювання системи вищої освіти в Україні: автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Класичний приватний ун-т. Запоріжжя, 2018. 20 с.
2. Крига А.А. Державне управління освітою в умовах інформаційного суспільства. *Державне управління: теорія та практика* (електронне наукове фахове видання). 2007. №1 (5). URL : <https://www.nbu.gov.ua/e-journals/DUTP/2007-1/txts/07kaauis.html> (дата звернення 23.05.22).
3. Методичні рекомендації щодо підвищення спроможності освітньої мережі громад: посібник. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/321/osvita.pdf> (дата звернення 18.05.22)..

ЦИФРОВІЗАЦІЯ У СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Федотова І.В., д.е.н., доцент,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
irina7vf@gmail.com

У сучасних соціально-економічних умовах удосконалення сфери освіти на основі цифровізації інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) виступає однією з першочергових умов ефективної побудови та розвитку інформаційного суспільства та цифрової економіки в Україні, особливо у сучасних реаліях пандемії COVID-19 та впровадження воєнного стану. Повна диджиталізація держави свідчить про необхідність модернізації системи освіти [1].

В сьогоднішній час цифрова трансформація системи вищої освіти в Україні є логічним розвитком міжнародного співробітництва у сфері освіти, а також змінює економіко-політичну та соціально-духовну сфери діяльності людини. Впровадження цифрових технологій у сучасних закладах вищої освіти (ЗВО) переслідує цілі актуалізації освітнього процесу у контексті світових тенденцій інформатизації суспільства і збільшення якості професійної підготовки фахівців для цифрової економіки, яка зараз формується.

До перспективних напрямів використання технологій штучного інтелекту освіти можна зарахувати [2]: 1) персоналізоване та адаптивне навчання; 2) систему автоматичного оцінювання рівня знань студентів, аналізувати інформацію про результати навчання, розробляти індивідуальні плани навчання; 3) проміжне інтервальне навчання, яке дає змогу студенту ефективно закріплювати пройдений матеріал; 4) смарткампус (чат-кампус, розумний кампус) – проєкт, що дає змогу оперативно та в будь-який час доби надавати інформацію, пов'язану з навчанням та забезпечувати зв'язок з викладачем тощо; 5) чат-боти, що дають змогу автоматизувати роботу менеджерів освітніх програм; 6) прокторинг – механізм спостереження за поведінням студента під час проведення випробувань, призначених для перевірки, які проводять дистанційно.

Цифровізація має на увазі впровадження нових технологій, враховуючи чітке розуміння кінцевої мети процесу. В її основі має лежати зміна парадигми мислення та пошук нових рішень для сучасних завдань та проблем. Інтерпретація накопичених даних може не тільки сприяти індивідуалізації навчання, і, як наслідок, підготовці затребуваних фахівців, а й стати основою для дослідницьких проєктів у сфері доказової освіти. Цифрова трансформація освітнього процесу ЗВО забезпечує підвищення ІКТ-компетентності викладачів та підготовку висококваліфікованих фахівців, які мають навички та вміння впевнено вирішення професійних завдань з використанням сучасного програмного забезпечення та інформаційно-комунікаційних технологій. Крім того, вона включає впровадження передових інформаційних технологій у процеси реалізації функцій управління ЗВО, використання освітніх ресурсів установи, а також просування її освітніх послуг на міжнародний ринок.

Вищі навчальні заклади, які розробляють правильну бізнес-стратегію можуть відкрити безліч нових цікавих можливостей для взаємодії зі здобувачами освіти та професорсько-викладацьким складом. Надаючи окремим співробітникам можливість випробувати нові способи роботи з цифровими технологіями та надаючи їм необхідну підтримку, ЗВО може перетворитися на динамічну установу із власною цифровою індивідуальністю. Це передбачає вироблення свого унікального підходу для кожного окремого факультету, що дозволяє досягти необхідного рівня інноваційної діяльності на шляху трансформації у цифровий університет.

Література:

1. Плахотнюк І.М. Цифровізація в сучасному вищому навчальному закладі. *Комп'ютерні технології: інновації, проблеми, рішення*: Матеріали II Всеукраїнської науково-технічної конференції. Житомир, 14-15 листопада 2019 р. С. 158-159.

2. Толмач М. Цифрові технології в освіті: можливості й тенденції застосування. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2021. №4(2). С. 159–171. DOI:10.31866/2617-796X.4.2.2021.2

İNNOVASIYA YÖNÜMLÜ İNKİŞAFIN ƏSAS AMİLLƏRİ

b/m Kərimova Mehriban Allahverən qızı
Mingəçevir Dövlət Universiteti, Azərbaycan
kmehriban9@gmail.com

Ölkəmizin milli iqtisadiyyatının inkişafını daha da gücləndirmək üçün ona təkan vermək, yeni sosial-iqtisadi inkişafa təsir edəcək çağırışlara tab gətirəcək davamlı, innovativ və rəqabət qabiliyyətli iqtisadiyyatın yaradılması ən vacib amillərdəni biri hesab olunur. Elə Prezident İlham Əliyev cənablarının ən prioritet hədəflərindən biri də bütün dünyada mövcud və vacib olan innovativ iqtisadiyyatın müasir tələblərinə cavab verən, milli iqtisadi inkişaf modeli əsasında yeni iqtisadiyyatı formalaşdırmaqdır. Hər ölkədə olduğu kimi, innovativ sistemin yaradılması dövlət üçün milli iqtisadiyyatın modernləşdirilməsinin əsas meyarları və rəqabət qabiliyyətliliyinin daima artırılması onun əsas məqsədi olmalıdır.

Bu baxımdan innovativ idarəetmə yolu ilə iqtisadiyyatın inkişaf etdirilməsi olduqca vacib bir amil hesab olunur. Müasir dünya iqtisadiyyatında innovasiyaya əsaslanaraq artıma nail olmaq daha aktuallaşmışdır. Müasir texnologiyaları sosial-iqtisadi inkişafa tətbiq edilməsi nəticəsində məhsul istehsalının artımına nail olunur. Belə fikir yaranır ki, innovasiya daima elə iqtisadi artımın əsas meyarı olaraq qalmaqda davam edir. Günümüzdə və gələcəkdə də ölkələrin sosial-iqtisadi inkişafı həmin ölkənin yeni iqtisadi mühitə uyğunlaşması və yeniliklərin tətbiqi ilə müəyyən olunacaqdır. Təkcə innovasiyaların deyil, həmçinin elmi araşdırmalar, yeni model və biznes ideyalarının formalaşdırılması, xarici birbaşa investisiyaların ölkəyə cəlb edilməsi də əsas amillər hesab olunacaqlar.

Əmək qüvvəsinin təxminən 20-25%-i dünyanın əksər inkişaf etmiş ölkələrində yüksək texnologiyalar və elm-təhsil sahəsində çalışırlar. Elə innovativ inkişafın digər amillərindən biri də təhsildir. Ona görə ki, yüksək təhsilə malik olan cəmiyyət davamlı inkişafın təmin olunmasında heç bir çətinlik çəkməz. Buna misal olaraq İsveçrə Federal Texnologiya İnstitutu və Federal Politexnik Məktəbini göstərə bilərik ki, bu təhsil ocaqları dünyanın ən güclü ali məktəbləri sırasında yer alıb və müasir tələbələrə cavab verə biləcək yüksək ixtisaslı kadr hazırlığı ilə məşğuldurlar. Onlar müxtəlif araşdırmalar apararaq əmək bazarına yeni töhfələr verirlər və xüsusən də özəl sektorlarla əməkdaşlığa daha çox üstünlük verirlər.

Bu bir daha onu göstərir ki, ənənəvi iqtisadi inkişaf modelindən dünya ölkələri artıq innovativ inkişaf modelinə doğru sürətlə irəliləməkdədir. Bu irəliləyişdə əsas istiqamətlərdən hesab olunanı yüksək səviyyəli təhsil və elmin inkişafı amili-dir. Bu baxımdan, təhsil və elm sahəsində investisiyaların həcmi artırmaq, istehsal sahələrinin rolunun gücləndirilməsi üçün yüksək texnologiyaları tətbiq etmək, əsasən də emal sahələrinə yüksək texnologiyaların daha aktiv tətbiq edilməsi hal-hazırda inkişaf etmiş ölkələrdə əsas önəm verilən sahələr hesab olunur. Dövlətin qarşısında bu istiqamətdə üzərinə düşən əsas vəzifə iqtisadiyyatın modernləşdirilməsi, yüksək ixtisaslı kadrların hazırlanması və rəqabət qabiliyyətinin artırılmasına diqqəti yönəltməkdir.

Bildiyimiz kimi, COVID-19 pandemiyası və qlobal iqtisadi böhran dünya iqtisadiyyatına çox ağır zərbə vurmuşdur. İqtisadiyyatı əsasən təbii qazdan və neftdən asılı olan dövlətlərdə bu amil özünü daha qabarıq şəkildə büruzə vermişdir. Dünya Bankının “yuxarı orta gəlirli” ölkələr qrupuna daxil olmuş respublikamızın da gələcəkdə yüksək gəlirli ölkəyə çevrilməsi üçün daha güclü islahatların həyata keçirilməsi qaçılmazdır. İlk növbədə aparılacaq bu islahatlar innovasiya xarakterli elmi-tədqiqat işlərinin genişləndirilməsinə, eyni zamanda əmək bazarının tələblərinə cavab verə biləcək yüksək ixtisaslı kadrların hazırlanmasından başlanılmalıdır.

Dünya təcrübəsindən yararlanaraq ölkədə innovasiya sisteminin formalaşdırılması, onun inkişafının əsas istiqamətlərinin müəyyən edilməsi, yüksək ixtisaslı kadrların hazırlanması, eləcə də ölkə üçün vacib olan uzunmüddətli in-

novasiya proqramlarının hazırlanması prioritet olmalıdır. Əvvəlcə innovativ iqtisadiyyatın formalaşdırılmasına, yüksək texnologiyalı istehsal sahələrinin yaradılmasına, rəqabət qabiliyyətliliyin artırılmasına təkan vermək, daxili bazarı tam təmin edib, sonra xarici bazarlara çıxılmalıdır.

İqtisadiyyatda ÜDM-a əsas aparıcı töhfə verən sahə sənaye sektoru hesab olursa da, bu sektora düşən məşğuliyyət payı azdır, bunun əksi isə aqrar təsərrüfat sahəsində müşahidə olunmaqdadır. Son dövrlərdə dövlət tərəfindən aparılan islahatlarda əsas məqsəd neftdən asılılığı azaltmaqla, milli iqtisadiyyatımızın qeyri-neft sektoruna diqqəti xüsusilə artırmaq hesabına davamlı iqtisadi inkişafı təmin etməkdir. Biz bunu son iqtisadi böhranın baş verdiyi zaman, bir çox reallıqların aşkara çıxdığının şahidi olduq. Elə buna görə də, modernləşmə siyasətinin ən vacib elementlərindən hesab olunan innovativ iqtisadi inkişafın stimullaşdırılması üçün lazım olan daha mükəmməl bazanın formalaşdırılması olduqca vacibdir.

Ədəbiyyat

1. Hüseynova A.D. İnnovasiya sahibkarlığının inkişafı. Azərbaycanda innovasiya fəaliyyətinin inkişaf yolu// Bakı, 2015. S.132-139.
2. İsgəndərov R.K., Mehbalıyev S. S. Əmək bazarı və əhəlinin sosial müdafiəsi. Bakı, 2002. 544 s.
3. Qasımov F. H., Nəcəfov Z.M. İnnovasiyalar: yaranması, yayılması və inkişaf perspektivləri, Bakı, 2009. 416 s.

СЕКЦІЯ 2.
**МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ
ПАНДЕМІЇ COVID-19**

**МОЖЛИВОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ
COVID-19 ТА ВОЄННОГО СТАНУ ПРИ ВИВЧЕННІ ОСВІТНЬОЇ
ПРОГРАМИ «НАФТОГАЗОВА ІНЖЕНЕРІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЇ»**

Бакуменко Р.В., аспірант

Калюжна В.А., студентка

Калюжний А.П., к.т.н., доцент

Петраш О.В., к.т.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

beekeeper1998@gmail.com, vladislava.kaliyzhna@gmail.com,

kaliuzhnyi_ap@ukr.net, alexandr_petrash@ukr.net

Освітні інформаційно-комунікаційні технології – це технології опрацювання інформації за допомогою комп'ютера та телекомунікаційних засобів. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в учбовий процес, в тому числі і по освітній програмі «Нафтогазова інженерія та технології», особливо в умовах пандемії COVID-19 та у воєнний час, стимулює інтерес до навчальної діяльності, сприяє формуванню логічного та творчого мислення, сприяє розвитку слухачів та формуванню інформаційної культури [1].

Це в свою чергу дозволяє вирішувати інженерні, технічні задачі, завдання по яким отримуються від керівника аспірантської роботи та доповнюються викладачами кафедри нафтогазової інженерії та технологій Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» – підвищення нафтовіддачі пластів, які істотно залежать від оптимального підбору технологій ремонту свердловин. Це включає підготовчі (глушіння свердловин, підйом підземного обладнання) та ремонтні роботи і заключні (вторинний розтин і

освоєння) роботи. Особливо актуальна ця проблема для складнобудованих покладів важковилучуваних запасів нафти, що характеризуються низькопроникними колекторами і високим ступенем обводнення продукції.

Для технічного напрямку, в тому числі і для вивчення програм нафтогазового спрямування, активно використовуються в умовах пандемії COVID-19 та у воєнний час інформаційно-комунікаційні технології для навчання як студентів, так і аспірантів в Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», так і для в пошуку та отримання основної та допоміжної інформації; розширення та поглиблення знань з використанням системи Інтернет, більш повного задоволення особистісно-орієнтованих запитів учнів; формування та закріплення навичок, прийомів, способів, умінь їх застосування.

Напрямки використання інформаційно-комунікаційних технологій при навчанні дистанційно, як зараз проходить по освітній програмі «Нафтогазова інженерія та технології» включають в себе:

- освоєння та пошук матеріалів для виконання дисертаційної роботи в мережі Інтернет;
- виконання будь-якого творчого завдання також через мережу Інтернет, користування матеріалом, які надають викладачі через дистанційну освіту MOODLE, яку запроваджено в Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». Кожному учаснику освітнього процесу надається логін і пароль для входу на свою сторінку (акаунт), де учасник може як переглядати, скачувати для себе необхідну інформацію, так і завантажувати виконані завдання;
- використання на уроках мультимедійних можливостей комп'ютерної техніки, що виступає наочним матеріалом, а також опрацювання матеріалу із викладачами через різномінітні платформи, основні з яких - ZOOM, BigBlueButton;
- також комунікація із викладачами та аспірантами мого першого року навчання проходить за допомогою програмних продуктів VIBER,

WhatsApp, Telegram, e-mail та інших програм, які доступні зараз і широко використовуються як в телефоні, так і на комп'ютері, ноутбучі.

Рис. 1. Скріншот сторінки дистанційного навчання MOODLE

При підтримці та допомозі викладачів кафедри нафтогазової інженерії та технологій Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», розглянуто сучасні методи ремонту нафтових свдловин за допомогою комплексного підходу до вибору видів ремонтів, як єдиної системи ремонту і подальшої експлуатації обводнених свдловин. Всі ці матеріали було знайдено за допомогою мережі Інтернет та інших інформаційно-комунікаційних технологій, які описано вище.

За допомогою цих сучасних інформаційно-комунікаційних можливостей через мережу Інтернет визначено найбільшу перевагу при проведенні гідроізоляційних робіт, які проводити роботи необхідно із матеріалами та методами селективної дії. Зроблено певні висновки, які неможливі без застосування інформаційно-комунікаційні технологій і використання мережі Інтернет, що до селективних відносяться методи, які забезпечують виборче

зниження проникності лише водонасиченої частини пласта при закачуванні ізолюючих реагентів по всій його товщині.

З урахуванням природи селективних водогазоізолюючих матеріалів в даний час методи їх застосування можна розділити на три групи:

1) методи, засновані на закачуванні в пласт органічних полімерних матеріалів;

2) методи, засновані на застосуванні неорганічних водоізолюючих реагентів;

3) методи, засновані на закачуванні в пласт елементорганічних сполук [2, 3].

Як основний висновок дистанційної освіти в умовах пандемії COVID-19 та воєнного стану в Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» можна зробити такий – це педагогічна, можливо науково-технічна система дистанційних освітніх послуг, які надаються наразі студентам та аспірантам. Виконання завдання можливо відділено, навіть із-за кордону, за допомогою спеціалізованого інформаційного освітнього середовища, що запроваджено в даному університеті – дистанційної платформи MOODLE.

Література:

1. Гуревич Р. С. Інформаційні технології навчання: інтегрований підхід [Текст] / Р.С. Гуревич, М.Ю. Кадемія, М.М. Козяр; за ред. Гуревича Р. С. Львів : Вид-во «СПОЛОМ», 2011. 484 с.

2. Морські бурові платформи: Третій том.: Монографія/ Макаренко В.Д. та ін. К.: Редакційно-видавничий відділ НУБіП України, 2020. 360 с.

3. Корозійні руйнування підземного нафтогазового обладнання: Монографія. Макаренко В.Д. та ін. Київ: НУБіП України, 2021. 262 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Бочарова Н.А., к.е.н., доцент
Харківській національний автомобільно-дорожній університет
Bocharova.n.a.xnadu@gmail.com

У період пандемії COVID-19 заклади вищої освіти багатьох країн, в тому числі Україна, перейшли на дистанційну технологію навчання шляхом створення електронного інформаційного освітнього середовища, що включає широкий спектр засобів: лекції зі зворотним зв'язком, вебінари, відеолекції, логічні схеми, адаптивні тест-тренінги, тестуючі та атестаційні програми, інтернет-консультації із синхронною та асинхронною взаємодією учасників освітнього процесу та формування електронного портфолію здобувачів вищої освіти. Доступ до електронних освітніх ресурсів здійснюється через «Особистий кабінет» здобувача вищої освіти на сайті через власну електронну поштову адресу та пароль.

Системи дистанційної освіти в даний час активно досліджуються і розвиваються у закладах вищої освіти України і вже встигли пройти шлях у декількох поколінь, починаючи від системи заочного навчання та закінчуючи системами інтелектуального гнучкого навчання, що визначають сучасне та майбутнє дистанційної освіти та базуються на Web-технологіях з використанням інформаційно-телекомунікаційних мереж (ІТС).

Дистанційна освіта, теленавчання, засновані на Інтернет-технологіях, виконують низку нових функцій та передбачають реалізацію певних принципів, серед яких важливе значення має принцип розподіленої співпраці, інтеграції, входження до світової мережевої спільноти.

Сьогодні виникає гостра потреба формування гнучкої розподіленої системи безперервної довічної освіти, завдяки якій кожна людина, а не тільки школярі та здобувачі вищої освіти, може мати доступ до світових ресурсів

інформації та баз даних, безперервно протягом життя підвищувати свої професійні навички і яка дозволяє їй бути професійно мобільною та творчо активною на постійній основі.

Дистанційне навчання повинно мати власний розвиток. На сьогодні властивості дистанційного навчання входять у нову фазу – фазу інтегрування та зближення технологій.

Цей новий період повинен впливати на практичну сторону навчання. Серед ключових тенденцій у розвитку дистанційного навчання необхідно вказати такі [1]:

- “одночасне розгортання (зростання різноманітності) та зближення технологій;
- зміни у відносинах між викладачами та здобувачами вищої освіти;
- зміни відносин між закладами вищої освіти;
- виникнення нових стійких традицій”.

Кожного року можна передбачити розвиток нових сфер та технологій у сфері дистанційного навчання. Але майже всі вони – цифрові. Вони включають програми гіпермедіа, що дозволяють здобувачу вищої освіти самому організувати та контролювати порядок освоєння великого інформаційного масиву, що надають здобувачам вищої освіти можливість з'єднуватися та ознайомлюватися з курсами, базами даних та іншим програмним забезпеченням у зручному форматі та часі: навіть прямо з дому або з місця роботи.

Починаючи з середини 80-х та до сьогодні набувають обертів “різноманітні інтерактивні телекомунікаційні середовища – супутникові, мікрохвильові, відео- та аудіоконференції тощо” [1-5]. Усе це робить групове навчання центром ретельної уваги дистанційної освіти.

Ці нові простори та умови дозволяють розширити обрану аудиторію до нової так званої «віртуальної». В результаті, контроль за умовами навчання повертається до закладу вищої освіти, але здобувачі вищої освіти отримують можливість безпосередньо спілкуватися один з одним.

Сучасні технології дистанційного навчання передбачають одночасне запитання та отримання відповіді, здобувачі вищої освіти можуть знову самі обирати зручні для них умови навчання, зберігаючи можливість спілкування з іншими здобувачами, які в цей час працюють з іншою частиною навчального курсу або навіть проходять зовсім інші курси в рамках наукових програм.

Очікується поява зовсім нового типу відносин між здобувачами вищої освіти. У міру того, як здобувачі мають доступ до великих баз даних, відео-уроків та текстових завдань за допомогою Internet-технологій, з'являється новий тип здобувача вищої освіти – це чудово оснащений фахівець, що здатен до навчання, тобто нове покоління «спільноти молодих учених».

Здобувачі керують власним часом, обирають місце та зручний темп, широту охоплення та послідовність вивчення навчального матеріалу та, до того ж, мають можливість вільно спілкуватися з однолітками та викладачами. В умовах пандемії та обмеженості спілкування це повинно мати позитивний вплив та збільшувати мотивацію до навчання.

Заклади вищої освіти можуть запропонувати декілька альтернатив стратегій розвитку дистанційного навчання у сучасних умовах:

- слід зосередитися на дуальній освіті у межах взаємодії між закладами вищої освіти та виробничими об'єктами, а не лише в межах окремих програм. Це вимагатиме нових підходів до розробки програм, оскільки дуальна освіта може розширити межі відмінностей між очним і заочним навчанням і навіть підготовкою і перепідготовкою кадрів;

- слід продумати організацію та управління розвитком дуальної освіти з метою більш гнучкого використання нових технологічних можливостей відповідно до потреб конкретних програм. Потрібні нові організаційні підходи принаймні розвитку дуальної освіти від односередовищної до багатосередовищної;

- необхідно визначитися з цілями та перспективами дистанційного навчання, тобто визначити навчальні, технічні та адміністративні цілі дистанційного навчання та відповісти на питання:

- які навчальні програми найкраще підходять до запровадження дистанційного навчання?

- як широко слід запроваджувати дистанційне навчання?

Таким чином, закладам вищої освіти слід розробити модель своєї взаємодії, вона повинна відображати потенційні відносини з середньою школою, коледжами, бізнесом та промисловістю, а також іншими закладами вищої освіти регіону, всієї держави та інших країн.

Дистанційне навчання ефективно використовуватиметься для реалізації програм дводипломної освіти при підготовці висококваліфікованих вітчизняних фахівців закладами вищої освіти України спільно з провідними закордонними вузами.

Література:

1. Ensuring effective distance learning during COVID-19 disruption Guidance for teachers. Published by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France. 79 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375116>

2. Назаренко Ю., Поліщук О. Освіта в умовах пандемії у 2020/2021 році: аналіз проблем і наслідків. URL: <https://cedos.org.ua/researches/osvita-v-umovah-pandemiyi-analiz-problem-i-naslidkiv/>

3. Особливості функціонування системи освіти в умовах сучасних викликів. *Освітня аналітика України*, 2020. № 3 (10). С. 82-107. URL: https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12/82_107_Osobl_funkc_sys_osvity.pdf

4. Ставицька І.В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті. Науково-практична конференція "Новітні освітні технології". URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1103>.

5. Теренда Н.О., Теренда А.О., Горішний М.І., Панчишин Н.Я. Особливості дистанційного навчання студентів в умовах пандемії COVID-19 (за результатами анкетування). *Медична освіта*, 2020. № 4. С. 57-60.

ДИНАМІЧНА ГЕОМЕТРІЯ В ДИСТАНЦІЙНІЙ ОСВІТІ

Водолаженко О. В., к. ф.-м. н., доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

vodolagenko.alexander@gmail.com

Перехід на дистанційну роботу в зв'язку з пандемією COVID-19 був непередбачуваний, тому далеко не всі викладачі були підготовлені до цього. Більш проблемна ситуація склалася зі студентами, оскільки дистанційне навчання передбачає фактичне збільшення частки самостійної роботи та вміння її виконувати. Найбільше труднощів є з тими розділами навчальної програми, за якими студенти мають опанувати певні практичні навички. Це, зокрема, стосується й математичної підготовки, оскільки студенти мають не лише «вивчити та здати» математику, але й в подальшому використовувати набуті знання для опанування інших дисциплін та в своїй практичній роботі.

Переважно спонтанна активізація дистанційного навчання в його електронній формі призвела до того, що спілкування викладача зі студентами відбувається переважно через посередництво комп'ютера. Таке спілкування має два боки: а) певні негативні риси (розгляд яких лежить за межами цих тез); б) великий позитивний фактор: кожен викладач одразу ж отримує в своє розпорядження мультимедійний кабінет [3]. Це дає можливість безпосередньо використовувати всю потужність сучасного програмного забезпечення – як обчислювальну, так і методичну. Ці засоби з їх можливостями можна використовувати як під час занять, так і надавати студентам для самостійної роботи для більш ретельного заглиблення в дисципліну, що вивчається. Є велика кількість навчальних питань, які якнайліпше можна пояснювати з використанням всіляких візуалізацій, демонстрацій тощо. Математичні пакети, зокрема пакети динамічної геометрії, добре слугуватимуть в цьому напрямку.

Але, даючи студентам, що вивчають конкретну дисципліну, такий інструмент, ми маємо навчити їх користуватись вже створеними презентаціями

(студенти мають навчитись техніці роботи з наявними демонстраціями). Така робота не має бути схожою на перегляд звичайного відео. Студенти повинні не просто роздивлятись події на екрані, а фактично виконувати деяке невеличке дослідження в межах питання, розділу, що вивчається, певної задачі та ін. А дослідницькими навичками треба оволодівати. Це дуже важливі навички, оскільки, на жаль, існує підхід, за якого певну презентацію розглядають як якийсь комп'ютерний фільм або мультиплікацію. Але це робочий інструмент.

Показуючи такі візуалізації, необхідно пояснювати студентам, як вони мають працювати з ними. Якщо ми це не зробимо, то переважна частина студентів не зможе використовувати комп'ютерні демонстрації (якими б гарними та методично витриманими вони не були б). Тому студентам треба показувати та пояснювати в режимі реального часу, як з такими візуалізаціями треба працювати, які основні дії вони мають виконувати [3]:

1) зміна параметрів (як робити, на що ця зміна впливатиме тощо);

2) трансформація наявних об'єктів (куди дивитись, як відстежувати, на що звертати увагу);

3) перевірка розв'язків задач, виконаних на папері (тобто, як можна впевнитись в правильності виконаного розв'язку); звичайно, візуалізація безпосередньо не є обґрунтуванням та доведенням правильності розв'язку, але вона виконує функцію якісної перевірки;

4) аналіз задачі (пошук шляхів розв'язування, підказок, відповідних шляхів та алгоритмів).

Пункт 4) дуже важливий. Слідування йому надає можливість пошуку підказок, шляхів та алгоритмів для розв'язування задачі. На практиці складнощі виникають, коли студент має проблеми з розумінням формулювання задачі, пошуком підходів до її розв'язування, побудовою креслень тощо. В той же час різного типу демонстрації (особливо динамічні) дозволяють полегшити ці проблеми, або навіть позбутись них, оскільки ми можемо демонструвати не тільки хід розв'язування задачі, а й сам процес його пошуку. При цьому треба не оминати тупикові ситуації, яких студенти зазвичай побоюються.

Далі розглянемо деякі приклади, які покажуть, у якому напрямку можна працювати при розробці комп'ютерних демонстрацій. Всі приклади були створені за допомогою системи комп'ютерної геометрії GeoGebra [1]. Ця програма розроблена математиками для математиків. Тобто, це не є якась стороння річ, яку якось пристосували до математичної освіти. Скажімо, якщо у викладача є щось, що потрібно пояснити студентам, а вони не розуміють цих пояснень у традиційній формі, то за допомогою цієї системи є можливість ці знання певним чином візуалізувати. Причому, у випадку просторових креслень, візуалізація відбувається не на проєкційному рисунку, а в просторі [2].

В якості зразка розглянемо дві невеликі демонстрації з геометрії, які відповідають на запитання: куди проєктується вершина піраміди, якщо в нас є певні додаткові умови [4]. Навіщо це потрібно? Справа в тому, що коли студент або школяр розв'язує задачу з пірамідою, потрібно зробити вірний рисунок. Але дуже часто рисунок робиться не такий, що відповідає умові задачі, а «красивий», що приводить до помилок при розв'язуванні задачі, оскільки «красиво» – це значить, що вершина проєктується кудись у середину основи піраміди в околі її центра. Але це не завжди так буває, і багато ілюстрацій до відомих теорем це наочно показують.

Розглянемо подальше на прикладі трикутної піраміди.

Наприклад, в нас є піраміда, у якої бічні ребра нахилені до основи під однаковими кутами. Тоді її вершина проєктується в центр описаного кола. На просторовій демонстрації (рис. 1) показано, що відбуватиметься, коли основою буде не лише рівносторонній трикутник, а трикутник іншого виду. Наприклад, якщо ми зробимо основою піраміди трикутник із тупим кутом, то його вершина буде проєктуватися зовсім за межі основи.

Тобто, такі динамічні малюнки, по-перше, дуже допомагають засвоїти ці теореми, а по-друге, ми перестаємо малювати «красиву» піраміду просто так, за звичкою, а починаємо безпосередньо працювати з умовою задачі.

До того ж, отриманий стереометричний малюнок можна обертати на екрані комп'ютера, і тоді він дійсно буде сприйматися як об'ємний [2].

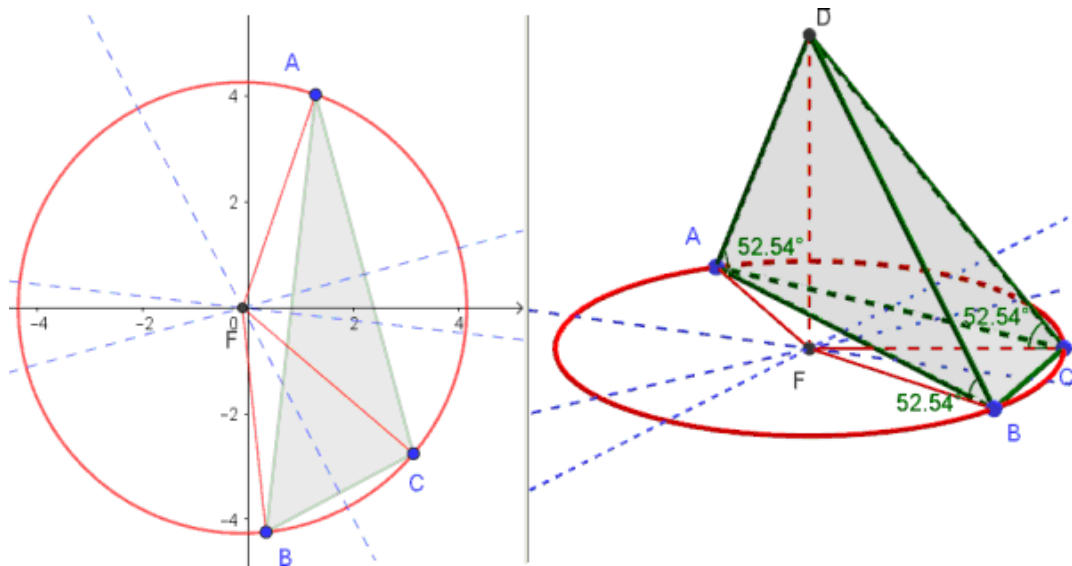

Рис. 1. Піраміда з бічними ребрами, нахиленими до основи під однаковими кутами

Аналогічно виглядає ситуація для трикутної піраміди, в якій бічні грані нахилені до основи під однаковими кутами (рис. 2). Тоді її вершина проектується в центр вписаного кола. Якщо ж якась із бічних граней буде нахилена не всередину, а назовні, тоді вершина піраміди буде проектуватись в центр позавписаного кола (рис. 3).

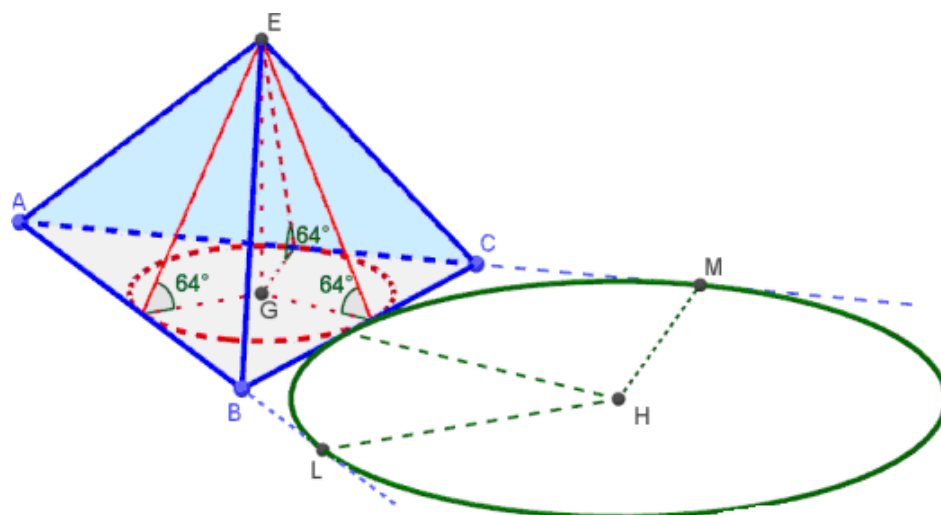

Рис. 2. Піраміда з бічними гранями, нахиленими до основи під однаковими кутами (вершина піраміди проектується в центр вписаного кола)

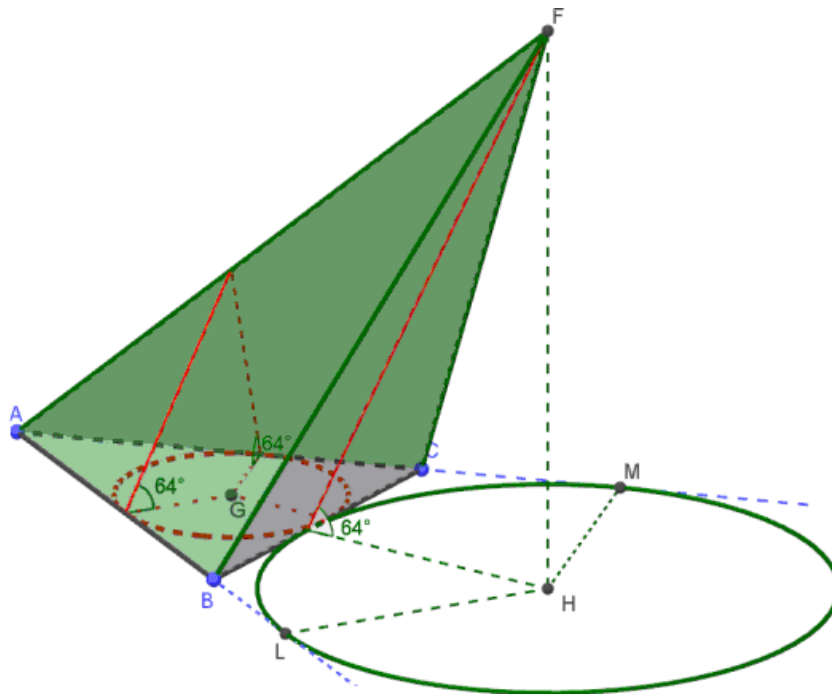

Рис. 3. Піраміда з бічними гранями, нахиленими до основи під однаковими кутами
(вершина піраміди проектується в центр описаного кола)

Тобто, на цих демонстраціях добре видно, що для того, щоб вершина трикутної піраміди проектувалася в центр описаного, або вписаного кола, потрібно, щоб виконувалися певні умови. Якщо ж ці умови не виконуються, то вершина буде проектуватися кудись в інше місце.

Таким чином, така наочна демонстрація дозволяє позбутися досить розповсюджених помилок. Аналогічно можна працювати із матеріалом з інших тем, який для свого розуміння та засвоєння потребує динамічної візуалізації.

Література:

1. GeoGebra for Teaching and Learning Math. URL: <http://www.geogebra.org> (дата звернення 01.06.2022).
2. Водолаженко О. В. Геометричні побудови в просторі. *Проблеми викладання математики у закладах освіти: теорія, методика, практика* : тези доповідей II міжнародної конференції (м. Харків, Україна, 23–25 березня 2021 р.). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. С.44-47 .

3. Водолаженко О. В. Математичні пакети в дистанційній освіті. Матеріали Дев'ятнадцятої наукової конференції студентів та молодих учених «Наумовські читання» (м. Харків, 23-24 листопада 2021 р.). Харків: ХНПУ, 2021. С.41-44.

4. Нелін Є. П. Геометрія в таблицях : Навчальний посібник для учнів старших класів. Харків : Світ дитинства, 1997. 64 с.

ІНТЕРАКТИВНІ ОН-ЛАЙН ДОШКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Деділова Т.В., к.е.н., доцент

Токар І.І., асистент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

dedilova@ukr.net, tokar_innaiv@ukr.net

Відповідно до «Положення про дистанційне навчання», затверджене Наказом Міністерства освіти і науки України № 466 від 25.04.2013 (чинна редакція від 2020 року) [1] під дистанційним навчанням розуміється «індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій».

Сьогодні все частіше викладачі закладів вищої освіти впроваджують прогресивні форми і методи організації навчального процесу, засновані на діяльнісному підході. Налагодження комунікацій вимагає від суб'єктів такої діяльності здійснювати пошук ефективних сучасних способів та інструментів інтерактивного навчання, які є елементами організаційного забезпечення активної взаємодії здобувачів вищої освіти і викладачів в освітньому процесі.

Саме одним із таких інструментів і є інтерактивна онлайн дошка (електронна дошка, стіна), що технічно представляє собою хмарне середовище для розміщення дидактичних матеріалів для лекційних та практичних занять. Крім того, за її допомогою можна візуалізувати презентаційні матеріали, інтерактивні завдання, текстові документи, відеоматеріали, а також в режимі онлайн надавати матеріал за прикладом аудиторної стаціонарної дошки. До переваг її використання також можна віднести можливість здобувачів користуватися нею не тільки під час занять, але й в будь-який зручний для них час, що особливо важливо в умовах воєнного стану, коли є ймовірність неможливості роботи в синхронному з викладачем режимі через технічні проблеми з доступом до мережі Інтернет або необхідністю перебування в укритті задля особистої безпеки суб'єктів.

Що стосується професійної діяльності педагогічного працівника, то способи використання ними онлайн дощок наведено на рис. 1.

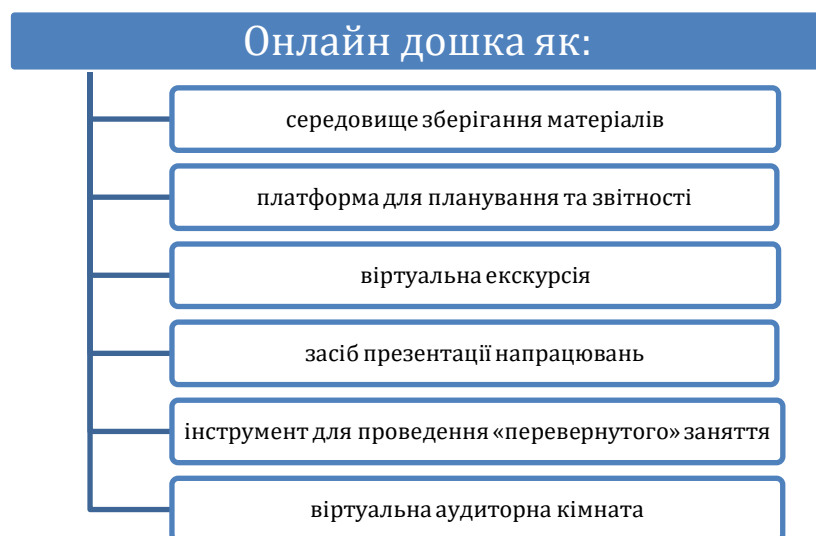

Рис. 1. Способи використання онлайн дошки у професійній діяльності викладача (адаптована авторська розробка за [2])

Отже, такий інструмент, безумовно, є зручним і корисним, а його використання рекомендоване для організаційного забезпечення навчального процесу в дистанційному режимі.

Література:

1. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : Наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#top> (дата звернення: 04.06.2022).

2. Он-лайн-дошка в освітньому процесі. Методичні рекомендації / Укладач: І.О.Смирнова. Суми, 2018. 30 с.

ЗМІНИ В СУЧАСНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Дмитренко А.В., д.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

av_dmitrenko@ukr.net

Карантинні обмеження посилили виклики, які стоять перед закладами освіти України. Потреба в нових підходах до навчання з обмеженням кількості аудиторних занять залишається проблемним питанням для значної частини освітньої спільноти. Водночас лишаються вкрай актуальними такі вимоги до вищої освіти, як: доступність; гнучкість для окремих категорій здобувачів, які працюють, мають дітей тощо; індивідуальна траєкторія навчання здобувача; впровадження дуальної освіти.

Вирішення цих питань неможливе без широкомасштабного впровадження онлайн-технологій, ґрунтовних змін у підходах до організації навчання в закладах освіти та в кожній дисципліні, зокрема ролі аудиторних занять та ефективності їхнього проведення. Але це вимагає грамотного застосування

онлайн-технологій з відповідними методичними підходами, що забезпечують ефективне поєднання безпосередньої та опосередкованої форми взаємодії студентів і викладачів у вигляді нового виду навчання - змішаного навчання.

Змішане навчання здатне поєднати переваги традиційного навчання в аудиторії із можливістю забезпечення прямої інтерактивної взаємодії між студентами і викладачем та електронного або дистанційного – поза стінами ЗВО, із можливістю використання переваг залучення до навчання інформаційних технологій. Змішане навчання у вищій освіті, зокрема є сучасним та малодослідженим, але актуальним і перспективним явищем на сьогодні.

Ефективність організації змішаного навчання у закладах вищої освіти напряду залежить від якості етапу створення робочої навчальної програми курсу змішаного навчання та планування змісту завдань аудиторної та дистанційної роботи студентів з курсом. Водночас, виконання студентами завдань електронного навчального курсу, створеного і розміщеного в СУН Moodle у поєднанні з завданнями аудиторної інтерактивної роботи здатне підвищити їх зацікавленість у навчанні.

Застосування онлайн-технологій робить навчання технологічнішим. Технології можуть як покращити, так і погіршити його ефективність, а отже потрібно ґрунтовно опрацювати всі теоретичні та методичні засади викладання. Для якісного змішаного навчання в конкретній дисципліні необхідно обрати, які види активностей матимуть найкращий ефект онлайн, а які — за безпосереднього контакту, в якому обсязі та в якій послідовності. Дистанційні (або онлайн) технології є основою для взаємодії суб'єктів освітнього процесу як у змішаному навчанні, так і в дистанційному. В дистанційному навчанні опосередкована взаємодія суб'єктів засобами онлайн-технологій є визначальною. Такий вид навчання визначено Законом України «Про освіту» як окрему форму здобуття освіти — дистанційну.

Змішане навчання є підходом, педагогічною й технологічною моделлю, методикою, що поруч із онлайн-технологіями спирається також і на

безпосередню взаємодію між студентами та викладачами в аудиторії. Основою ефективного застосування змішаного навчання є технологічна готовність викладачів, студентів і закладу освіти, а також ґрунтовна методична підготовка кожної дисципліни, вибір оптимальної моделі навчального процесу, проєктування сценарію навчання як послідовності дій та досвіду, що його здобувач отримає впродовж курсу, деталізована підготовка й організація не лише аудиторних занять, а насамперед самостійної роботи студентів. Якісно впроваджене змішане навчання суттєво покращує освітній процес. Технологічні рішення здатні забезпечити доступність матеріалів, можливість постійної підтримки студентів, зручність контролю процесу навчання, автоматизацію частини роботи викладача. Важливими є базові підходи до реалізації будь-якої моделі змішаного навчання, а специфіка кожної дисципліни та індивідуальні педагогічні підходи викладача створюють передумови до формування власних ефективних моделей.

Для запровадження ефективної моделі змішаного навчання необхідно підходити до планування всього процесу вивчення дисципліни, як до сукупності взаємопов'язаних видів навчальної діяльності студентів (рис. 1).

Рис.1. Ефективна модель змішаного навчання

Головним завданням викладача у змішаному навчанні є методичне проєктування власної дисципліни як послідовності дій та досвіду, що його здобувач отримає впродовж курсу. Плануючи курс, рекомендуємо спиратись на очікувані результати навчання та обирати види діяльності й матеріали відповідно. При плануванні видів навчальної діяльності студентів слід дотримуватися базових рекомендацій щодо послідовності взаємодії на всіх рівнях вивчення дисципліни: від окремої теми до розділу чи модуля.

Попередня підготовка має на меті дати студентам та викладачеві ту інформацію, яка допоможе ефективніше спланувати роботу впродовж теми / модуля / курсу. Цей етап може включати мотиваційні матеріали, що зацікавлять студентів до вивчення нового матеріалу, діагностичне тестування, яке покаже попередні знання здобувачів із теми. Викладач на цьому етапі також може дати рекомендації щодо правил роботи, підказати, які матеріали слід оновити в пам'яті, як спланувати час та які навички, окрім тих, що формуються на курсі, знадобляться (наприклад, підготовка публічного виступу).

Подача нової інформації може відбуватися дедуктивно (спочатку студенти отримують знання про теорію та правила, а потім шукають зв'язки з практикою) та індуктивно (студенти самі помічають правила й закономірності через роботу з прикладами, кейсами, казусами, дослідями тощо). Самостійне опрацювання матеріалів передбачає не просто перегляд, прослуховування чи прочитання як таке. Тут можуть бути відповіді на питання у вигляді мінітесту, розгорнутої відповіді чи заповнення таблиці за шаблоном, також можна передбачити виконання вправ. Обговорення у групі може відбуватися як у синхронному режимі (відеоконференція, чат), так і в асинхронному (форум, чат, робота над спільним документом).

Завданням викладача є організувати цей процес через запитання та окреслення очікуваного результату обговорення. Практичне завдання може бути як індивідуальним, так і груповим, воно може виконуватись як синхронно, так і асинхронно. Як впливає з моделі зворотного дизайну курсу, кожне практичне завдання має давати досвід, пов'язаний із цілями курсу та

очікуваними результатами навчання. Оцінювання завдання, незалежно від форми, має відбуватися за чіткими зрозумілими критеріями, з якими здобувач знайомиться до початку виконання практичного завдання.

Автори та укладачі можуть включати в свої відкриті онлайн-курси. При цьому важливо, щоб знання й навички, що формуються під час проходження певного онлайн-курсу чи його частин, мали зв'язок з очікуваними результатами навчання дисципліни (програми). Можливі варіанти використання онлайн-курсів при викладанні дисциплін наведено на рис. 2.

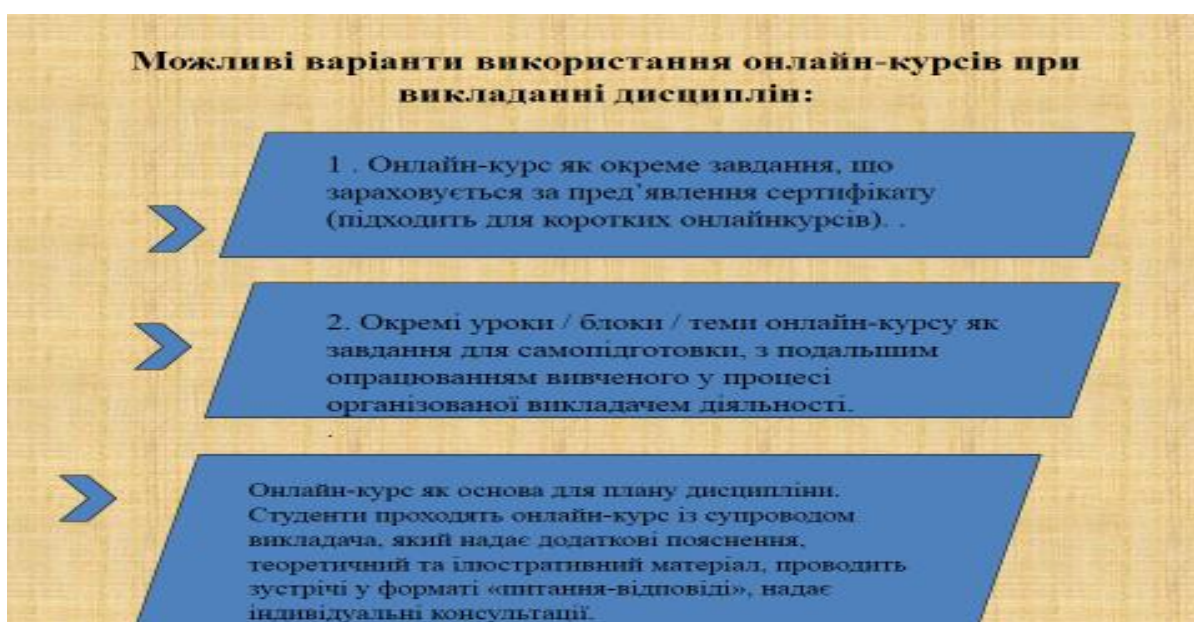

Рис. 2. Можливі варіанти використання онлайн-курсів при викладанні дисциплін

Отже, в умовах сучасності ефективний план власної дисципліни в разі застосування змішаної форми навчання повинен:

- враховувати основні зовнішні та внутрішні фактори з метою визначення обмежень і можливостей курсу;
- мати зрозумілі цілі та результати навчання, орієнтовані на декілька рівнів навчання;
- оцінювати прогрес за кожним з очікуваних результатів навчання;
- передбачати зворотний зв'язок упродовж вивчення всієї дисципліни;

- пропонувати такі види навчальної діяльності, які залучають студентів до активного навчання, передбачати потужні форми досвіду, висвітлювати способи отримання основної інформації та ідей;

- узгоджувати між собою основні компоненти дисципліни, тобто результати навчання, оцінювання та навчальна діяльність повинні бути взаємопов'язані.

Література:

1. Україна у 2020-2021 роках: наслідки пандемії. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=454cd56e-90c6-467b-9dd2> (Дата звернення: 23.05.2022р.).

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ СУЧАСНИХ ПЛАТФОРМ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Дмитрієва О.І., д.е.н., професор
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
oksanahnadu@gmail.com

Сучасні умови роботи закладів вищої освіти вимагають конструктивних змін в забезпеченні освітньої діяльності. Пандемія Covid-19 у 2020 році та військові дії у 2022 році на території нашої держави безперечно спонукають вищу освіту до ефективних методів дистанційного навчання, що зможуть реагувати на зміни у зовнішньому середовищі. Тому важливим питанням є аналіз ефективних інструментів дистанційного навчання та визначення їх переваг та недоліків.

Треба зазначити, що під дистанційним навчанням Міністерство освіти і науки України пропонує розуміти індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі

сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [1].

З зазначеного визначення ми бачимо, що дистанційне навчання повинно відбуватися з використанням інформаційних технологій, які в освіті можуть впроваджуватися наступними формами [2]:

- навчання по типу екстернату – самостійне опанування матеріалу та здача екзаменів за пройденим матеріалом;
- навчання на базі університету – самостійне опанування друкованих програми, навчальних та методичних видань, аудіо- та відео файлів, електронних підручників з використанням комп'ютерних технологій;
- навчання, що ґрунтується на співробітництві кількох навчальних закладів;
- навчання в спеціалізованих освітніх закладах - організація створення мультимедійних курсів;
- навчання в віртуальному навчальному середовищі - навчання по індивідуальному навчальному маршруту, доступ для проходження одного, кількох чи всіх курсів представлених на сайті.

Для ефективної організації освітнього процесу в умовах сучасних викликів за дистанційною формою необхідним є застосування різних платформ підтримки дистанційного навчання.

Платформа дистанційного навчання – це програмне забезпечення для підтримки дистанційного навчання, метою якого є створення та управління педагогічним змістом, індивідуалізоване навчання та телетьюторат, воно включає засоби, необхідні для трьох основних користувачів – викладача, студента, адміністратора [3].

Сьогодні при організації дистанційного навчання в Україні використовуються наступні платформи:

1. *Moodle* (модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище) - це одна з найпоширеніших платформ, що дозволяє організувати гармонійне навчання онлайн. Вона широко використовується багатьма

зкладами вищої та середньої освіти в 197 країнах світу та поширюється по ліцензії *GNU General Public License*. *Moodle* дає змогу ефективно використовувати такі можливості як проведення семінарів, тестів, заповнення електронних журналів, включення в урок різних об'єктів і посилань з інтернету, і багато інших. *Переваги*: стабільність; масштабованість; модульність та підтримка відкритих протоколів. *Недоліки*: уразлива для злому; програму потрібно вивчати.

2. *Google Classroom* - безкоштовна платформа для організації роботи з групами. Достатньо мати поштову скриньку на *Google*, інтерфейс платформи зручний і простий. Платформа має всі інструменти, що необхідні в плануванні і створенні якісного дистанційного навчання. *Переваги*: зручність і забезпеченість всім необхідним; інструменти для створення, зберігання та обміну інформацією в *Google Drive*; створення документів в *Google Docs*; планування розкладу за допомогою *Google Calendar*. *Недоліки*: арсенал функцій не такий великий, як у інших систем дистанційного навчання; незручні посилання на *Classroom*.

STELLUS – повнофункціональний, побудований на web-технології, модульний комплекс програмного забезпечення для підтримки відкритої освіти. Ця платформа надає всі необхідні інструменти для формування дистанційних навчальних курсів, програмованих навчальних посібників і тестових завдань. Платформа дистанційного навчання *STELLUS* дозволяє: вести підготовку навчальних матеріалів і тестів; керувати навчальним процесом; планувати навчальне навантаження; забезпечує процедури складання тестів та іспитів в автоматичному і напівавтоматичному режимі; отримувати статистичні звіти для аналізу. *Переваги*: гнучкість; модульність; зручність інтерфейсу; інтегрованість. *Недоліки*: орієнтованість на гуманітарні і творчі дисципліни [5].

Отже, можна зазначити, що в сучасній вищій освіті використовуються різноманітні інструменти дистанційного навчання. Сучасні платформи підтримки дистанційного навчання досить ефективні та зручні, кожна з них має свої переваги та недоліки.

Література:

1. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : Наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#top> (дата звернення: 25.05.2022).
2. Сивак О.А., Сарбаш М.В. Платформи дистанційного навчання у закладах вищої освіти. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: філософія, культурологія, соціологія*. Вип. 16. 2018. С. 66 – 75.
3. Горбатюк Р. М., Потапчук О.І. Формування готовності майбутніх педагогічних фахівців засобами мобільних технологій до професійної діяльності. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2017. Вип. 48. С. 106– 109.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «ІНЖЕНЕРНА ТА КОМП'ЮТЕРНА ГРАФІКА»

Коч О.Д.

ВСП «Криворізький фаховий коледж»

Українського державного університету науки і технологій

alena.kr@i.ua

В Україні відбувається становлення нової системи вищої освіти, яка спрямована на здійснення істотних змін в педагогічних технологіях, які відповідають вимогам сьогодення. Тому виникає потреба в розробці технологій нетрадиційних форм навчання, що мають на меті підвищення якості професійної підготовки студентів і рівня професіоналізму викладача.

Ефективним для модернізації освіти є впровадження у навчальний процес інноваційних методів викладання, до яких відносяться інформаційно-комунікаційні технології.

Актуальність проблеми полягає в тому, щоб через удосконалення методики проведення нестандартних форм навчання виховувати у студентів професійний інтерес до своєї майбутньої професії.

Розробка та впровадження нових методик викладання інженерної та комп'ютерної графіки є невід'ємною частиною вдосконалення навчального процесу. Це дозволяє забезпечити високий рівень викладання, використовувати найбільш активні методи навчання, забезпечити можливість роботи з великою кількістю студентів із збереженням індивідуального підходу до кожного, здійснювати контроль необхідних навичок студента впродовж усього навчання. Матеріали до всіх занять мають дві частини: змістовну та методологічну.

Сервіс ZOOM став одним з провідних програмних додатків для відео-конференцзв'язку, що дозволяє віртуально взаємодіяти з студентами, коли особисті зустрічі неможливі.(рис. 1)

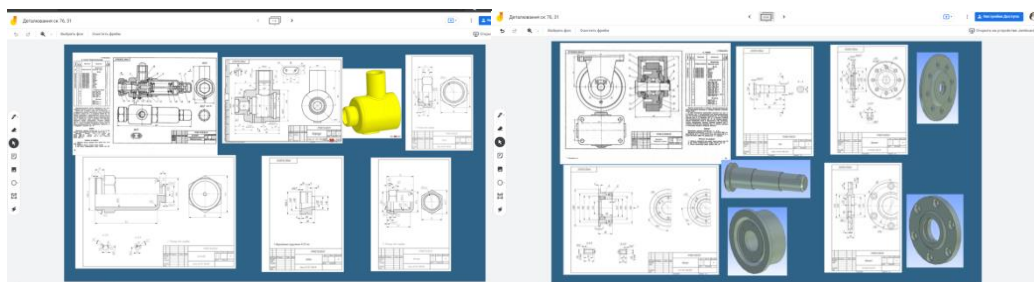

Рис. 1. Використання дошки Google Jamboard під час відеозустрічі

При дистанційному навчанні система навчально-методичних матеріалів та освітніх послуг доставляється студенту за допомогою електронних носіїв. Тому при розробці дистанційного курсу більший акцент приділено структуруванню текстів, формуванню гіпертекстової структури курсу, реалізації кольорового забезпечення, розробці способів представлення графічного матеріалу і т.д.(рис.2)

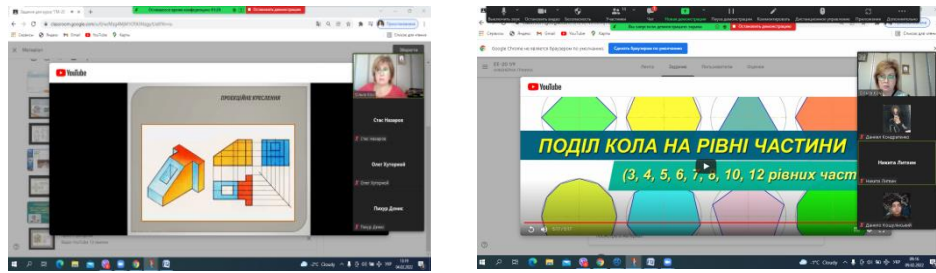

Рис. 2. Способи представлення графічного матеріалу

На відміну від традиційних форм навчання підтримка студентів в процесі дистанційного навчання проводиться за допомогою: електронних консультацій; організації плідного спілкування між учасниками навчального процесу в Форумі, Чаті та за допомогою електронної пошти (рис. 3).

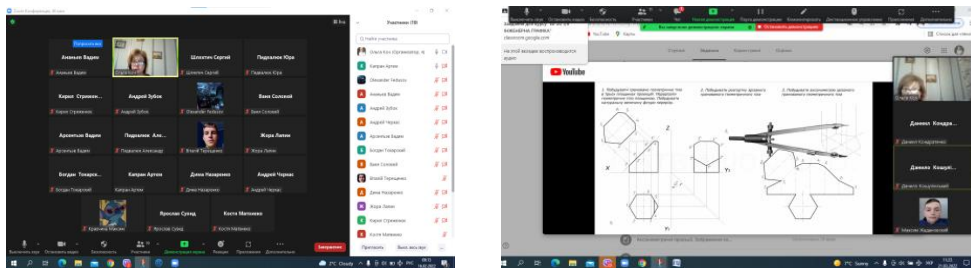

Рис. 3. Електронні консультації а спілкування

Для цього використовуються наступні засоби: оформлення та структурування навчального тексту; використання додаткових матеріалів, використання наочності, наведення прикладів, створення питань для самоконтролю, підтримка викладача, обговорення результатів, обговорення проблемних питань, організація навчання в малих групах, система заохочень і підтримки та ін. (рис. 4).

Процес навчання (практичні заняття, виконання графічних робіт, тести, спілкування з викладачем та ін.) проходить в дистанційній формі за допомогою комп'ютерної телекомунікації.

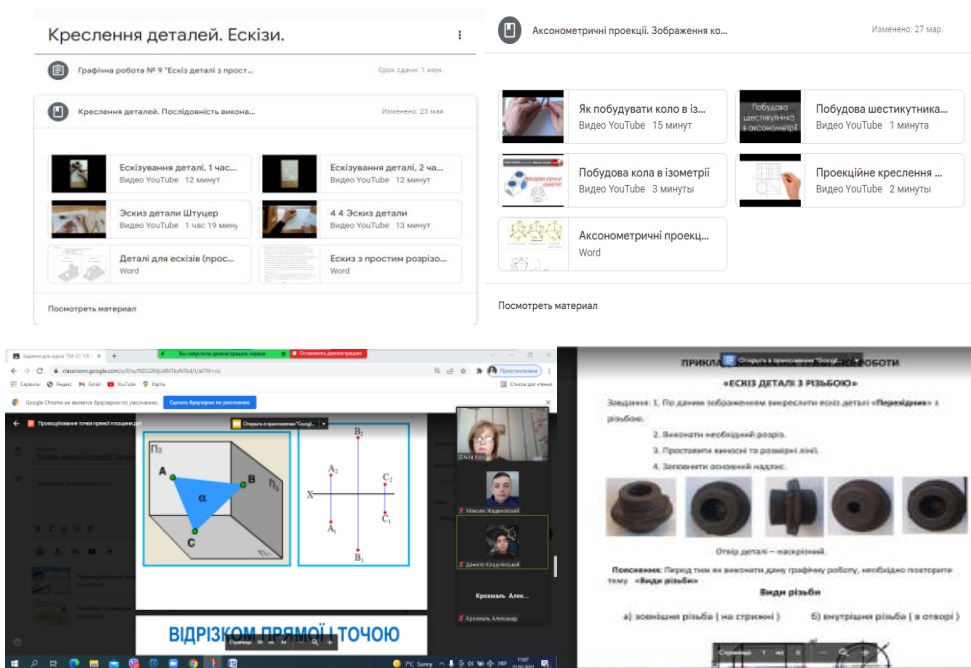

Рис. 4. Оформлення та структурування навчального процесу

Студенти освоюють основні прийоми роботи з креслярсько-конструкторською системою для тримірного моделювання КОМПАС-3D, де вивчають принципи двомірного моделювання креслень, схем та тривимірне моделювання деталей та зборок і, на першому етапі, використовують комп'ютер в якості “електронного кульмана” (рис.5).

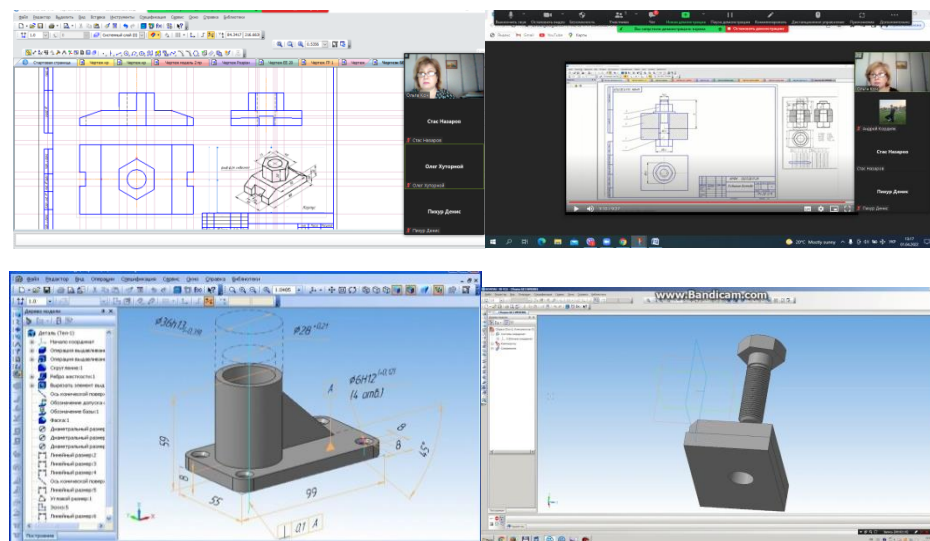

Рис. 5. Двомірне моделювання креслень та тривимірне моделювання деталей

За допомогою конструкторського редактора Компас-3D, виконуються покрокові інструкції до виконання графічних робіт (рис.6).

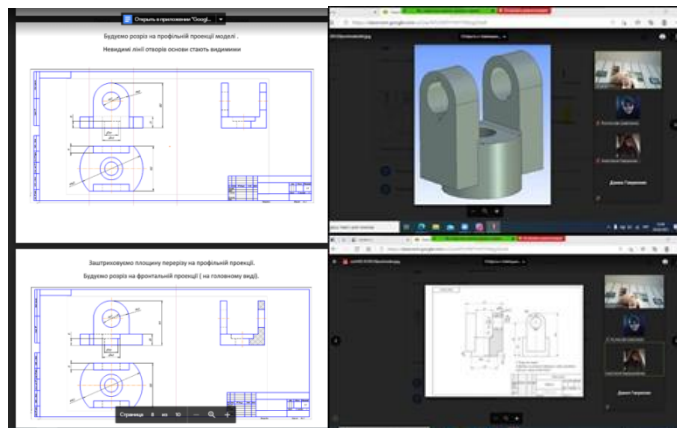

Рис. 6. Покрокові відеоінструкції до виконання графічних робіт

У процесі викладання матеріалу нарисної геометрії та інженерної графіки викладач використовує один з найважливіших принципів дидактики - принцип наочності (рис. 7). Наочність сприяє кращому засвоєнню знань, активізує розумову діяльність, мобілізує увагу. Технічні засоби дозволяють демонструвати поетапність графічного розв'язку завдання із можливістю повернення до попереднього кроку, або ж уникнення частини наступних.

Запропонований спосіб подання навчального матеріалу з нарисної геометрії полегшує традиційний, трудомісткий спосіб викладання даної дисципліни, дає можливість демонструвати послідовність проєціювання просторових геометричних форм на площини проєкцій, і водночас більш наочно роздивитися взаємне положення різних геометричних образів в просторі, а також прослідкувати логіку вирішення поставленого завдання.

Потрібно зазначити, що інформація, яка подається, є естетичною, має кольорове зображення, а представлений візуальний матеріал легко зарисовується студентом поетапно і зазвичай добре запам'ятовується.

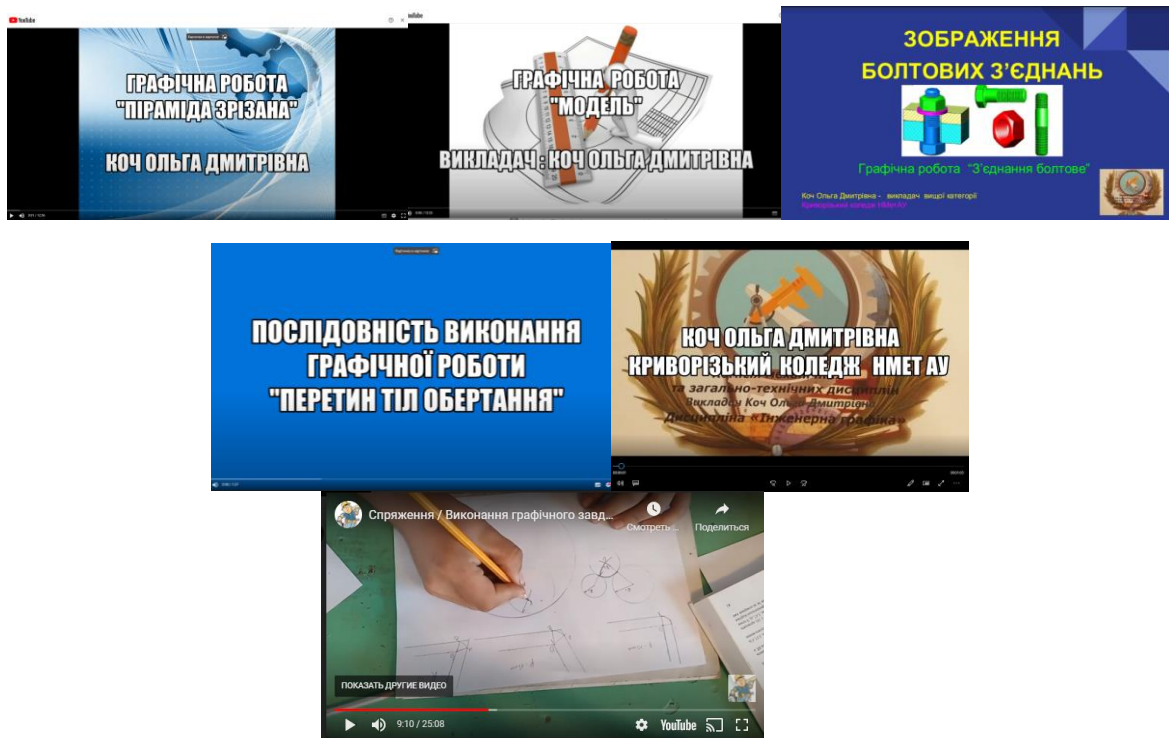

Рис. 7. Наочність викладання графічного матеріалу за допомогою YouTube каналу та презентацій

Окремої уваги потребує організація контролю якості знань студента. Сьогодні тестування є одним із найефективніших способів вимірювання рівня знань і досягнень студентів. Воно передбачає застосування однакових методів досліджень щодо великої кількості індивідів, статистичне опрацювання результатів і визначені еталони оцінок. Його використання дає можливість оперативно та надійно здійснювати вимірювання рівня знань і навчальних досягнень і приймати необхідні управлінські рішення для підвищення якості навчання. Власне тест є інструментом, призначеним для вимірювання певних якостей особистості (рис.8).

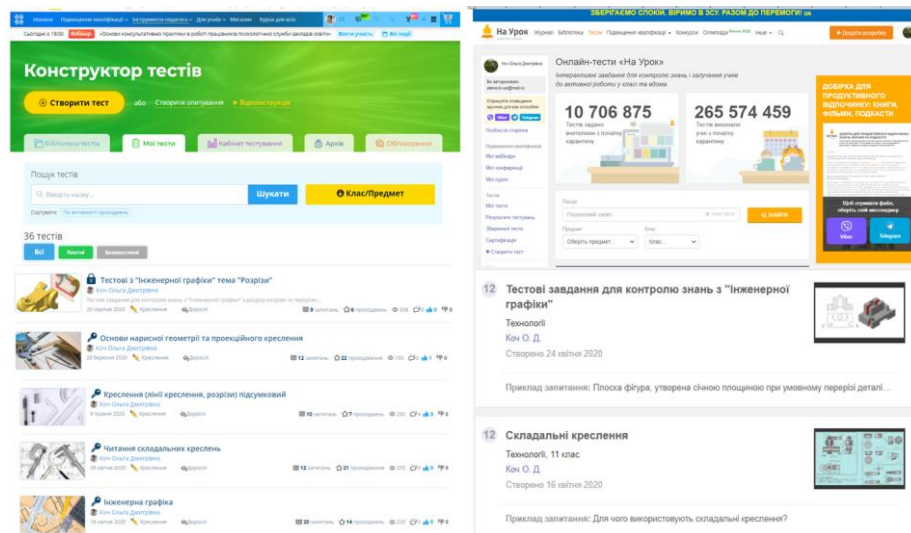

Рис. 8. Тестовий онлайн контроль знань студентів на сайті «На Урок» та «vseosvita»

Сучасні комп'ютерні телекомунікації здатні забезпечити передачу знань і доступ до різноманітної навчальної інформації значно ефективніше, ніж традиційні засоби навчання. Інтерактивні диски з навчальними комплексами та програмами, електронні підручники та інші мультимедійні засоби, доступні через глобальну мережу Інтернет, можуть не тільки забезпечити активне залучення студентів до навчального процесу, але й дозволяють керувати цим процесом, на відміну від більшості традиційних навчальних середовищ.

Література:

1. Дистанційне навчання, його особливості. URL: <https://studopedia.eu> (дата звернення 20.05.22).
2. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія. URL: <https://vtei.com.ua> (дата звернення 22.05.22).
3. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія. URL: <https://cutt.ly/bJmesaK> (дата звернення 18.05.22).

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БІБЛІОТЕКИ МЕТОДОМ ІНТЕГРАЦІЇ ОНЛАЙН ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

Лантух О.М., студент

Берлет П.Ю., студент

Бараболіков В.М., викладач

Відокремлений структурний підрозділ «Конотопський індустріально-педагогічний фаховий коледж Сум ДУ»

lantuh.sasha@gmail.com, pasha.berlet@gmail.com

Сучасна бібліотека – це не лише сховище для книг, а й своєрідний електронний архів, місце, де можна отримати доступ до інформації як на традиційних носіях, так і в електронному вигляді. Це соціальний інститут, діяльність якого спрямована на забезпечення рівного доступу до інформації, за умов розвитку процесів гуманізації освіти, її інформатизації, відкритості й формування освітніх інформаційних потреб, який здатен якісно забезпечити і технологічний, і соціальний, і освітній доступ до інформації. Нерідко необхідну інформацію дослідник отримує саме в бібліотеці, оскільки вона є «інтелектуальним посередником» між людиною та інформацією. Значення і роль інформації полягає в тому, що, по-перше, без неї неможливе проведення жодного наукового дослідження; по-друге, всяка інформація має здатність швидко старіти, тому необхідне її постійне оновлення.

Електронні бібліотеки можна назвати бібліотеками XXI століття, що являють собою певну мережу, яка через новітні електронні технології з'єднує їх із зовнішнім світом.. Електронні бібліотеки відрізняються від традиційних тим, що використовують електронний формат видань та забезпечують доступ до віддаленого ресурсу за допомогою телекомунікаційних технологій. Це сховища

електронних документів, оснащені необхідними механізмами для доступу і роботи з ними. Сучасному працівнику бібліотеки недостатньо знати, де й на якій полиці знаходиться та або інша книжка чи журнал в її сховищі, необхідно ще знати, на якій віртуальній полиці розміщується ця книжка у світовому розподіленому просторі.

Бібліотека повинна відігравати ключову роль в забезпеченні користувачів установи науковою інформацією, незалежно від того, з яких джерел ця інформація надходить. Читач, який звертається до бібліотеки, повинен мати можливість отримати як зовнішню, так і внутрішню інформацію (з локального репозиторію), як в електронному вигляді, так і в друкарському. Саме тому бібліотека повинна займатися підтримкою електронного репозиторію, саме в ній мають бути сконцентровані всі засоби та інструментарій для пошуку інформації з різних джерел.

Одним з основних елементів розробки проєкту є графічний інтерфейс. Який реалізований за допомогою інтегрованого середовища розробки програмного забезпечення IntelliJ IDEA та фреймворку Java Spring Boot, сама система на даний момент буде реалізована за допомогою системи для побудови шаблонів та сторінок мовою розмітки HTML та стилізована за допомогою фреймворку Bootstrap та CSS. (рис. 1).

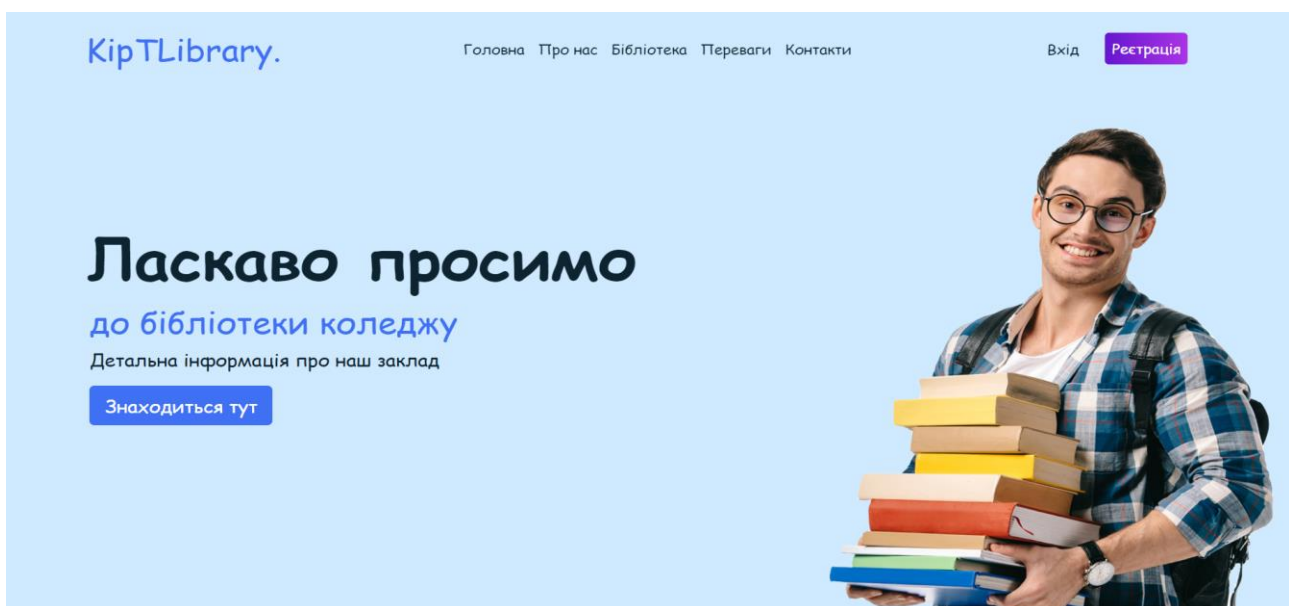

Рис. 1. Шаблон головної сторінки

Якщо брати до уваги інтерфейс інформаційної системи, то він повинен бути максимально зрозумілим для будь-якого користувача. Також його дизайн як мінімум не повинен підводити користувача та адміністратора майбутньої бібліотеки. Для проектування загальних шаблонів не використовуються онлайн-сервіси для розробки інтерфейсів, а весь процес проектування відбувався за допомогою CSS. (рис. 2).

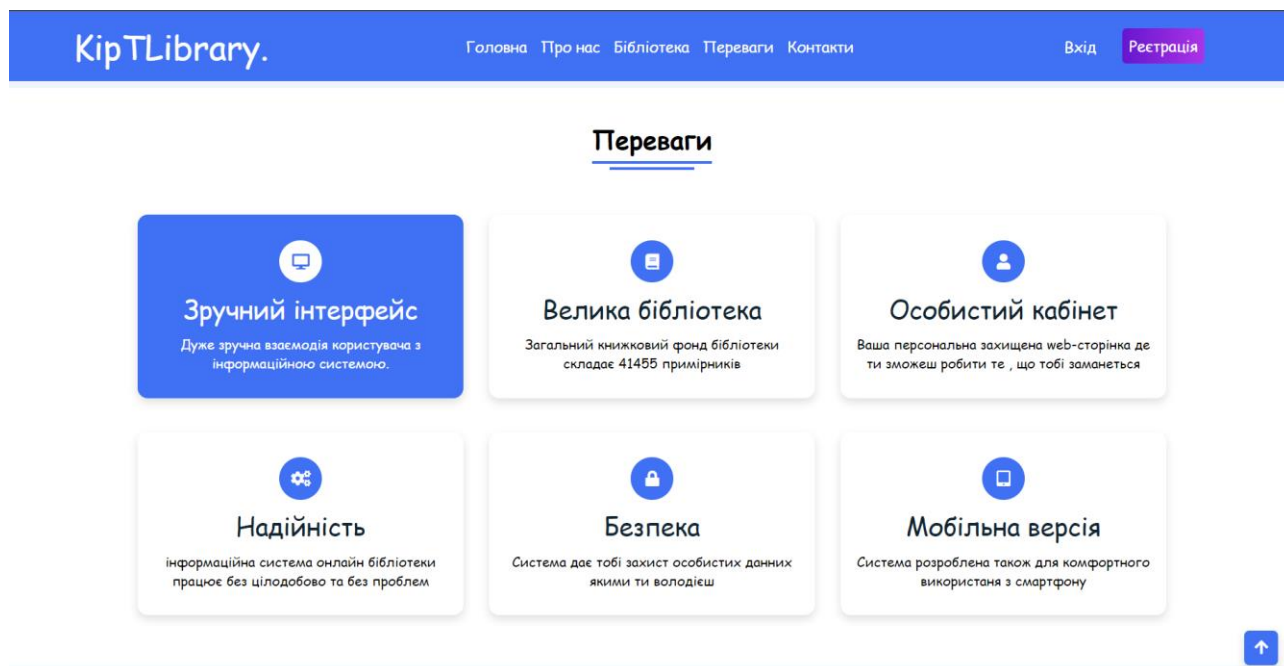

Рис. 2. Дизайн сторінки переваги

Знайти сайт, на якому розміщена електронна бібліотека, можна, скориставшись всесвітньою павутиною. Сьогодні через інтернет реально не тільки, наприклад, придбати побутову техніку, меблі, електроінструменти, замовити квитки і т.д., але і почитати цікаву книгу, яку складно або взагалі неможливо знайти у звичайному читальному залі.

Використовувати електронну бібліотеку можуть люди будь-яких віку, професій і уподобань. Тут знайдеться і класична література і твори сучасних авторів, та технічна документація, і навіть казки та оповідання для самих маленьких.

Також в проєкті реалізована система прав доступу до сторінок, отже маючи права адміністратора користувач в цьому випадку бібліотекар, має право на всі операції в бібліотеці, наприклад: додати книгу, додати користувача, видати книгу, переглянути всі книги та книги користувачів та ін. (рис. 3).

Рис. 3. Адмін панель бібліотекаря

Говорячи про зручність та швидкість можна додати, що в проєкт реалізована генерація qr-коду для кожної книги при її додаванні (рис. 4), за допомогою якої користувач прийшовши до бібліотеки, може лише показавши код отримати книжку яку він завчасно додав до своїх улюблених. (рис. 5).

Даний програмний продукт являється авторською розробкою студентів Відокремленого структурного підрозділу "Конотопський індустріально-педагогічний фаховий коледж Сумського державного університету" спеціальності "Інженерія програмного забезпечення" Берлета Павла та Лантуха Олександра.

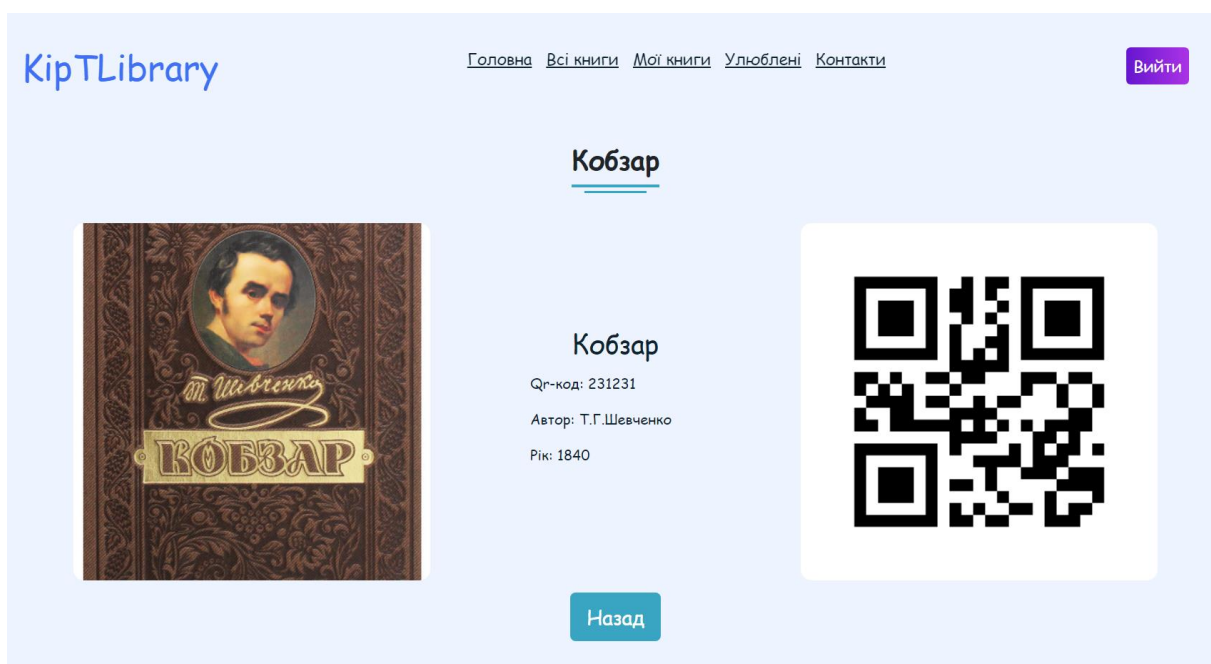

Рис. 4. Сторінка детальніше книги

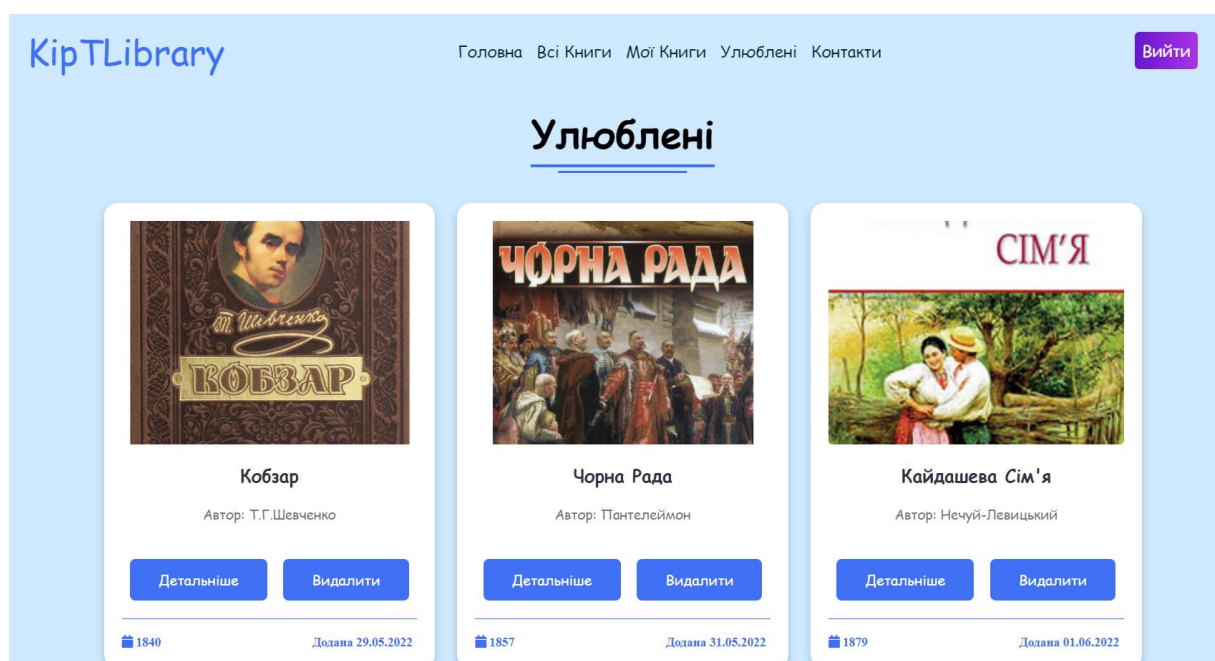

Рис. 5. Улюблені книжки користувача

Надалі, інформаційна система буде вдосконалюватись з часом. Систему буде перенесено на інші платформи, так буде набагато зручніше користувачу. Також, в планах реалізувати інтеграцію інших бібліотек міста в одну велику систему, за допомогою якої користувач обов'язково знайде книжку яку потребує.

Література:

1. Офіційна документація з шаблонізатора Thymeleaf URL: <https://www.thymeleaf.org/documentation.html> (дата звернення 22.05.22).
2. Документація Spring Core URL: <https://docs.spring.io/spring-framework/docs/current/reference/html/core.html#spring-core> (дата звернення 20.05.22).
3. Документація по HTML [Електронний ресурс] MDN Web Docs. URL: <https://developer.mozilla.org/en-US/docs/Web/HTML> (дата звернення 22.05.22).
4. Документація по CSS [Електронний ресурс] MDN Web Docs URL: <https://developer.mozilla.org/en-US/docs/Web/CSS> (дата звернення 23.05.22).

ГІБРИДНА ОСВІТА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ ТА ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ КАРАНТИННИХ ЗАХОДІВ

Попова А.М., к.т.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

agnesa2007@ukr.net

Вся система вищої освіти після пандемії Covid – 19 створила нові умови для навчання студентів. Так денна форма освіти чином, щоб врахувати зміни моделей поведінки перейшла в умови онлайн – освіти . Вивчення зауважень та побажань студентів за цей період дає можливість створити нову гібридну систему освіти таким чином, щоб врахувати зміни моделей поведінки в мовах ізоляції, зміни психічного стану, якість життя та освіти. Більшість студентів позитивно відгукнулися про онлайн освіту та зауважили про бажання працювати в даних умовах повністю чи частково.

Майже всі здобувачі не мали складності з підключенням до онлайн - занять, оцінюючі якість інтернет – з'єднання дуже позитивно.

Є побажання з одного боку до інтерактивного спілкування на лекціях, а з іншого спілкування за допомогою відеокамер.

Серед вказаних недоліків було вказано о неможливості і складності облаштування робочого місця, найчастіше складності такого плану були вказані студентами зі складним матеріальним становищем. Загалом подібного роду складності були вказані на спеціалізованих інтернет – ресурсах та спеціалізованих конференціях і вчителями шкіл що до учнів середніх та старших класів. Серед відгуків що були надані , були озвучені побоювання у посиленні нерівності, як соціально – культурному аспекті, так і в забезпеченості комп'ютерною технікою чи іншими цифровими пристроями.

Один з головних аспектів розвитку онлайн освіти врахування всіх особливостей догляду на відсутність “ живого спілкування “. Априорі важливо дати можливість студентам проводити лабораторні заняття, експерименти.

Важливий особистий контакт з студентом, тут і збереження мотивування при цьому важлива певна гнучкість з боку викладацького складу у підборі методів роботи за студентами. Так для одного потрібен конспект та завдання з прикладами вирішень, а комусь краще використати поступову побудову логіко – асоціативних ланцюжків. Загалом сучасні технічні засоби дають можливість створити розмаїття дистанційних ресурсів, однак при цьому априорі важливо зрозуміти що навчити силоміць не можливо. На жаль частішають випадки втрати мотивації аспектів учнів середньої школи, вищого закладу в цілому і школи та здобувачів вищої освіти.

Сучасний ринок освітніх послуг, де забезпечення навчальним контингентом важливе завдання для всього навчального закладу в цілому, а не виключно професорсько – викладацького складу, важливо забезпечити індивідуальний підхід до кожного студента. При цьому варто пам'ятати про демографію студентства та географічне розташування. Крім того, варто створити дієвий механізм роботи у цифровому форматі , коли прикладом можуть бути польські колеги, котрі мають спеціальний штат, котрий забезпечує

коректну роботу програмного забезпечення та корпоративних (власності вищих) комп'ютерів, ноутбуків, графічних планшетів кожного викладача .

Загалом при роботі кожного освітянина на всіх етапах освіти нашої Країни з'явилися вирішалося сотні питань.

Головним питанням стала можливість не втрачати учнів, а створити нові можливості для навчання . Так змішане навчання уже було успішно впроваджено і проводилося у достатньо значній кількості закладів вищої освіти.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Прокопенко Н.В., к.б.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
natvikpro08@gmail.com

Однією з сучасних форм організації навчального процесу є дистанційне навчання.

Використання дистанційного навчання як форми організації навчального процесу відбувається за основі таких нормативних документів: Національної доктрини розвитку освіти, «Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року; Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні, Положення про дистанційне навчання (зі змінами, внесеними згідно з наказами Міністерства освіти і науки № 660 від 01.06.2013, № 761 від 14.07.2015) та ін.

Виділяють наступні передумови виникнення форм дистанційного навчання:

– нова освітня парадигма, яка визначила пріоритети розвитку відкритої освіти;

– позитивна динаміка соціально-економічного й науково-технічного розвитку; посилення інтеграційних та демократичних процесів в освіті та суспільстві в цілому;

– інформатизація освіти та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес середньої школи як засобу навчання та предмету вивчення;

– швидкий розвиток інформаційних технологій, збільшення обсягу виробництва персональних комп'ютерів, ноутбуків, планшетів, використання мережі інтернет;

– поява навчальних освітніх середовищ, платформ дистанційного навчання як засобу реалізації завдань дистанційної освіти.

У Положенні про дистанційне навчання визначено, що *дистанційне навчання* – це «...індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі...». Дистанційна освіта реалізується через систему дистанційного навчання, яка є частиною системи освіти України, з нормативно-правовою базою, організаційно оформленою структурою, кадровим, системотехнічним, матеріально-технічним та фінансовим забезпеченням.

Важливою складовою ефективною системи дистанційного електронного навчання є використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій, які можуть зробити навчальний процес більш привабливим, комфортним і стимулюватимуть студентів до самоосвіти.

Однією з таких технологій є система Moodle – модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище, яка є вільно поширюваною системою управління навчальним контентом.

Система Moodle відповідає всім основним критеріям, що висуваються до систем електронного навчання, зокрема таким, як:

- *функціональність* – наявність набору функцій різного рівня (форуми, чати, аналіз активності слухачів (студентів), управління курсами та навчальними групами тощо);

- *надійність* – зручність адміністрування та управління навчанням, простота оновлення контенту на базі існуючих шаблонів, захист користувачів від зовнішніх дій тощо;

- *стабільність* – високий рівень стійкості роботи системи стосовно різних режимів роботи та активності користувачів;

- *вартість* – сама система безкоштовна, витрати на її впровадження, розробку курсів і супровід – мінімальні;

- *відсутність обмежень за кількістю ліцензій* на слухачів (студентів);

- *модульність* – наявність в навчальних курсах набору блоків матеріалу, які можуть бути використані в інших курсах;

- наявність вбудованих засобів розробки та редагування навчального контенту, інтеграції різноманітних освітніх матеріалів різного призначення;

- підтримка міжнародного стандарту SCORM (Sharable Content Object Reference Model) – основи обміну електронними курсами, що забезпечує перенесення ресурсів до інших систем;

- наявність системи перевірки та оцінювання знань слухачів у режимі онлайн (тести, завдання, контроль активності на форумах);

- зручність і простота використання та навігації – інтуїтивно зрозуміла технологія навчання (можливість легко знайти меню допомоги, простота переходу від одного розділу до іншого, спілкування з викладачем-тьютором тощо).

Слід зазначити, що використання системи Moodle дозволяє ефективно організувати таку форму роботи студентів, як самостійну роботу за навчальними дисциплінами.

Курс, який створюється викладачем в системі Moodle містить наступні компоненти, сприятимуть активізації самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

- вхідний тест, вихідний тест – підготовка до тестування, поглиблена підготовка в разі невдалого проходження тестування здійснюється здобувачем самостійно та є компонентами самостійної роботи здобувача;

- теоретичний (лекційний) матеріал з теми – вивчення цього матеріалу можна розглядати к елемент самостійної роботи при опрацюванні теоретичного матеріалу, наведеного у запропонованих джерелах літератури.

- практичні завдання з теми – виконання цих завдань можна розглядати як частину самостійної роботи в випадках, коли завдання мають творчий характер, здобувач обґрунтовує свою відповідь, наводить власні приклади.

Також система Moodle має можливості для використання такої форми ознайомлення з навчальним матеріалом як веб-квест. Веб-квест – це технологія навчання, яка характеризується спрямованістю на вирішення конкретних освітніх задач, постановку пошуково-дослідницьких нестандартних завдань і використання інформаційних ресурсів Інтернету для розв’язання цих завдань. Ця технологія сприяє ефективному отриманню здобувачем нової навчальної інформації, розвиває логіку, науково-дослідницькі навички, вміння аналізувати інформацію, закріплює знання та практичні вміння здобувачів.

Проведення веб-квестів е ЗВО сприяє підготовці фахівців до комфортного життя в інформаційному суспільстві. Із впровадженням у навчально-виховний процес технологій веб-квесту ми спостерігали появу у студентів таких якостей, як:

- розвиток мислення (творчого, інтуїтивного, теоретичного та ін.);
- розвиток комунікативних здібностей;
- розвиток естетичних якостей;
- формування вмінь приймати оптимальне рішення або пропонувати варіанти рішення у складній ситуації;
- формування інформаційної культури, уміння здійснювати обробку інформації

Система Moodle дозволяє сформувати веб-квест у вигляді курсу, який може включати в себе наступні елементи:

- інструкції (елемент «сторінка» або «Файл»);
- завдання (елемент «Завдання»);
- тести (елемент «Тест»);
- обговорення (елемент «Форум»);
- оцінювання із занесенням балів в журнал (елемент «Оцінки»);
- створення колективних документів(елемент «Wiki-сторінки»).

Використання веб-квестів в системі Moodle в навчальному процесі сприяє підвищенню уваги та зацікавленості здобувачів в виконанні самостійної роботи, самі здобувачі можуть бути співавторами веб-квестів.

Таким чином, можна зробити висновок, що використання системи Moodle як платформи для дистанційного навчання має значні можливості для ефективної реалізації такої складової навчального процесу як самостійна робота здобувачів.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Прокоп'єва А.М., здобувач освіти
prokopeva2003.n@gmail.com

Петрушин Д.В., кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

З початку пандемії вже відбулося дуже багато змін у освітньому процесі, які як позитивно так і негативно вплинули на освітній рівень. Оскільки, у зв'язку із карантинними заходами було вимушене припинення роботи усіх освітніх установ, а також місць загального користування, що значно вплинуло на якість та обсяг здобутих знань для усіх учнів та студентів. Не дивлячись на все, з даної ситуації ми також винесли і позитивні моменти, наприклад: дистанційне навчання стало викликом для системи освіти того часу, оскільки на той момент не багато навчальних закладів спеціалізувалися на дистанційному

навчанні, то їм довелося розвивати свій рівень комп'ютеризації. Розглянемо усі позитивні та негативні аспекти...

Позитивні:

- трансформація педагогічної практики – створення нових видів занять;
- використання потенціалу онлайн навчання;
- розробка інноваційних стратегій підтримки навчання – створення нових освітніх платформ;
- реформування навчальної програми та політики оцінювання, для того, щоб інтегрувати нові практики та індивідуальні програми навчання;
- усунення цифрової нерівності (місцезнаходження, дохід, стать) – майже на початку пандемії почали транслювати предмети ЗНО за допомогою телебачення;
- поліпшення участі батьків у навчанні;
- включення соціально-емоційних навичок до методики викладання;
- забезпечення індивідуального підходу у викладанні – онлайн чати з викладачами не тільки у месенджерах, а і у платформах;

Негативні:

- відсутність живого спілкування;
- втрати у навчанні через порушення освітнього процесу та тривалий період припинення роботи шкіл;
- стрес і тривога впливають на концентрацію уваги та навчання;
- несприятливі або малосприятливі умови для домашнього навчання у більшості уразливих домогосподарств;
- цифрова нерівність, що впливає на більшість учнів, особливо уразливих; гендерні прогалини у доступі до технологій;
- стигматизація учнівського контингенту 2020 року, чиї іспити або підтвердження сертифікації були скориговані або відмінені;
- додатковий фінансовий тягар, пов'язаний із використанням ІТ-пристроїв, доступом до мережі Інтернет та передачею даних, із яким стикнуться вчителі;

- недостатнє розуміння або неналежне застосування методики форматного оцінювання та комбінованого (змішаного) навчання.

Рис. 1. Результати опитування учнів

Отже, як ми бачимо за приведеною кількістю негативних та позитивних аспектів майже однаково. Звичайно, для кожної людини існують свої плюси і мінуси, так само із навчанням у період пандемії. Кожен самостійно обирає підтримувати такі зміни, або ні.

Як ми бачимо, за статистикою МОН, починаючи з 2019/2020 навчального року по 2020/2021 навчальний рік, кількість задоволених учнів зросла на 15 відсотків. Як зазначено на таблиці, третина учнів хоче продовжувати дистанційне навчання, у той час як 84 відсотки батьків не задоволені. Але з цього ми не можемо робити висновків стосовно віку оскільки голосували як студенти так і школярі. Єдине що можна сказати остаточно, так це те що рівень дистанційного навчання значно поліпшився, і задовольняє більшу частину учнів.

Література:

1. «Особливості функціонування системи освіти в умовах сучасних викликів» URL: <https://science.iea.gov.ua/wp->

content/uploads/2020/12/82_107_Osobl_funkc_sys_osvity.pdf (дата звернення 18.05.22).

2. «Розбудова стійких освітніх систем після пандемії COVID-19: міркування для директивних органів у галузі освіти на національному, місцевому та шкільному рівнях.» ЮНІСЕФ. 2020., с.22
URL:https://www.unicef.org/ukraine/media/8006/file/%20ECAR%20CONSIDERATIONS%20FOR%20EDUCATION%20PROVISION-%20v2.5_Ukr.pdf (дата звернення 20.05.22).

ЗМІШАНИЙ ПІДХОД ДО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ОПИТ РОБОТИ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

Романенко О.Ю., ст. викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Alexnovice16@gmail.com

Руйнівний характер пандемії COVID-19 торкнувся майже усіх слоїв суспільства в Україні, і система вищої освіти не є винятком. У підході до викладання, пандемія COVID-19 зруйнувала більшість існуючих практик. Більшість країн світу перейшли на дистанційну форму навчання. І хоча навчання вдома є невід'ємною частиною систем вищої освіти, такі тривалі періоди навчання вдома є рідкісною для нас ситуацією. З іншого ж боку, цей виклик сучасності відчинив нам двері для нових можливостей, та прискорив модернізацію сучасної вищої освіти.

Відповідь МОН України, на пандемію COVID-19, була такою, що більша частина занять у 2020/21 та на початку 2021/22 навчальних років нами були проведені у дистанційній формі.

Під час нового формату освітнього процесу виявилось, що така система освіти має значний ряд переваг і не менший список недоліків, які потрібно ретельно проаналізувати та усунути для її покращення. Отже зараз дуже

актуальною стає проблема модернізація сучасної системи освіти через постійний розвиток і вдосконалення підходів до навчання.

Термін «дистанційне навчання» не є новим у нашій системі освіти, іноді він вживається для позначення форм навчання, які існували ще задовго до появи комп'ютерів: заочне, кореспондентське, домашнє навчання, екстернат, для яких характерно навчання на відстані, дистанції.

Але зараз ми визначаємо дистанційне навчання, як освітній процес, у якому значна частина викладання здійснюється викладачем (або групою викладачів), засобами які дозволяють викладати на віддаленні у просторі або часі від учня (або групи учнів).

Сучасне дистанційне навчання здійснюється в основному за допомогою технологій і ресурсів мережі інтернет, з активним використанням прямих відіовключень, та великим обсягом матеріалів на хмарних сховищах. Це надає ряд переваг:

- оперативні (подолання бар'єрів у просторі та часі, швидкий зворотний зв'язок),
- інформаційні (зростає доступність освітньої інформації, також зростає її якість та вибірковість.),
- комунікаційні (збільшується кількість потенційних учасників навчання, так кількість присутніх студентів на лекції зовсім немає обмежень),
- педагогічні (навчання стає більш мотивованим, інтерактивним, технологічним індивідуалізованим),
- психологічні (створення комфортних, емоційно-психологічних умов для самовираження учня,)
- ергономічні (учні і вчителі мають можливість розподіляти час занять за зручним для себе графіком і темпом, використовуючи для навчання комфортне середовище)
- економічні (дистанційне навчання дешевше з одного боку, та дає можливість студенту працювати з іншого, крім того зменшуються розходи на житло та транспорт.)

Студенти можуть позитивно реагувати на елементи дистанційного навчання, такі, як більш комфортне середовище або ефективне використання часу за рахунок повторюваності відео контенту.

Викладачі також відмічають позитивні сторони дистанційної роботи зі студентами.

У той же час переваги віртуального навчання суперечливі. Так як є ряд суттєвих недоліків як для студентів так і для викладачів:

- складність оцінки якості роботи конкретного студента та можливість плагіату з його боку та недобросовісного підходу до перевірок.

- відсутність індивідуальної підходу до кожного студента який необхідний для максимального результату у навчанні.

- необхідність сильної мотивації для виконання завдань, бо значно легше займатися роботою поруч з товаришами.

- відсутність якісної комунікації між студентами, яка сприяє розвитку соціальних навичок майбутніх фахівців.

- проблеми які можуть виникнути з технологічними пристроями, або з доступом до мережі Інтернет.

- головна ж проблема це загроза для здоров'я студентів та викладачів.

Через велике навантаження учасники освітнього процесу дійсно проводять багато часу перед монітором. Погіршення зору та порушення з боку опорно-рухового апарату через постійне сидіння за комп'ютером чи телефоном.

Враховуючи переваги та недоліки дистанційного навчання, а також швидкість розвитку комунікаційних технологій. Автор вважає, що у перспективі нас очікує більш комбінований підхід, який повинен зібрати краще з обох підходів дистанційного та очного.

Технології постійно відкривають для студентів і викладачів нові можливості та перспективи. Тому вже зараз нам слід вдосконалювати освітні програми та підходи які ми використовуємо за умовами сучасності. В той же час додатково необхідно забезпечити гідну підготовку та підвищення кваліфікації викладачів для дистанційного навчання, та продовжувати за

допомогою інтернету формувати сучасне освітнє середовище для створення якісного дистанційного навчання та належних умов для студентів та викладачів.

Література:

1. Данелюк А. Переваги та недоліки дистанційного навчання. *Правова система України в умовах європейської інтеграції : погляд студентської молоді* : зб. тез доп. IV Міжнар. студ. наук. конф. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. С. 320-321.
2. Дистанційна освіта. Вища освіта: веб-сайт. URL: <http://vnz.org.ua/dystantsijna-osvita/pro> (дата звернення: 12.05.2022)
3. Коберник І., Звиняцьківська З. Організація дистанційного навчання в школі: методичні рекомендації 2020. 71 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf> (дата звернення: 15.05.2022)
4. Штефан Л. А., Борзенко О. П. Особливості організації дистанційного навчання студентської молоді в Канаді: ретроспективний аналіз: монографія. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2015. 219 с.
5. Mitchell J. A virtual versus blended learning approach to higher education during the COVID-19 pandemic: The experiences of a sport and exercise science student cohort : *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, June 2022.

МЕТОДОЛОГІЯ ПРОВЕДЕННЯ ОЧНИХ І ДИСТАНЦІЙНИХ ЛЕКЦІЙ – НЕДОЛІКИ ТА ПЕРЕВАГИ

Хорошилова І.О., к.е.н, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

hia23@ukr.net

Останній час, всі ми живемо в нових реаліях у зв'язку з розповсюдження вірусу Covid-19, а останні три місяці через військову агресію росії повсякденне буденне життя як здобувачів вищої освіти так і викладачів змінилося. Все це призвело до зміни форм навчання майже у всіх навчальних закладах. Але нам всім необхідно підлаштовуватися до тих умов що маємо, бо життя не стоїть на місці, потрібно йти далі, навчатися та розвиватися. Сьогодні в Україні набуває все більшого поширення використання інформаційного простору, сучасних освітніх технологій дистанційного та електронного навчання, що спрямовані на гнучкість та доступність освіти.

Мабуть, головним видом аудиторної навчальної роботи є лекція, адже її мета - сформувати базову основу для подальшого засвоєння студентами навчального матеріалу. Традиційна лекція, незважаючи на плюси, які зарекомендували її часом, має цілий ряд недоліків. По-перше, класична лекція створює велике навантаження на пам'ять студента, так як за невеликий проміжок часу необхідно запам'ятати великий обсяг інформації. В додавок, низька самостійність студентів, обумовлена тим, що інформація дається вже в готовому вигляді далеко не сприяє обробці і пошуку матеріалу поза аудиторної роботи. Ще варто відзначити, що вже через нетривалий час безперервного пояснення матеріалу студент втомлюється, і його увага розсіюється. Учень не шукає додаткових матеріалів, так як вчить лише те, що дає йому викладач, відповідно, даний матеріал засвоюється їм досить вузько і сухо.

Один з прогресивних напрямків вдосконалення педагогічного процесу у вищій школі є проблемна лекція. Зазвичай це поняття розглядається в двох

сенсах. Перший - коли на занятті розглядається ще не вирішене наукою питання, а другий - коли розгляду, присвячені певні теми (проблеми) конкретного курсу. Для проблемної лекції характерне створення проблемної ситуації, формування ряду проблемних питань і послідовне викладання відповідей на них. Така форма подачі матеріалу викликає певний психічний стан [3] або інтелектуальну перешкоду [4], що виникає при неможливості пояснити зацікавивше явище. Це дозволяє оголити і конкретизувати незрозуміле, чітко і ясно його називати, сформулювати труднощі. Після цього фактично відбувається заміна невірною істинним, і цей процес відбувається дуже продуктивно, так як учням ясно, що чим замінюється. Плюс таких лекцій полягає в тому, що виклад матеріалу більше націлений на активізацію розумової діяльності студентів, робить виклад матеріалу більш доказовим, показує шляхи вирішення проблем в науці. Із серйозних мінусів варто відзначити, що організація і проведення проблемних лекцій з усіх тем неможливе. Оскільки цей вид лекцій вже має більш дискусійний характер, пасивні слухачі не задіяні в обговоренні матеріалу, відповідно далеко не всі студенти отримують максимальну користь від такої подачі.

Лекція із запланованими помилками (лекція-провокація). На такій лекції особливе місце займає вміння слухачів оперативно аналізувати інформацію, орієнтуватися в ній і оцінювати її. Основна особливість полягає в тому, що викладач у вступній частині оголошує тему лекції та повідомляє про наявність у майбутньої лекції запланованих помилок. Студенти по ходу лекції повинні помітити, а потім пояснити помилки, які були «допущені» викладачем. Перевага в цьому така, що лекція з запланованими помилками дозволяє краще залучати студентів у навчальну діяльність. Так само розвиває їх логічне мислення, пам'ять і особливо уважність.

Лекція-дискусія проводиться двома і більше викладачами, психологічно та інтелектуально сумісними, хоча вони мають різні погляди на проблемні питання лекції. Викладачі можуть бути представниками однієї або різних наук. Вони заздалегідь домовляються про порядок проведення лекції і розробляють

сценарій лекційного заняття. Це робота двох викладачів, які читають лекцію по одній і тій же або суміжних темах і взаємодіючих на проблемно-організованому матеріалі як між собою, так і з аудиторією. Така лекція містить в собі конфліктність, яка проявляється як в несподіванці самої форми, так і в структурі подачі матеріалу, який будується на зіткненні протилежних точок зору, на поєднанні теорії і практики. Лекція припускає розігрування дискусії на очах у слухачів або реальне протистояння думок. Головна перевага такого підходу - поживлення навчального процесу, активізація пізнавальної діяльності аудиторії. До того ж це дозволяє педагогу керувати колективною думкою групи (поток), використовуючи психологічні прийоми для переконання, подолання негативних установок і хибних думок деяких слухачів. На жаль, і цей захоплюючий вид нетрадиційних лекцій має недоліки. Серед них і те, що навчальному закладу не так просто виділити відразу кількох кваліфікованих викладачів, і те, що, ще складніше, знайти викладачів, відповідних один одному за інтелектуальним рівнем. Так само одним з негативних моментів проведення такої лекції може бути відсутність у студентів достатніх знань для дискусійного матеріалу.

Візуалізація на сьогоднішній день стала практично невід'ємною частиною проведення лекцій. Оскільки для реалізації цього важливого доповнення досить мати лептоп, проектор і полотно, тому багато викладачів не нехтують подібним елементом навчального процесу. Основна особливість такої лекції полягає в тому, що її зміст демонструється. Складно назвати будь-які недоліки подібного виду лекції, головне пам'ятати тільки те, що візуалізація повинна бути лише супроводом до озвучуваного матеріалу, а ніяк не навпаки.

Лекція прес-конференція проводиться, як правило, по складній темі, має неоднозначні оцінки в науці і практиці. Для її успішного проведення необхідно виконання цілого ряду методичних процедур. Найкращою є ситуація, коли лектор заздалегідь оголошує студентам про необхідність попередньої підготовки з певної теми до наступної лекції. Для цього студентам необхідно ознайомитися з відповідними розділами підручників і навчальних посібників з

оголошеною темі майбутньої лекції і сформулювати 1-2 запитання по найбільш складним і незрозумілим розділах теми, за якими вони хотіли б отримати додаткову інформацію або коментарі лектора. Ці питання вони можуть записати на окремому аркуші в питальній формі і передати лектору перед початком заняття. Вагомим плюсом тут є те, що «замовником» змістовної частини лекції є самі студенти, тобто аудиторія. Протягом усієї лекції викладач знаходиться в постійному контакті з самими студентами, подаючи матеріал лекції тільки в формі відповідей на їх же питання. Негативною особливістю даного виду лекційних занять є те, що у лектора не завжди є можливість заздалегідь дати студентам завдання або достатньо часу, щоб зібрати запитання аудиторії та обробити їх.

Розглянемо проблематику абсолютно нового виду усної форми викладання - онлайн лекції. Перший повноцінний досвід масового дистанційного навчання студентів було отримано протягом лише другої половини 2020 року та в умовах пандемії коронавірусної хвороби. Якщо до цього велася маса суперечок на тему ефективності та неефективності, потрібності і непотрібності дистанційного навчання студентів, в яких висловлювалися діаметрально протилежні точки зору, то зараз загальна картина стала ясною і можна зробити певні висновки. Що варто підкреслити з упевненістю, так це те, що міра була вимушена і більшість вітчизняних ВНЗ не були готові до такого одночасного і повного переходу на дистанційне проведення лекцій. Ні викладачі, ні студенти не готувалися до такої критичної ситуації, якої раніше ніколи не було. Проте, педагоги і студенти з початком кризи налагодили комунікації звичними для них засобами - за допомогою соцмереж та електронної пошти.

Розберемося з проблемами що виникли при проведенні онлайн лекцій. Не новиною є той факт, що в вузах більшість педагогічного складу не мають спеціальної педагогічної освіти, а свій методичний досвід, як правило, отримують емпіричним шляхом. Це теж стосується дистанційного проведення лекцій, і тут ситуація навіть гірша оскільки онлайн освіта зовсім в новинку для

переважної чисельності лекторів. Мінімальний досвід в цьому форматі навчання показує те, що вони, в більшості випадків, не підготовлені до використання всіх передових педагогічних технологій в своїй практиці [5]. Варто відзначити також, що спілкування педагога і студента в очній та дистанційній формі - це абсолютно різні речі. Викладач дистанційної освіти - це повноцінна спеціалізація. Складно бути не згодним з тим, що лектору потрібно чимало часу і зусиль, щоб перевести в онлайн розрахований на аудиторне заняття курс. Для товариських за своєю природою людей (і викладачів, і студентів) така форма навчання стає дуже незручною. Студенти, для яких краще живе спілкування, складно адаптуються до умов дистанційного сприйняття. Так само і викладачеві доводиться адаптуватися і звикнути працювати в «віртуальній аудиторії». З позитивної сторони, цей досвід цікавий своєю зручністю для цілого ряду студентів, особливо для тих, хто зазнає труднощів добираючись до університету в призначений час. Для молоді це цікавіше і звичніше. Можна навіть сказати, що для них воно більш ефективно, ніж традиційне, тому що яскрава, динамічна візуальна інформація краще запам'ятовується. Хоча сучасні інформаційно-комунікаційні технології не замінюють живого спілкування здобувачів освіти з педагогом, але кожна проблема породжує нові можливості: для здобувачів освіти – навчитися вчитися самостійно, для педагогів – навчитися використовувати цифрові технології у навчанні.

Література:

1. Закон України «Про освіту». URL: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/110-zakon-ukrayinupro-osvitu> (дата звернення 25.05.22).
2. Кисельов А.А. Педагогіка, психологія, суспільство: актуальні питання. Чебоксари: ВД «Среда», 2020. С. 70-74.
3. Кухаренко В.М. Змішане навчання. Вебінар. URL: <http://www.wiziq.com/online-class/2190095-intel-blended> (дата звернення 20.05.22).

СЕКЦІЯ 3.
**ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ ТА
ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ**

**ASPECTS OF MENTORSHIP IN DISTANCE LEARNING DURING THE
WAR**

N. Skinder, lecturer

I.Torianik, lecturer

Kharkiv College of Trade and Economics of the State University of Trade and
Economics

nataliia.skinder@gmail.com

Nowadays for all of us, it is a difficult time to live and survive. But the educational process is not at stop. So Ukrainian educators should cope with their own problems and try to conduct classes, nevertheless what is more important help their students.

We already have an opportunity to work in distance due to COVID-19. Many teachers/lecturers all over Ukraine learned new technologies and started to use them in their work. Distance learning technologies in the world are developing rapidly and, of course, are a promising tool for Ukraine to provide educational services. The result of using the experience gained by institutions of professional advanced higher education in connection with the use of distance and blended forms of education in the conditions of national quarantine in 2021 has already indicates a certain practical function for the education system [1].

Back then a lot of people found out that the distance learning can work in our country, but could meet some difficulties. One of them it is the distance between students and lecturers. Online learning gives an opportunity to expand borders for students and for teachers as well. But unfortunately, many lecturers were not in touch with their students and did not want to have a bit more communication with them. So

lecturers just gave them tasks and that is all. This situation, for our opinion, comes from USSR when the normal relationship among students and teachers in general was strictly prohibited. And nowadays lots of lecturers still hold this strategy – it's neither my headache nor my piece of cake. So there is no connection even elementary between the student and the lecturer. That is why more and more students understands that they can cope with all learning staff by themselves, and they don't see importance of higher education.

In that situation, we can say that is very important to build some relationships with students and not only be their teachers, but their mentors as well. A distinctive feature of mentoring is the principle of parity of relations, equality in relationships and intellectual enrichment of both participants, cooperation on a democratic basis, and focus on long-term mastery of skills in career development through counseling and psychological support.

When the war began many students seek to help because they don't understand what to do, where to stay. It is obvious that in that kind of situation they don't want to study at all, but anyway they need support. And they could find it in some of their lecturers with whom they have been still in touch. This make them feel a little bit better, help them cope with emotional conditional and inspire to study.

The psychological state of the participants in the process, as well as the physical ability to continue their studies are important weaknesses of distance learning. Staying in a tinderbox situation makes the mental health of both teachers and students worse, so the overall motivation to learn and teach is declining.

Unlike other lecturers have been still making the borders. They get used to the strategy when they can watch and control every step of students work and in case if they don't do something make them do it. For that kind of lecturers, of course, it is more convenient, but for our opinions, they just cannot find proper words to inspire their students for work.

We can also add that this strategy to “discipline and punish” [2] cannot work in the XXI century. That is why we should talk about mentorship. But unfortunately in Ukraine, mentoring is mostly informal, there are no official mentoring programs

operating on the basis of higher education institutions. So now, especially during the war, we need these mentoring programs. Because mentoring has the role of a kind of influence, which is carried out in order to improve the functioning and ability of the employee to develop such phases of learning, where the student can adequately adapt to changing external circumstances.

References:

1. «Дистанційка» та війна: як досвід пандемії допоможе українській освіті? веб-сайт. URL: <https://dif.org.ua/article/distance-learning> (дата звернення 02.06.22).
2. Foucault M. Discipline and Punish: The Birth of the Prison. Vintage books, A Division of Random House, inc, New York. 1995. 333 p. URL: https://monoskop.org/images/4/43/Foucault_Michel_Discipline_and_Punish_The_Birth_of_the_Prison_1977_1995.pdf

“SOFT SKILLS” AS AN ACADEMIC DISCIPLINE FOR STUDENTS OF PROFESSIONAL HIGHER EDUCATION

N. Skinder, lecturer

Kharkiv College of Trade and Economics of the State University of the Trade and Economics

nataliia.skinder@gmail.com

The formation of soft skills is a necessary element of any education. Nowadays almost all of humanity disciplines in educational institutions somehow have some part that is responsible for the formation of soft skills during studying this or the other discipline. But unfortunately, most educational institutions do not have a separate discipline “Soft skills”. Why it is important for students to study soft skills?

Soft skills – it is a term that is often associated with a person's emotional intelligence, personal traits, communication skills, language, personal habits, friendliness, people management, leadership, etc., characterize relationships with

other people. Soft skills, also known as human skills, which complement hard skills, relationship skills, productivity, and career prospects. It is often said that hard skills will help the person to pass an interview, but the person need soft skills to get and keep a job.

Unlike hard skills, which include a set of technical skills and the ability to perform certain functional tasks, soft skills are interpersonal and widely applicable in different positions and in different fields. Many soft skills are related to a person's personality, rather than any formal learning, and are therefore considered more varied.

This semester Kharkiv College of Trade and Economics of the State University of Trade and Economics incorporates the discipline “Soft skills”. During the course students had to get acquainted with the following important components: self-organization, and self-motivation, critical and reflective thinking, presentation, self-presentation and public speaking skills, communication, networking, leadership, teamwork, conflicts, and their solutions, and peer-to-peer education. The academic course had to include a significant number of practical tasks. With this, students would be able to explore their personalities and determine the level of their skills and abilities. As well as take part in various exercises for teamwork, cohesion, leadership, and so on. But unfortunately, due to Russia’s full-scale invasion of Ukraine, much of what was planned has become impossible. In addition to the technical aspects, psychological problems were added. After all, a person in a state of stress finds it harder to concentrate, harder to acquire knowledge, and try to understand herself. But with the help of proper psychological support and contact “lecturer-student” participants in the educational process were able to continue their studies.

By mastering soft skills, students will be able to communicate more skillfully, confidently, and effectively with different audiences, in different styles, including persuasion, and argumentation, and will be able to use various supporting tools such as visual, audio-visual, technological.

By developing their soft skills, students will be able to work effectively with a variety of people in a variety of contexts, including teams where they can be effective members if needed, and leaders, including organized group roles and activities.

Students will be able to identify problems, and with the help of skills of analysis and critical evaluation, plan a list of actions, and create solutions, use creative thinking.

Due to this, we can also add that now, while the course still has been in the process we cannot make some conclusions. But sure during the course, students were able to improve their skills by working them out.

Thus, the final results of the “Soft skills” discipline are planned to be made when the course is finished, but we can already say that this discipline is necessary because it develops basic skills designed to help students adapt not only while studying in an educational institution, but also successfully find employment in future.

РОЛЬ ВОЛОНТЕРСТВА В ПРАКТИКООРІЄНТОВАНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Василенко О. М., к.п.н., доцент
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
o_vas@ukr.net

Волонтерство, як потужний соціально-суспільний рух для підтримки населення в сучасних умовах України, стає невід’ємною частиною соціального захисту незахищених верств населення, ефективним способом вирішення складних проблем суспільства. Тому саме для України цей суспільний інститут набуває особливої актуальності в підготовці майбутніх соціальних працівників, ефективна реалізація професійного потенціалу яких щодо підтримки військових, громадян, які проживають на території, де проводяться воєнні дії, має визначальне значення.

Істотний внесок у методологію волонтерської роботи зроблено науковцями щодо її суті і значення (Н. Івченко, Р. Ларсен, Ю. Поліщук), правового регулювання волонтерства (В. Вашкович, К. Сидоренко),

забезпечення мотивації молоді до волонтерства (З. Бондаренко, Т. Журавель, Т. Лях).

У сучасній українській науці здійснено осмислення волонтерської діяльності в студіях таких учених, як: І. Юрченко (умови інституціоналізації волонтерського руху), О. Акімова (напрями волонтерства в діяльності дитячо-юнацьких об'єднань), Р. Калениченко (форми, методи підготовки волонтерів до роботи), Н. Єсіна, О. Стрельнікова (засоби підготовки майбутніх соціальних працівників до волонтерської діяльності).

Проте, незважаючи на ґрунтовні дослідження в цьому напрямі, роль волонтерства в практичній підготовці майбутніх соціальних працівників як складової професійної підготовки фахівця соціальної сфери в сучасних умовах не розкрито.

1. Аналіз наукової літератури дозволив виявити, що єдиного підходу до поняття «волонтерство» не існує, цю дефініцію розглядають як: форму благодійництва (Н. Єсіна, О. Стрельнікова) [3, с. 74]; як спосіб, за допомогою якого кожний представник суспільства може брати участь у покращенні якості життя. Це механізм, за допомогою якого люди можуть прямо адресувати свої проблеми тим, хто здатний їх вирішити, а в основу волонтерства покладена здатність однієї людини безкорисливо, у більшості випадків анонімно, виконувати роботу на благо інших (В. Вашкович) [2, с. 9].

Зазначимо, що волонтерство, як суспільний феномен, реалізується через здійснення волонтерами волонтерської діяльності, також є складовою діяльності соціального працівника, оскільки за своєю суттю волонтерська діяльність спрямована на захист незахищених верств населення.

Підготовка майбутніх соціальних працівників розглядається в наукових дослідженнях Р. Вайнола, В. Завгязинського, І. Звереві, А. Капської, О. Карпенко, Н. Кабусь, В. Костіної, С. Курінної, І. Пеша, І. Романові, С. Харченко. Особливості і проблеми практико орієнтованої підготовки майбутніх соціальних працівників обґрунтовано М. Васильєвою [1]. Методику організації волонтерської діяльності з молоддю представлено в роботах З. Бондаренко,

Н. Єсіної, Т. Лях. У дослідженнях підкреслюється, що найбільш повного розкриттю професійних компетентностей здобувач освіти зі спеціальності соціальна робота сприяє його залучення в різні види діяльності: навчально-пізнавальну, навчально-наукову, науково-дослідницьку, громадсько-виховну, до останньої відносять і волонтерську діяльність.

Заохочення майбутніх соціальних працівників та їхня участь у волонтерській діяльності сприяє інноваційному професійному мисленню, підвищенню якості підготовки щодо діяльності в соціальній сфері [3]. Це, в свою чергу, потребує удосконалення змістових компонентів науково-методичного забезпечення професійної підготовки майбутнього соціального працівника, а саме введення в практичну діяльність здобувачів освіти основ волонтерства.

Із цією метою необхідно під час проведення занять з курсів «Вступ до спеціальності», «Соціальна робота», «Соціальний захист в соціальній роботі», «Соціальний захист особистості в Україні» на основі опанування нормативно-правових документів, застосувати теоретичні знання щодо соціального захисту незахищених верств населення в Україні; формулювати цілі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників; акцентувати увагу на суспільне значущість цієї професії; навчати розв'язувати важливі питання з надання допомоги населенню; мотивувати до волонтерської діяльності. Під час занять навчального курсу «Організація волонтерської діяльності» і дисципліни за вибором «Волонтерські ініціативи та грантові програми» з метою особистісно-професійного розвитку важливо визначити соціально-педагогічні засоби волонтерства. Тренінги, з формування міжособистісних комунікацій, мотивації досягнення успіху в організації надання допомоги населенню в різних ситуаціях, спрямовано на орієнтацію майбутніх соціальних працівників на формування умінь і навичок особистісного досвіду волонтерства. Також важливо студентів ознайомити з особливостями грантових проєктів («Волонтерство – це твій плюс») і програм («Розвиток волонтерства в громадах», «Волонтерство міжнародних таборів») для реалізації власних

волонтерських ініціатив студентів. Для закріплення теоретичних основ волонтерської діяльності, слід здобувачів освіти у період проходження виробничої практики в соціальних службах залучити до волонтерського руху.

Для мотивації майбутніх соціальних працівників до волонтерської діяльності доцільно обговорити і інформаційне підґрунтя такої роботи, створити ситуацію успіху для залучення студентів, тобто розробити засоби за певними напрямками організації та включення їх до волонтерської діяльності. Зазначимо, участь майбутніх соціальних працівників в волонтерстві є одним із завдань виробничої практики, яку розглядаємо як складову професійної підготовки молодого фахівця. Розкриємо зміст цих напрямів.

Так інформаційний напрям складається з напрямів, що розкривають зміст двох видів інформації: загальної та специфічної. Метою загальної інформації є розповсюдження змісту про роль, вимоги до волонтерської діяльності, про знання і навички її реалізації на практиці, про систему відносин волонтера з співробітниками і клієнтами, обсягу часу. Другий вид інформації – специфічний, містить інформацію про конкретну діяльність з певною категорією клієнтів, розкриваючи мету, умови, вимоги, нормативну базу забезпечення волонтерської діяльності, ступень відповідальності волонтера, особливості роботи, можливу небезпеку, супервізію та інтервізію, моніторинг і кінцевий результат. До характеристики цього напрямку відносять таке положення: надання і обговорення інформації повинно проводитись разом з волонтером відповідно до типу волонтерської діяльності, або особливостей клієнта.

Аналітичний напрям має на меті вивчення і аналіз необхідних ресурсів (сукупність витрат) для виконання волонтерської діяльності. До ресурсів відносять: матеріальні, технологічні, фінансові, інформаційні, кадрові, особистісні. Оскільки ця сукупність складається з матеріальних і нематеріальних ресурсів, то раціонально після визначення ресурсів разом з координатором волонтерської діяльності визначити де вони знаходяться і послідовність їх використання, або заміни.

Організаційний напрям включає сукупність вимог в організації діяльності (вимоги до волонтерів, до їх особистісних якостей, порядку виконання дій, вимог до клієнта), розробка структури обліку часу (поденний, підсумований), графік роботи, конкретні кроки – заходи залучення волонтерів. Важливим для цього напрямку є підвищення і удосконалення волонтерської діяльності, обмін досвідом через тренінги, наукові конференції.

Корекційний напрям спрямовано на зміну планів, заходів підготовки до волонтерської діяльності на основі аналізу переваг і недоліків навчання здобувачів освіти в теорії та практики.

Останній напрям – підсумковий, який містить моніторинг проміжних результатів діяльності, оцінка кінцевого результату, корекція заходів відповідно до аналізу результатів діяльності волонтера за певною проблемою.

Отже, до основних напрямів підготовки майбутніх соціальних працівників до волонтерської діяльності в період виробничої практики відносимо такі: інформаційний (загальна, специфічна), аналітичний (аналіз матеріальних, технологічних, фінансових, інформаційних, кадрових, особистісних ресурсів), організаційний (зміст роботи, сукупність вимог, розробка структури обліку часу, заходи), корекційний (зміна волонтерських дій відповідно до результатів проміжного аналізу), підсумковий (оцінка кінцевого результату).

Таким чином, залучення майбутніх соціальних працівників у період виробничої практики до волонтерської діяльності є позитивним явищем, оскільки соціальна робота — одна з професій, де захист і допомога є невід’ємною складовою в оволодінні професією. Також участь здобувачів освіти в волонтерстві посилює мотивацію до діяльності в соціальній сфері, підвищує освітній рівень студента, формує дисциплінованість і відповідальність за власну і колективну волонтерську діяльність, а також сприяє реалізації власних волонтерських ініціатив і втілює в собі найшляхетніші прагнення людини.

Література:

1. Васильєва М.П. Актуальні проблеми практико орієнтованої підготовки майбутніх соціальних працівників. *Становлення особистості в умовах сучасного розвитку суспільства: соціально-педагогічний, психологічний, корекційний і медичний аспекти*. 2021. №4. С. 47-51
2. Вашкович В.В. Адміністративно-правове забезпечення волонтерства як складова соціальної функції держави. Автор. дис. ... к.п.н. за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Держаний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет». Ужгород, 2018. 19 с.
3. Єсіна Н.О. Стрельнікова О.О. Поняття та сутність волонтерської діяльності в Україні. *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки: збірник наукових праць ХНПУ імені Г.С. Сковороди*. Харків, 2017. Вип. 1(13). С. 73-81.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ВНЗ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Величко Я.І., асистент кафедри менеджменту
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
yana0505050@gmail.com

В теперішній час, питання організації освітнього процесу в умовах воєнного стану загалом, а особливо на територіях, де ведуться активні бойові дії, є надто актуальними для кожного закладу вищої освіти (ВНЗ).

Держава та ВНЗ, як її представники, повинні гарантувати на час «особливого періоду» усім учасникам освітнього процесу, які в умовах воєнного стану були вимушені змінити місце проживання/перебування, залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від місця їхнього проживання/перебування, організацію освітнього процесу в дистанційній або в

будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для них; збереження місця роботи, середнього заробітку, виплату стипендії та інших виплат відповідно діючого законодавства. Це передбачено Законом України від 15.03.2022 № 2126-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану».

Протягом останніх років боротьби з пандемією вірусу COVID-19 у всьому світі, традиційні форми очного (контактного) навчання стали неприйнятними, що зумовило стрімке зростання активності учасників педагогічного процесу у дистанційній взаємодії. Дистанційне навчання (ДН) досить міцно увійшло у практику вітчизняної та світової освіти і стало найбільш прийнятною формою її набуття під час дії воєнного стану.

ДН має два основні формати реалізації - синхронний та асинхронний. Асинхронне дистанційне навчання — студент та педагоги контактують один з одним із часовим інтервалом. Наприклад: викладач відправив завдання, учень отримав, виконав до потрібного терміну, відправив. Синхронне навчання - взаємодія між викладачами та здобувачами освіти відбувається в режимі реального часу. Як правило, освітній процес рідко протікає в умовах лише одного формату. Розглянемо більш докладно синхронний та асинхронний формати ДН, відповідно до кожного виду робіт в межах навчального процесу (таблиця 1).

Таблиця 1 – Способи та форми здійснення дистанційного навчального процесу

Вид роботи	Способи проведення занять за обраним форматом	
	Синхронний формат	Асинхронний формат
Лекція	Синхронна лекція викладача з використанням відеосервісу навчального сайту ВНЗ, демонстрація презентаційного матеріалу, надання посилань на конспект лекції та додаткові матеріали в мережі Інтернет	Використання заздалегідь записаного та розміщеного на навчальному сайті методичного забезпечення дисципліни (МЗДНС):

Вид роботи	Способи проведення занять за обраним форматом	
	Синхронний формат	Асинхронний формат
		аудіо- та відеолекцій, посилань на конспект лекції та додаткові матеріали в мережі Інтернет
Семінар/ практичне заняття/ лабораторне заняття	Синхронне заняття викладача з використанням відеосервісу навчального сайту ВНЗ та МЗДНС	Використання готового МЗДНС
Самостійна робота студентів	Індивідуальне/колективне вивчення запропонованих ресурсів, МЗДНС, виконання завдання з оцінюванням результатів викладачем під час заняття або у вказаний термін	Використання готового МЗДНС для виконання завдання з оцінюванням результатів викладачем у вказаний термін
Консультування	Синхронне контактне консультування з використанням аудіо- та/або відеосервісу НС, загального чату курсу-ресурсу дисципліни на НС	Асинхронне індивідуальне та/або групове консультування з використанням форумів на НС ВНЗ, чатів у соц.мережах, СМС, електронної пошти
Оцінювання	З використанням підготовленого МЗДНС (онлайн тестів, практичних завдань, теоретичних питань) з контролем за допомогою засобів відео- та аудіо зв'язку та вказаним часовим терміном оцінювання завдань	З використанням підготовленого МЗДНС (онлайн тестів, практичних завдань, теоретичних питань) за вказаним часовим проміжком для здачі студентом виконаного завдання та терміном оцінювання завдань

Кожен з розглянутих форматів ДН має свої плюси та мінуси, тому найбільш доцільною є їхня комбінація. Хоча в умовах воєнного стану, коли більшість здобувачів освіти не має фізичної можливості вчасно долучитися до навчального процесу, в більшості ВНЗ, значно зросла частка асинхронного формату. Отже, забезпечення організації освітнього процесу для здобувачів

вищої освіти у дистанційному режимі з використанням синхронної та асинхронної моделі освітньої взаємодії, може сприяти успішній реалізації права на якісну освіту навіть в умовах правового режиму воєнного стану.

До питання організації навчального процесу в таких умовах керівництво ВНЗ повинно підходити комплексно, у контекстах:

- створення та/або коригування нормативної бази (накази, локальні нормативні акти), а також методичних рішень;
- інформування та підтримки усіх учасників навчального процесу - з цією метою потрібно створювати наочні пам'ятки, довідкові та роз'яснювальні матеріали, використовувати усі можливі за сучасних умов канали комунікації, організовувати вебінари підтримки;
- за наявної можливості оперативного реагування та роботи з питаннями, скаргами, коментарями та пропозиціями усіх учасників навчального процесу, як викладачів, так і студентів.

Вирішення проблем організації навчального процесу в умовах воєнного стану сьогодні є актуальним, як ніколи раніше, оскільки під загрозу поставлені результати освіти за доволі тривалий період часу.

ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вербицька В.І., к.е.н., доцент,

Перунова О.М., к.ю.н., доцент

Осадчий Д., студент

Костяниця Д., студент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

verbytska@i.ua

Однією з найважливіших завдань у системі вищої освіти та умовах воєнного часу є організація самостійної роботи студентів. Самостійна робота як

форма навчальної діяльності є найважливішим елементом навчального процесу. Зміст та сутність самостійної роботи студентів (СРС) визначено у Державних освітніх стандартах, діючих навчальних планах за освітніми програмами, робочих програмах учбових дисциплін, засобах забезпечення СРС: підручниках, навчальних посібниках та методичних вказівках, навчально-програмних комплексах тощо.

Сучасні реалії військового стану і зміни, що відбулись за цей час в країні, спричиняють значним трансформаціям у моделях фахівців різних напрямків і профілів. В той самий час соціально-економічне майбутнє руху професійної освіти сприяли висуненню новаційних вимог до підготовки фахівців, здатних конкурувати на сучасному ринку праці.

Перехід на нові навчальні плани та програми з одночасним скороченням аудиторних годин обумовив зростання частини самостійного опрацювання студентами значної кількості запропонованого до опанування учбових матеріалів та вказав на потребу знаходження інших підходів до організації учбової діяльності, контролю знань, і самого процесу самостійної роботи. Крім того, дистанційне навчання також поставило самостійну роботу студентів ледь не на перше місце [1,2].

Аналіз літературних джерел з розглядаємої тематики дозволив дійти висновку, що найбільшими проблемами викладачів стосовно організації та процесу проведення самостійної роботи є :

- 1) опанування новими знаннями щодо інформаційно-програмного забезпечення можливостей спілкування (викладання) навчальних дисциплін;
- 2) необхідність здійснювати великий обсяг роботи по створенню масиву методичного забезпечення дисциплін, що відведено для самостійного опрацювання;
- 3) потреба отримання інформації щодо виконаних практичних та лабораторних робіт;
- 4) розроблення цікавих та пізнавальних завдань, що підтримують зацікавленість студентів та сприяють його роботі над предметом [3,4].

Не слід забувати, що і студенти мають свої власні проблеми, пов'язані з необхідністю більш повного та самостійного опанування дисциплінами:

1) вони не мають навичок самостійного вивчення дисципліни (невміння раціонально працювати з книгою, здійснювати нотатки лекцій, здійснювати аналіз та узагальнення прочитаного матеріалу, обґрунтовувати власні висновки);

2) не маючи відповідних спонукальних мотивів, студенти недооцінюють роль самостійної роботи;

3) не вміють планувати та організовувати власну самостійну діяльність;

4) проявляють недостатньо розумової напруги для досягнення правильного та найкращого розуміння теми;

5) досить часто у студентів спостерігається відсутність пізнавального інтересу та психологічної готовності до виконання самостійної роботи;

6) відсутність проявлень усвідомлення, самостійності та активності в вирішенні поставлених завдань, наданні їм особистісного сенсу [3, 5].

Досвід свідчить про існування низки спільних для викладачів та студентів труднощів : потреба знайти оптимальне співвідношення аудиторних годин та годин на виконання самостійної роботи з одного боку; та невиконання значної частини обсягів самостійних завдань, що пропонуються викладачем, формальність їх виконання або взагалі списування.

Для вирішення проблем слід визначити критерії ефективності організації самостійної роботи студентів. Ними можуть бути наступні [1,3,4, 5]:

1) зміст самостійної роботи пов'язаний з формуванням компетенцій;

2) самостійна робота є цілеспрямованим, контрольованим як студентами, так і викладачами, процесом;

3) задачі мають бути диференційованими та варіативними, враховуючи індивідуальні можливості, потреби та власні інтереси студентів;

4) слід застосовувати принципи кредитно-залікової системи, яка включала б накопичувальні бали у системі оцінювання загального обсягу роботи студентів;

5) самостійна робота студентів повинна бути забезпеченою якісними науковими та методичними інформаційними джерелами.

Отже, ефективно організована самостійна робота не тільки сприяє формуванню професійної компетентності, а й є постачальником для процесу придбання та вдосконалення методичної зрілості, набуттю навичок самоорганізації та самоконтролю освітньої діяльності. Все це вважається авторам значним і важливим, оскільки передбачає становлення майбутнього спеціаліста як високого професіонала, який здатен саморозвиватись, проектувати та втілювати в життя свої плани.

Література:

1. Тамаркіна О. Самостійна робота студентів ЗВО в умовах дистанційного навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 34, том 5, 2020. С. 228-231. URL: http://www.apfn-journal.in.ua/archive/34_2020/part_5/37.pdf (дата звернення 6.06.2022)

2. Що таке дистанційна освіта: як вона працює? веб-сайт URL : <http://www.vsemisto.info/osvita/2355-sho-takevysha-osvita-jakvona-prazjuje> (дата звернення 1.06.2022)

3. Воєвідко Л. М. Організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти. *Педагогічна освіта : теорія і практика : зб. наук. праць*. Кам'янець-Подільський, 2016. Вип. 21. Ч. 2. С. 25–31.

4. Москаленко О. А., Черкаська Л. П., Коваленко О. В. Педагогічне забезпечення самостійної роботи в умовах дистанційного навчання. *Current trends and factors of the development of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries : International scientific and practical conference proceedings, September 25-26, 2020 p. Part 2*. Lublin, 2020. P. 72–75.

5. Ніколенко Л. М., Ільченко Л. А. Щодо самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання. *Педагогіка вищої школи: досвід і тенденції розвитку : матеріали V Всеукр. наук.-пр. конф.*, 5 лист. 2020 р. Запоріжжя, 2020. С. 27–29.

ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Глобіна Л.В., к.філол.н., доцент
Полтавський державний медичний університет
lyudmila.globina@gmail.com

Війна кардинально змінила наше життя, зокрема заклади вищої освіти знов перейшли на онлайн-навчання. Безумовно, перехід на дистанційну форму навчання у зв'язку з воєнним станом був підготовлений попередніми періодами, пов'язаними з карантинном: напрацьовано методологію, удосконалено форми та методи навчання, обрано кращі для певних категорій студентів онлайн-платформи [1]. Проте є й суттєві відмінності в організації та методиці викладання.

У зв'язку з масовим від'їздом іноземних студентів з України до своїх країн виявилася неможливість проведення всіх занять у синхронному режимі. Деякі студенти, маючи вільний час, влаштувалися працювати в клініки за профілем навчання. Інші, щиро вболіваючи за Україну, зайнялися волонтерською діяльністю. Так, марокканські студенти-стоматологи нині працюють перекладачами у волонтерських центрах у Франції, організованих Червоним Хрестом: допомагають українським біженцям, які не знають французької мови, вирішити проблеми житла, роботи, транспорту, харчування та інше [2]. Тому найбільш раціонально було організувати навчальний процес на постійній платформі Classroom Google із періодичними виходами в Zoom.

З'явився досвід розв'язання проблеми з ідентифікацією студента та його роботи. Найефективніший спосіб простежити за тим, чи студент самостійно виконав завдання, – це його аудіо або відеозаписи текстового матеріалу, які він надсилає в Classroom паралельно з письмовими вправами. Варто зауважити, що певною мірою цю методику можна позиціонувати як більш продуктивне, ніж реальне (миттєве), оскільки в студентів є можливість відтермінувати відповідь,

потренувавшись достатньо часу. Особливо це актуально для такого виду мовної діяльності, як читання для студентів 1 курсу.

Значно збільшився час індивідуального спілкування та індивідуальних консультацій. Із початком повномасштабної війни на території нашої країни викладачам необхідно було в ситуації загального психологічного шоку надати максимальну підтримку іноземним студентам, які ще не встигли виїхати або поспіхом готувалися виїхати з України. Потрібно було знайти довірчий тон, потрібні слова, заспокоїти, підтримати, дати надію на майбутнє. У цьому контексті групові та індивідуальні чати в Viber дозволяли розв'язати, крім традиційних організаційних проблем, і психологічні. Показово, що після того, як іноземні студенти опинилися вдома, у безпеці, вони самі стали підтримувати викладачів, надсилаючи з різних країн світу сигнали щирого занепокоєння, жалю, співпереживання та любові.

Практикувалася також «подвійна» перевірка робіт. Студенти за бажання могли спочатку надіслати свою роботу, наприклад, у Viber для попередньої перевірки викладачем, а вже потім, після корекції, до Classroom. Зазначимо, що викладачеві не потрібно було виправляти всі помилки, достатньо було вказати на типові та порекомендувати виправити решту в окремих реченнях. З боку студентів це було не лише бажання отримати більш високу оцінку, а й можливість додаткового спілкування з викладачем. Використання «подвійної» перевірки раціонально використовувати й для організації індивідуального підходу: студент може оперативної отримати у викладача відповіді на всі запитання.

Отже, в складних умовах сьогодення, зумовлених численними проблемами, породженими повномасштабною війною, успіх дистанційної мовної підготовки іноземних студентів залежить не лише від якості інформаційно-освітнього середовища й навчально-методичного забезпечення дисципліни, а й від здатності викладача до ефективної й конструктивної комунікації зі студентами.

Література:

1. Глобіна Л. В. Творчий підхід до навчання в умовах смарт-освіти. *Реалії, проблеми та перспективи вищої медичної освіти: збірник статей навчально-наукової конференції з міжнародною участю* (м. Полтава, 25 березня 2021 р.). Полтава: УМСА, 2021. С. 65–66.
2. Новини: «Разом – до перемоги». Сайт ПДМУ. URL: www.pdmu.edu.ua. (дата звернення 23.05.2022).

ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ MOODLE В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ХАРКІВСЬКОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ ДТЕУ

Голованова О.М., спеціаліст 1 категорії,
викладач кафедри економіки, управління та адміністрування,
Постольна Н.О., спеціаліст 1 категорії,
викладач кафедри економіки, управління та адміністрування,
Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ
ivanovaelena0912@gmail.com, ya.nataliya.postolnaya@gmail.com

Введення воєнного стану внесло свої корективи у всі сфери нашого життя. Безумовно зміни торкнулися і освітнього процесу. Починаючи з 1 квітня у коледжі розпочалося дистанційне навчання. Воно зараз суттєво відрізняється від того, яке було під час пандемії. Зараз навчання спрямоване не тільки на отримання знань, а й на підтримання емоційного здоров'я здобувачів освіти, на відволікання від поганих думок та переживань.

Дистанційний формат занять працює в коледжі злагоджено, використовується платформа електронного навчання Moodle, яка наповнена необхідними навчальними матеріалами. Moodle має легкий для сприйняття інтерфейс, який більше схожий на інформаційний портал. Викладач може оцінити будь-який вид діяльності у навчальному курсі, а також у процесі

аналізу надісланих робіт студента є можливість написати запитання та надати рекомендації. Система обмежень доступу до даних Moodle працює таким чином, що оцінки та коментарі викладача може бачити тільки студент, який виконує завдання [1].

У системі передбачена можливість створення та використання в межах курсу будь-якої системи оцінювання, яку виставляє викладач курсу. У MOODLE можна проаналізувати участь та активність окремих студентів курсу, час, відведений на роботу з матеріалами; з'ясувати, опанування яких елементів курсу викликало у студентів труднощі тощо.

Важливою особливістю MOODLE є можливість системи створювати і зберігати портфоліо кожного слухача: усі виконані роботи, оцінки, коментарі викладача, повідомлення на форумі [2]. Зручним для студентів елементом зроблено відсутність обмежень у часі для засвоєння матеріалу, можливість самостійно опрацьовувати пропущений матеріал в асинхронному режимі.

Платформа передбачає різні види діяльності. Елемент Чат дозволяє учасникам вести розмову в режимі реального часу. Елемент База даних дозволяє викладачеві та студентам створювати, відображати та шукати банк записів з певної теми. Форуми використовують для асинхронного онлайн-обговорення. Глосарій дозволяє формувати список термінів і визначень, як у словника. Урок складається з кількох сторінок, кожна з яких зазвичай закінчується запитанням і переліком можливих відповідей. Завдання дозволяють студентам подавати роботу онлайн, включаючи завантаження файлів будь-якого типу (документ Word, Powerpoint, тощо). Розширене завантаження файлів використовується, коли розробник курсу хоче, щоб студенти надсилали кілька файлів або великі за розміром файли. У цьому інструменті можна встановити максимальний розмір файлу та кількість файлів, надісланих від одного студента. Також викладач може дозволити студентам відредагувати свої відповіді, для покращення оцінки. Тести – відмінний ресурс для кожного викладача. Електронні тести можуть зробити багато речей, які паперові тести просто не можуть. Розробники курсу можуть створювати різні

типи запитань, випадковим чином створювати тести з групи запитань, перездавати тести кілька разів. Семінар – це діяльність з оцінювання. Дозволяє учасникам оцінювати проекти один одного. Опитування – модуль для проведення швидких опитувань і голосувань. Його мета - дізнатися шляхом голосування думку студентів з приводу певного питання.

Широкий спектр можливостей, які відкриваються при використанні платформи Moodle, є на сьогоднішній день необхідною умовою процесу навчання. Звісно працювати та навчатися зараз не легко. Повітряні тривоги тримають у постійній напрузі, але намагаємося кожен сумлінно виконувати свою роботу.

Література:

1. Аровіна М. П. Переваги застосування платформи Moodle в реалізації освітніх програм вищої школи. *Науково-практичні аспекти сучасної економічної освіти та науки: інновації, діджиталізація, інтеграція*: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації з економічних наук, 15 листопада – 26 грудня 2021 р. Видавничий дім «Гельветика». Одеса. 2021. С. 12–14. URL: http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/11823/1/%D0%A6%D0%A3%D0%84%D0%9D%D0%A1%20%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%B4-%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C_2021.pdf (дата звернення 04.06.2022)

2. Вишнівський В.В., Гніденко М.П., Гайдур Г.І., Ільїн О.О. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів: навчальний посібник. Київ: ДУТ, 2014. 140 с.

ПРОБЛЕМИ Й ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Гринченко О.С., викладач вищої категорії

Гринченко Т.О., викладач вищої категорії

Відокремлений структурний підрозділ «Криворізький фаховий коледж
Національного авіаційного університету»

bobrovaxata@gmail.com, tigervilllis@gmail.com

"Всупереч найскладнішому часу в Україні ми продовжуємо здійснювати освітній процес там, де дозволяє безпекова ситуація" – Сергій Шкарлет

Зараз у частині регіонів є реальна загроза життю та здоров'ю громадян, а в більшості областей по кілька разів на день оголошується повітряна тривога. У зв'язку з цим організувати роботу навчальних закладів необхідно залежно від конкретної ситуації. У місцевостях, де сьогодні не ведуться активні бойові дії та є стабільний інтернет можна організувати дистанційне навчання.

Що до закладів фахової передвищої освіти:

- у 19 областях – працюють;
- у чотирьох – частково не працює;
- не проводиться навчання лише в одній області.

Карантини та дистанційне навчання у 2019-2021 роках дали викладачам певні навички у організації дистанційного навчання. Основною задачею було допомогти колегіально обрати оптимальний варіант організації навчання, зважаючи на технічні можливості закладу освіти, кожного викладача та студента, а також встановлення комунікації між здобувачами освіти та учбовим закладом. На даний час всі вже визначилися з освітніми платформами, покращили технічне та методологічне забезпечення процесу.

Запроваджуючи дистанційне навчання під час воєнного стану треба зважати не лише на наявність техніки й доступу до інтернету у викладачів та студентів, а й особисту безпеку здобувачів освіти та освітян.

З одного боку, навчання організували, а з другого — було декілька «але»:

1) не у всіх студентів були технічні можливості (особливо це стосується внутрішньо переміщених осіб та тих, хто виїхав за кордон);

2) не всі студенти мали можливість покинути тимчасово окуповані території;

3) забезпечити якісну передвищу освіту з технічних спеціальностей дуже важко через неможливість отримання студентами практичних навичок.

Як можна вирішити ці проблеми?

Для тих хто покинув рідну домівку і не має технічних можливостей можна скористатися сервісами короточасної оренди комп'ютерного обладнання (такі сервіси існують як в Україні так і у Європі). За наявності телефона можна працювати асинхронно, користуючись загальнодоступними wi-fi мережами закладів громадського харчування (McDonalds та подібні) або бібліотек.

Для тих студентів, що залишилися на тимчасово окупованих територіях (особливо в зонах проведення бойових дій) – головне мати можливість реалізувати свої першочергові потреби - в їжі, питній воді та безпеці власній та близьких. На часі навчання не є для них пріоритетною справою. Таким студентам необхідно заочно оформити академічну відпустку без будь яких умов та строків, а також надати можливість поновитися на навчанні у навчальному закладі після звільнення території, або у іншому закладі за подібною спеціалізацією.

Також треба не забувати, що студенти закладів фахової передвищої освіти це все ще діти і вони можуть потребувати психологічної підтримки. Тому важливо на своїй навчальній платформі залишити контакти діючого психолога вашого учбового закладу або посилання на всеукраїнські сервіси психологічної допомоги (наприклад: <https://bit.ly/3LwkNGN>, <https://tellme.com.ua/>, <https://tellme.com.ua/> чи будь який інший, якому довіряєте).

Питання забезпечення якості освіти не є однозначним. Так, за допомогою дистанційного навчання можна доволі добре передавати студентам теоретичну інформацію, супроводжуючи її відповідними презентаціями, але зовсім інша ситуація із придбанням здобувачами освіти практичних навичок (особливо з деяких технічних спеціальностей), т.я. ні викладачі ні студенти на мають вдома необхідного матеріально-технічного устаткування. Цю ситуацію можна поліпшити використанням цифрових моделей технічних об'єктів та процесів, створених за допомогою спеціальних програм або навчальних відео, знятих самостійно чи запозичених в інших навчальних закладах, у техно блогерів або відео реальних технологічних процесів з відповідних підприємств тощо.

Військове вторгнення порушило процес навчання мільйонів студентів і викладачі повинні забезпечити освіту для всіх і надати новому поколінню базові професійні та наукові знання, а також навчити його розуміння різних культур, толерантності, прийняттю плюралізму, поваги свободи совісті. Діти і молодь — це наше майбутнє, тому їх навчання — це головне.

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ РФ ПРОТИ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ: МЕТОДИ ПРОТИДІЇ

Гурбанова Н. Н., магістрантка

Уразова Г.О., к. ю. н.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

n.gurbanova@donets.partners

Через розгорнення повномасштабної війни на теренах нашої держави, ворог посилює свою діяльність не лише за допомогою зброї, а й за допомогою інформаційних ресурсів. Тисячі фейкових повідомлень направляються на телефони наших громадян з метою підвищення рівня паніки та дезорієнтації щодо майбутнього. Частіш за все інформаційні війська країни-агресора ставлять на меті:

- дезорієнтувати військових повідомленнями про загрози, яких насправді немає;

- деморалізувати їх переконанням, що спротив не має сенсу, бо їх вже «злили» і їхні товариші склали зброю;

- деморалізувати цивільних нагнітанням страху;

- викликати паніку;

- зруйнувати єдину комунікацію держави;

- створити колапс в інфопросторі.

Більше того, рф регулярно надсилає так звані «фішінгові» посилання, тобто шахрайські веб-ресурси, який виманює відомості про користувача, який переходить за таким посиланням.

Соціальні мережі також є майданчиком для розгортання фейків та неправдивих відомостей. Кожен з нас стикався з інформацією, наприклад щодо того, що наші війська склали зброю та здали російським військовим українські землі. Звичайно в таке не слід вірити, бо це одна з цілей ворога, помістити у наші голови те, що наша держава слабка та не може протистояти агресії.

Головним методом отримання достовірних та достатніх відомостей, це аналіз офіційних інформаційних сайтів та каналів, наприклад сайтів Офісу Президента, Міністерства оборони України або ресурсів Збройних сил України (далі ЗСУ). Слід відзначити, що наразі діяльність України в інформаційному просторі є дуже якісною та реальною. Генштаб постійно оновлює інформацію по найгарячішим точкам нашої держави, що дає змогу громадянам не бути в інформаційному вакуумі та переконатись в тому, що Україна потужна та в жодному разі не віддасть ні клаптика своєї землі.

«Політологам», «політтехнологам», «політэкспертам» не можна сліпо довіряти. Їхня незалежність та незаангажованість під великим питанням. Бо дуже часто такі «експерти» є проплаченими маріонетками, які несуть в маси неправду.

Не вірмо переказам. У жодному разі не переказуймо почуте, не перевіривши інформацію. Інакше спрацьовує миттєвий ефект зіпсованого

телефону. Чому це небезпечно? Нещодавнє дослідження ГО «Детектор медіа» та фонду «Демократичні ініціативи» засвідчило, що отримання інформації «з уст в уста» є одним із найпоширеніших способів споживання новин. Отже, важливі новини, почуті від людей, слід перевіряти в офіційних джерелах, а неважливі нехтувати [2]. Також необхідно перевіряти інформацію, дивитися, які джерела її поширюють, довіряти лише якісним і відповідальним медіа; перевіряти джерело поширення будь-якої інформації, про що би в ній не йшлося. Будь-яке повідомлення під час війни може бути неточним або зовсім не підтвердитись.

Національна поліція України створила чат-боти за допомогою яких можна повідомити про виявлену пропаганду або дезінформацію. Як наголошує Національна поліція України, то від моменту створення до каналу приєдналися майже 150 тисяч учасників. Вони надіслали понад 3 200 000 скарг на різні інформаційні ресурси окупантів. Загалом вдалося заблокувати 1500 ресурсів агресора. Заблоковані канали налічували близько 15 млн аудиторії. Також окремо було заблоковано 3178 публікацій, що виправдовували військові злочини й загибель мирного населення України [1].

Наша держава винайшла методи боротьби з дезінформацією та пропагандою, завдяки яким можна забезпечити високий рівень інформаційної гігієни та не допустити впливу неправдивих відомостей на нашу буденність. Слід активно використовувати ті важелі, які рекомендуються міжнародними спільнотами для уникнення введення в оману або в гіршому випадку погіршення самопочуття через переживання. Україна міцна і неодмінно перемаже, то ми, як громадяни маємо цьому сприяти і не піддаватись фейкам.

Література:

1. Інформаційний фронт: заблоковано 1500 ворожих ресурсів. Офіційний Телеграм-канал Національної поліції України. URL: https://t.me/UA_National_Police/2653 (дата звернення 20.04.2022).

2. Медіаспоживання в Україні: зміна медіапотреб та програв російської пропаганди. Детектор медіа. URL: <https://detector.media/infospace/article/196442/2022-02-15-mediaspozhyvannya-v-ukraini-zmina-mediapotreb-ta-progrash-rosiyskoi-propagandy/> (дата звернення 20.04.2022).

АКТУАЛЬНІСТЬ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Деділова Т.В., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
dedilova@ukr.net

Впровадження воєнного стану на території України у зв'язку з повномасштабним вторгненням росії окреслило нові реалії перед науково-педагогічними працівниками закладів вищої освіти. Викладачі ЗВО, що розташовані на території бойових дій, вимушені шукати способи організації навчального процесу віддалено від свого основного робочого місця й навіть від місця свого проживання, виходячи за межі комфортного і обладнаного технічними засобами робочого простору. Отже, питання організаційного забезпечення навчального процесу в умовах забезпечення воєнного стану є особливо актуальним й потребує негайного вирішення.

Слід констатувати той факт, що впровадження дистанційного навчання в українських закладах освіти через світову пандемію COVID-19 зіграло вирішальну роль в забезпеченні освітньої складової їх діяльності, оскільки станом на 24 лютого 2022 року вони вже мали досвід віддаленого проведення лекційних та практичних занять. Отже, перехід на дистанційну форму навчання не став таким болючим, як це було в 2020 році під час запровадження перших карантинних обмежень. За цей час вітчизняні університети мали змогу адаптуватися та напрацювати певний досвід викладання шляхом методу спроб

та помилок. Водночас, стрімкий розвиток сучасних педагогічних технологій, модернізація методів організації навчального процесу стимулювали ЗВО до пошуку та запровадження нових способів подання навчального матеріалу.

Сучасні освітні програми, за якими навчаються здобувачі вищої освіти, вимагають від навчальних закладів активної участі в інтегруванні до європейського освітнього простору й зумовлюють ефективне впровадження інтерактивно-навчальних технологій та інноваційно-педагогічних підходів у процесі здобуття знань. Крім того, на особливу увагу в такому процесі заслуговують комунікації всередині ланцюга «ЗВО-викладач-здобувач вищої освіти», організаційна побудова якого дає змогу підвищити ефективність прямих та зворотних зв'язків між суб'єктами освітнього процесу, забезпечити повнофункціональне проведення занять в асинхронному режимі, а також сформувати мережеві спільноти з метою підтримки зв'язку з тими з них, хто має обмежені технічні засоби й проблеми зі стабільним доступом до мережі Інтернет (через перебування на окупованій території, на території інших держав або всередині нашої країни, віддалено від центральних інтернет-провайдерів).

Ще однією з особливостей організації освітнього процесу в умовах воєнних дій є неможливість виконання науково-педагогічними працівниками дистанційної роботи у зв'язку з вимкненням комунікацій, які дозволяють проводити дистанційну роботу (електроенергії та мережі Інтернет), а тож необхідність їх перебування в укриттях під час повітряної тривоги. Отже, кожен науково-педагогічний працівник ЗВО, робота якого відбувається у дистанційному режимі, має самостійно визначити робоче місце та, відповідно, є відповідальним за гарантування безпечних і нешкідливих умов праці на обраному ним робочому місці, зокрема за межами території України [1]. Все це ще раз свідчить на користь запровадження нових технологій інтерактивного дистанційного навчання. Саме така організація навчального процесу просто є необхідною для підготовки конкурентоспроможних фахівців для потреб національної безпеки України в усіх її площинах.

Література:

1. Роз'яснення МОН: особливості застосування норм трудового законодавства, дистанційної форми роботи під час дії правового режиму воєнного стану. *Міністерство освіти і науки України*. Офіційний сайт. URL : <https://mon.gov.ua/ua/news/rozyasnennya-mon-osoblivosti-zastosuvannya-norm-trudovogo-zakonodavstva-distancijnoyi-formi-roboti-pid-chas-diyi-pravovogo-rezhimu-voennogo-stanu> (дата звернення: 03.06.2022).

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ОНЛАЙН ДОЩОК В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Деділова Т.В., к.е.н., доцент

Токар І.І., асистент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

dedilova@ukr.net, tokar_innaiv@ukr.net

Організація процесу навчання здобувачів вищої освіти з використанням інноваційні педагогічних технології та інтерактивних онлайн дощок дозволяє якісно надавати їм освітню послугу, а також сприяє набуттю ними відповідних компетентностей.

Згідно з [1], основними перевагами використання онлайн дощок в навчальному процесі закладів вищої освіти є наступні: сприяння розвитку особистої рефлексії; становлення активної власної позиції здобувача в навчальному процесі; розвиток навичок інтерактивного спілкування; прийняття моральних норм поведінки і правил спільної діяльності; підвищення пізнавальної активності у процесі навчання; формування навчальної групи як групової спільноти для отримання знань; підвищення пізнавального інтересу до сучасних технологій; оволодіння навичками аналізу отриманих знань, синтезу нових знань та самоаналізу; підготовка нестандартного відношення до

організації навчального процесу; формування мотиваційної готовності до міжособистісної взаємодії у формальних та неформальних ситуаціях.

Крім того, використання наочних інтерактивних онлайн засобів робить процес навчання більш доступним, а навчальний матеріал більш легким для засвоєння, що особливо актуально для дистанційних занять. Водночас, застосування такого інструменту дистанційної роботи вимагає від викладача оволодіння технічними засобами переробки й надання традиційних наочних матеріалів лекційних та практичних занять, які повинні перетворитися на динамічні, мультимедійні та/або інтерактивні елементи освітнього процесу.

У зв'язку з цим цікавими є наступні засоби комп'ютерної візуалізації навчальної інформації з використанням хмарних технологій (табл. 1).

Таблиця 1 – Загальна характеристика інтерактивних онлайн дощок (адаптована авторська розробка за [2-4])

Назва онлайн дошки	Характеристика
2	3
Twiddla	Безкоштовна онлайн дошка. Забезпечує: повноцінне розміщення тексту, ілюстрацій, математичних формул; вбудовування документів, віджетів і html-коду; спілкування за допомогою чату та звуку; має геометричні параметри. Надає можливість спільного перегляду веб-сайтів в режимі онлайн. Візуально привабливий і інтуїтивно зрозумілий інтерфейс. Реєстрація не потрібна: посилання на робоче простір генерується сайтом, і можна просто поділитися нею зі студентами. Аудиторія може спільно коментувати текст, виділяти що-небудь.
Classroomscreen	Користування дошкою безкоштовне. Працювати в додатку можна через браузер, що забезпечує: вибір фону, використання не тільки білої дошки, а й повноцінних зображень, які можна завантажити з комп'ютера; можливість вводу в текстове поле інструкцій до завдань; можливість обирати мову; наявність таймера – можна встановити певний час для вирішення конкретного завдання; наявність світлофору: студент може натиснути на червоний колір, якщо йому потрібна допомога, а викладач може включати зелений, щоб показати початок роботи, а червоний – кінець; наявність режиму малювання – для зображення можна використовувати ділянку дошки або всю її площу; можливість встановлення дозволеного рівня шуму на занятті: тиша, можливий шепіт, запитати сусіда і спільна робота.
Padlet	Поширений і легкий у користуванні інтернет-сервіс, який не обмежує користувача в кількості створюваних дощок, підтримує кирилицю, одночасно можуть створювати повідомлення кілька користувачів, відображення новостворених матеріалів – миттєве. До стікерів можна додавати графічні зображення, фото, відео, аудіо, зображення, файли різного формату (Word, PDF, Exel, Pover Point), будь-які посилання на

Назва онлайн дошки	Характеристика
2	3
	інші ресурси. Сервіс дає можливість налаштувати різні рівні приватності (приватна дошка, заповнювати яку може тільки її адміністратор; стіна може модеруватися кількома учасниками; доступ для читання і редагування буде відкритий усім користувачам). Працює на всіх пристроях (мобільних, планшетах, нетбуках). Дошку можна вбудувати у блог, сайт, на будь-який ресурс, де можна застосувати html-код.
Linoit	Безкоштовний сервіс, функціонує в режимі он-лайн та має можливість спільного використання. Надає можливості для колективної роботи аудиторії під час заняття та поза ним, дозволяє розміщувати стікери з необхідними записами, зображеннями (фото), відео, посиланнями на файли різних форматів. За допомогою неї можна: розміщувати посилання на різні веб-ресурси; писати певні правила та текст; розміщувати файли різних форматів, тестові завдання, алгоритми роботи; додавати ілюстрації, рисунки, фото; розміщувати різноманітні тренажери та інтерактивні вправи. Увесь матеріал до заняття можна розмістити на одному полотні.
Google Jamboard	Дозволяє демонструвати ключову інформацію під час заняття в Zoom, Moodle, Google Meet та ін., а також одночасно взаємодіяти з усією аудиторією чи окремою групою студентів у режимі реального часу. Є добіркою максимум з 20-ти сторінок-слайдів фіксованого розміру. Має зручний функціонал: фіксує ідеї за допомогою різнокольорових стікерів; дає можливість створювати записи та малювати за допомогою набору функцій, у т.ч. з допомогою розпізнання рукописного тексту і перетворення його у друкований; здійснювати опитування з використанням спеціальних шаблонів; завантажувати зображення та текст із Google Діску; приєднуватись як за допомогою комп'ютера, так і зі звичайного смартфона (додатки Android чи iOS); привертати увагу за допомогою інструменту «лазерна вказівка»; змінювати фон робочої поверхні, у т.ч. завантажувати окремі шаблони для роботи; зберігати усі напрацювання на Google Діску кожного учасника; експортувати проекти у PDF чи PNG; інтегрувати віртуальну дошку з Google Classroom. Окремо можна ділитися з аудиторією посиланням на онлайн дошку.

Таким чином, було здійснено порівняльний аналіз сучасних інтерактивних онлайн дощок. Наведений перелік не є повним, а є спробою характеристики найбільш застосованих з них та таких, що надаються на безоплатній основі.

Література:

1. Мандрона М., Сташевський З., Буряк Н. Використання інтерактивних дощок для підвищення ефективності організації навчального процесу. *Lviv Polytechnic National University Institutional Repository*: веб-сайт. URL:

<https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/mar/15851/16-78-82.pdf>
(дата звернення: 04.06.2022).

2. 12 інтерактивних онлайн-дошок для дистанційного навчання та спільної роботи. *Освіта нова*: веб-сайт. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/4181-12-interaktyvnykh-onlain-doshok-dlia-dystantsiinoho-navchannia-ta-spilnoi-roboty> (дата звернення: 03.06.2022).

3. Google Jamboard: можливості для дистанційного навчання. *Всеосвіта*: веб-сайт. URL: <https://vseosvita.ua/news/google-jamboard-mozhlyvosti-dlia-dystantsiinoho-navchannia-36229.html> (дата звернення: 03.06.2022).

4. Он-лайн-дошка в освітньому процесі. Методичні рекомендації / Укладач: І.О.Смирнова. Суми, 2018. 30 с.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО ОСВОЄННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВИ МЕДИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Козуб Г., к. ф. н., доцент,

Іванова О., студентка

Полтавський державний медичний університет

gkozub51@gmail.com

Одним із гарантів утвердження української державності є потреба впровадження української мови у сферу медицини. Лікар повинен володіти професійною мовою, вона є продуктом світової співпраці різних цивілізацій та культур, міжмовних взаємин, запозичень та трансформацій, які діяли протягом тисячоліть. Медична термінологія, як і вся термінологія загалом, зазнала процесів запозичення, здебільшого з російської мови. Процеси створення власної термінології йшли дуже складно та залежали від політичних амбіцій лідерів та недобросовісних професіоналів, а також були зумовлені заборонаю Російської імперії на видання книг українською мовою. Це торкнулось і медичної термінології (Гавриш І, 1998). Отже, ґрунтуючись на розглянутих

нами дослідженнях, ми вважаємо, що немає такої професійної діяльності, у якій багатовіковий досвід відобразився б безпосередньо у професійній мові, як у медицині (Чернявський М.Н., 2007). Накопичуючи цей досвід, вчені, викладачі, лікарі створили власне українську медичну термінологію. Але справжнім викликом часу стала російська агресія, війна проти українського народу та введення воєнного стану. Студенти знову, як і під час пандемії, вимушені були перейти на заняття он-лайн.

Завдання, яке ми собі поставили у цьому дослідженні, – визначити особливості сприйняття студентами професійної української мови на стоматологічному факультеті Полтавського державного медичного університету в умовах повномасштабної війни з Росією.

Вступивши у медичний виш, студент стикається з необхідністю подальшого удосконалення української мови під час вивчення курсу «Українська мова за професійним спрямуванням». Він знайомиться з новою для нього медичною термінологією – одним із найскладніших і мало досліджених напрямків розвитку лексикології. Тому навіть у досить авторитетних виданнях, у словниках є чимало неточностей, проблемних позицій. Найцікавішим розділом ми вважаємо *Розділ 1. Основи професійної мови лікаря*, де вивчається стоматологічна термінологія у порівнянні з російською. Наприклад, для характеристики м'язів ЩЛД уживаються терміни, щодо яких теж виникають певні правописні, словотворчі та стилістичні труднощі. Так, «*щечная мышца*» – «*щічний м'яз*» згідно із чергуванням голосних *о, е з і* у відкритому і закритому складі. «*Крыловидная мышца*» – «*крилоподібний м'яз*»; «*подбородочная мышца*» – «*підборідний м'яз*» (часто зустрічаємо неправильні форми «*підборідковий*» та «*підборідочний*»). Складний варіант перекладу має рос. термін «*глазница*» – «*очна ямка*», звідси: «*глазничная мышца*» – «*очноямковий м'яз*». Правильний переклад терміна «*ресничная мышца*» - «*війковий м'яз*», тоді як часто вживається неправильно «*війчастий*». Студенти знайомляться з правильними формами окремих назв зубів та зубних поверхонь: *артикулюючі, жувальні, зуби мудрості, кутні, конвергуючі, різцеподібні, шипуваті; жувальна*

поверхня зуба, різальний край. Студенти глибше ознайомилися із поняттями синоніми, антоніми, пароніми та їхнім застосуванням в медицині. Так, лексичні синоніми – це подібні або тотожні за значенням слова. Тотожні за значенням слова – це абсолютні, внормовані лексичні синоніми. У загальноживаній лексиці абсолютних синонімів мало: *літак – аероплан, оплески – аплодисменти, доказ – аргумент, зодчий – архітектор, відтінок – нюанс, водограй – фонтан, вітрило – парус.* Ці слова не мають якихось значеннєвих відтінків. Використовують їх для того, аби уникнути повторів (Лещенко Т.О., 2010). Складнощі у вивченні цього матеріалу полягають у тому, що немає візуального контакту з викладачем, хоча платформа ZOOM частково забезпечує його. Але, на нашу думку, виникає багато інших переваг дистанційного навчання – це мобільність, відносна свобода, розкутість, можливість ширше використовувати наочні посібники, схеми, таблиці, тести для самостійного опрацювання, створюється, як нам здається, більш творча атмосфера, тому що студент працює вдома, йому не треба напружуватись. Наприклад, викладач дає на екрані (рис. 1).

Профілізовані завдання для індивідуального контролю:

1. Уведіть у лексичний контекст пароніми:

далекоглядний – далекозорий

проникний – проникливий

дефективний – дефектний

або завдання стилістичного характеру:

Відредагуйте речення:

1. Найбільшу розповсюдженість отримав метод, який часто використовується як заключний етап при багатьох операціях на верхніх дихальних шляхах.

Рис. 1. Подання на екрані

Студенти присилають завдання викладачеві на електронну пошту або у вайбер, де створені групи, мотивуючи свій вибір. Вони можуть самі брати участь у створенні таблиць, схем, презентацій.

Також, багато уваги приділяється написанню найуживаніших у мові медицини документів у мові. Наприклад, під час вивчення розпорядчих документів студенти вчаться правильно писати накази, розпорядження і вказівки; обліково-фінансових документів – акти, доручення і розписки; щодо довідково-інформаційних паперів ними опрацьовувались звіти, листи, оголошення, довідки, доповідна й пояснювальна записки; аналогічним чином вивчались господарсько-договірні та організаційні документи. Так, види документів пристосовуються до тієї діяльності, якою займається студент. Наприклад, такий документ, як пояснювальна записка може виглядати так (рис. 2).

Заступнику декана
стоматологічного факультету
Полтавського державного медичного університету
канд. мед. н. Павленковій Оксані Сергіївні
студентки 1 курсу стоматологічного
факультету
Іванової Олександрі Павлівни

Пояснювальна записка

Я, Іванова Олександра Павлівна, студентка 1 групи 1 курсу стоматологічного факультету була вимушена пропустити заняття з 17.02.2022 по 21.02.2022 у зв'язку з хворобою. Довідку від лікаря додаю.

24.02.2022

Підпис

Рис. 2. Приклад пояснювальної записки

Викладачі мови належним чином поглиблювали знання студентів у розділі “Правописний і морфологічний аспекти професійної мови медика”. Тут

вивчалися труднощі наголошення, правопису українських медичних термінів, складні випадки написання та вживання медичних термінів. Особлива увага приділялася особливостям уживання числівників, дієприкметників і дієприслівників, займенників, окремих прислівників.

У вивченні української мови у медичному виші враховувався і виховний аспект. Так, до Дня слов'янської писемності та культури студенти створили презентацію про історію виникнення азбуки кирилиці та глаголиці, життя та творчість преподобних святих Кирила та Мефодія, які були вихідцями із м. Солунь (сучасне місто Салоніки, Греція) Моравії. Завдяки абетці слов'яни змогли перекласти Біблію на старослов'янську мову та вести богослужіння слов'янською мовою. Перші просвітники пройшли важкий шлях у прямому значенні цього слова. Вони пішки здолали його із Моравії до Папи Римського, щоб одержати дозвіл на проведення богослужіння слов'янською мовою. Поневіряння, невизнання – такий складний шлях у слов'янської культури. Особливо це актуально в наші часи, коли йде кривава війна проти українського народу, який є часткою слов'янського світу. Ця презентація була запропонована студентам на платформі ZOOM, вони розглянули та обговорили основні моменти.

Таким чином, необхідність подальшого освоєння спеціального поглибленого курсу професійної мови у медичному виші пояснюється потребами часу у підготовці кваліфікованих спеціалістів, які володіють державною мовою і спеціальною медичною термінологією. Особливо складною ця проблема стала у період воєнного стану, коли всі студенти перейшли на он-лайн навчання, яке, можливо, тільки на якусь частку забезпечує повноцінний процес навчання, бо студенти медичних вишів повинні ще й проходити практику у медичних установах. Тільки за цієї умови вони можуть вважатися повноцінними спеціалістами.

Література:

1. Гавриш І. Українська наукова мова: проблеми і перспективи розвитку. *Українська термінологія і сучасність*. К.: НАН України, 1998. С. 60-62.
2. Кисільов В. Ф. Медичний російсько-український словник. Відтворення видання 1928 року. К.: НАН України, 2008. 172 с.
4. Чернявский М.Н. Латинский язык и основы медицинской терминологии. Учебник. М.: ЗАО «ШИКО», 2007. 448 с.

ТЕХНОЛОГІЯ ПРОВЕДЕННЯ У ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМІ ДЕРЖАВНОГО ІСПИТУ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «АВТОМОБІЛЬНИЙ ТРАНСПОРТ»

Кривошапов С.І., к.т.н., доцент

Мармут І.А., к.т.н., доцент

Горбик Ю.В., к.т.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

tesa@khadi.kharkov.ua

Ситуація в Україні змушує перевести навчання студентів у дистанційний режим. Навчальний процес у Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті реалізовано на базі освітньої платформи Moodle [1], яка розміщена в Інтернеті за електронною адресою <http://dl2022.khadi.kharkov.ua>.

У період пандемії вже було відпрацьовано технологію проведення лекцій та практичних занять через модуль «Відеоконференція BigBlueButton», яка інтегрована у LMS систему Moodle [2]. Для проведення заліків та іспитів було зручно використовувати елемент курсу «Тест» з автоматичним оцінюванням, що відбувається по заздалегідь підготовленим банком питань та варіантів відповідей до них.

Проведення Державного іспиту накладає низку спеціальних вимог:

- обов'язкова ідентифікація студента;
- контроль представниками комісії за діями студента у процесі проведення іспиту;
- можливість індивідуального консультування студента, якщо у нього виникають труднощі у розумінні того чи іншого питання;
- право вибору варіанта завдання;
- об'єктивність та прозорість оцінювання відповідей студентів.

Система Moodle проводить перевірку користувача при зверненні його на сайт або курс шляхом контролю правильності введення паролю. Оскільки студент може передати свій логін та пароль третій особі, то для Державних іспитів такий режим контролю недостатній.

Візуально контролювати студентів під час іспиту дозволяють системи відео конференції, таких як: BigBlueButton, Zoom, Skype, Google Hangouts, Facebook Messenger, Proficonf, Discord, VideoMost, Lifesize, Mind та ін. У цих системах можна провести візуальну ідентифікацію обличчя людини та документів особи. Однак ці системи вимогливі до якості та стабільності каналу зв'язку, а на всіх пристроях повинні бути встановлені відеорекамери.

Через систему відеоконференції можна проводити консультацію студентів у процесі проведення іспиту. Консультацію можна здійснювати в модулі «Чат» (Moodle), витрачаючи менше ресурсів комп'ютера або смартфона. Функція спільного та особистого чату вбудована також у модулі BigBlueButton.

Видавати та приймати відповіді на завдання зручно через модуль «Завдання» або «Тест». У модулі «Тест» можна реалізувати варіантність завдання, яке генерується випадково з банку питань. У модулі "Завдання" зручно передавати файли, але вибору завдання немає.

На кафедрі «Технічної експлуатації та сервісу автомобілів ім. проф. М.Я. Говорущенко Державний іспит проводився по екзаменаційним квиткам. У кожному квитку по 5 питань, які вимагають від студента прийняття інженерних рішень. Розглядаються такі завдання:

- вибір за заданими критеріями необхідної марки рухомого складу для здійснення транспортної операції;
- складання технологічної інструкції щодо виконання регулювання чи ремонту вузла або агрегату автомобіля;
- визначення необхідної кількості палива для перевезення вантажу або пасажирів за маршрутом;
- вибраковування мастильних матеріалів за фізико-хімічними властивостями моторної оливи;
- розрахунок експлуатаційних показників для діагностування автомобіля.

Запитання передбачають відкриті відповіді у вільному викладі. Контролюється правильність рішення, логіку міркувань та обґрунтованість.

У модулі "Тест" системи Moodle є особливий тип питання "Есе". Цей тип дозволяє студенту друкувати у вікні програми довільний текст. Є простий редактор, який також дозволяє вставляти та редагувати таблиці, формули, формувати текст. Допускається використання зображення, аудіо- та відеозапису, вставляти HTML об'єкти. У модулі реалізовано можливість передавати файли через гіперпосилання [3].

Відповідаючи на запитання, студент може ввести текст відповіді з клавіатури (включаючи віртуальну) відразу у вікно програми. Також може написати відповідь на аркуші паперу, а потім його відсканувати або сфотографувати та переслати у вікно як картинку. А може скористатися необхідною програмою (Word, Excel, MathCad та ін.), виконати завдання там і зберегти дані у файл. Потім завантажити файл у файлову систему Moodle, а посилання на файл передати у вікно відповіді на запитання.

Недолік використання відкритих питань («Есе») у тестах полягає тому, що система не знає правильної відповіді, отже, неспроможна його оцінити. Такі відповіді оцінюються викладачем особисто, вносячи до системи оцінку та, за необхідності, своє резюме. А студент побачить результат іспиту не одразу після його виконання, а за деякий час.

На сайті освітнього порталу ХНАДУ в курсі «Державний іспит» розміщено: програму курсу, накази про склад комісії, графік проведення іспиту, перелік питань, шкалу оцінювання, список літератури тощо.

Для виконання завдання студенти можуть користуватися додатковою літературою: автомобільним довідником, нормами витрати пального, методичними вказівками з дисциплін, посібниками з технічного обслуговування та ремонту автомобілів. Ця та інша необхідна інформація наведена на сторінці курсу.

Державний іспит зі спеціальності «Автомобільний транспорт» для бакалаврів – це комплексний іспит з трьох основних дисциплін: «Експлуатаційні матеріали», «Технічна експлуатація автомобілів», «Основи технічної діагностики».

У період підготовки до Державного іспиту було запроваджено нову дисципліну «Сучасні тенденції розвитку технічної експлуатації автомобілів». В рамках цієї дисципліни студенти виконують тести (за трьома напрямками). Це класичні тести з 50 питань, на які пропонується вибрати одну з 4-х запропонованих відповідей. Результати тестування додається щодо оцінки кваліфікаційного іспиту.

В системі Moodle доступ до дисципліни "Сучасні тенденції розвитку технічної експлуатації автомобілів" реалізовано через елемент "Субкурс" [4]. Це дозволило підсумкові результати одного курсу автоматично передавати до іншого курсу.

У процесі підготовки та проведення Державного іспиту було використано механізм оцінювання, який реалізовано у системі Moodle. Це дозволило розробити алгоритм прозорого оцінювання студента за різними критеріями.

Використання вбудованого інструментарію системи Moodle дозволяє в дистанційному режимі організувати та провести Державний іспит зі спеціальності «Автомобільний транспорт».

Література:

1. Навчальний сайт ХНАДУ. URL: <https://dl2022.khadi.kharkov.ua/> (дата звернення: 14.04.2022).
2. Мясникова Т.С., Мясников С.А. Система дистанционного обучения MOODLE : подробное техническое описание и дополнение к технической документации. Харьков: Изд-во Шейниной Е.В., 2008. 232 с.
3. Кравченко Г.В. Работа в системе Moodle : Руководство пользователя : Учебное пособие. 123 с.
4. Белозубов А.В., Николаев Д.Г. Система дистанционного обучения Moodle: Учебно-методическое пособие. СПб.: Санкт-Петербургский государственный университет информационных технологий, механики и оптики, 2007. 108 с.

ЕЛЕКТРОННИЙ ЖУРНАЛ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО ДОКУМЕНТУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Кудлай В.О., доцент
Маріупольський державний університет
Зеленський М.В., здобувач вищої освіти
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
v.kudlay@mdu.in.ua, marko.zelenskyi@ukr.net

В умовах повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну освітній простір нашої держави зазнав значного удару. Зокрема, постраждала якість документування освітньої діяльності. Заклади освіти нерідко стикаються з суттєвими перепонами у процесах надання документів із результатами оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти, в особливості, заклади Донецької, Запорізької, Луганської, Харківської областей.

Вирішенню цієї проблеми сприяє електронний журнал. Електронний журнал – це освітня система, що забезпечує автоматизоване документування освітньої діяльності закладу освіти за допомогою інструментів – е-журналів та е-щоденників – та надає можливість дистанційної взаємодії учасників освітнього процесу.

Законодавство України передбачає можливість ведення класних журналів як в паперовій, так і в електронній формі. Так, наприклад, методичними рекомендаціями щодо заповнення Класного журналу учнів початкових класів Нової української школи, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України №1096 від 02.09.2020, надано право закладам освіти створювати такі документи лише в електронній формі за умови наявності відповідного технічного забезпечення, що відповідає вимогам законодавства [1].

Сьогодні на українському освітньому ринку є чимало надавачів послуг щодо обслуговування електронних журналів та щоденників. Серед них можна виділити такі:

- 1) «Нові знання» (<https://nz.ua/>);
- 2) E-schools.info (<https://e-schools.info/>);
- 3) Єдина школа (<https://eschool-ua.com/>);
- 4) Electronic Journal (<https://e-journal.iea.gov.ua/>);
- 5) Smart School (<https://smart-school.com.ua/>) тощо.

Кожен з вказаних порталів має відповідні дозволи на ведення своєї діяльності, що надаються Міністерством освіти і науки України. Відповідність вимогам МОН дозволяє бути впевненим у конфіденційності даних, що розташовані у базах цих електронних сервісів.

Спектр інструментів електронних журналів різниться. Розглянути перелік послуг, що надаються вказаними вище сервісами можна у таблиці 1.

Таблиця 1 - Порівняння переліку послуг, що надаються вітчизняними надавачами послуг щодо обслуговування електронних журналів

Перелік послуг	Нові знання	E-schools.info	Єдина школа	E-Journal	Smart-school
Ведення класного журналу (виставлення оцінок, календарно-тематичного планування)	+	+	+	+	+
Взаємодія учитель-учень-батьки	+	+	+		+
Сайт школи на базі платформи	+	+			+
Формування звітів з успішності	+	+	+	+	+
Оптимізація мобільної версії	+	+	+	+	+
Наявність мобільного додатку	+		+		+
Можливість друку журналів, звітів	+		+	+	+
Дистанційна платформа, вбудована в систему			+		
Наявність грифу «Рекомендовано МОН»			+		+
Повідомлення (email, push, СМС)	+	+	+		+
Вбудована соціальна мережа	+	+	+		+
Система документування освітньої діяльності (алфавітна книга, особові справи тощо)	+		+		+
Платформа для підвищення кваліфікації педагогів			+		
Вбудована система тестувань			+		+

Діджиталізація освітнього середовища, зокрема створення таких систем, як електронний журнал, створює сприятливі умови розвитку ефективного документування (див. табл. 2).

Таблиця 2 - Порівняння ефективності паперового та електронного журналів

Показник	Паперовий журнал	Електронний журнал
Доступність	Цим журналом можна користуватися лише на території закладу освіти; часто педагоги чекають своєї черги використання журналу	Платформа є доступною цілодобово, можна вносити дані з будь-якого пристрою, як у закладі освіти, так і поза ним; не треба чекати черги, журнал може бути доступним одночасно всім педагогам. Також учні мають цілодобовий доступ до своїх результатів
Взаємодія учитель-учень-батьки	Паперовий оригінал створює додаткову роботу класним керівникам: виписати оцінки до щоденника кожного учня, написати коментар, повідомлення батькам	Система автоматично переносить оцінки до електронних щоденників учнів; є можливість створювати коментарі та повідомлення батькам та взаємодії учитель-учень
Формування звітності	Внесені оцінки до журналу не менш ніж раз на семестр необхідно відстежувати та створювати звіт про навчальну діяльність, що завдає клопітку роботу керівнику закладу освіти та його заступникам, що відповідають за навчальну частину	Електронний журнал автоматично будує усі необхідні графіки, державні звіти та навіть відправляє їх до відповідних органів управління освітою (за потреби). Є можливість відстеження навчальної успішності кожного учня, що створює сприятливі умови для роботи над успішністю
Захист даних	Ніхто не виключає можливість помилитися при внесенні даних до журналу. Відповідно до Інструкції з ведення класного журналу запис повинен бути виправлений та скріплений печаткою закладу освіти. Проте іноді учителі можуть виправити такі дані без дозволу керівника закладу освіти. Також не є виключенням, що журнал може бути зіпсовано, вкрадено або хтось виправлятиме оцінки за гроші. Захистити таким чином дані дуже складно	Як правило, електронні журнали мають свої власні сервери, тому відтік або знищення даних є майже нереальним. Для того, щоб внести зміни до результату навчальних досягнень здобувача освіти необхідно отримати відповідний дозвіл керівника закладу освіти (або адміністратора), і лише після цього запис буде виправлено, через що показник корупції автоматично зводиться до нуля
Конфіденційність даних	Як правило, журнал доступний лише для педагогічного колективу і зберігається у відповідних кабінетах, сейфах, шафах, де доступ мають лише вчителі, проте не є виключенням ситуація, коли, наприклад, старостам	Доступ до журналу мають лише адміністрація і педагоги. Як правило, педагог має доступ лише до журналів класів, в яких він викладає або є класним керівником. Доступ до особистих даних учнів є лише у класного керівника та адміністрації

Показник	Паперовий журнал	Електронний журнал
	дозволено носити класний журнал. Відповідно ця особа може відкрити його, сфотографувати оцінки, переглянути адреси здобувачів освіти, їхні контактні дані, дані батьків. І не лише староста це може зробити. Тому конфіденційність даних завжди знаходиться під загрозою	закладу освіти. Тому конфіденційність, таким чином, відповідає нормам
Архівація	Відповідно до Інструкції ведення класних журналів такі документи мають зберігатися в архівах 5 років (журнали випускних класів – 10 років). Якщо класів у паралелі багато, таких журналів в архіві буде зберігатися чимало, вони будуть займати багато місця	Електронні архіви можуть зберігатися як 5-10 років, так і більше, забезпечуючи постійний доступ до них відповідним особам

Переваг у електронного журналу чимало, проте варто не забувати і про проблемні моменти його використання. Для того, щоб працювати у системі необхідно забезпечити кожного вчителя відповідним пристроєм (ноутбуком або комп'ютером) та сталим Інтернетом. Також необхідно провести семінари щодо використання таких платформ у роботі, що потребує часових витрат. Основна проблема, на нашу думку, полягає в тому, що певним категоріям викладачів з низьким рівнем цифрової грамотності важко опанувати такий вид ведення документації, тому повний перехід до такої форми документування займатиме навіть не місяці, а роки.

Алгоритм впровадження цифрових інструментів у роботі закладу освіти передбачає:

- 1) інформаційну кампанію;
- 2) публічне обговорення та анкетування;
- 3) вибір платформи для впровадження електронних щоденників та журналів;
- 4) ухвалення необхідних рішень;
- 5) визначення відповідальних осіб;

- б) навчання адміністраторів, педагогічних працівників;
- 7) затвердження графіку навчання, створення пакетів навчальних матеріалів;
- 8) підготовка батьків та учнів;
- 9) підтримка роботи системи у першому семестрі [2].

Під час війни використання електронних журналів надає змогу забезпечити ефективне документування освітньої діяльності, особливо в регіонах, що страждають від ведення бойових дій. Так, наприклад, більшість закладів освіти Маріуполя були зруйновані або частково пошкоджені, а разом із ними – класні журнали, особові справи, свідоцтва тощо. Зараз здобувачі освіти з окупованих територій часто не можуть отримати доступ до своїх документів, оскільки вони в більшості випадків велися в паперовій формі. Документування освітньої діяльності в електронному журналі забезпечило б здобувачів освіти необхідними даними для безперервного подальшого здобуття освіти.

Аналіз ефективності документування освітньої діяльності в електронній формі дозволяє нам зробити висновок, що електронний журнал є оптимальним інструментом для її розвитку. Проведений компаративний огляд порталів електронних журналів дає змогу закладам освіти обрати найкращий для себе варіант цифровізації процесів документування освітньої діяльності. Під час війни використання таких інструментів є надзвичайно актуальним завданням для забезпечення безперервності процесів створення галузевої документації освітніми установами.

Література:

1. Про внесення змін до методичних рекомендацій щодо заповнення Класного журналу учнів початкових класів Нової української школи : наказ Міністерства освіти і науки України від 02.09.2020 р. № 1096. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-vnesennya-zmin-do-metodichnih-rekomendacij-shodo-zapovnennya-klasnogo-zhurnalu-uchniv-pochatkovih-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli> (дата звернення: 26.05.2022).

2. Електронні щоденники. Дія. Цифрова громада. URL: <https://hromada.gov.ua/project/elektronni-shhodenniki> (дата звернення: 26.05.2022).

3. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX : станом на 1 трав. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 26.05.2022).

4. Про затвердження єдиних зразків обов'язкової ділової документації у загальноосвітніх навчальних закладах усіх типів і форм власності : наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 10.05.2011 р. № 423. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0423736-11#Text> (дата звернення: 26.05.2022).

5. Про затвердження інструкції з ведення класного журналу учнів 5–11(12)-х класів загальноосвітніх навчальних закладів : наказ Міністерства освіти і науки України від 03.06.2008 р. № 496. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0496290-08#Text> (дата звернення: 26.05.2022).

ЗДАТНІСТЬ ДО НАВЧАННЯ ЯК ІНТЕГРАЛЬНА МОДЕЛЬ ЖИТТЄВОГО СВІТУ ОСОБИСТОСТІ В ПЛОЩИНІ ДОСЛІДЖЕНЬ ТЕТЯНИ ТИТАРЕНКО

Ларін Д.І., доктор філософії (психологія)

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

larin-89@ukr.net

Розвиток особистості включає в себе соціалізацію через набуття нового досвіду шляхом навчання. Дослідження життєвого світу має чіткий поділ, дослідниця Тетяна Титаренко умовно представила схему розвитку особистості на такі рівні (табл. 1).

Таблиця 1 - Розвиток особистості за Т. Титаренко

Рівні розвитку особистості	Опис
Життєвий світ	являється предметом типологічного аналізу. Він має зовнішній та внутрішній аспекти, що позначені відповідно як зов і внутр. світ. Зов світ може бути легким або важким
Життєва програма	являє собою цілісну модель життєвого шляху, своєрідна матриця життєвих цілей, які мають стосунок до професійного, громадянського самовизначення, культурного зростання і особистого життя.
Примарна особистість	живе в теперішньому і постійно оновлюється разом з ним, планує недалеко майбутнє, прагнучи досягнення швидких результатів; легко погоджується, заспокоюється, постійно шукає якихось змін.
Секондарна особистість	людина звичок, усталених норм, яка приглушує значення теперішнього, дорожить спогадами, стабільна у своїх почуттях і не потребує постійного пошуку нових переживань

Життєвий світ особистості – не лише людина у її минулому, теперішньому і майбутньому, це ще й людина серед людей, людина, що визначає міру самореалізації тих, хто поруч із нею [3]. Водночас це й людина, міру самореалізації якої визначають інші люди, які можуть обмежувати і стимулювати, сприяти і заважати, надихати і штовхати у прірву самознецінювання. Він має зовнішній та внутрішній аспекти, що позначені відповідно як зовнішній і внутрішній світи, детальна характеристика яких подано у табл. 2.

Таблиця 2 - Типи життєвого світу особистості

Тип	Характеристика життєвого світу
Зовнішньолегкий та внутрішньо простий	можна зобразити, уявивши істоту, що володіє єдиною потребою і живе в умовах безпосередньої данності відповідного їй предмета. Наприклад, при єдиній потребі в їжі поживні речовини самі надходять до їжі. Така істота не може бути названа суб'єктом, адже вона не продукує жодної діяльності.

Тип	Характеристика життєвого світу
	Не володіє психікою. Прототип – перебування плоду в лоні матері.
Внутрішньо простий і важкий зовні.	блага не дані безпосередньо, зовнішній простір насичений перешкодами, супротивом явищ, що перешкоджають задоволенню потреби. Для того щоб життя могло здійснюватися необхідно переборювати ці труднощі. Діяльності притаманна цілеспрямованість на предмет потреби, ця діяльність неухильна, суб'єкт не знає сумнівів, невизначеності, почуття провини, совісті. Простота внутр. світу звільняє діяльність від внутрішніх перешкод і обмежень. Перешкоди лише зовнішні.
Складний внутрішньо і простий зовні	Складність внутрішнього світу - це «спряженість» окремих його одиниць (життєвих відношень) у внутр. просторі і часі. Зовнішній світ абсолютно "легко проникний для дії, і це робить неможливим ніяку кінцеву дію. А дія тільки й осмислено як кінцеве, тяжіє до завершальної його мети, тобто легкість світу скасовує дії.

Як людина живе водночас у кількох різних за своїми ознаками часах, так само вона перебуває водночас у кількох просторах: індивідний (біологічний) простір – вдоволення біологічних потреб; соціальний простір – світ члена соціуму, де людина підпадає під вплив соціуму і сама впливає на суспільство, в якому живе; психологічний – простір особистості, простір її життєвого світу – простір значущих взаємин, простір «Я – Ти»-контактів [2].

Психологічна травматизація може бути і перетвореною, засвоєною соціальною травматизацією. Ясно, що екологічні проблеми, економічна криза, зростання інфляції не можуть не позначатися на емоційному стані більшості людей. Але головне тут — визначити валентність шкідливого фактора, його суб'єктивну значущість. Загальна соціальна ситуація також створює свої масштаби реагування на травмуючі обставини. Відомо, що під час війни кількість хворих різко скорочується, хоча умови, зрозуміло, значно погіршуються. Це те саме явище, яке спостерігалось з далекої давнини, коли рани швидше загоювались у переможців [1].

Література:

1. Титаренко Т. М. Посттравматичне життєтворення: способи досягнення психологічного благополуччя. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 160 с.
2. Титаренко Т. М. Психологічне здоров'я особистості: засоби самопомоги в умовах тривалої травматизації. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2018. 160 с.
3. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності: монографія. К.: Либідь, 2003. 376 с.

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ ВІЙНИ

Нестеренко В.Ю., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сідельнікова В.К., к.п.н., доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

valentinaonisiforova@gmail.com, vladasid09@gmail.com

Поточний навчальний рік став найскладнішим з точки зору організації освітнього процесу і, навіть, з точки зору самого існування освіти в Україні. Війна стала для всіх викликом як з моральної сторони, так і з фізичної, бо військові дії принесли значні руйнування в українські міста – в тому числі серед об'єктів зруйнованої цивільної інфраструктури значна частина – це саме освітні заклади різних рівнів. З іншого боку, саме інфраструктура вцілілих навчальних закладів широко використовується для надання прихистку тисячам вимушених переселенців з місць активних бойових дій.

Така ситуація зробила неможливим проведення навчання в аудиторному недистанційному режимі навіть у сприятливих епідеміологічних умовах. Отже, 2021-2022 навчальний рік закінчується саме у дистанційному форматі, як у єдино можливому в сучасних умовах.

В таких умовах є певні складності організації освітнього процесу взагалі, але особливо складним є процес проведення підсумкових оцінюючих заходів, бо учасники приймають в них участь не просто в дистанційному форматі та мають різний рівень технічного забезпечення, але й перебувають в різних безпекових умовах, що безумовно впливає на результати їх роботи.

Серед найбільших проблем та ускладнюючих факторів, що впливають на проведення поточної сесії, можна виділити наступні:

- дуже тяжкий моральний та емоційний стан переважної кількості учасників процесу;
- незвичні умови життя та навчання, незручне для проходження підсумкового оцінювання місце в тієї частини здобувачів освіти, які вимушені були змінити місце проживання;
- змінився сам графік навчального процесу, який був перерваний у лютому-березні 2022 року вимушеними канікулами, а відповідно, подовжений у тривалості сам навчальний рік і календарно переміщений час проведення підсумкових контролей за дисциплінами;
- матеріальні проблеми, які створюють додаткове емоційне навантаження, особливо для тієї частини здобувачів, які отримують освіту на платній основі;
- частина здобувачів поєднує процес навчання з волонтерською діяльністю або службою в лавах ЗСУ, що безумовно може знизити рівень результатів навчання, але причини цього в сучасних воєнних умовах також мають бути враховані під час проведення підсумкового оцінювання.

Отже, головний ускладнюючий фактор підсумкового контролю цього року пов'язаний навіть не з тим, що він вимушено відбувається у дистанційній формі і альтернативи цій формі не має, а в високому рівні емоційного навантаження, яке безумовно спричинить свій вплив на результати. Саме цей аспект має бути обов'язково врахований при виборі форм та методів проведення контролю та обранні часових обмежень на його проходження.

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ ЗАСТОСУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ МЕТОДІВ ОСВІТИ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ COVID19 ТА ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Саяпіна І.О., к.т.н., доцент

Державний університет інфраструктури та технологій

Inna.saiarina@gmail.com

Пандемія Covid19 та військова агресія Російської Федерації стали суттєвими викликами, що вплинули на освітній процес в Україні в 2020 -2022 роках [1]. Через впровадження дистанційної форми роботи відповідно до статті 60 Кодексу законів про працю України [2] та з метою забезпечення якості освітнього процесу виникла необхідність широкого використання технологій дистанційної освіти та їх оптимізація відповідно до наявних технічних можливостей здобувачів. Метою проведеного дослідження було на основі відгуків студентів проаналізувати основні проблеми забезпечення якості дистанційного освітнього процесу, а також запропонувати методи покращення якості засвоєння матеріалу під час дистанційного навчання відповідно до актуальних потреб та технічних можливостей здобувачів освіти. В дослідженні приймали участь студенти 2 та 3 курсів, що навчаються за спеціальністю 151 «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології» у Державному університеті інфраструктури та технологій. Для забезпечення дистанційного освітнього процесу в університеті застосовується дві платформи дистанційного навчання: Google Classroom та Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment (MOODLE). Для забезпечення режиму відео-конференції в синхронному режимі взаємодії викладачів зі студентами використовуються програми Google Meet та Zoom.

За результатами аналізу отриманих даних можна виділити дві основні проблеми, що найбільше впливають на якість забезпечення якості освітнього процесу в умовах воєнного стану:

1. Наявність та якість Інтернет-зв'язку у здобувачів освіти. У зв'язку з воєнною агресією Російської Федерації багато студентів опинилися у місцях з обмеженим доступом до Інтернету. Через це у здобувачів виникали складності навчання в синхронному режимі відеоконференції (22%) та асинхронному режимі при скачуванні об'ємних файлів навчальних матеріалів, в тому числі відеозаписів занять (18%).

2. Наявність технічних засобів для забезпечення дистанційного навчання. Більшість студентів в процесі дистанційної освіти під час воєнного стану користувалися ноутбуком (комп'ютером) та смартфоном (60%). Але частина здобувачів мала обмежений доступ до технічних засобів, маючи під рукою лише смартфон (20%). Через це виникали труднощі при завантаженні файлів великого обсягу, наприклад, програм та відеоданих через обмежений обсяг пам'яті пристрою. Проблема наявності доступу до необхідних технічних засобів в свою чергу впливала на можливість здобувачів виконувати лабораторні роботи за індивідуальними завданнями, а також розрахунково-графічні та курсові роботи, для яких потребувалося спеціальне програмне забезпечення.

З метою оптимізації процесу дистанційного навчання в умовах воєнного стану та пандемії, запропоновано впровадження наступних заходів:

1. Дублювання навчального матеріалу у різних формах подачі: у вигляді текстового файлу, презентації, онлайн відеоконференції зі студентами та подальшим викладенням відеозапису проведеного заняття для можливості доступу здобувачів до нього в асинхронному режимі. При цьому здобувачі, які не мають можливості навчання у синхронному режимі, мають доступ до матеріалу у вигляді файлів малого обсягу, а також доступу до відеозаписів занять, щойно у них нормалізується доступ до Інтернет.

2. Можливість заміни розділів розрахунково-графічних та курсових робіт, що включають у себе виконання об'ємних креслень у спеціальних програмах, блоками тестових завдань, які можна виконати за допомогою смартфона.

3. Можливість застосування електронного цифрового підпису з метою верифікації особи, що здає завдання на перевірку.

4. Використання сервісів (наприклад, розширення *quilgo* для гугл-форм), що дозволяють встановити таймер на проходження тестів, перевірку активності екрану для забезпечення академічної доброчесності та відстеження камери пристрою здобувача при виконанні завдань для забезпечення академічної доброчесності роботи та верифікації особи здобувача.

5. Зарахування відповідних тем чи модулів дисциплін завдяки інтеграції зовнішніх онлайн-курсів відомих освітніх інтернет-платформ, наприклад Coursera чи EdX, у процес навчання.

Література:

1. Про введення воєнного стану в Україні: указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення 01.06.2022).

2. Кодекс законів про працю України: редакція від 27.05.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення 01.06.2022).

3. Rebukha L., Polishchuk, V. Ukrainian Society and Covid-19: the Influence of the Pandemic on Educational Processes in Higher School. *Postmodern Openings*, 2020. 11(2). pp. 120–127. URL : <https://doi.org/10.18662/po/11.2/165>

4. Яценко Е., Левандовська І. Дистанційна освіта в освітній діяльності вищої школи: виклики часу. *Гуманітарні студії: історія та педагогіка*. Тернопіль: Західноукраїнський національний університет. 2021. №1. С. 124–134.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК СПОСІБ ДОСТУПУ ДО ЯКІСНОЇ ОСВІТИ

Шершенюк О.М., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
sheralyona@gmail.com

24 лютого 2022 року через повномасштабне російське вторгнення в Україну, Верховна Рада затвердила Указ Президента №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» про введення воєнного стану в Україні [1].

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності, територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям і органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове обмеження конституційних прав і свобод людини та громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2].

У зв'язку з цим, у своєму Telegram-каналі міністр освіти і науки Сергій Шкарлет опублікував інфографіку про те, як працюють освітні заклади під час воєнного стану (рис. 1) [3]. Також, МОН закликає громадян зберігати спокій і розсудливість. Всі заклади освіти, за можливості, здійснюють навчання в дистанційній формі [4].

Система дистанційної освіти – це гнучка адаптивна модульна технологія навчання, яка орієнтована на споживача та спирається на сучасні інформаційні і комунікаційні технології, вважається економічно ефективною. Будь-яка система має свої переваги і недоліки, перед схожими системами, що пов'язано з множинами факторів, які обумовлюють дану систему.

Рис. 1. Як працюють заклади освіти під час воєнного стану

Серед переваг дистанційної освіти можна виділити: можливість працювати у зручний для себе час, у зручному місці та в зручному темпі; доступність навчальних матеріалів; інтерактивна форма навчання; стимулювання самостійної пізнавальної діяльності студента; можливість поєднання основної професійної діяльності з навчанням; відсутність формальних обмежень для початку навчання тощо.

Надивлячись на те, що дистанційна форма навчання не є досконалою та має певні недоліки (необхідна сильна мотивація, не підходить для розвитку комунікабельності, проблема ідентифікації та академічна недоброчесність, відсутність «живого» спілкування, проблеми з інтернет сполученням тощо), події 2019 року (пандемія COVID-19) та російська збройна агресія проти України у лютому 2022 року остаточно довели, що використання надійних систем дистанційного навчання є запорукою ефективного функціонування сучасних закладів вищої освіти.

Зараз до використання дистанційного навчання нас змушують обставини, але, насправді, воно збільшує доступність освіти і цілком може стати нашим майбутнім.

Література:

1. Указ президента України №64/2022 Про введення воєнного стану в Україні. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення 27.05.22)..

2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 №389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 27.05.22).

3. Як працюють заклади освіти під час воєнного стану. URL: <https://nus.org.ua/news/через-воєнний-стан-usi-заклади-освіти-переїшли-на-дистанційне-навчання/> (дата звернення 28.05.22).

4. Роз'яснення МОН щодо роботи закладів освіти у межах правового режиму воєнного стану. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/rozyasnennya-mon-shchodo-roboti-zakladiv-osviti-u-mezhah-pravovogo-rezhimu-voennogo-stanu> (дата звернення 28.05.22).

СЕКЦІЯ 4.
**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ТА
ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ**

**STUDENT'S INTERNAL POSITION AS A FACTOR OF HIS SUCCESS
IN EDUCATIONAL AND PROFESSIONAL ACTIVITIES**

Verbytska V.I., Associate Professor
Kharkov National Automobile and Highway University
verbytska@i.ua

One of the leading tasks of higher education is to train a qualified specialist who is ready to perform a particular job within his authority.

Everyday practice of higher education shows that more and more often in the middle and senior years of universities the effectiveness of students' educational and professional activities is low, although their intellectual abilities, knowledge and skills can potentially cope with the proposed educational and professional tasks. This circumstance, in turn, makes it impossible to achieve the goal set by the state before higher education institutions - to train a qualified specialist for a particular field of production. One of the reasons why people realize their potential is the structure of their personality, which is manifested in their psychological unpreparedness to perform educational and professional activities and the adoption of appropriate abilities.

Analysis of foreign and domestic educational systems shows that there is a personal education, which is a factor in assessing the success of the subject of education. The internal position of the student is a dynamic formation that has its own pattern of development: formed from the internal position of the student before studying at the university, it reaches maturity in the middle level, and by the time of graduation is transformed into the internal position of the professional.

The works of such scientists as Artsishevskiy R. A. [1], Babiy M. F. [2], Kormina L. [3], Maksimenko S. D. [4], Pevna S.Ê. [5], Podolyak L. H., Yurchenko

V. I. [6] are devoted to the study and research of the inner position of the individual and others. Therefore, as we can see, the idea of the subjectivity of the student's position is not new, but, in the author's opinion, the model of his behavior and the relationships of its components need further development.

The study of the main theses of leading scientists allows you to capture and analyze the subjective position of the student, taking into account the following criteria:

- conscious choice of profession,
- desire for personal and professional self-realization,
- steady interest in all studied disciplines,
- attitude to oneself as a subject of one's own life,
- the presence of subjective links between students and teachers, between the student and the study group,
- ability to independently set goals, plan and forecast life,
- ability to rationally organize their own lives,
- ability to control, analyze and evaluate themselves, their activities and behavior,
- the ability to correct their lives in the interests of the desire for self-education and self-education [2, 3, 6].

The student's internal position consists of three components: motivational, affective and cognitive. The motivational component includes cognitive, social and professional motives. The affective component is a set of attitudes of the subject to competence and professional growth, pragmatic and idealistic attitudes. As for the content of the cognitive component, of all the variety of knowledge and ideas of the individual, the impact on the effectiveness of educational and professional activities to a greater extent has a professional ideal self.

Educational and professional activities also have their own dynamics of development and change their character during the period of study. The goal, which is aimed at achieving educational and professional activities - a specialist who is ready (including psychologically) to perform professional activities in the specialty

and wishing to carry out these activities. Motives are the driving forces that direct these activities to achieve the goal. For educational and professional activities are characterized primarily by cognitive, social and professional motives. The dominance of one or another group of motives at different stages of learning determines the direction of activities in relation to its overall goal.

These groups of motives are also part of the structure of the internal position of the student. If the personal motives of the student coincide with the proposed motives for educational and professional activities, and external (declared by the higher education system) goals and personal goals of the subject coincide, then he successfully carries out this activity. Optimal for the formation and implementation of effective educational and professional activities in the university today is the setting for competence and professional growth: it involves readiness for action, from which the subject increases its own competence in the subject area and tries to gain maximum knowledge, skills and abilities. mastering the profession.

In the model of the student's internal position at the initial stage of learning, the motives of cognition are dominant. During further training, professional motives come to the fore. Cognitive and professional motives correspond to the attitude of competence and professional growth. This combination of attitudes and motives will lead the subject to achieve the goal - his formation as a professional in the subject area, which coincides with the goal declared by more in-depth learning. Achieving this goal at minimal cost to the student is an indicator of efficiency. At the same time, the transformation of educational activities from vocational to educational takes place under the influence of a number of conditions and factors. Under their influence also change the attitude and motives of activity. External conditions are curricula and curricula of specialties - normative documents that fix the minimum content and the necessary competencies that must be formed in students before graduation. Being within the initial process, the subjects do not have the opportunity to influence these conditions and take them for granted. The very content of standards and curricula dictates the need to transform activities from educational first to educational and

professional, and then - to professional and educational and is a factor in this transformation.

Thus, according to the academic plan, first the general fundamental disciplines are studied, which are designed to form students' basic knowledge and skills. Gradually, applied disciplines and disciplines of the professional unit are added to them. From II - III courses plans provide passing of practices. As the transition to senior courses, the share of applied disciplines increases, the terms of practice are extended. In senior courses, a significant amount of classroom time is devoted to the study of specialization disciplines. In the presence of the dependence of the nature of the activity on the requirements of the external environment, the parameters of the environment change - the activity is transformed.

The most important of the internal conditions is, in the author's opinion, the successful solution of the problem of professional self-determination by young people, the result of which is the formed image of a professional, and ideally - the image of a specialist in a particular profession. If the student has formed an ideal reference image of a professional as a bearer of the necessary competence in this professional field, he is ready to be included in educational and professional activities that contribute to achieving this goal. The student's desire to be a professional (gain relevant special knowledge, form and develop new intellectual and instrumental skills and abilities), realized through the funds provided by the institution, grows into professional motives that gradually come to the fore. In connection with the need to implement professional motives in students, the need for a gradual change in the nature of activities. The focus on competence and professional growth remains dominant. Stages of transformation of educational activities, due to internal factors, correspond to those in the transformation of educational activities under the influence of external factors, which, in turn, gives the student (subject of activity) the potential to be successful at each stage.

The degree of formation and maturity of the internal position (the ratio of the dominant components) and its compliance with the nature of activities at each age-educational stage will ultimately ensure the solution of tasks and student success.

Based on the above, it should be determined that the internal position of the student is one of the powerful factors of his success in educational and professional activities.

Knowledge of the mechanisms of development of the student's internal position is an opportunity to develop training programs and special courses aimed at the formation and maturation of structural elements of the position, to coordinate the interaction of these elements. The maturity of the internal position and its coherence will ensure the effectiveness of students' educational and professional activities at each of the age-educational stages and in general the training of qualified specialists needed by domestic production.

Література:

1. Арцішевський Р. А. Світогляд: сутність, специфіка, розвиток. Львів, 1986. 198 с.

2. Бабій М. Ф. Конспект лекцій з Методики викладання психології. Луцьк: Вид-во Волинь, 2020. 34 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/18445/1/42582.pdf> (дата звернення 1.06.2022)

3. Корміна Л. Методичні основи формування світоглядних знань студентів у навчанні: емоційно-особистісний аспект. *Педагогічний часопис Волині*. №1(4). 2017. С. 82-88. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/12294/1/Kormina.pdf> (дата звернення 8.06.2022)

4. Максименко С. Д. Теорія і практика психолого-педагогічного дослідження. К.: КДІП, 2019. 240 с.

5. Певна С. Є. Суб'єктна позиція як основа професійного становлення студента. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2012. № 1 (3). С. 24-29. <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2012/1/5.pdf> (дата звернення 2.06.2022)

6. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Професійне становлення особистості студента як майбутнього фахівця з вищою освітою. *Вісник з психології і педагогіки*. URL: <https://www.psyh.kiev.ua/> (дата звернення 7.06.2022)

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Ачкасова Л.М., к.е.н., доцент

Водолажська Т.О., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

lachkas@ukr.net, tatyana.vodolazhska@gmail.com

В сучасному світі питання якості освіти набувають особливого значення. В суспільстві, знаннях, технологіях відбуваються швидкі зміни, що вимагає від фахівців здатності до адаптування, креативності, набуття нових навичок і професій. Саме тому найбільш актуальним для здобувачів є набуття компетентностей, що мають універсальний характер: вміння опрацьовувати інформацію, вчитися, критично мислити, опановувати нові технології, проявляти креативний підхід до виконання поставлених завдань.

В сучасних умовах актуальності набувають і оволодіння навичками вміння працювати в умовах невизначеності, системного і екологічного мислення, володіння декількома мовами та інше.

Таким чином, перед ЗВО постає нелегке завдання поєднання розвитку таких здатностей у здобувачів та одночасного надання їм спеціалізованих знань і навичок у рамках обраної професії [1].

Основними чинниками, якими обумовлюється ефективність системи забезпечення якості вищої освіти є:

1. Ставлення до вищої освіти як запоруки суспільного прогресу і конкурентоспроможності держави.

2. Пропаганда академічної доброчесності.

3. Відповідне фінансування ЗВО.

4. Моніторинг ефективності систем зовнішнього і внутрішнього забезпечення якості вищої освіти на постійній основі з боку держави, незалежних агенцій, суспільства, тощо.

5. Прозорість заходів і механізмів щодо забезпечення якості вищої освіти.

Якість вищої освіти включає в себе три складові: якість науково-педагогічних працівників; якість навчально-методичної бази; якість підготовки фахівців [2].

Питання якості вищої освіти мають наскрізний характер і відображаються в різних аспектах:

- в аспекті працевлаштування, який передбачає потребу ринку праці у вищому рівні кваліфікації та універсальних компетентностях випускників ЗВО;
- в соціальному аспекті, який виражається в забезпеченні рівних можливостей для якісної освіти;
- в аспекті досліджень, освіти, та інновацій, який передбачає певної майстерності у дослідженнях, розвиток інновацій та творчості в суспільстві;
- в аспекті необхідності постійного навчання впродовж життя, яке вимагає міцних партнерських відносин між ЗВО і стейкхолдерами;
- в аспекті міжнародної відкритості, який передбачає посилення привабливості та відкритості європейської вищої освіти, участь у глобальному співробітництві та інше;
- в аспекті фінансування, який полягає в пошуку нових і диверсифікованих джерел фінансування;
- в аспекті мобільності, яка необхідна для особистого розвитку та працевлаштування здобувачів, формує повагу і взаємодію з іншими культурами.

Виходячи з вищезначених аспектів, до провідних тенденцій вищої освіти можна віднести:

- впровадження освітніх стандартів, які наближені до світових вимог;
- розвиток дистанційних форм навчання;

- інтеграція закладів вищої освіти (створення міжуніверситетських комплексів);
- удосконалення освітніх технологій для набуття здобувачами вмінь вчитися, опрацьовувати інформацію, критично мислити, проявляти креативний підхід до виконання завдань і опанування нових технологій;
- оснащення сучасними інформаційними технологіями;
- певні зміни в освіті та умовах праці, які формують потребу у постійному навчанні впродовж усього життя [3].

Література:

1. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>
2. Якість вищої освіти: теорія і практика: навчально-методичний посібник / за наук. ред. А. Василюк, М. Дей; кол. авторів: А. Василюк, М. Дей, В. Базелюк (та ін.); НАПН України, Університет менеджменту освіти. Київ; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2019. 176 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/717657/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D1%8F%D0%BA%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D0%B2%D0%B8%D1%89%D0%BE%D1%97%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8.pdf
3. Мартиненко С. Європейський простір вищої освіти. Освітологія. 2013. Вип. 2. С. 163-167.

ВВЕДЕННЯ ПОНЯТТЯ ЛОГІСТИЧНИЙ РЕНТИ ЯК КРОК ДО ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Бабайлов В.К., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Babailov_super_super-kod@ukr.net

Прошло вже більше ста років після відкриття правила 20-80 Вільфредо Парето і більше п'ятдесяти років після визначення Дюраном його законом логістики, але й досі відсутнє визначення істинного сенсу й особливе його місця в організації діяльності [1]. Це й стало метою даній доповіді. Для цього автор вважає за необхідне провести пильний аналіз однієї з поширених і помилкових думок щодо закону логістики 20-80.

Так, в [2] стверджується, що: «Незважаючи на те, що 20 % зусиль дають 80 % результату, часто неможливо організувати діяльність так, щоб не витратити решту 80 % зусиль. Як приклад можна вказати компанію, яка надає комплекс послуг замовнику, у тому числі найбільш прибутковими є лише 20 %; однак замовник не згоден отримувати лише ці послуги, йому потрібні всі 100% (так званий «асортиментний ряд»; у тому числі, щоб «було з чого вибрати»). У науці існує аналогічний принцип, який говорить, що «20% вчених роблять 80% відкриттів і створюють 80% винаходів, але це було б неможливо, якби не було 80% вчених, що залишилися».

На жаль доводиться констатувати, що тут присутнє банальне нерозуміння місця логістики. Головна помилка авторів у тому, що не логістика організує діяльність з надання послуг. І не логістика покращує, підвищує ефективність цієї діяльності – це справа не логістики, а виробничого менеджменту. Й покращення 20% відсотків і непокращення решти 80% або відсутність цього зовсім не усуває діяльність цих 80% діяльності з надання послуг. Логістика лише створює найбільш сприятливі умови для цього. У цьому можливо переконатися виходячи з графіку основного закону логістики, який був

відкритий на кафедрі економіки і підприємництва ХНАДУ зовсім недавно [3, стор.17-25]. З нього наочно видно, що, наприклад, при 20% затрат, отримуються різні результати з підвищення ефективності діяльності: при відсутності логістики ці 20% затрат забезпечують і 20% результату; але при використанні логістики вже ті ж самі 20% затрат забезпечується вже 80% результату. Тобто, отримується додатковий прибуток тільки за рахунок використання методології логістики, тільки за рахунок найбільш сприятливих умов організації діяльності за допомогою логістики. Й відсіля ніяк не слідує недолік закону логістики 20-80. Але цей аналіз приводить до іншого важливого висновку: відоме, що будь-які сприятливі умови завжди ведуть до отримання особливого прибутку, не пов'язаного з впровадженням новшеств, не з підприємницькою діяльністю, але з отриманням ренти. На думку автору доповіді тут з'являється зовсім нове й важливе явище – поява нового типу ренти. Й її необхідно називати логістичною рентою.

Підкреслене, що логістика займає своє особисто місце по відношенню до інших видів діяльності. Безпосередньо логістика не займається підвищенням ефективності діяльності підприємства. Логістика лише створює найбільш сприятливі умови для цього, вона є лише методологією їх забезпечення.

Доведено існування нового типу ренти – логістичній ренти.

Засвоєння результатів даній доповіді буде сприяти підвищенню якості вищій освіти.

Література:

1. Закон Парето – Правило 80/20: веб-сайт. URL: <https://constructorus.ru/uspex/zakonpareto.html> (дата звернення 20.05.2022).
2. Закон Парето: веб-сайт. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення 20.05.2022).
3. Бабайлов В.К., Приходько Д.О. Встановлення основного закону логістики. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*: Збірник наукових праць Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. 2020. № 2 (25). С. 17 – 25.

ВСЕЗАГАЛЬНА НАУКА ЯК НОВА ФУНДАМЕНТАЛЬНА МЕТОДИКА

Бабайлов В.К., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Babailov_super_super-kod@ukr.net

Характеристика фундаментальних методик достатньо детально зроблена ще у 2015 році [1, стор.5-9]. Вони отримали широке розповсюдження у фундаментальних дослідженнях різних сфер діяльності. До них відносяться шість таких методик – це: ідея, гіпотеза, концепція, теорія, основна теорія, наука. Але у 2017 році була відкрита ще одна, сьома фундаментальна методика, – Всезагальна наука (ВН) [2, стор.57-61] Її не слід змішувати з Тектологією Богданова, яка визначена ним як Всезагальна *організаційна* наука [2, стор.57-61].

ВН поки ще не знайшла широкого застосування і, на думку її автора, невідома для більшості спеціалістів з фундаментальних досліджень. Однак її роль у практики фундаментальних досліджень не менш важлива, ніж роль приватних наук і Тектології Богданова, яка, строго кажучи, не є наукою, а як доведено в [2, стор.57-61] – це типове *вчення*. Тому *метою* даній доповіді й стало ознайомлення і популяризація основних аспектів ВН.

Для досягнення мети автор використав висновки, які були зроблені в [2, стор.57-61]. В неї стверджується, що «...вся практика и логіка проведення фундаментального дослідження економіки, менеджменту, підприємництва, вищої освіти привели автора до висновку про необхідність введення ще одного рівня і поняття – нової і дійсне всезагальній науки як результату узагальнення приватних, конкретних наук».

При цьому були визначені «...чотири елементи змісту всезагальній науки: об'єкт (приватні, конкретні науки); предмет (парадигми); методика апробації (узагальнення) парадигм; суть четвертого елементу, – результату узагальнення

парадигм, – слідує з детального аналізу цього процесу». Він показав, що четвертим елементом змісту ВН може бути тільки всезагальний закон «Все є організація» , або ВСО-закон. Й справді, всі основні закони: менеджмент є організація (діяльності); економіка є організація (вартості); інженерія є організація (речовини), адміністрування є організація (персоналу) з'єднує одне, – всі вони є організацією. Й важно підкреслити, що всезагальний закон є одночасно і всезагальною методикою (ВСО-методикою).

Ознайомлення і популяризація основних аспектів всезагальній науки без сумніву буде сприяти розвитку сучасній тенденції підвищення якості вищій освіти.

Література:

1. Бабайлов В.К. Организация модели разработки парадигм экономики. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*: Збірник наукових праць харківського національного автомобільно-дорожнього університету. 2015. №3(10), том 2. С. 5-9.
2. Бабайлов В.К. Всеобщая наука. *Новий колегіум*. 2017. № 3. С. 57-61.

ПОГЛИБЛЕННЯ РОЗУМІННЯ ТЕРМІНУ ЯК ЗВИЧАЙНОЇ ТЕХНІКИ ДОСЛІДЖЕННЯ І ВИРОБНИЦТВА

Бабайлов В.К., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Babailov_super_super-kod@ukr.net

Не буде перебільшенням твердження про те, що терміни, поняття і слова – це явища, які мають саме найбільше розповсюдження, застосування, поширення у будь-якій теорії, практики, у буденній, повсякденній і професійній діяльності. Саме їх введенню приділяли значну увагу Ксенофонт, Аристотель, А. Монкретьєн, А. Сміт, А. Маршалл тощо. Але й досі не

приділяється необхідній увазі, щодо визначення їх сутності, змісту, ролі, місця і зв'язку у різних сферах діяльності людства.

Ця проблема стає все більш актуальною з поширенням розуміння того, що основним виробничим процесом на будь-якому підприємстві є спілкування: як ми спілкуємося, як точно, наприклад, ставим завдання підлеглим, – такі в нас і продукти і послуги. А спілкування просто не можливе без термінів, понять, слів.

У літературних джерелах, наприклад, відмічається, що навіть у «...визначенні терміна немає цілковитої одностайності» [1]. Тому автору доповіді доводиться звертатися до поки єдиного, особистого джерела, в якому встановлене визначення терміну, поняття і слова й головне – їх зв'язку [2]. Так, в ньому *термін* визначається, як набір букв або звуків відповідно написаних або вимовлених у певній послідовності. При цьому підкреслюється, що у терміні відсутній якийсь сенс. А ось поняття є сенс, значення, яким наповнюється термін. А єдність, синтез терміну і поняття утворює слово.

Однак навіть й тут автори не ставлять питання про зв'язок терміну, поняття, слова з методологією і технологією, з методиками і техніками дослідження (тобто, менеджменту) і виробництва. Хоча, ясно, що й у менеджменті і у виробництві неможливе обійтись без цих трьох явищ – саме вони є їх основними, фундаментальними інструментами. *Метою* даній доповіді стало визначення основних аспектів тільки *терміну* й особливе його ролі, місця, зв'язку з методиками і техніками дослідження.

Для досягнення цієї мети автор спочатку визначає основні аспекти саме поняття. Він вважає, що поняття – це є не що інше, як засіб, інструмент дослідження і виробництва. А відсіля слідує, що поняття є особлива методика – методика як дослідження, так й виробництва. А з теорії і практики дослідження відоме, що методика завжди використовується разом з технікою. На думку автора у даному контексті *термін використовується завжди разом з поняттям*. І, на відміну від поняття, яке є *методикою*, *термін* має сенс як тільки *техніка*. Термін – це така техніка, така речовина, яка відчувається руками (термін записується), очима і на слух.

Таке розуміння техніки відрізняється від її визначення Аристотелем, який вважав, що техніка – це тільки те, що знаходиться між рукою людини і предметом труда. А це може привести до помилкового висновку про особливість, унікальність терміну як техніки. На думку автора отримане визначення терміну як звичайній техніки дослідження і виробництва, навпаки, поглиблює і поширює розуміння саме будь-яких технік.

Висновки:

- Вперше доведено, що *термін* – важливіше явище, важливіший інструмент, засіб дослідження і виробництва.

- Й цей засіб є не чим іншим, як звичайною *технікою* дослідження і виробництва.

- Термін – це техніка, яка відчувається руками, очима і на слух.

- Це дозволяє зробити висновок про суттєве уточнення й самого розуміння будь-якій техніки.

Отримані результати доповіді будуть сприяти підвищенню якості вищій освіти.

Література:

1. Термін: веб-сайт. URL:

<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%BC%D1%96%D0%BD> (дата звернення 16.05.2022).

2. Бабайлов В.К., Баленко А.И. Менеджмент по методике «2С70»: монографія. Харьков: Изд-во ХНАДУ, 2007. 272 с. : веб-сайт. URL: https://dl.khadi.kharkov.ua/pluginfile.php/39675/mod_resource/content/1/ (дата звернення 21.05.2022).

ПОГЛИБЛЕННЯ РОЗУМІННЯ СЛОВА ЯК СИНТЕЗУ МЕТОДИКИ І ТЕХНИКИ

Бабайлов В.К., к.е.н., доцент

Шершенюк О.М., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

babailov_super_super-kod@ukr.net, sheralyona@gmail.com

Можна впевнено стверджувати, що не існує жодної сфери діяльності людства, де б не використовувалися терміни, поняття, слова (ТПС). Таке *місце* визначає їх виключно важливу *роль* у дослідженні (менеджменті) і виробництві. Отже, визначення й інших аспектів ТПС є актуальним.

У 2007 році був встановлений такий важливий аспект ТПС, їх взаємозв'язок, єдність [1]. Тобто, вперше була встановлена єдність, синтез терміну і поняття, як модель слова ($C=T+П$), тобто, Т не існує без П, вони завжди існують разом, хоча спочатку виникає Т, а потім він наповнюється сенсом, тобто, формується П.

Однак й досі не встановлене, як *слово* пов'язане з дослідженням (менеджментом) і виробництвом, й особливе – з їх методиками і техніками. Це й визначило *мету* доповіді.

Для її досягнення був використаний важливий результат [1], що природа Т чисто *речова*; а звідси ясно слідує, що Т є технікою, хоча й особливою. Особливість її впливає з висновку, який теж зроблений в [1]: термін є набір літер, написаних або сказаних у відповідній послідовності. До речі, Аристотель техніку визначав як все те, що знаходиться між рукою людини і предметом труда (верстати, інструменти, приладдя, вимірювальна техніка) [2]. Але це визначення не зовсім точне: техніка – це не тільки, те що знаходиться між руками людини і предметом труда, але й між очима людини і предметом труда. Але техніка-термін включає крім того, ще й те, що знаходиться між вухами

людини і предметом труда, термін має ще й звуковий прояв: повітря, як техніка, коливається та впливає на барабанні перетинки людини.

В даному контексті важливе те, що будь-яка техніка завжди здійснюється одночасно з методикою. У даному контексті термін-техніка завжди здійснюються одночасно з поняттям. Звідси слідує важливий висновок, що поняття є методикою. А це означає, що *слово* є синтез, єдність методики і техніки.

Висновки. У процесі проведеного аналізу різних аспектів терміну, поняття і слова було:

– встановлене що, термін-техніка має особливості в порівнянні з виробничими і дослідницькими техніками;

– уточнене розуміння техніки;

– вперше встановлене, що слово є синтезом, єдністю методики і техніки.

Отримані у доповіді результати надають можливість стверджувати, що вони будуть сприяти підвищенню якості вищій освіти.

Література:

1. Бабайлов В.К., Баленко А.И. Менеджмент по методике «2С70»: монографія. Харьков: Изд-во ХНАДУ, 2007. 272 с.: URL: https://dl.khadi.kharkov.ua/pluginfile.php/39675/mod_resource/content/1/% (дата обращения 21.05.2022).

2. Бабайлов, В.К. Теория метода: монографія. Харків: ХНАДУ, 2011. 232 с.:URL:https://dl.khadi.kharkov.ua/pluginfile.php/39676/mod_resource/content/1/% (дата обращения 21.05.2022).

ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Вітер М.Б., к.ф-м.н., доцент

Зубрецька Н.А., д.т.н., професор

Сілантьєва Ю.О., к.т.н, доцент

Національний транспортний університет

mbviter@gmail.com, zubr2767@gmail.com, gmelanine@gmail.com

Сучасна система освіти в Україні, яка багато у чому зберегла підходи радянської системи, не дає можливості оперативно реагувати на зміни ринку праці щодо потреб у якісному складі та рівні кваліфікації кадрів. Серед її недоліків можна назвати: невідповідність методології викладання актуальним потребам ринку, невідповідність темпів оновлення змісту освітніх програм динамічним змінам вимог роботодавців, неготовність випускників працювати за фахом тощо. У такій ситуації актуальним завданням підвищення ефективності освіти є диверсифікація підходів до процесу навчання за рахунок впровадження дуальної форми здобуття знань. Проте, як зазначається у дослідженні [1], 63% здобувачів вищої освіти в Україні не мають чіткого уявлення про таку форму навчання, та ще менше обізнані з цією формою здобуття освіти роботодавці [2].

Відповідно Закону України «Про освіту» дуальна освіта, як інституційна й індивідуальна, є однією з трьох основних форм здобуття освіти та визначається як «спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору» [3]. Здобуття освіти на робочому місці – це спосіб організації навчання здобувачів освіти, завдяки якому оволодіння освітньою програмою (як правило, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти) відбувається на виробництві шляхом практичного навчання, участі у виконанні

трудових обов'язків і завдань під керівництвом фахівців-практиків, залучених до освітнього процесу. Дуальна форма навчання передбачає рівноправну взаємодію трьох учасників освітнього процесу: закладу освіти, роботодавця та здобувача освіти, між якими укладається договір про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти, що регламентує відповідні зобов'язання кожної із сторін відповідно до Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти [4].

До переваг дуальної форми навчання слід віднести: ефективне формування практичного досвіду, загальних і фахових компетентностей у процесі навчання, підвищення якості результатів навчання – знань, умінь і навичок та, як наслідок, рівня професійної підготовки випускників, збільшення ймовірності працевлаштування здобувачів за спеціальністю на перший рік після завершення навчання, зниження навантаження на держбюджет, отримання заробітної плати під час навчання. Яскравим прикладом такого навчання може бути система професійної освіти Німеччини, яка, за оцінкою Міжнародного інституту моніторингу якості робочої сили (Швейцарія), є одним із лідерів за рівнем кваліфікації кадрів, а її система дуальної освіти (Duales Studium) багато в чому є взірцем для всього Європейського Союзу [5]. Крім того, система вищої освіти Німеччини в рамках дуальної форми пропонує різні способи її організації, залежно від обсягів й графіку навчання на підприємстві.

Відповідно до Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти завданням дуальної форми здобуття освіти є забезпечення відповідності якості професійної освіти вимогам ринку праці з урахуванням поточних і перспективних потреб суб'єктів господарювання усіх організаційно-правових форм і форм власності, а також розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти [6, 7]. Затвердженням цього положення у 2019 році створено підстави, визначено умови та порядок здобуття професійної (професійно-технічної) освіти за дуальною формою, а вже у 2021 році ця форма навчання була впроваджена в 217 закладах професійно-технічної освіти України, а прийом на навчання за дуальною формою у 2020/2021 році

становив 6 660 осіб у 192 закладах. Найбільша кількість закладів професійної освіти, що впровадили дуальну форму навчання у 2019/2020 навчальному році, зафіксовано у Хмельницькій області (78,6%), м. Києві (75%), Львівській (63,6%), Кіровоградській та Чернігівській (по 50 %) областях [8].

У сфері вищої освіти впровадження дуальної форми навчання відбувається не так активно та системно через недостатність нормативно-правового забезпечення, адже Міністерством освіти і науки України було розроблено лише концептуальні документи [4, 9]. За відсутністю системної нормативної бази лише деякі заклади вищої освіти започаткували впровадження такої форми навчання. Наприклад, в Університеті ДФС України, Криворізькому національному університеті та КПІ ім. І. Сікорського впровадження елементів дуальної освіти надає можливість одночасно навчатися в університеті та працювати за спеціальністю, переймаючи досвід найкращих менторів провідних українських компаній, а також створює кращі умови для старту кар'єри та розвитку таланту [10, 11].

Недоліками дуальної освіти можна вважати: збільшення часу зайнятості студентів і відсутність канікул, складнощі при зміні спеціальності під час навчання чи необхідності перервати навчання, обмеження можливості формування навичок науково-дослідної роботи. Крім того, недостатній рівень поінформованості щодо переваг дуальної освіти є причиною обережного ставлення до запровадження такої форми навчання як закладів вищої освіти, так і роботодавців. Тому запровадженню дуальної форми навчання повинна передувати велика підготовча робота усіх учасників процесу – представників навчальних закладів, підприємств, здобувачів. Документи, що отримані в результаті цієї роботи (положення про дуальну форму навчання, освітня програма, договори тощо), повинні максимально враховувати інтереси сторін.

Література:

1. Думки здобувачів про дуальну освіту» за результатами дослідження обізнаності здобувачів про дуальну форму здобуття освіти та досвіду учасників

пілотного проекту із її запровадження на рівні фахової передвищої та вищої освіти України. Аналітичний звіт / Бучинська О.В., Давліканова О.Б., Лилик І.В., Яшкіна О.І. За заг. ред О. Давліканової. Київ, 2020. 110 с.

2. Дослідження обізнаності роботодавців про дуальну форму здобуття освіти, їхньої готовності долучатися до підготовки здобувачів фахової передвищої та вищої освіти, які виявили бажання навчатися за дуальною формою здобуття освіти, та результатів першого року проведення експерименту Міністерства освіти і науки України, започаткованого відповідно до наказу МОН від 15.10.2019 №1296 «Щодо запровадження пілотного проекту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» / Бучинська О.В., Давліканова О.Б., Лилик І.В., Чайковська А.Б. Київ, 2020. 98 с.

3. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 38-39, ст.380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

4. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 р. № 660-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80#Text>.

5. Edner F. Die Berufsaufstimmungsbild im Dualen System. München: GRIN Verlag GmbH, 2004.

6. Наказ Міністерства освіти і науки України №1296 від 5.10.2019 «Про запровадження пілотного проекту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти».

7. Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України 12 грудня 2019 р. № 1551. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0193-20#Text>.

8. Сучасна дуальна освіта: дані та цифри. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/dualna-osvita>.

9. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. Розпорядження Кабінету міністрів України від 3 квітня 2019 р. № 214-р. *Урядовий кур'єр*. № 70.

10. Швабій К.І. Декілька лайфхаків із запуску дуальної освіти. URL: <http://osvita.ua/vnz/74966/?fbclid=IwAR2J2yIv26gFNWZtKFSCDuJTr7zImtbsKRxQ3LzA9SMYd42q9CEqBAxkHtM>

11. Дуальна форма освіти: як це працює в Україні. Вища освіта в Україні . URL: <http://osvita.ua/vnz/83771/>

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Гребенщикова О. Г., канд. філол. наук, ст. викладач
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
grebenchshikova@gmail.com

Теза про ефективність лінгвокультурологічного підходу при викладанні мов не вимагає зайвих доказів. Дослідження з лінгвокультурології мають поважну традицію, а висновки науковців (В. Карасик, О. Левченко, В. Маслова, Ю. Степанов, В. Телія [2; 4-7] та ін.) на сьогоднішній день не втратили своєї актуальності. Наукові розвідки з даної проблематики в розрізі формування лінгвокультурологічної компетентності в іноземних здобувачів вищої освіти також системно представлені в українській педагогіці (див., зокрема, праці А. Загнітка [1], В. Кононенка [3], Н. Ушакової [8] та ін.)

Разом із тим, під час впровадження пропонованого методу в реальну практику викладання мови іноземним здобувачам вищої освіти педагог може зіткнутися з декількома проблемами. Назвемо лише дві з них.

1. Брак часу на введення до занять лінгвокультурологічної компоненти. У слухачів, які тільки почали вивчати іноземну мову, зазвичай і так виникають певні складнощі: їм потрібно опанувати значну кількість нових знань за обмежений проміжок часу. Програми з іноземної мови для іноземних студентів,

як правило, доволі щільні, навантажені, і витрачати години на системну роботу з культурними кодами може здатися викладачу не на часі.

2. Недостатня мотивація здобувачів вищої освіти щодо опанування елементів культури мови, що вивчається. На жаль, низька мотивація до навчання взагалі очолює топ причин, які не дозволяють студенту засвоїти навчальну програму в повному обсязі. Слід розуміти, що складність та розвиненість граматичної, лексичної, комунікативної систем української мови разом із порівняно невеликою кількістю навчальних годин, передбачених програмою на оволодіння цією навчальною дисципліною, можуть призвести здобувачів освіти до певної фрустрації. Викладач регулярно виправляє комунікативні помилки, лексико-граматичні тести також важко виконати ідеально, а отже, ситуація успіху для такого студента — радше виняток, ніж правило. Говорити не тільки про мову, але й про культуру в такому випадку може бути зайвим тригером для фрустрованого студентства. До того ж, якщо мова йде про монокультурне ком'юніті, наприклад, індійське, то інтеграція в іншу культуру може здаватися таким здобувачам недоречною, незрозумілою, а отже, і непотрібною.

Проте варто зауважити, що зазначені складнощі не повинні стати на заваді викладачу в реалізації власної мети. Вони тільки вимагають від педагога креативності, високого рівня майстерності, оволодіння інноваційними методами викладання мови. Лише в такому разі вдасться розвинути лінгвокраїнознавчу компетентність здобувачів вищої освіти, що дозволить здійснити реальну, а не декларативну взаємодію між двома культурами — рідною та культурою країни, мова якої вивчається студентом.

Уважаємо, що викладачу можна запропонувати дотримуватися певних принципів, реалізація яких допоможе увести лінгвокультурологічну компоненту в систему занять з мови для здобувачів різних рівнів, які навчаються на різних спеціальностях, представляють різні культури тощо.

1. Максимальне спрощення інформації. Беззаперечно, культура — явище надскладне. Проте для початку варто уникати зайвих складнощів,

представляючи здобувачам певну інформацію в максимально спрощеному вигляді. В нагоді викладачу можуть стати різного роду креолізовані тексти — від листівок та плакатів до мемів та інстаграм-світлин. Креолізовані, полікодові тексти, в яких поєднується візуальна та вербальна інформація, допоможуть як для початківців, у яких лексичний запас та синтаксичні конструкції значною мірою обмежені, так і для інофонів з вищим рівнем володіння мовою. В останньому випадку можна й слід використовувати всю смислову навантаженість креолізованого тексту, спонукати здобувачів до дискусії, до порівняння з власною культурою тощо.

2. Орієнтація на реальну комунікацію. Очевидно, що зрозуміти українську культуру іноземцю ефективніше всього у спілкуванні з носіями цієї культури, українцями. Тож можна запропонувати «перевіряти» теорію, яку здобувачі освіти отримали в аудиторії чи на онлайн-занятті, практикою реального спілкування. Для цього варто використовувати як прості вправи (звернутися до співрозмовника так, як прийнято в українській культурі, наприклад, пане, пані; по імені та по батькові тощо), так і масштабні проєкти (наприклад, поспілкуватися українською мовою в банку, в магазині, в лікарні та виокремити, які культурні коди, обговорені на заняттях, були «зашиті» в цю розмову, з якими українськими концептами стикнулися здобувачі під час таких побутових розмов). До того ж, такі завдання допоможуть подолати мовний бар'єр, винести комунікацію з «лабораторних» умов університету в реальність «живого життя».

3. Використання сучасного аудіовізуального контенту. Професійний викладач в сьогоденній Україні — це людина, яка має відповідати викликам часу. Однією з необхідних якостей університетського викладача, на наш погляд, являється його сучасність. Щоб спонукати здобувачів вивчати мову, викладач повинен чітко розуміти, які інтереси наразі є у студентства. Не варто бути чопорним та зверхнім до сучасної культури: зацікавити інофонів Шевченком та Хвильовим можна вже після того, як іноземці познайомляться з актуальними (а отже — більш зрозумілими для них) проявами української культури. Тому

таким важливим може бути робота саме із сучасними піснями, фільмами, текстами тощо. З останніх прикладів в якості об'єктів для дослідження можна навести хоча б три.

А. Гімн українських січових стрільців «Ой у лузі червона калина». Він набув шаленої популярності після початку повномасштабної війни Російської Федерації з нашою державою. Для обговорення зі студентами можна використовувати фольклорний образ калини, символіку кривавого бою як героїчного танцю, паралелізм між калиною та Україною тощо. Також аналізувати можна й численні меми та інші арт-об'єкти, які з'явилися на тлі популярності цієї пісні.

Б. Пісня-переможниця Євробачення-2022 «Стефанія». Шедевр, який називають «саундтреком війни», присвячений мамі Олега Псюка, автора пісні. Проте метафорично матір'ю українців виступають не лише реальні, конкретні жінки, але й сама країна — Україна. Образ матері, переплетіння фольклорних мотивів із сучасністю, етнічної музики з репом тощо теж можуть гарантувати жваве обговорення між інофонами, які представляють різні культури.

В. Арт-об'єкти Гамлета Зінковського. Роботи Гамлета, одного із найупізнаваніших харківських стріт-художників, також можуть стати об'єктами для формування лінгвокультурологічної компетентності. Для студентів харківських вишів це — культура, яку вони могли «відчутити на дотик», просто пересуваючись містом. До того ж, на прикладі цих артефактів видно, як змінюється статус української мови в Україні. Так, до 24 лютого 2022 року всі вербальні компоненти робіт Гамлета були виконані російською мовою — тією, яка переважає в соціально-побутовій сфері Харківщини. Проте післявоєнні арт-об'єкти поки що мають суто україномовні підписи.

Не можна не зауважити, що сучасний аудіовізуальний контент в Україні зараз як правило, пов'язаний із війною. А значить, виникає питання, наскільки він буде актуальний для іноземних студентів, які були змушені покинути Україну та продовжити навчання в дистанційному форматі. На наш погляд, мотивація вчити українську мову, знайомитися з українською культурою в світі

взагалі зараз надзвичайно висока. Не являються виключенням і іноземні здобувачі вищої освіти, які, як правило, активно висловлюють слова підтримки та співчуття українським викладачам, українському народові, та потерпають через потребу залишити гостинну країну навчання. Таким чином, мотивація для розвитку лінгвокультурологічної компетентності у таких студентів доволі висока, і завдання викладача — підтримувати її на належному рівні.

Підбиваючи підсумки, зауважимо, що останніми роками в лінгвістиці та педагогіці докорінно змінилося уявлення про мову як таку. Тепер це не об'єкт вивчення і навіть не лише засіб для комунікації. Мова зараз визначаються як фокус, який дозволяє орієнтуватися в системі культурних цінностей конкретної нації. Мова — це основа для міжкультурної комунікації. І особистість зараз розглядається саме в контексті мови — мовна особистість. Досягти такого розуміння мови інофонами без активного використання педагогом лінгвокультурологічного підходу під час викладання, на наш погляд, просто неможливо.

Література:

1. Загнітко А. П., Богданова І. В. Лінгвокультурологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів; за ред. А. П. Загнітка. 3 вид. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. 287 с.
2. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград: Перемена, 2002. 477 с.
3. Кононенко В. І. Мова у контексті культури. Монографія. Київ – Івано-Франківськ, 2008. 390 с.
4. Левченко О. Лінгвокультурологія та її термінна система. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми української термінології». 2003. № 490. С. 105–113.
5. Маслова В. А. Лингвокультурология: Учеб. пособие для студ. высш. учеб, заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 2001. 208 с.

6. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры. Изд. 2-е, испр. и доп. Москва: Академический проект, 2001. 990 с.

7. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. Москва: Школа «Языки русской культуры», 1996. 288 с.

8. Ушакова Н.И. Лингвострановедение. Учебные материалы и задания для студентов факультета иностранных языков : учеб. пособие. Харьков: Компания МИТ, 2012. 122 с.

ДУАЛЬНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Дмитрієва О.І., д.е.н., професор

Дмитрієв І.А., д.е.н., професор

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

oksanahnadu@gmail.com; idmiitriyev@gmail.com

Сучасні виклики змушують вітчизняні заклади вищої освіти переходити до нових форм і методів навчання. За останні два роки вже більшого розповсюдження набуває дистанційна форма навчання, як метод організації освітнього процесу в умовах пандемії, а згодом і військового стану. Але не тільки ці виклики є в освіті, зменшення добробуту населення, підвищення цін та збільшення тарифів на комунальні послуги все більше спонукають здобувачів вищої освіти йти працювати. Це великий виклик для якості освітнього процесу та його результатів, оскільки все менше здобувачів можуть навчатися в аудиторії та опанувати необхідні знання. Дистанційна форма навчання вирішує деякі проблеми, але не повною мірою. Для вирішення цієї проблеми наразі в Україні починає розвиватися дуальна форма освіти.

Згідно Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» від 19 вересня 2018 р. № 660-р.

«дуальна форма здобуття освіти - це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору про здійснення навчання за дуальною формою здобуття освіти (далі - договір)» [1].

Відповідно до зазначеної Концепції [1] впровадження дуальної освіти в вітчизняних закладах освіти можуть мати наступні результати: розширення та удосконалення практичної частини програми із збереженням достатнього рівня теоретичної підготовки; забезпечення взаємозв'язку та взаємовпливу різних систем для впровадження важливих змін, спрямованих на підвищення якості освіти; підвищення якості підготовки фахівців відповідно до реальних вимог ринку праці та забезпечення підготовки кваліфікованих фахівців для національної економіки; посилення ролі роботодавців та громадських об'єднань у системі підготовки кваліфікованих фахівців від формування змісту освітніх програм до оцінювання результатів навчання; модернізація змісту освіти з метою приведення його у відповідність із сучасним змістом професійної діяльності; підвищення рівня конкурентоспроможності випускників закладів освіти в умовах глобалізації та сприяння підвищенню рівня зайнятості молоді; скорочення періоду адаптації випускників закладу освіти до професійної діяльності; підвищення мотивації здобувачів освіти до навчання.

Але поряд з визначеними перевагами та очікуваними результатами слід зазначити, що ця форма освіти має ряд недоліків та перепон: наявність спеціальностей, за якими неможливо навчитися в дуальній формі (якщо існує брак кадрів за певною спеціальністю, то саме основні ресурси будуть націлені в цьому напрямку); велика конкуренція на навчання (невелика кількість підприємств готові співпрацювати з університетами та надавати ставку здобувачу вищої освіти в умовах високого рівня безробіття); дуальна освіта передбачає собою постійну завантаженість (здобувачу вищої освіти доведеться

вчитися та працювати одночасно); не передбачається канікул, а тільки відпустка.

Таким чином, в сучасних умовах дуальна форма здобуття освіти має свої переваги та забезпечить здобувачів вищої освіти необхідними практичними навичками, але ця форма освіти потребує мотивації та стійкості.

Література:

1. Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти: Розпорядження Кабінету міністрів України від 19.09.2018 р. № 660-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 25.05.2022).

2. Міністерство освіти і науки України. Дуальна освіта. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/reforma-profesijnoyi-osviti/derzhavno-privatne-partnerstvo-ta-dualna-osvita/dualna-osvita> (дата звернення: 28.05.2022).

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЇ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Дмитрієва О.І., д.е.н., професор

Дмитрієв І.А., д.е.н., професор

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

oksanahnadu@gmail.com; idmiitriyev@gmail.com

На сучасному етапі в умовах високої конкуренції на ринку освітніх послуг, проблемами формування контингенту здобувачів вищої освіти все більше уваги приділяється профорієнтації нашої молоді. Для підвищення іміджу все більше закладів вищої освіти висвітлюють свою діяльність та популяризують навчання в ньому.

Заклади вищої освіти підходять до проведення профорієнтаційних заходів по різному, але в цілому підходи ідентичні: запрошення старшокласників та їх батьків; залучення викладачів та студентів випускових кафедр; відвідування шкіл; надання інформації щодо умов вступу до ВНЗ та напрямів підготовки майбутніх фахівців; екскурсії з метою ознайомлення з матеріально-технічною базою ВНЗ; індивідуальні профконсультації щодо термінів навчання, особливостей навчально-виховного процесу, перспектив працевлаштування і професійного зростання; проведення дня відкритих дверей тощо.

Всі ці форми профорієнтації ефективно працювали, але останні два роки стали тяжким викликом для освіти, спершу пандемія Covid-19, потім військовий стан та території нашої держави. Звісно, що в таких умовах, коли ускладнюються особистісні контакти з абітурієнтами та їх батьками, дистанційна форма навчання випускників шкіл, необхідно переходити до більш сучасних форм профорієнтаційної роботи закладів вищої освіти.

З розвитком інформаційних технологій, збільшення кількості користувачів Інтернету, його доступності, зацікавленість молоді соціальними мережами зумовили можливість використання *on-line* методів у профорієнтаційній роботі. За останніми дослідженнями за силою впливу на професійний вибір абітурієнта, телебачення та Інтернет знаходяться на другому місці після батьків [1].

Основним завданням методів *on-line* профорієнтації повинні бути профорієнтаційно-рекламні заходи, які направлені на посилення іміджу конкретної спеціальності, позиціонування вищого навчального закладу в мережі Інтернет та соціальних мережах з використанням методів маркетингових Інтернет-компаній [2].

Основними завданнями в цьому напрямку можна визначити *on-line* інформування широкого кола потенційних абітурієнтів та їх батьків відносно наявності тих чи інших спеціальностей у закладі вищої освіти, формування їх зацікавленості до них, впевненості у правильності їх вибору, а згодом

заохочення до вступу шляхом надання інформації щодо переваг конкретного ВНЗ.

Також ефективним інструментом профорієнтаційної роботи є дослідження цільової аудиторії конкретного закладу вищої освіти, складання «портрету» абітурієнта, при чому доречно використовувати спеціальні сервіси, які можуть дати інформацію про *on-line* поведінку користувачів.

Таким чином, в сучасних умовах цифровізації профорієнтаційна робота закладів вищої освіти набуває нових форм і надає нові можливості. Але при виконанні цих завдань повинно пам'ятати, що імідж та конкурентоспроможність закладу вищої освіти це злагоджена робота, сумлінна праця педагогічного та адміністративного персоналу та якісні освітні послуги.

Література:

1. Міненко В. Л., Профорієнтація молоді як механізм формування свідомого професійного вибору. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2012_2_59 (дата звернення: 25.05.2022).
2. Гаріна С. М. Інтернет-маркетингові стратегії позиціонування навчального закладу в мережі Інтернет. *Innovations and modern technology in the educational system: contribution of Poland and Ukraine: International scientific and practical conf.* Sandomierz, 2017. P.197-200.

ПРО ВИМОГИ ДО ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ПРИ СКЛАДАННІ ЕКЗАМЕНІВ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ковальова Т.В., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Ковальов П.А., к.т.н., доцент

Національний університет цивільного захисту України

kovaleva64@ukr.net, Kovalev10121963@ ukr.net

Тест являє собою інструмент перевірки знань, який широко застосовується у ВНЗ. Використання тестів у процесі навчання, з одного боку, повинні дати змогу перевірити засвоєння знань студентами, з іншого – можливість допомогти викладачу передбачити проблемні ситуації у вивчення окремих тем і спрямувати зусилля на отримання високих результатів [1]. На думку Кульчак Л. С., Шпілярович В. В. введення тестового контролю істотно підвищує мотивацію навчання та зацікавленість здобувачів вищої освіти [2].

Більше ста років науковці розглядають тести, методику їх складання як предмет дослідження. Ми будемо звертати увагу на вимоги щодо гомогенного тесту, тобто складеного для перевірки знань з однієї дисципліни. Основні вимоги до будь яких тестових завдань викладені у Посібнику для розробників тестових завдань [3]. Рекомендовано звертати увагу на якісні параметри тестового завдання, а саме: чи відповідає зміст тесту меті тесту, і чи сформульоване завдання дасть змогу відрізнити підготованих здобувачів від непідготованих. Тестове завдання складається із основи (питання), ключа (правильна відповідь) і дистрактора (неправильна відповідь). До кожної із складових тестового завдання є певні вимоги. Ми звернемо увагу на тільки на загальні вимоги до тестових завдань.

Тестові завдання - це перш за все відповідність їх змісту робочої програми, яка розробляється у відповідності до ОПП за спеціальністю. Вони повинні перевіряти компетенції і знання, а не пам'ять [3]. При розробці тестових завдань слід звертати увагу на кількість кредитів, які передбачені з дисципліни. Так, рекомендовано на один кредит не менше 30 тестових завдань. При цьому, слід співставляти час, відведений на складання іспиту і кількість тестових завдань (у середньому на одне тестове завдання відводиться не більше 2 хвилин).

Важливим є також дотримання пропорційності між темами навчальної дисципліни: не менше трьох тестових завдань з однієї теми. Тестове завдання повинно бути зрозумілим і не містити підказок, його довжина не повинна перевищувати 15 слів або 250 символів, варіанти відповіді повинні бути

однакової довжини, тоді текст читається легше. Практика підказує, що кількість варіантів відповідей у кількості чотирьох, є оптимальною.

Дотримання вказаних рекомендацій дасть можливість здобувачу ефективно використати час, відведений для складання екзамену, а викладачу скоригувати навчання за дисципліною.

Література:

1. Кожем'яко Н.В. Тестування як форма перевірки знань студентів під час вивчення іноземної мови у вищих навчальних закладах. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/23979/Kozhemiako_N._V..pdf;jsessionid=CD6EB14B6A7504EB214E2A48055512A1?sequence=1 (дата

звернення 01.06.2022).

2. Кульчак Л. С., Шпіляревич В. В. Методичні рекомендації щодо розробки та використання тестових завдань у процесі поточного та підсумкового контролю знань здобувачів у навчально-науковому юридичному інституті. URL: <https://law.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/100/2021/02/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%8E-%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%8C.pdf> (дата

звернення 01.06.2022).

3. Посібник для розробників тестових завдань URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/Manual_for_test_writers.pdf

(дата звернення 02.06.2022).

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Ковальчук В. В., к.ф.-м.н., доцент
Державний університет інфраструктури та технологій
kovaltchukvv@ukr.net

Розвиток і впровадження сучасних технологій на виробництві, у різних галузях промисловості і в науці вимагають пошуку нових шляхів удосконалення підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти. Відповідно створення ефективного інноваційного освітнього середовища, сприяння прогресивним нововведенням, упровадження найсучасніших технологій і моделей навчання відіграють важливу роль у модернізації вищої освіти і науки в Україні.

У навчальному процесі студентів закладів вищої освіти технічної спрямованості значне місце посідають дисципліни загально-інженерного спрямування. Такі курси, як «Теоретична механіка», «Опір матеріалів», «Теорія механізмів і машин», «Деталі машин» тощо за своїм змістом у навчальних планах належить до фахово-орієнтованих дисциплін і стоять на межі між циклом фундаментальних дисциплін і спеціальної інженерної підготовки. Викладання указаних курсів має свої особливості, спрямовані на формування у студентів технічних спеціальностей комплексу знань, необхідних кожному сучасному інженеру для оптимального вирішення прикладних завдань і питань механізації та автоматизації виробничих процесів.

Впровадження сучасних освітніх інновацій у навчальний процес із дисциплін технічного (інженерного) циклу є ефективним, якщо воно супроводжується вдалим поєднанням із традиційними методами навчання. Засвоєння теоретичних основ (понять, законів, гіпотез, принципів) потребує розвитку абстрактного мислення студентів, добрих знань з математики, фізики. У напрацюванні відповідних практичних навичок студенту допоможуть знання

сучасних комп'ютерних програм, а також уміння користуватися сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями. Це спрощує виконання відповідних інженерних розрахунків, надаючи студенту простір і більше можливостей для самостійного аналізу отриманих результатів і прийняття оптимальних рішень для поставленого прикладного завдання.

Підготовка майбутніх фахівців із вищою технічною освітою, які вміють думати і працювати на сучасному обладнанні, прагнуть розвивати своє креативне мислення і творчий потенціал, буде тим більш ефективною, чим більш вмотивованим буде навчання студентів. Тому при викладанні вже сформованих класичних теоретичних основ технічної та прикладної механіки доцільними є трансформація організаційної структури курсу, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для організації взаємодії студента й викладача. Указані шляхи покращення навчального процесу сприяють персоналізації і гнучкості навчання, що дозволяє студенту більше розкривати його індивідуальні здібності.

Використання нових освітніх технологій та інформаційних методів навчання набули особливої актуальності в умовах сьогодення, ускладнених світовою пандемією COVID-19 та повномасштабною агресією російських військ в Україні. У таких умовах змінюється все суспільство і відповідно з урахуванням ситуації відбувається удосконалення педагогічних методів і способів надання (та отримання студентами) освітніх послуг, а також способів доступу до навчальних і методичних матеріалів, до лабораторного обладнання тощо [1].

Розвиток освітніх інновацій створює можливості для запровадження різних форм навчання і застосування дієвих навчальних технологій. Це дозволяє інтенсифікувати процес навчання, зробити його більш наочним і динамічним, підвищити рівень сприйняття й розуміння викладеного навчального матеріалу. Все це є важливими чинниками, що активізують пізнавальну діяльність студента при вивченні технічних дисциплін, підвищують вмотивованість до навчання. При використанні активних та

інтерактивних методів навчання викладач має чітко визначити для студента завдання курсу, пояснити місце курсу у загальному навчальному плані підготовки майбутнього інженера.

Нові технології навчання є особистісно орієнтованими, що спонукають студента самостійно здобувати знання і застосовувати їх на практиці. Для навчальних дисциплін інженерної спрямованості високу ефективність виявляє змішане навчання (*blended learning*). Саме така форма найбільше сприяє цілеспрямованому процесу формування знань та умінь і напрацювання практичних навичок в умовах аудиторної та позааудиторної освітньої діяльності на основі використання і взаємного доповнення технологій традиційного, електронного, дистанційного та мобільного навчання [2].

Інтеграція сучасних технологій у процес навчання сприяє формуванню у студентів мотивації до безперервного самонавчання та самоосвіти. Такі переваги, як використання хмарних технологій і розширених можливостей мультимедійних засобів, а також суміщення традиційної очної форми і моделей віддаленого навчання (дистанційні та змішані форми) підвищують ефективність освітнього процесу. Це підтверджують результати опитувань, що були проведені у Державному університеті інфраструктури та технологій у 2020–2021 р.р. серед студентів, які вивчають курси «Теоретична механіка», «Опір матеріалів», «Теорія механізмів і машин». У своїх відповідях студенти зазначили, що поєднання інноваційних освітніх методів із оперативною взаємодією з викладачем дозволяє краще опановувати навчальний матеріал і більш раціонально організувати самостійну роботу з різними джерелами інформації. Також більшість опитаних студентів відмітили, що нові навчальні технології дають їм більшу свободу щодо вибору конкретного часу навчання. Тут зазначимо, що при цьому і викладач має більшу свободу щодо вибору конкретного часу перевірки студентських робіт. Хоча в цілому перехід на нові освітні технології збільшує навантаження на викладачів.

Впровадження освітніх інновацій у сучасну систему підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти технічної спрямованості дозволяє

зменшити розрив між рівнем знань випускників і стрімким розвитком сучасних технологій. В умовах, коли основною тенденцією є перехід до інформаційного суспільства, одним із напрямків реформування інженерної освіти стає концепція CDIO [3].

Всесвітня ініціатива CDIO базується на єдності чотирьох сутностей: *Conceive – Design – Implement – Operate* (Планувати – Проектувати – Виробляти – Застосовувати). Збільшуючи практичну спрямованість навчання, цей проект сприяє зменшенню розриву між теоретичною і практичною складовими в інженерній освіті. Розроблені стандарти CDIO декларують за основну мету навчання те, що інженер-випускник закладу вищої освіти повинен вміти створювати нові продукти або висувати нові технічні ідеї та здійснювати всі конструкторські роботи з її втілення або давати необхідні вказівки тим, хто буде це робити [3].

Широке застосування інноваційно зорієнтованого підходу і модернізація всіх компонентів освітнього процесу у вищій технічній освіті сприяють оптимальній організації навчального процесу, роблять його сфокусованим на студенті (*student-centered*). Саме такі зміни є ефективними для цілеспрямованих, мотивованих на навчання молодих людей, здатних до аналізу та осмислення нової інформації, до оригінальних думок і до обґрунтованого вибору оптимальних рішень для прикладних завдань.

Література:

1. Семенець В. В., Свид І. В., Зубков О. В., Воргуль О. В., Бойко Н. В., Чумак В. С. Методичні та технічні аспекти реалізації онлайн лабораторії з проектування пристроїв. *Автоматизація, електроніка та робототехніка. Стратегії розвитку та інноваційні технології*: збірник матеріалів II форуму до 90-річчя ХНУРЕ. Харків, 2020. С. 45–48.

2. Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі: колективна монографія / за ред. Г. Л. Єфремової. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 444 с.

3. Мінаєв О. А., Башков Є. О., Дацун Н. М. Вища інженерна освіта в ДонНТУ: від традицій до інновацій. *Новітні комп'ютерні технології*, 2015. Том XIII: спецвипуск «Хмарні технології в освіті». С. 223–234.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ПРОЦЕСІВ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Криворучко О.М., д.е.н., проф.
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
oksana.khadi.fub@gmail.com

У цей час питання якості вищої освіти стоять особливо гостро. Заклад вищої освіти при формуванні та реалізації стратегії свого розвитку враховує потреби споживачів ринку освітніх послуг, ринку праці, вимоги роботодавців тощо. В зв'язку з цим, необхідно постійно вдосконалювати процеси менеджменту якості вищої освіти.

Формалізацію процедур оцінки рівня якості процесу надання освітніх послуг, на наш погляд, доцільно виконувати за допомогою методології аналізу складних систем - SADT (Structured Analysis and Design Technique), що призначена для моделювання виконання функцій об'єкта шляхом створення описової графічної моделі.

На першому етапі SADT-моделювання формується контекстна діаграма, що дає загальний опис процесу як єдиного цілого – одного функціонального блоку з інтерфейсними дугами, що виходять за межі розглянутої області. Кожна з чотирьох сторін функціонального блоку контекстної діаграми має своє призначення: верхня сторона позначає «управління», нижня – «механізм реалізації», ліва сторона – «вхід» і права – «вихід».

Контекстна діаграма функціональної моделі оцінювання рівня якості процесу надання освітніх послуг наведена на рис. 1.

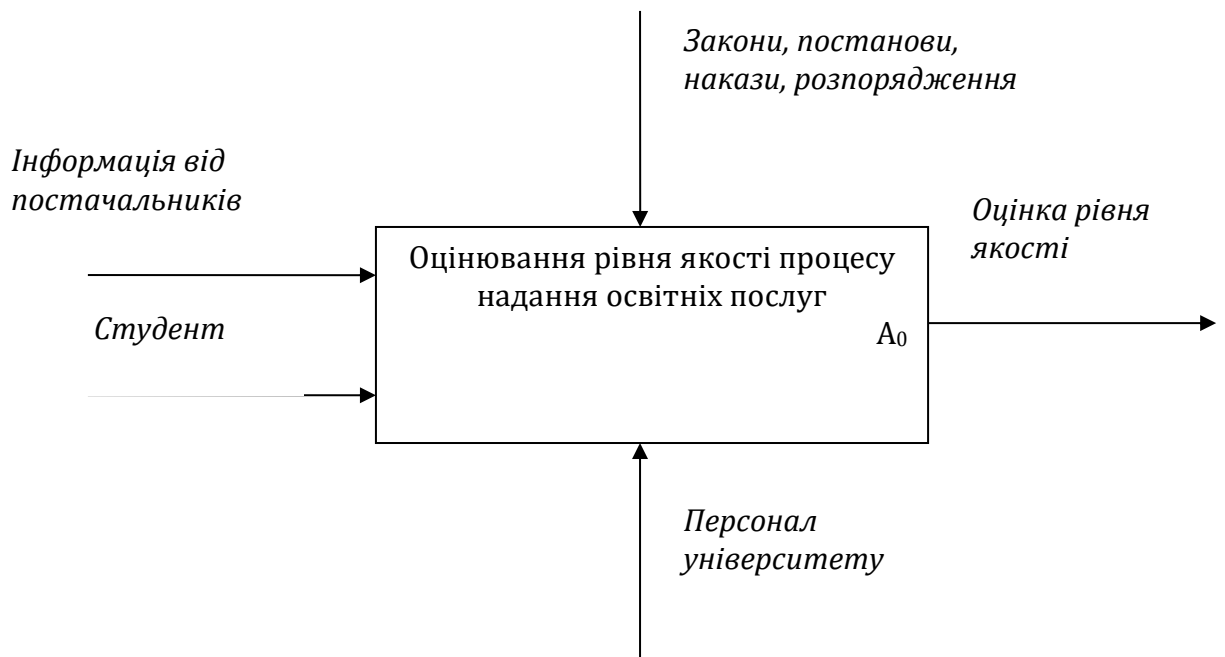

Рис. 1. Контекстна діаграма оцінювання рівня якості процесу надання освітніх послуг

Для розкриття змісту процесу оцінювання проводиться декомпозиція контекстної діаграми. В результаті декомпозиції має місце наявність відповідних функціональних блоків, що відповідають рівням в системі управління навчальним закладом. Рівні взаємодіють прямими і зворотними зв'язками в управлінні. Негативна оцінка якості роботи одного з рівнів може бути скоригована механізмом зворотного зв'язку.

Для кожного процесу ідентифікуються параметри якості ресурсів, вхідних даних і вихідних даних (результатів), визначаються “постачальники і споживачі входу і виходу”. Для всіх елементів цієї типової схеми установлюються вимірники якості, фіксуються вимоги до якості вхідних даних, процесів, ресурсів і вихідних даних. Наприклад, якщо основний процес – викладання навчального курсу “Економіка та фінанси підприємства”, то для нього: вхідними даними є оцінки знання окремих найбільш важливих для викладання економіки підприємства розділів раніше вивчених дисциплін; постачальниками вхідних даних є викладачі попередніх навчальних дисциплін; вихідними даними є оцінки результатів навчання з економіки підприємства; споживачами вихідних даних є викладачі наступних навчальних дисциплін;

ресурсами є кадри, програмні і технічні засоби, методи, інформація; якість визначається рівнем орієнтації на споживача, схемою оцінювання результатів навчання, регулярністю виявлення й усунення дефектів навчання й інших параметрів.

Кожний з навчальних курсів виступає одночасно в ролі і «постачальника» і «споживача», тобто кожний викладач висуває вимоги до якості викладання «чужих» дисциплін і задовольняє запити викладачів до якості процесів і результатів своєї діяльності.

Процес навчання по кожній дисципліні представлений у виді схеми взаємодії чотирьох елементів: вводи даних («сировина»), виведених даних (результатів навчання), ресурсів і процесу перетворення входу у вихід. Під що вводяться і виведеними даними розуміються рівень знань студентів по попереднім так називаним «дисциплінах-постачальниках» (рівень залишкових знань перед початком вивчення поточної дисципліни) і рівень знань студентів після вивчення поточної дисципліни.

Для кожної навчальної дисципліни фіксуються постачальники даних, що вводиться. Як правило, це кілька дисциплін. Наприклад, процес викладання економіки підприємства вимагає попередніх визначених знань по макроекономіці, мікроекономіці та ін.

Цілі і порядок тестування повинні конкретизуватися для кожної дисципліни в окремих документах.

Тестування доцільно проводити незалежною групою співробітників навчального відділу без залучення викладачів за узгодженням з Відділом акредитації та якості навчання. Дисципліни, що беруть участь у процесі тестування поділяються на дві групи: «дисципліни-постачальники», «дисципліна-споживач».

Тестування потрібно проводити в перший тиждень семестру відповідно до навчального розкладу за всіма «дисциплінами-постачальниками» протягом 2-х годин, як правило, на комп'ютері.

З метою посилення контролю якості навчання, а також підвищення об'єктивності і доказовості оцінок пропонується визначати інтегральну оцінку якості знань студентів:

$$S_{\text{іт}} = \frac{10 \cdot S_{\text{ао}} + 30 \cdot S_{\text{іе}} + 30 \cdot S_{\text{аео}} + 30 \cdot S_{\text{аеє}}}{100},$$

де $S_{\text{вх}}$ – оцінка за результатами незалежного вхідного тестування залишкових знань студентів (за структурно-логічною схемою навчальних планів підготовки фахівців);

$S_{\text{пк}}$ – оцінка проміжного контролю знань студентів протягом семестру, бал.;

$S_{\text{вих}}$ – оцінка за результатами незалежного вихідного тестування залишкових знань студентів (за структурно-логічною схемою навчальних планів підготовки фахівців).

Оцінка $S_{\text{пк}}$ є традиційним етапом оцінки проміжних результатів навчання здобувачів вищої освіти: проводиться у формі тестування, вирішення практичних завдань тощо.

На етапі заключного контролю можливе проведення творчого іспиту з метою виявлення рівнів компетентності здобувача вищої освіти ($S_{\text{екз}}$). При цьому здобувачам дозволяється застосування будь-якого довідкового матеріалу. Вони повинні показати здатність застосовувати отримані знання і навички. Оцінки $S_{\text{вх}}$ і $S_{\text{вих}}$ виставляються на етапах незалежного комп'ютерного або паперового тестування. При істотній розбіжності оцінок викладача і незалежних оцінок необхідно виявити ці причини.

На підставі інформації щодо рейтингу здобувачів вищої освіти можуть обчислюватися вторинні (середні) показники якості за роками навчання для кожної навчальної програми (спеціальності), факультету і ЗВО в цілому. Ефект

від застосування схеми можливий тільки при інформатизації всіх процесів схеми.

Література:

1. Стандарти та рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). URL: https://ihed.org.ua/wpcontent/uploads/2018/10/04_2016_ESG_2015.pdf.

2. QF-EHEA – Qualification Framework of the European Higher Education Area. URL: http://www.ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/EHEAParis2018_Communique_AppendixIII_952778.pdf

ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ

Кудрявцев В.М., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

slavkudr@ukr.net

Одним із основних завдань сучасної системи вищої освіти є необхідність підготовки студента в отриманні ним спеціальних навичок для життя в умовах конкурентної економіки. У зв'язку зі швидкими змінами в сучасному світі, досягнення цієї мети неможливе без застосування спеціальних засобів, методів та підходів. В умовах зростаючої ролі інформації в суспільстві, необхідністю її швидкого засвоєння, аналізу, обробки, сприйняття та розуміння, лідируючі позиції займають засоби, що відносяться до розряду інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Впровадження подібних технологій у сферу вищої освіти дало новий поштовх розвитку даної освітньої галузі, як у напрямі якості навчання, так і в управлінні цим процесом.

Наведена теза спирається на думку фахівців ЮНЕСКО, які зазначають, що в сучасних умовах для отримання висококваліфікованих фахівців необхідно застосовувати методики їхньої підготовки, засновані на ІКТ. На даний момент технологічні розробки призводять до змін та перемін у роботі організацій, що відбивається і на вимогах та компетенціях, що висуваються до професійних кадрів. Сьогодні для фахівця важливо мати навички наступного плану: критичне мислення, загальні (широкі) пізнання, навички в галузі ІКТ, що забезпечують роботу фахівців, вміння приймати рішення, вміння орієнтуватися в ситуаціях, що динамічно змінюються, робота в якості члена команди, вміння ефективно спілкуватися.

Під інформаційно-комунікаційними технологіями мається на увазі поняття, яке включає в себе різноманітні методи, способи та алгоритми збору, зберігання, обробки, подання та передачі інформації.

Першим із основних компонентів застосування ІКТ у системі ефективного управління якістю освіти у ЗВО є апаратно-програмне забезпечення системи управління якістю вищої освіти.

Говорячи про апаратно-програмну складову ІКТ, слід зазначити, що комп'ютер має одну особливість у порівнянні з іншими технічними засобами навчання, управління та контролю. Насамперед йдеться про можливість встановлення людино-комп'ютерної взаємодії за допомогою спеціалізованих інтерактивних програм. Більше того, використовуючи можливості телекомунікаційних каналів зв'язку, комп'ютер здатний виступати як посередник між викладачем та студентом, так і виконувати функції контролю та управління навчальним процесом. Йдеться про можливості комп'ютерів із зберігання, оперативної обробки, аналізу та широкого роду подання різної інформації. Доступ до мережі Інтернет дає можливість доступу до інших баз даних, електронних бібліотек, спілкування, консультацій з іншими фахівцями та управлінцями, організації нарад та конференцій.

З іншого боку, багато фахівців згодні з тим, що впровадження нових інформаційних технологій у процес регулювання якістю освіти дозволить

підняти на якісно новий рівень всю систему управління процесом освіти у ЗВО, на перше місце процесу ставлять розробку та впровадження програмного забезпечення, до функціональних завдань якого входить управління якістю освіти.

Другим основним компонентом застосування ІКТ у системі ефективного управління якістю освіти у ЗВО є створення інформаційно-освітнього середовища або простору (ІОС).

Серед різноманіття визначень ІОС, що наводяться різними фахівцями та дослідниками, хотілося б особливо виділити наступну думку, що під інформаційно-соціальним середовищем в освітній системі розуміється сукупність єдиної бази даних, технологій їхнього супроводу та використання; інформаційних телекомунікаційних систем, що забезпечують інформаційну взаємодію та задоволення інформаційних потреб учасників освітнього процесу (адміністрації освітньої організації, педагогів, учнів, батьків (законних представників), соціальних партнерів).

Цілі, завдання та методи застосування ІКТ у системі управління якістю освіти у ЗВО безпосередньо впливають із самого поняття управління якістю освіти. Розуміючи управління якістю освіти як управління, організоване та спрямоване на досягнення певних, наперед спрогнозованих результатів, виділяють три найважливіші характеристики ІКТ у даному напрямку:

1. Автоматизація управлінської праці із створенням органу інформаційного забезпечення.
2. Продуктивна система контролю діяльності у рамках освітнього процесу.
3. Проведення освітнього моніторингу.

Третій з найважливіших елементів – «освітній моніторинг».

Під освітнім моніторингом розуміється система організації, збору, зберігання, обробки та поширення інформації про діяльність педагогічної системи, що забезпечує безперервне стеження за її станом та прогнозуванням її розвитку. Цікавим поглядом на моніторинг є розгляд його як системи дій з трьома важливими компонентами. Для цієї системи потрібен регулярний збір

інформації, вона вимагає оцінки цієї інформації, і що найважливіше, необхідно, щоб оцінка призводила до інституційної (проектної) дії.

Крім цього, на наш погляд, важливо визначити основні вимоги до запуску механізму моніторингу в управлінні якістю освіти у ЗВО, які безпосередньо пов'язані з використанням ІКТ. Умовно їх можна поділити на теоретичні та прикладні вимоги.

Четвертий основний елемент застосування ІКТ в управлінні якістю вищої освіти є компетентність фахівців, які здійснюють це управління. Осіб, які відповідають за цей процес, також можна розділити на дві умовні категорії:

1) спеціалісти-управлінці (представники держорганів, спеціалісти навчально-управлінських відділень ЗВО);

2) викладачі та методисти.

Безсумнівно, що сучасній системі освіти найбільш конкурентоспроможним ЗВО є той, який може найефективніше впровадити та використати у своїй системі функціонування інформаційно-комунікаційні технології. Від цього, в першу чергу, залежить і якість підготовки випускників, і ступінь їх затребуваності на ринку праці.

Провівши дослідження питань, пов'язаних із застосуванням ІКТ у галузі управління якістю освіти в установах вищої освіти, нами була складено базову модель, що включає основні чотири елементи (рис. 1).

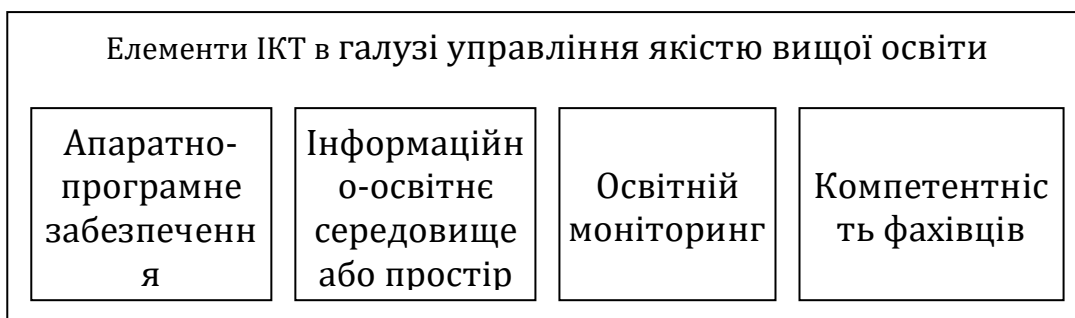

Рис. 1. Базова модель елементів застосування ІКТ в галузі управління якістю вищої освіти

У висновку хотілося б ще раз наголосити на базовому характері представленої моделі, яка може бути доповнена, розширена або трансформована в ході проведення подальших досліджень, пов'язаних з використанням ІКТ в управлінні якістю освіти. Однак, основні елементи представлені в ній можуть служити відправною точкою для організації та оцінки стану застосування ІКТ в організації освітнього процесу у ЗВО та управління якістю освіти як у них, так і для загальної оцінки системи вищої освіти.

СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА У ВУЗІ ЯК КРИТЕРІЙ ЯКОСТІ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Кучеров Г.Г., канд. іст. наук, доцент,
НРЗВО “Кам’янець-Подільський державний інститут”
kucherovgennadij@gmail.com

Сьогодні реалізація права на освіту людей із обмеженими можливостями здоров'я є одним із пріоритетних завдань України, одним із провідних соціальних запитів, що робить актуальними теоретичні та прикладні дослідження проблематики, пов'язаної із розвитком інклюзивної освіти на всіх її рівнях. Вивчення аспектів, пов'язаних з інклюзивною вищою освітою, дозволить визначити науково обґрунтовані шляхи підвищення її успішності та ефективності.

Інклюзивна освіта передбачає насамперед створення комфортних і зручних умов для всіх учасників освітнього процесу. Цього можна домогтися у тому випадку, якщо весь заклад вищої освіти буде досконалим інклюзивним середовищем. Насамперед потрібно розуміти, що інклюзивне інформаційно-освітнє середовище – це університет (інститут) у всіх його проявах: це вестибюль, коридори та аудиторії, бібліотеки та спортзали, комп'ютери та комп'ютерні програми, тобто вся сукупність матеріальних і віртуальних засобів

та інструментів навчання. Важливо враховувати особливі освітні потреби студентів, зокрема тих, які мають проблеми слуху, зору, опорно-рухового апарату. Все в освітньому закладі має бути спрямоване на створення інклюзивного середовища.

Важливою умовою успіху інклюзивної практики дослідники вважають ініціативу викладачів вишів. У статуті кожного університету наголошується, що викладачі мають бути активними у здобутті компетенцій, необхідних для залучення в освітній процес усіх студентів без винятку.

Побудова університетського інклюзивного середовища вимагає створення умов співпраці між усіма викладачами. Досягти цього можна за умови створення єдиних уявлень про практику інклюзії в конкретному університеті, про базові моменти залучення студентів із інвалідністю до університетської спільноти; спільного виявлення та розвитку їхніх здібностей до академічного зростання та до соціального прогресу; узгодженого прояву гнучкості за всіма ключовими моментами навчання конкретного студента; готовності обмінюватися важливою інформацією; вироблення та постійного застосування уніфікованої системи взаємодії кожного студента із спільнотою університету.

Запровадження інклюзивного навчання у вузах передбачає формування толерантного позитивного ставлення до осіб із інвалідністю. Слід зазначити, що формування готовності суспільства до того, що поруч будуть діти із фізичними, психічними та інтелектуальними проблемами, є важливим завданням на шляху до становлення інклюзії як важливої та невід'ємної складової освітнього простору. Особливі вимоги у цьому контексті пред'являються педагогам, включеним у процес освіти осіб із обмеженими можливостями здоров'я, що вимагає від них оволодіння необхідними професійними компетенціями, підвищення професіоналізму. Починати готувати педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами слід уже зі студентської лави. Адже саме у період свого навчання у вузі чи коледжі вони мають отримати уявлення про супровід таких дітей. Важливе значення

готовності педагога до роботи з дітьми із порушеннями розвитку має емоційно-мотиваційний компонент, що розкривається, зокрема у позитивному ставленні до осіб із обмеженими можливостями здоров'я.

Якість та успішність інклюзії у вузі значною мірою буде залежати і від того, наскільки учні загальноосвітніх шкіл будуть обізнані з середовищем того закладу, у який мають вступати, з його традиціями, специфікою. Тобто починати роботу з особами з обмеженими можливостями треба вже з довузівської підготовки, яка може бути організована у вигляді підготовчих курсів, занять в університеті, Малій Академії та науковому товаристві учнів. Чим раніше абітурієнт прийде до вишу, тим швидше адаптується до середовища, здобуде досвід комунікації, стане впевненішим, успішніше навчатиметься. Важливою є координація процесу довузівської підготовки, вступу, навчання та супроводу під час навчання осіб із інвалідністю.

Освітній процес неможливий без сучасних технологій. Інформаційні та дистанційні технології сьогодні здійснили прорив в інклюзії. Необхідність створення інклюзивного інформаційно-освітнього середовища визнає більшість науково-педагогічних працівників України. У Кам'янець-Подільському державному інституті 100% навчальних дисциплін представлено в MOODLE – віртуальній навчальній платформі. Створення віртуальних освітніх продуктів – відео та аудіолекцій, дистанційних курсів, якими можуть скористатися люди з різними обмеженнями здоров'я, має стати професійною компетенцією кожного педагога.

Психолого-педагогічний супровід студентів із обмеженими можливостями здоров'я має бути серйозною складовою інклюзивної вищої освіти. Тьютори, які надають індивідуальну методичну допомогу в освоєнні дисциплін, психологи, що допомагають упоратися з труднощами адаптаційного періоду, реабілітологи, медичні працівники, і, нарешті, викладачі, кваліфіковані в галузі інклюзії, – це фахівці, які створюють інклюзивне середовище в освітньому закладі. На думку О. Ерьоменко, “виникає необхідність перебудови педагогічної діяльності у вищій школі на особливий вид психолого-

педагогічної допомоги, що забезпечить молоді з особливими потребами особистісний розвиток, розкриття їх здібностей, змінить ставлення до неї і сприятиме цілеспрямованому зростанню їх професіоналізму, працездатності, збереженню здоров'я і життя” [1, с. 317].

Слід пам'ятати, що стратегічною метою інклюзії у вищій освіті є допомога у працевлаштуванні випускника з інвалідністю. З одного боку, має бути активна установка самого випускника на підвищення власної готовності до працевлаштування шляхом підвищення кваліфікації, вдосконалення навичок пошуку роботи та самопрезентації. З іншого, доречною буде розробка механізму сприяння працевлаштуванню осіб із інвалідністю на основі взаємодії різних суб'єктів цього процесу, що дозволить врахувати інтереси кожного з них та сприятиме швидшому та ефективному включенню осіб із обмеженими можливостями здоров'я у трудову діяльність. У рамках зазначеного механізму, на нашу думку, важливою стає активізація діяльності вищих навчальних закладів, які зараз у своїй діяльності включені до цього процесу незначною мірою. Актуальність такої роботи пов'язана з необхідністю професійного самовизначення осіб із інвалідністю протягом усього їхнього життя, а також якісної підготовки до праці з метою підвищення конкурентоспроможності на ринку праці. Практика працевлаштування студентів успішно зарекомендувала себе у Кам'янець-Подільському державному інституті, який надав роботу понад десятьом найкращим своїм випускникам.

Таким чином, ці та інші умови якості та успішності інклюзії у вузі мають стати невід'ємними атрибутами сучасної освіти.

Література:

1. Єрмоєнко О. Психолого-педагогічний супровід студентів з особливими потребами в вищих навчальних закладах. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2016. № 15. С. 313-320.

АЛГОРИТМ РЕФЛЕКСИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ

Лемак Д.В., здобувач освіти

Швардак М.В., к.пед.н., доцент

Мукачівський державний університет

anna-mari_p@ukr.net

Здатність керівника закладу освіти до рефлексивного управління є його важливою професійною компетентністю. Адже вивести заклад освіти на новий якісний рівень зможе лише компетентний керівник із високорозвинутою управлінською рефлексією, здатний сприймати нові знання, бути адаптивним, схильним до педагогічних пошуків, до прояву власної активності в теоретичному та методичному забезпеченні впроваджених в освітянську практику інновацій.

У науковому дослідженні А. Авілова «Рефлексивне управління», зазначено, що рефлексія як «бачення себе» крізь «зовнішні» предмети (або, навпаки, бачення предметів «крізь себе») для керівника має надважливе значення у зв'язку з тим, що його діяльність слабо професійно регламентована. Це пов'язано з тим, що керівнику доводиться робити безліч таких дій, подібні яким в інших професійних сферах є просто регламентованими і не потребують ні особливої праці, ні особливих сумнівів. Наприклад, фахівець практично завжди знаходиться в ситуації, якій адекватні засоби і методи відповідної професійної галузі. Керівник же, як суб'єкт, що створює свою власну понятійну мову, завжди знаходитиметься в істотно ризиковій зоні. Щоб мінімізувати свої ризики, він вводить у дію рефлексію, і займається вже не прикладним предметом, а аналізом і вдосконаленням самої діяльності. Таким чином, рефлексія для керівника несе абсолютно стандартне навантаження для аналізу і вдосконалення своїх робочих інструментів задля підвищення ефективності управлінської діяльності. Рефлексія керівника – це особлива професійна,

управлінська позиція [1, с.183-184]. Також науковець А. Авілов зауважує, що рефлексія полягає в аналізі суб'єктом власної діяльності. Для цього він використовує засоби аналізу та стану конкретної діяльності, і перш за все, фіксує невдоволення діяльністю, яке у нього виникло [1, с.176].

Аналіз науково-методичної літератури з проблем управління закладом освіти дає можливість визначити тенденції щодо переходу до якісно нового управління – рефлексивного.

Системна рефлексія – переосмислення і перебудова сучасним закладом освіти свого індивідуального досвіду самокерованого розвитку, можливостей і загроз внутрішнього та зовнішнього середовища. Науковець В. Крижка у своїй праці наводить рівні рефлексивного управління школою: рівень «зовнішнє середовище – школа»; рівень «школа – компонент школи»; рівень «компонент школи – компонент школи»; рівень «школа – особистість» [3, с.104].

Важливим у контексті даного дослідження є аналіз алгоритму рефлексивного управління закладом освіти:

- 1) припинення: відбувається рефлексивне припинення самокерованого розвитку закладу освіти і рефлексивний напрямок його діяльності на себе;
- 2) фіксація: зміна концепції бачення індивідуального досвіду закладу освіти;
- 3) відсторонення: закладу освіти вивчає себе; проводиться реконструкція умов та чинників, що вели до проблем;
- 4) об'єктивізація: здійснюється проєкція напрямів майбутньої діяльності, переконструювання образу самокерованого розвитку закладу освіти;
- 5) обертання: початок діяльності в новому самокерованому напрямі [3, с.104].

Ми погоджуємося з думкою В. Крижка, який зазначає, що «рефлексивне управління школою є найважливішою умовою переходу школи зі стану екстенсивного самокерованого розвитку у стан інтенсивного самокерованого розвитку та створює умови для рефлексії школою старого індивідуального

досвіду з метою перебудови стереотипів своєї життєдіяльності і реалізації власної траєкторії самокерованого розвитку» [3, с. 104-105].

Науковець Т. Давиденко рефлексивне управління закладом освіти розглядає як полісуб'єктну діалогічну взаємодію, в якій зворотні зв'язки відбуваються переважно у формі рефлексивних процесів, що забезпечують цілеспрямованість саморозвитку суб'єкта на основі власних тенденцій завдяки «передачі» її суб'єктам «основи», яка дозволяє перевести з позиції «реагування» у позицію «інтенсивного самоуправління».

Рефлексивне управління закладом освіти здебільшого реалізується через аналіз інформації про процеси і результати діяльності. Найзагальніші характеристики діяльності керівника, що наслідують методіку концепції рефлексивного управління (за А. Авіловим), – це: багате й адекватне змістове наповнення діяльності керівника; постійна готовність керівника до ухвалення рішення; підтримка актуальності змістової установки керівника; перманентне згадування управлінцем досвіду зі своєї діяльності [1, с.164].

За Інтернетним джерелом рефлексивне управління визначається як технологія, що дозволяє керівнику одночасно діяти в будь-якій ситуації, знаходитись в аналізуючій, рефлексивній позиції, а також, за потреби, коректувати свої дії [2].

З'ясовано також, що для прийняття управлінських рішень щодо ефективної організації освітнього процесу необхідно включати методи рефлексивного управління. Вони підвищують адекватність ситуації прийняття рішення, надають чіткі орієнтири на майбутнє і націлюють на пошук довготривалих конкурентних переваг на ринку освітніх послуг. Упровадження рефлексивного підходу в процес прийняття управлінських рішень вимагає дотримання кібернетичних принципів і принципів інтелектуальної інтуїції [4, с.287].

Література:

1. Авилов А. В. Рефлексивное управление. Методологические

основания: монографія. М. : ГУУ, 2003. 174 с.

2. Електронна бібліотека. URL:

http://buklib.net/component/option,com_jbook/task,view/Itemid,36.

3. Крижко В. В. Теорія та практика менеджменту в освіті: навч. посібник. 2-ге вид. доп. К.: Освіта України, 2005. 256 с.

4. Швардак М.В., Дубюк В.Р. Рефлексивне управління закладом освіти. *Освіта дорослих: світові тенденції, українські реалії та перспективи: монографія* / НАПН України, Ін-т пед.освіти і освіти дорослих ім. І.Зязюна, Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди; за заг. ред. Н.Г.Ничкало, І.Ф.Прокопенка. Київ; Харків: Стиль-Іздат, 2020. С. 283-287.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Леонтєва Л.В., к.ю.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

alinalleontieva777@gmail.com

Під час написання наукових статей, тез доповідей на конференції та дисертацій та звертаються до чинних законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту» але при цьому не враховують і не розуміють що саме міститься в цьому законодавстві і вміють його правильно використовувати, та захищати себе. В даних нормативних актах містяться основні поняття та принципи що стосуються «академічної доброчесності». Наприклад, у Законі України «Про освіту» говориться: ст. 6 «Засадами державної політики у сфері освіти та принципами освітньої діяльності є: академічна доброчесність»; ст. 41 «Система забезпечення якості в закладах освіти (внутрішня система забезпечення якості освіти) може включати: систему та механізми забезпечення академічної доброчесності»; стаття 42 повністю присвячена академічній доброчесності, тому й носить назву «Академічна доброчесність»; ст. 53 «Здобувачі освіти

зобов'язані: дотримуючись принципу академічної доброчесності»; ст. 54 «Педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники зобов'язані: дотримуватися академічної доброчесності та забезпечувати її дотримання здобувачами освіти в освітньому процесі та науковій діяльності» [1].

Важливою складовою державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності у Законі України «Про освіту » визначено академічну доброчесність. Відповідно до статті 42, академічна доброчесність - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1]. .

Відповідно до ч.7 ст. 42 Закону України «Про освіту» існують декілька видів академічної відповідальності (у тому числі додаткові та/або деталізовані) учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності. Дані види відповідальності визначаються як спеціальними законами, так і внутрішніми положеннями вищого навчального закладу освіти.

Принципи академічної доброчесностіми вперше зустріли в статті «Викладачі та академічна доброчесність» у 1997 році (видання «Synthesis: Law and Policy in Higher Education [2]. У ній згадується десять принципів: утверджувати важливість академічної доброчесності; плекати любов до навчання; ставитися до студентів як до самостійної особистості; створювати атмосферу довіри в класі; заохочувати відповідальність студентів за академічну доброчесність; формулювати чіткі очікування для студентів; розробляти справедливі та релевантні форми оцінювання; обмежувати можливості для академічної нечесності; кидати виклик академічній нечесності, коли такі випадки трапляються; допомагати визначити та підтримувати загальноуніверситетські стандарти академічної доброчесності [3].

На наш погляд необхідно звернути увагу на таку важливу проблему. Як плагіат під час написання курсових, дипломних та дисертаційних робіт. Плагіат - прояв перегонів за порожніми рейтингами. Плагіат, це досить

поширена форма порушення доброчесності і сама розповсюджена поведінка копіювати роботи, статті, есе та ін. Наукова спільнота дотримується думки, що найбільш ефективного розвитку можна досягти тільки при умові розвинення власних унікальних думок та унікальних розробок. Саме це і дає змогу зробити висновок, що потрібно робити посилення на попередній досвід, його переосмислення та широко розглядати у вигляді гілок з нових розробок.

Проте проблема плагіату створює нові проблеми і не створює нічого нового, адже розгалуження переривається, й більшість ідей «ходить по колу», не приносячи ніякої користі. Це дозволяє стверджувати, що плагіат – це не тільки порушення авторських прав, але й непотрібна робота, яка потребує витрат, але не рухає науку вперед, і як результат, призводить до зниження рівня життя, та послаблення позицій країни у світі. З іншого боку, існують автори, які не займаються плагіатом, проте їх все одно можна віднести до людей, що порушують принципи академічної доброчесності. Це науковці, які не бажають створювати якісні наукові роботи, а пишуть, в кращому випадку, статті низької якості, а в гіршому, взагалі займаються псевдонаукою.

В умовах глобалізаційних процесів сучасного суспільства проблема академічної доброчесності набуває дедалі більшого значення. Стрімкий розвиток технологій та вільний доступ до продуктів інтелектуальної власності полегшують процес використання та поширення інформації, але разом з цим набувають усе більших обертів процеси запозичення, привласнення і використання чужих ідей та думок [3]. Саме тому поглиблення та розширення знань з проблеми академічної доброчесності та впровадження отриманих знань та принципів на практиці є дуже актуальним та важливим завданням сучасного освітньо-наукового простору.

Неможливий розвиток освіти та науки без дотримання стандартів та принципів академічної доброчесності, саме вона є показником розвитку суспільства. Академічна доброчесність є моральним ядром академічної культури. Ось чому пояснення основних засад академічної доброчесності студентам та молодим науковцям в процесі навчальної, виховної та наукової

діяльності стає одним із найбільш важливих завдань. Саме на молодь покладають великі надії щодо утвердження і поширення високих етичних і моральних ідеалів та належних стандартів доброчесності у процесі навчання та наукової діяльності [1; 3].

Література:

1. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page> (дата звернення: 02. 10.2021 р.).
2. Avoiding Plagiarism, Self-plagiarism, and Other Questionable Writing Practices: A Guide to Ethical Writing. URL: <https://ori.hhs.gov/avoiding-plagiarism-self-plagiarism-and-other-questionable-writing-practices-guide-ethical-writing>
3. Центр академічної доброчесності. Десять принципів академічної доброчесності для викладачів. URL: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wb3Qzc2F3ODBuZWM/view> (дата звернення: 03. 10.2021 р.).

ПОГЛИБЛЕННЯ РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ ЯК МЕТОДИКИ

Пахомова Л.В., асистент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

lyudakada@gmail.com

Мабуть не існує жодної сфери діяльності людини, де б не використовувалося будь-які поняття. До того ж поняття пов'язані з терміном і словом. Чим є поняття у виробництві, менеджменті, у методології, технології, як пов'язане воно з методиками, техніками. Ці питання, проблеми стають все більш *актуальними*, тому що відсутність відповіді на них знижує ефективність практики використання і формування понять, а значить і ділового спілкування. А ділове спілкування – це важливіший і навіть основний виробничий процес у

будь-якому підприємстві. Метою доповіді і стало поглиблення розуміння сенсу явища «поняття».

На думку автора цю мету можливо вирішити із встановлення характеру зв'язку понять з термінами. Вже в [1] було встановлено, що термін це набір літер або звуків, відповідно написаних або вимовлених у певній послідовності. А поняття – це сенс, значення, наповнення терміну. Але як пов'язане (і пов'язане чи взагалі) поняття з методиками і техніками – на це питання відповіді все ж таки [1] не було зроблено.

Для відповіді на це питання автор, перш з все, встановив, що поняття, перш за все, пов'язане з терміном. Поняття і термін не існують одне без одного. Із визначення терміну, як набору літер або звуків впливає його речова природа. Тобто, термін є технікою. Але техніки завжди використовуються разом з методиками. Тобто, термін-техніка завжди використовуються разом з поняттям. Звідси впливає, що поняття є ні чим іншим, як *методикою*.

Відоме, що будь-яка методика є знання про порядок проведення аналізу і синтезу конкретної проблеми. Виникає однак питання: де у понять, наприклад, «економіка», «менеджмент», «управління» аналіз і синтез. На думку автора доповіді відповідь може бути така: поняття «економіка» є *результат* аналізу (різних аспектів явища «економіка») і синтезу (узагальнення цих аспектів). Поняття ще й тому є методикою, що воне завжди визначається, «розшифровується», тобто, містить знання, про його майбутнє використання у практики дослідження і виробництва. Так, поняття «економіка» визначається як організація вартості [2]. Це означає, що воно містить знання про можливість його використання у практиці як вартість.

Висновки:

- доведена актуальність визначення сенсу поняття;
- обґрунтований тісний зв'язок поняття з терміном;
- вперше встановлено, що поняття є методикою;
- поняття є важливішою методикою, без якої неможливе жодне дослідження і навіть виробництво.

Отримані результати надають можливість стверджувати, що поглиблення розуміння поняття буде сприяти підвищенню якості вищій освіти.

Література:

1. Бабайлов В.К., Баленко А.И. Менеджмент по методике «2С70»: монографія.-Харьков: Изд-во ХНАДУ, 2007.- 272 с. : веб-сайт. URL: [https://dl.khadi.kharkov.ua/pluginfile.php/39675/mod_resource/content/1/%](https://dl.khadi.kharkov.ua/pluginfile.php/39675/mod_resource/content/1/) (дата звернення 21.05.2022).

2. Бабайлов В. К. Методологія наукових досліджень [Текст] : навч. посіб. / В. К. Бабайлов ; Харків. нац. автомоб.-дорож. ун-т. – Харків : Бровін О. В., 2019. – 148 с. : веб-сайт. URL: https://www.nas.gov.ua/siaz/Ways_of_development_of_Ukrainian_science/article/19108.071.pdf (дата звернення 16.05.2022).

ЩОДО ТАКТИКИ ПОВЕДІНКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ З МЕТОЮ УНИКНЕННЯ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ

Перетяцько Є., курсант

Петренко С. П., викладач

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

evgenperetatko58@gmail.com

Забезпечення особистої безпеки поліцейського залежить від його особистісних психологічних особливостей, фізичного розвитку та інтелектуального рівня, особистості та моральних засад, навичок і вмінь розв'язувати конфліктні ситуації, уміння самостійно аналізувати професійну діяльність з метою розвитку нових елементів стратегії та тактики. Визначені поняття слід відносити до засобів і методів ефективного виконання бойових і службових завдань.

Деякі наукові джерела стверджують, що жертвами злочинних нападів зазвичай є ті, хто вважає, що вони можуть бути жертвами правопорушення, або просто припускають, що вони можуть бути жертвами злочинних посягань або неправомірної поведінки з боку інших осіб. Створюючи у своїй уяві відповідні образи, знову й знову звертаючись до можливих небезпечних ситуацій психологічно, уявляючи трагічні й жахливі деталі, ці люди формують у своїй підсвідомості нещасні випадки та певні травми (фізичні чи психологічні) [1,с.78]

Ця гіпотетична позиція може бути прийнятною, але спостереження показують, що поліція частіше ігнорує небезпеку і свідомо блокує думки про неї, що вкрай шкідливо. Натрапляючи на реальну небезпеку така людина втрачає самоконтроль і здатність до нього,, відбувається демобілізація розумової діяльності, що призводить до недостатньої реакції [1,с.80].

Крім того, працівникам поліції не варто забувати, що вони є цінним засобом отримання інформації, необхідної злочинцям. Це вимагає від працівників формування свідомого ставлення до безпечної поведінки, оволодіння специфічними технологіями індивідуального захисту та безпеки, ефективного вирішення бойових та службових завдань, адже іншого шляху в сучасних реаліях немає.

Аналізувати досвід співробітників поліції щодо успішної дії в різних екстремальних і психологічно складних ситуаціях при виконанні службових обов'язків, було досліджено деякі поради іноземних психологів, які надали відповідні поради та пропозиції, а саме, оволодіння та дотримання та формування відповідної установки « на виживання».

Наявність сильної установки «на виживання» дозволяє зберігати достатню професійну самооцінку, відповідні емоції та стриманість, передбачувані алгоритми поведінки, а також розумні та вмотивовані ризики, обережність, пильність, ефективність та надійність у ситуаціях, пов'язаних з кораблик ними особами.

Також, слід звернути увагу, що стресостійкість – це одна з основних якостей працівника поліції, яка необхідна для правильного спілкування з особами та деескалації будь яких конфліктних ситуацій.

Отже, підсумовуючи все вищезазначене, необхідно зазначити, що тактика правильної поведінки правоохоронців в конфліктних ситуаціях та правильне їх вирішення є запорукою успішного виконання завдань, які покладаються на поліцейських законом, тому розвиток необхідних комунікативних та тактичних навичок спілкування поліцейських з конфліктними особами є одним з пріоритетних напрямків вдосконалення.

Література:

1. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції: навч. посібник. О. І. Тьорло, Ю. Р. Йосипів, В. М. Синенький та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 480 с.

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Руденко І.В., к.е.н., доцент
Харківський торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету
innazin1791@gmail.com

Останнім часом в Україні все більше звертається увага на підвищення якості освіти. Зокрема, слід звернути увагу на ефективність системи вищої та передвищої фахової освіти. Випускники цих закладів освіти часто не є конкурентоспроможними і не можуть працевлаштуватися на ринку праці. Головною причиною такого становища є відсутність у випускників досвіду практичної діяльності за обраною спеціальністю. Цей досвід досить складно здобути протягом навчання в сучасних закладах України. Потрібно одночасно з

навчанням у закладі знайти роботу за фахом, що далеко не всі здобувачі можуть зробити. Також не легко встигати якісно отримувати теоретичні знання й одночасно набувати практичний досвід.

Вирішенням цієї проблеми бачиться ефективне впровадження в навчальний процес дуальної форми навчання, що є відносно новим вектором розвитку в освітньому процесі. Дуальна освіта – це вид освіти, при якій поєднується навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації. Основним її завданням є усунення певних недоліків традиційних форм і методів навчання майбутніх фахівців, подолання розриву між теорією і практикою, освітою й виробництвом, та підвищення якості підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційно-відмінних форм навчання [1].

Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти була розроблена Міністерством освіти і науки України й схвалена Кабміном 19.09.2018 року. Зокрема вона передбачає: підвищення якості підготовки фахівців; зближення освіти з вимогами ринку праці; посилення ролі та впливу роботодавців на освіту; підвищення мотивації до навчання серед здобувачів; підвищення конкурентоздатності працівників [2]. Передумовою навчання за дуальною формою є укладення тристороннього договору між закладом освіти, здобувачем та підприємством. Активна участь бізнесу в процесі підготовки фахівців забезпечить відповідність освітнього рівня та кваліфікації здобувачів потребам ринку праці.

Проте в Україні впровадження дуальної форми навчання стосується в першу чергу закладів професійної освіти [1]. Упродовж 2015—2017 років здійснювався експеримент з організації навчально-виробничого процесу з елементами дуальної форми навчання на базі трьох професійно-технічних училищ. У 2017—2018 рр. було розпочато впровадження елементів дуальної форми навчання в 52 закладах професійної (професійно-технічної) освіти в 25 регіонах за 54 професіями [3]. І лише з 2018-2019 рр. деякі вищі навчальні

заклади почали переймати цей досвід. Відбувається це здебільшого у сфері технологій та культури. Тому важливим завданням задля підвищення якості освіти на сьогоднішній день є саме розвиток дуальної форми навчання у закладах вищої та передвищої фахової освіти. Переваги від запровадження такої форми навчання отримують не тільки здобувачі та заклади освіти, але й підприємці. Вони матимуть можливість отримати вмотивованого й кваліфікованого працівника, заощаджуючи при цьому витрати на пошук і адаптацію персоналу. Крім того, бізнес буде мати більший вплив на навчальний процес, що підвищуватиме якість освіти в Україні.

Література:

1. Дуальна освіта – Вікіпедія URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.09. 2018 р. № 660-Р «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» URL: <http://bitly.ws/rXwe>
3. Дуальна освіта. МОН України від 01.02.2018 р. URL: <http://bitly.ws/rXwi>

СУЧАСНІ КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ЯКОСТІ ОСВІТИ

Суржик Ю.О., викладач I категорії
Лозівська філія Харківського державного
автомобільно-дорожнього коледжу
ulya6891@ukr.net

Сучасна модель освітнього процесу орієнтується на високий стандарт якості змісту та технологій на всіх рівнях освіти. У Законі України «Про освіту» сформульовано мету освіти: «Освіта – основа інтелектуального, культурного, духовного, економічного, соціального розвитку суспільства і держави. Метою освіти є загальний розвиток людини як особистості і найвищої

цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, культурного, творчого потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями».

Освіта в нашій державі протягом останніх десятиліть перебуває у стані постійного реформування. При цьому основною ідеєю будь-якого реформування було і є забезпечення якості освіти відповідно до актуальних потреб особистості та суспільства. Якість освіти розглядається як багатостороння концепція, що охоплює всі основні функції та види діяльності навчального закладу та включає можливість випускника швидко та ефективно включитися у трудову діяльність.

Якість освіти є безперервним процесом залучення до нього об'єктів та суб'єктів освітнього процесу. При цьому успіх можливий лише за активної взаємодії всіх учасників цього процесу. Ключова роль у реалізації концепції якості освіти належить викладачеві та відділенням коледжу. При цьому корпоративна культура навчального закладу є важливим аспектом у формуванні стосунків між викладачами та студентами. Концептуальні підходи мають спиратися на існуючий рівень науково-технічного прогресу та рівень соціального розвитку суспільства.

Процес якості освіти має бути безперервним, динамічним та задовольняти вимоги сучасного інформаційного суспільства. Сьогодні широко обговорюється значимість інвестицій у людський капітал та освіту для сталого розвитку економіки та соціальної сфери. Стратегічною метою державної політики у галузі освіти проголошується підвищення доступної та якісної освіти, що відповідає вимогам інноваційного розвитку економіки, сучасним потребам суспільства та кожного громадянина.

Ця стратегія може бути досягнута при залученні до цього процесу як навчального закладу так і держави та реального сектора економіки. Гарантія якості освіти – це системна робота, націлена на забезпечення високої якості

підготовки висококваліфікованих молодших спеціалістів, які відповідають існуючому рівню науково-технічного прогресу, що визначає трудові відносини та рівень технологічного устрою.

У цьому процесі ключове місце має займати коледж, у якому зосереджені педагогічний потенціал, інтелектуальні ресурси, сучасна науково-дослідна та навчально-лабораторна база, стійкі зв'язки з іншими навчальними закладами. Результат – підготовка висококваліфікованих фахівців, які мають високий рівень загальнокультурних та професійних компетенцій, що володіють високою ерудицією, діловими та моральними якостями, що займають активну життєву позицію та забезпечують конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринках праці, швидке професійне та кар'єрне зростання.

Ключовим гравцем у реалізації моделі якості освіти у коледжі є викладач. І стратегія, і політика, і реальні дії, спрямовані на досягнення нової якості та ефективності вищої освіти, мають бути спрямовані на залучення науково-педагогічних працівників до всіх процесів навчального закладу. Жодна його модернізація без активної, творчої, зацікавленої участі викладача неможлива.

Важливе місце в системі якості освіти повинні займати організаційно-педагогічні умови: готовність викладацького складу до взаємодії у процесі розробки та реалізації навчально-методичного комплексу, використання сучасних освітніх технологій, інноваційних методів та засобів навчання, готовність до безперервного вдосконалення своїх знань шляхом підвищення кваліфікації.

Отже, якість освіти це багатокomпонентне поняття, що включає цілий комплекс заходів щодо формування з молодшої людини сучасного, креативного та компетентного фахівця, здатного успішно здійснювати професійну діяльність відповідно до вимог сучасності.

Література:

1. Закон України “Про освіту”. Постанова ВР N 1144-ХІІ від 04.06.1991р.

2. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. К.: Центр учбової літератури, 2009. 472 с

3. Потеряйко С.П. Застосування ефективних методів проведення навчальних занять. *Часопис Київського університету права*. 2008. № 3. С. 38-42.

КРАЄЗНАВСТВО ЯК АДАПРАЦІЙНА ПЛАТФОРМА СТУДЕНТА-ІНОКОМУНІКАНТА

Тукова Т. В., к. ф. н., доцент

Ел Ансарі А., студент

Полтавський державний медичний університет

tukovatv@gmail.com

Здобування вищої освіти за межами рідної країни потребує значних зусиль по перелаштуванню свого не лише морального, психологічного, біологічного, кліматичного, але і соціокультурного коду в нових умовах. Ціннісно-пізнавальна орієнтація особистості зазнає значної перебудови. Великі навантаження, пов'язані з націленістю на здобуття професії, потребують допоміжних зусиль задля зняття напруги та гармонізації внутрішнього стану іноземного здобувача вищої освіти. Ускладнює ситуацію вимушений перехід на дистанційну форму навчання, пов'язаний з пандемією та введенням воєнного стану в Україні.

Необхідно враховувати те, що пристосування інокомунікантів до нового соціально-культурного простору проходить чотири фази: першої реакції, соціальної адаптації, контрасту, реабілітації [3]. На усіх етапах успішна мовленнєво-культурна адаптація студентів-іноземців у суспільстві, де вони навчаються і здобувають професію, можлива за умови забезпечення комунікативних потреб студентів не лише у навчально-професійній та навчально-науковій, але і у соціально-культурній і побутовій сферах. На заняттях мовного циклу дисциплін у медичному ЗВО увага спрямована перш за

все на засвоєння предметів медико-біологічного циклу. Та науковці наголошують, що «краєзнавчий матеріал є потужним засобом соціальної адаптації студентів-іноземців». «Особливої уваги потребують проблеми створення навчальних методичних матеріалів, здатних забезпечити успішність процесу соціокультурної адаптації іноземних студентів» [2]. У ході формування краєзнавчої текстотеки передусім важливо з'ясувати, що у краєзнавчому тексті «описано просторові, часові, соціальні та культурні особливості певної території» [5, с.259]. На відміну від країнознавчого фокусування у ньому відбувається «на окремих географічних чи адміністративних об'єктах, їхній історії, соціально-культурному портреті, а не на Україні в цілому» [5, с.259].

Навчальний посібник «Знайомтеся: Полтава» [4] компенсує лінгвометодичну лакуну краєзнавчого спрямування. Він допомагає реалізувати комунікативний та адаптивний напрямок процесу мовної підготовки іноземних громадян в Полтавському державному медичному університеті, слугує вихованню в інокомунікантів пізнавального інтересу й поваги до української держави та її мови. Пізнавально-навчальна мета посібника – розвиток комунікативних компетенцій студентів на основі краєзнавчих текстів про Полтаву поєднується з удосконаленням мовних та мовленнєвих компетенцій.

Матеріали посібника розширюють словниковий запас студента-іноземця в усіх сферах суспільного життя, допомагають удосконалити знання з граматики, спонукають до формування навичок самостійного висловлювання. Текстцентричність як принцип навчання іноземної мови [1] пов'язано в ньому з ономасіологічним принципом укладання посібників для іноземних студентів. Текстовий матеріал містить необхідні для вдосконалення вмінь та навичок володіння українською мовою граматичні моделі, забезпечує рівномірний та взаємозалежний розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності. Насичення завданнями творчого характеру на побудову усних та письмових висловлювань діалогічного та монологічного характеру вчать добирати мовні засоби відповідно до стилю, типу і жанру мовлення у певній ситуації спілкування. Окремі завдання спонукають до пошуку у ЗМІ додаткової інформації про

певний об'єкт культурної спадщини Полтави. Використання таких матеріалів у власному викладі для певного адресата сприяє становленню комунікативних компетенцій здобувача освіти.

Увесь матеріал навчального посібника дібраний із урахуванням цілей і завдань, що визначені комунікативними й пізнавальними потребами іноземних студентів, та спрямовується на формування цілісного комплексу навичок й умінь спілкування в усіх життєвих сферах. Дотекстові, текстові та післятекстові завдання націлені на розвиток та удосконалення умінь чужоземного студента в основних видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, читанні, говорінні, письмі).

Тексти про вулиці, парки, музеї, пам'ятники, площі та інші визначні місця Полтави мають на меті не лише засвоєння лексико-граматичних засад української мови, але спрямовані на формування зацікавленості історичним минулим та сучасним життям полтавців як частини українського народу. Матеріал п'яти розділів посібника (Місто над Ворсклою; Полтава – місто-сад; Пам'ятники Полтави; Майдани Полтави; Музеї – хранителі історії) допомагає вивченню та закріпленню змістових модулів робочої програми навчання студентів початкового та базового рівнів (фонетико-граматичний курс, знайомство, подорожі, дозвілля, відпочинок, явища природи; Україна - держава, в якій я навчаюся, свята і традиції в Україні, мрії та плани). Креативному осмисленню духовних надбань жителів Полтави допомагають творчі завдання з використанням сучасних інформаційних ресурсів. Самостійний добір матеріалів для укладання розповідей про уподобані місця у Полтаві, описів окремих пам'яток культури нового міста, екскурсійних повідомлень в усній та писемній формі для друга, батьків, знайомих у різних типах месенджерів дозволяють розвивати творчі здібності чужоземних здобувачів освіти на кожному з адаптаційних етапів. Кроскультурне спрямування низки вправ слугують прискоренню адаптаційних процесів під час набуття іноземними студентами досвіду комунікативної діяльності не лише у професійному становленні.

Впровадження запропонованої системи комплексних завдань, які можуть ефективно використовуватися за дистанційного навчання, забезпечує цілеспрямованість у набутті інокомунікантами досвіду активного спілкування в усіх сферах суспільного життя, успішне існування у новому культурному оточенні.

Навчальний посібник сприяє адаптації студентів-іноземців до життя й навчання в умовах українськомовного середовища, допомагає створенню й підтримці позитивної мотивації до навчальної діяльності, активізує пізнавальні інтереси, розвиває уміння міжкультурного спілкування, толерантного ставлення до інших культур і релігійних переконань.

Пізнавально-розвивальний та виховний характер пропонує текстів про визначні місця Полтави допоможе не лише поліпшити вивчення мови оточення, але також допомагатиме особистісному розвитку та зростанню. Навчальний посібник показує, що українську можна вивчати цікаво та творчо.

Література:

1. Козуб, Г. М., Тукова, Т. В. Текстцентричність мовної підготовки іноземних студентів-медиків. *Реалії, проблеми та перспективи вищої медичної освіти*: матеріали навчально-наукової конференції з міжнародною участю 25 березня 2021 року. Полтава, 2021. С.134-136.

2. Максименко, Н. В. Соціокультурна адаптація іноземних студентів засобами краєзнавчого матеріалу. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. URL: <http://repository.pdmu.edu.ua/handle/123456789/12705>

3. Раутен, В., Коксинен, М. Деятельность социального педагога по социокультурной адаптации учащихся иностранцев: Методологические основы социальной работы. М. : Педагогика, 1991. 256 с.

4. Тукова, Т. В. Знайомтеся : Полтава : навчальний посібник з української мови для іноземних студентів. Полтава : ПП «Астроя», 2020. 116 с.

5. Швець, Г. Д. Теорія і практика навчання української мови іноземних студентів гуманітарних спеціальностей: монографія. Київ : Фенікс, 2019. 529 с.

ВПЛИВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА САМОСТІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТІВ

Хорошилова І.О., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
hia23@ukr.net

Сьогодні пренесло так би мовити «хвилю» кардинальних змін у системі вищої освіти завдяки зміні форм навчання та впровадженню інноваційних технологій у процес навчання. В сучасній освіті, зважаючи на впровадження всебічних карантинних заходів, все більш актуальним стає впровадження самостійності та відповідальності у навчанні. Це забезпечується широким використанням інформаційних технологій, які дають можливість ефективно реалізовувати самоосвітню діяльність тих, хто навчається. Крім цього, з впровадженням кредитно-модульної системи оцінювання знань передбачається, що на самостійну роботу студентів повинно виділятися не менше п'ятдесяти відсотків всього навчального навантаження. Та оскільки, складна ситуація з пандемією в усьому світі, та інші зовнішні причини, що відбуваються в освітньому процесі, спонукають освітян та студентів все більше уваги приділяти організації самостійної роботи, До того ж й безліч внутрішніх причин, на сам перед це те, що випускники вищих навчальних закладів через брак самостійності, само організованості, нездатності до самоосвіти, самонавчання, не можуть повноцінно працювати за своєю спеціальністю, вони в повній мірі не в змозі розподіляти свій час та планувати й організувати роботу на відповідному рівні.

На наш погляд, у певної частки студентів недостатньо сформовано вміння слухати і конспектувати лекції, це обумовлено тим, що робота над ними безпосередньо на занятті й у поза аудиторний час потребує значних зусиль:

- уміти не лише слухати, а й сприймати, усвідомлювати зміст лекції;
- систематизувати і групувати одержані знання в конспектах;
- уміти творчо осмислювати матеріал лекції у процесі самостійної роботи та ін.

Дистанційна форма навчання введена в дію наказом міністерства освіти і науки України, отже, дистанційне навчання є однією з нових реальностей сучасної освіти в складних умовах. Окрім того, що викладачами постійно розробляються і оновлюються курси дисциплін на дистанційні платформи, в режимі реального часу проводяться заняття з використанням вище згаданих платформ. А студенти, що працюють в системі дистанційної освіти, також займаються професійним саморозвитком у зручній для них час та в безпечних умовах. Тобто, дистанційне навчання - це на самперед, самостійна пізнавальна діяльність тих, хто навчається, самоосвіта, можливість не тільки прищепити навички самостійного здобуття нових знань, а, що є найголовнішим, і їх практичне використання. Дистанційне навчання є формою отримання освіти, яка використовує традиційні і специфічні методи, форми та засоби навчання, при цьому основою процесу навчання виступає цілеспрямована, контрольована і інтенсивна самостійна робота того, хто навчається, в будь-якому зручному для себе місці за індивідуальним розкладом, з використанням комплексу спеціальних засобів навчання. Однак ще не зовсім подолані перепони організації і методики проведення дистанційного навчання, тому повноцінного дистанційного навчання в Україні поки що немає. Також в процесі впровадження дистанційного навчання та організації самостійної роботи, проблемою є брак фахівців, які б могли професійно розробляти, організовувати таке навчання. Адже освітня система нашої країни досить недавно почала рухатись у цьому напрямку і нажалі ще потребує глобального контролю щоб студенти одночасно самі вже навчалися дистанційно і могли б реалізовувати

таке навчання на практиці. В цьому велике значення відіграє вмотивованість студента зокрема та розуміння й прагнення його до здійснення поставлених цілей. Самостійне мотивування й обґрунтування дій, здатність вбачати об'єктивну основу власних вчинків і приймати адекватні рішення, складати програму дій виробляється внаслідок формування досвіду особистості, критичного оцінення зовнішніх впливів і власних можливостей. Крім того, самостійна особистість не лише обирає поставлені перед собою цілі, проявляє ініціативу і має потребу приймати і реалізувати власні рішення. І що дуже важливо – після прийняття рішень самостійна особистість готова нести відповідальність за їхнє практичне втілення, тобто за свої дії, в основі яких є впевненість у їхній правильності та своєчасності. Наряду з цим ми вбачаємо, що використання дистанційного навчання для розв'язання конкретних завдань організації самостійної роботи є недостатніми, що не дозволяє використовувати таку форму отримання знань в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців. Адже, наша мета навчити працювати, організовувати, та насамперед ми повинні розробити таку форму навчання що б в подальшому студенти стали б фахівцями та були здатні розвивати, використовувати і впроваджувати свої навички та вміння.

Аналіз публікацій та досліджень з питання організації самостійної роботи студента, проведений нами показав, що на сьогодні в науковій літературі існує де кілька визначень самостійної роботи, тому, за для запобігання неточностей та не порозумінь стосовно вивчення окресленої проблеми, варто з'ясувати, що ми будемо розуміти під самостійною роботою. Отже, зважаючи на індивідуальний підхід, під самостійною роботою пропонуємо розуміти спеціально організовану діяльність студентів з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей, спрямовану на самостійне виконання навчальних завдань як на аудиторних заняттях, так і в поза аудиторний час. Особливості організації навчального процесу при дистанційному навчанні породжують свої специфічні методи, засоби і форми і вимагають їх наукового обґрунтування. Практика переконливо свідчить, що самостійна робота студента буде більш

ефективною, якщо він буде зацікавлений її результатом. За таких умов самостійна робота студента цілком буде націлена на кінцевий результат та сприятиме оптимальному розподілу часу на самопідготовку.

Слід розуміти важливість розробки та створення дистанційного курсу з технічного боку, а також уявлень про процес організації, методик проведення і роботу з дистанційними технологіями навчання. Основним завданням при розробці курсу є створення такого навчального середовища, за допомогою якого можна організувати повноцінний навчальний процес студентів, а саме їх самостійну діяльність, використовуючи дистанційні технології навчання. А також бути об'єктом вивчення, коли студенти вивчають не тільки сам зміст курсу, його контент, а й саму технологію створення і методику використання технологій дистанційного навчання. Також сприяти формуванню умінь і навичок самостійної навчальної роботи студентів, які є основою для їх подальшого професійного зростання в системі безперервного навчання.

З використанням засобів дистанційного навчання мотивація студентів підсилюється також за рахунок новизни, нетрадиційності подання навчального матеріалу, можливості самостійного розв'язання запропонованих завдань і їх творчого переосмислення в умовах, що постійно змінюються. З позиції переваг відзначаємо те, що під час організації такого виду самостійної роботи студентів є індивідуальна траєкторія навчання, кожен учасник може будувати її самостійно, підлаштовувати її до себе. Таким чином, позааудиторна діяльність студентів поєднана виховними й освітніми цілями, виконання яких створює умови для особистого розвитку студентів. Дистанційне навчання надає здобувачам вищої освіти доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, дає абсолютно нові можливості для творчого самовираження, знаходження та закріплення різних професійних навичок, а викладачам дозволяє реалізовувати абсолютно нові форми і методи навчання із застосування концептуального і математичного моделювання явищ і процесів.

Література:

1. Що таке дистанційна освіта: як вона працює? веб-сайт URL : <http://www.vsemisto.info/osvita/2355-sho-takevysha-osvita-jakvona-prazjuje>
2. Проблеми-впровадження-дистанційної-освіти-в-Україні URL : <http://edu.minfin.gov.ua/LearningProcess/RemoteEducation/Pages/.aspx>

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ ТА ЇЇ ПОКРАЩЕННЯ

Хорошилова І.О., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

hia23@ukr.net

Сучасний стан розвитку освіти в нашій країні потребує постійного підвищення ролі викладача. Саме діяльність викладача направлена на інтелектуальний розвиток нації та формування професійної компетентності фахівця. Незважаючи на суттєві зміни в системі професійної освіти, направлені на підвищення якості підготовки фахівців на всіх ланках освіти, зараз все ще можна спостерігати невідповідність рівня практичної підготовки спеціалістів вимогам реального сектору економіки. Ефективність практичної підготовки може бути забезпечена реалізацією організаційно-педагогічних умов, що враховують об'єктивні особливості сучасної системи професійної освіти, індивідуальні освітні потреби абітурієнтів й обумовлена акмеологічними рівнями сформованості компетенцій.

Сучасний етап розвитку системи професійної освіти характеризується:

- галузевим об'єднанням закладів начальної, середньої та вищої освіти, реалізацією програм підготовки фахівців вищих навчальних закладах;
- зміною освітніх парадигм, з теоретичною та практико-орієнтованою, що передбачає інтенсивне залучення студентів в практичну діяльність та їх раннє занурення в професію;

- організацією освітнього процесу на основі компетентного підходу, спрямованого на підвищення конкурентоспроможності майбутнього фахівця, взаємодію з ринком праці, оновлення компонентів системи освіти [3], [2].

Проведений нами аналіз організації освітнього процесу підготовки спеціалістів показує, що:

- в більшості випадків освітній процес інерційно зберігає свою направленість на вузьку підготовку в залежності від того, на підготовку яких фахівців раніше був орієнтований освітній процес в відповідності з державним освітнім стандартом минулого покоління, хоча на ринку праці затребувані фахівці, здатні до поліфункціональної діяльності, працювати в команді, швидко адаптуватися до виконання нових професійних функцій при зміні видів діяльності;

- виховний процес головним чином спрямований на виховання таких професійно важливих якостей, як виконавча та технологічна дисципліна, в той час коли суспільством та виробництвом затребувані такі якості особистості фахівців, як готовність і спосібність до прийняття самостійних рішень та до покладання відповідальності за них, проявляти ініціативу в постановці і вирішенні творчих завдань, швидко адаптуватися до нових умов професійної діяльності, навиків з'єднання суміжних професійних функцій, комунікативних навиків;

- недостатньо використовується потенціал практик за для забезпечення ефективності практичної підготовки, з огляду на не упорядкованість змістовного забезпечення практик, їх нерівномірність розподілу в структурі програми підготовки фахівців, відсутність єдиних теоретично обумовлених концептуальних і технологічних підходів до розв'язання проблеми організаційно змістовного забезпечення практик. Таким чином, з огляду на існуючі позитивні зміни в цілому в системі професійної освіти, в даний час можна спостерігати невідповідність рівня підготовки реальним потребам і, відповідно забезпечення ефективності практичної підготовки майбутніх фахівців є актуальною проблемою що постає перед освітнім закладом.

Ефективність практичної підготовки майбутнього фахівця може бути визначена акмеологічними рівнями сформованості компетенцій, тобто рівнями сформованості, затребуваними суспільством і виробництвом.

Таким чином, професійна підготовка майбутніх фахівців може бути описана інноваційною моделлю практико-орієнтованої підготовки фахівців. В якості основних принципів навчання інноваційної моделі практико-орієнтованої підготовки фахівців в освітньому середовищі навчального закладу нами виділені наступні:

– комплексності і контекстності, передбачаючий забезпечення не тільки функціональної взаємозалежності елементів освітнього процесу, але й єдності різних сфер особистості (інтелектуальної, емоційної, дієво-практичної), що реалізується через взаємозв'язок навчальної, виконавчої та творчої діяльності та передбачаючої організацію різноманітних видів практичних робіт студентів в рамках аудиторної та поза аудиторної роботи, спрямованих на засвоєння знань в контексті майбутньої професійної діяльності;

– єдність теорії та практики, спрямованої на забезпечення осмисленого засвоєння та застосування навиків, вмінь на базі ґрунтовних знань, розвитку професійного мислення, професійної культури та інших елементів професіоналізму;

– безперервності й варіативності, вказуючої на приєднаність етапів підготовки фахівців середньої ланки та необхідність обліку індивідуальної особливості студентів (наприклад, рівня пізнавальних можливостей та особистого розвитку) при виборі змісту, форми та методів навчання. В якості основних компонентів моделі як системи виступають цільовий, діагностичний, змістовно-процесуальний та оціночно-результативний. Системообразуючим компонентом моделі є цільовий компонент, що визначає зміст інших компонентів моделі.

Тому правильна організація практичної підготовки та засвоєння студентами достатнього обсягу знань, визначених програмами навчальних дисциплін, сформованість у студентів до моменту їх виходу на практику

первинних фахових умінь та компетенцій, одержаних на практичних заняттях у процесі теоретичного навчання, в подальшому сприятимуть легкому включенню у виробничу діяльність. Чітка співпраця вищого навчального закладу та підприємств – баз практик з питань організації та якісного проведення практики студентів, дозволить сформувати професійні компетенції фахівця, виховати стійкий інтерес до майбутньої професії, потребу систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності.

Література:

1. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України. *Інформаційний вісник ВНЗ*. 2003. С. 28–37.
2. Яковенко О. І. Формування компетенцій професійної діяльності економістів у процесі практичної підготовки : навч.-метод. посіб. Ніжин., 2014. 184 с.
3. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. *Урядовий кур'єр*. № 145.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Шершенюк О.М., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

sheralyona@gmail.com

Процеси інформатизації в державі та суспільстві, який відбувається дуже стрімко, безпосередньо стосуються і сфери освіти. Остання потребує серйозної модернізації, одним з напрямків якої є впровадження в навчальний процес закладів вищої освіти інформаційно-комунікаційних технологій.

Інформаційно-комунікаційні технології (Information and Communication Technologies, ICT) – сукупність методів, виробничих процесів і програмно-

технічних засобів, інтегрованих з метою збирання, опрацювання, зберігання, розповсюдження, показу і використання інформації в інтересах її користувачів [1].

Аналіз науково-методичної літератури показав, що позитивні і негативні аспекти використання інформаційних технологій в освіті полягають в наступному (рис. 1). Необхідно відмітити, що зазначені недоліки не зменшують значущість використання інформаційно-комунікаційних засобів, які є ефективними за умови раціонального та комплексного поєднання з традиційними методами навчання та сприяють якісному формуванню вмінь та навичок студентів закладів вищої освіти.

Однією з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу є застосування сучасних інформаційних технологій, які дозволяють інтенсифікувати освітній процес, збільшити швидкість сприйняття, розуміння та глибину засвоєння величезних масивів знань.

Література:

1. Г.Г. Швачич, В.В. Толстой, Л.М. Петречук, Ю.С. Іващенко, О.А. Гуляєва, Соболенко О.В. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології: Навчальний посібник. Дніпро: НМетАУ, 2017. 230 с.

Рис. 1. Позитивні та негативні аспекти впровадження ІКТ

TƏHSİLDƏ KEYFİYYƏTİN İDARƏ OLUNMASININ PROQNOZLAŞDIRILMASI

Abbasova-Zeynalova Nuranə Nazim qızı

Mingəçevir Dövlət Universiteti

nurane.abbasova.1997@mail.ru

Müasir dövrdə keyfiyyət ölkənin sosial-iqtisadi inkişafını təmin edən əsas göstəricilərdən biri kimi göstərilir. Keyfiyyət iqtisadiyyatın mükəmməlliyi kimi də görülməyə bilər. Daim inkişaf edən cəmiyyətin tələblərini keyfiyyət göstəricisi olmadan qarşılamaq mümkün deyildir. Keyfiyyətin idarə olunması isə, istehsalın planlaşdırılmasından son məhsulun satışı və daha sonra xidmət də daxil olmaqla bütün mərhələləri əhatə edən sistemli prosesdir. Buraya keyfiyyətin planlaşdırılması, təminatı, nəzarəti və yaxşılaşdırılması aiddir.

Təhsildə keyfiyyət dedikdə isə beynəlxalq səviyyədə keyfiyyət göstəricilərinin təhsil sferasında əks etdirilməsi anlaşılır. Keyfiyyətin idarə olunması prosesi təhsildə daima inkişaf yönümlü idarəetməni tələb edir. Təhsilin inkişafı və iqtisadiyyatın qloballaşması dünya səviyyəsində təhsilin önəminin artmasına səbəb olmuşdur. Bu dəyişiklik ölkələri rəqabətə davamlı bir təhsil sistemi yaratmaq və beynəlxalq səviyyədə qəbul edilən təhsil standartları qəbul etməyə məcbur etmişdir. Əksər ölkələrdə keyfiyyətə zəmanət mexanizmlərinin inkişafı üçün müəyyən qurumlar yaradılmışdır. Təhsilin keyfiyyəti bir universitet sistemində akademik həyatın bir hissəsini təşkil edən bütün funksiyaları və fəaliyyətləri əhatə edən bir konsepsiyadır. Dinamik bir sistem olaraq təhsilin idarə edilməsi - lazımi idarəetmə qərarları qəbul etmək üçün, inkişaf perspektivləri haqqında proqnozlaşdırıcı məlumatlar tələb edir.

Təhsilin idarə olunması prosesində keyfiyyət üzrə proqnoz qiymətləndirmələr insan (intellektual) kapitalı və ümumilikdə iqtisadiyyatın fəaliyyətindən asılıdır. Təhsil sisteminin idarə edilməsi üçün proqnozlaşdırma qısa, orta və uzun müddətli perspektivdə təhsilin inkişafı ilə bağlı toplanmış biliyin ən yaxşı şəkildə istifadə edilməsi üçün metod və yanaşmanın seçilməsini özündə birləşdirir. İnkişaf etmiş

ölkələrdə təhsil sisteminin inkişafının proqnozlaşdırılması çox vacib amillərdən hesab olunur. Bu istiqamətdəki tədqiqat və inkişaf xərcləri, təhsil sahəsinə qoyulan xərclərin illik təxminən 2% -ni təşkil edir. Tədqiqat və inkişafdən əldə olunan fayda, onların həyata keçirilməsi ilə bağlı xərclərdən 50 dəfədən artıqdır. Xüsusilə iqtisadi böhran şəraitində təhsil sisteminin inkişafını proqnozlaşdırmağa xüsusi önəm verilməlidir. Proqnoz gələcək nəticələrin və təhsil sisteminin inkişaf yollarının, habelə onun həyata keçirilməsi üçün zəruri olan resursların və təşkilati tədbirlərin ehtimal olunan qiymətləndirilməsidir. Təhsil sisteminin inkişafı üçün proqnozların hazırlanması prosesində aşağıdakı metodik prinsiplərə riayət etmək lazımdır:

- proqnozlaşdırma obyektinə və proqnoz fonunu qarşılıqlı əlaqələr sistemi kimi hesab etməyi tələb edən sistemlilik;
- minimal xərclə dəqiq və etibarlı proqnozların hazırlanmasını təmin edən optimallıq;
- bənzər obyektlərin inkişaf xətti üzrə təhlil edilən obyektlərin inkişafı üzrə alınmış informasiya mənbələrindən istifadə etməyi özündə birləşdirən analogilik;
- proqnozlaşdırma obyektinin hərtərəfli təsvirini təmin edən komplekslik;
- yalnız təhlil edilmiş obyektə xas olan fərqlilik, göstərici və xarakterik xüsusiyyətlərin hesablanması tələb edən spesifiklik.

Təhsil sisteminin proqnozlaşdırılması perspektiv inkişafında baş verə biləcək dəyişikliklərin öncədən hesablanması qiymətləndirilməlidir. Bir sıra metod və yanaşmaları ehtiva edən proqnozlaşdırmanın məqsədi elmin və innovasiya inkişafının prioritet istiqamətlərini seçmək üçün təhsilə dair toplanmış biliklərdən ən yaxşı formada istifadə etməklə əlaqədardır. Proqnozlaşdırma təhsil sisteminin dövlət tənzimlənməsinin, perspektivli strateji planların, milli proqramların və layihələrin inkişaf etdirilməsinin vacib elementidir. Nəticələrinin proqnoz qiymətləndirmələrini nəzərə almadan strateji qərarlar qəbul etmək iqtisadiyyatda və cəmiyyətin həyatında böhranı dərinləşdirir. Təhsil sisteminin dövlət tənzimlənməsi proqnozlaşdırma, strateji və indikativ planlaşdırma, proqramlaşdırma, elmi, maliyyə, maddi-texniki və

kadr təminatının bir-birinə uyğunlaşdırılmasına əsaslandırılmalıdır. Təhsilin inkişafı üçün elmi dəstək aşağıdakı əsas suallara cavab verməlidir:

- gələcək 15-50 il ərzində elmi-tədqiqatın hansı istiqamətləri prioritet olacaq;
- biliyin hansı sahələrində və nə zaman elmi nəzəriyyələr onun potensialını tükədəcək, yeni paradigmalara meydana gələcək;
- elmin hansı sahələrində gələcəyin təhsilinin texniki və texnoloji imicini formalaşdıracaq;
- elmi-texniki potensial hansı qüvvə ilə təmin olunmalıdır: seçilmiş prioritet sahələr çərçivəsində elmin sürətlə inkişaf etdirilməsi, təhsilin yenilikçi inkişaf yoluna keçməsi;
- təhsil sahəsində fundamental tədqiqat və tətbiq edilən tədqiqatlar arasında əlaqə necə olmalıdır;
- tədqiqat və elmi - texniki fəaliyyətin nəticələrinin əldə edilməsi və tətbiqinin gözlənilən effekti nədir.

Proqnozlaşdırma (uzunmüddətli, orta müddətli və qısamüddətli) xarici və daxili amillərin təsiri altında təhsil sisteminin inkişafında mümkün tendensiyaları müəyyənləşdirir, proqnoz dövründə optimal inkişaf yolunu seçə bilməsi üçün onun dinamikasının traektoriyalarını, bu traektoriyalara təsir yollarını və nəticələrini qiymətləndirir.

Təhsil sistemi hazırda bir çox inkişaf etmiş ölkələrin təhsil sistemi ilə rəqabətə girə bilmək imkanlarına malik olmasına baxmayaraq, işin keyfiyyətini, rəqabətə davamlılığını daha da artırmaq üçün dövlətin təhsil siyasəti cəmiyyət tərəfindən geniş dəstəklənməli, təhsilin inkişafı və keyfiyyət göstəricilərinin yüksəlməsi üçün lazımı resurslar ayrılmalı, onlardan effektiv istifadənin mexanizmi yaradılması, təhsil sistemi hərtərəfli modernləşdirilməlidir. Məlumdur ki, cəmiyyətdə yeni keyfiyyətlərin bərqərar olmasının əsas faktoru kimi təhsilin əhəmiyyəti insan kapitalının formalaşma tendensiyası ilə birlikdə artır. Ona görə də dövlətin təhsil siyasətinin əsas prinsipləri, cəmiyyətin inkişaf tendensiyası ilə əlaqəli problemlər,

sosial-iqtisadi siyasətin əsas istiqamətləri də daxil olmaqla, gələcək onillikdə əsas strateji xətt-təhsilin modernləşdirilməsi həyata keçirilməlidir.

Ədəbiyyat:

1. Quliyeva S. “Keyfiyyətin idarə olunması prinsipi və onun əsas istiqamətləri”. Bakı, 2018.
2. Mehdiyev M. İ. “Keyfiyyətin idarə edilməsi”. Bakı, 2017.
3. Məmmədzadə Ramiz “Təhsildə keyfiyyət aparıcı istiqamətlərdən biri kimi”, “Azərbaycan müəllimi”. Bakı, 2020.

ƏMƏK BAZARI VƏ TƏHSİL SİSTEMİNİN QARŞILIQLI ƏLAQƏSİ

Hacıyev Azər Vahid oğlu
Mingəçevir Dövlət Universiteti

Qloballaşan dünyada ölkələr arasında rəqabətin gündən-günə daha da güclənməsi, sürətli texnoloji irəliləyiş nəticəsində ixtisas profillərinin tez-tez dəyişməsi təhsilin keyfiyyətinə tələbi daha da artırıb. Bu da qabaqcıl beynəlxalq təcrübə əsasında təhsilin pillələri və səviyyələri üzrə keyfiyyət standartları və göstəricilərinin hazırlanması, təhsilin keyfiyyətinin təminatı üzrə yeni sistemin yaradılması zərurətini gündəmə gətirib.

Eyni zamanda o da vurğulanır ki, təhsil müəssisəsində kadr hazırlığının keyfiyyət səviyyəsi məzunların milli və beynəlxalq əmək bazarında rəqabət qabiliyyəti, ölkənin sosial və iqtisadi inkişafında rolu ilə müəyyən edilir. Təhsilin keyfiyyət səviyyəsi hər bir tarixi mərhələdə ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi, elmi və mədəni inkişafı ilə bağlı tələblərdən irəli gəlir və akkreditasiya xidməti tərəfindən müvafiq qaydada qiymətləndirilir.

Birləşmiş Millətlər Təşkilatı XXI əsri "Təhsil əsri" elan edib. Bu məhz o zərurətdən irəli gəlib ki, yüksək intellektə malik insan kapitalının formalaşmasında, davamlı inkişafa zəmin yaradan güclü iqtisadiyyatın qurulmasında ali təhsilin rolu

inkaredilməzdir. Bu gün dünyanın ABŞ, Çin,Almaniya, Cənubi Koreya, Yaponiya kimi inkişaf etmiş ölkələri öz güclü iqtisadiyyatlarına görə məhz təhsilə, xüsusilə ali təhsilə borcludurlar. İnkişafa təsir göstərən amillər içərisində təhsilin çəkisi təxminən 70 faizi təşkil edir. Burada Ulu öndər Heydər Əliyevin "Təhsil millətin gələcəyidir!" deyimi də bir daha yerinə düşür.

Boloniya bəyannaməsinin əsas hədəflərindən biri də hər bir ali məktəbdə təhsilin keyfiyyətinin təmini və ona nəzarət mexanizminin təşkilidir. Məhz bu hədəf Vahid Avropa Ali Təhsil Məkanının yaradılmasında Azərbaycan ali məktəbləri üçün təhsilin səviyyə və keyfiyyətini diqqətlə nəzərdən keçirmək üçün bir əsas olmalıdır. Bu əlbəttə, çətin bir yol olsa da, dövlətin və Təhsil Nazirliyinin bu sahədəki strategiyasını yenidən öyrənməyi və dərk etməyi bizdən tələb edir. Bu istiqamətdə atılan addım Azərbaycan reallıqları şəraitində Qərb sosial texnologiyalarının tətbiqi ilə, onu öz məzmunu ilə doldurmaqla Azərbaycan ali təhsilinə Avropa ali təhsil məkanına tam inteqrasiya imkanı verəcək.

Vahid Avropa Ali Təhsil Məkanına inteqrasiyaya gedən yol mütləq keyfiyyətin təmin olunmasından, keyfiyyətin təminatına nəzarət mexanizminin yaradılmasından keçir. Bu günə kimi bu sahədə mövcud təcrübələrdən söhbət düşəndə, ilk növbədə ABŞ, Böyük Britaniya, Almaniya, Fransa kimi ölkələrin keyfiyyətin təmin olunmasında istifadə etdikləri modellər daha çox diqqət çəkir. Böyük Britaniyada bu sahədə tətbiq olunan model əsasən akademik göstəricilərin universitetdaxili qiymətləndirilməsinə əsaslanır. Fransada tətbiq olunan modeldə isə universitetxarici qiymətləndirmə əsas kimi götürülür. ABŞ modelində isə təhsil müəssisəsinin və təhsil proqramlarının müstəqil akkreditasiya orqanları tərəfindən qiymətləndirilməsi nəzərdə tutulur.

Heç şübhəsiz ki, bu modellərlə yanaşı təhsilin keyfiyyətinin idarə olunması sisteminin yaradılması yeni idarəetmə texnologiyalarının tətbiqini də mütləq surətdə gündəmə gətirir. Əsas diqqət texnoloji proses kimi keyfiyyətin idarə olunması sisteminin tətbiqinə yönəldilir, məqsəd isə universitetin əsas iş proseslərində keyfiyyətli təhsilin təmin olunmasına şərait yaradan mexanizmin yaradılmasıdır.

Keyfiyyətin ümumi idarəedilməsinin fəlsəfəsi bundan ibarətdir ki, bu yalnız effektiv idarəetmə metodu deyil. Bu eyni zamanda hər şeydən əvvəl dünyagörüşü, insanlar arasında idarəetmə sistemidir, menecment elmidir. Burdan da belə qənaətə gəlirik ki, keyfiyyətin təmin olunması sisteminin tətbiqi yalnız ali təhsil müəssisəsinin bütün heyətinin bu prosesi anlamasından sonra öz nəticəsini göstərəcək. Əlbəttə bu işdə vicdan amilini də heç şübhəsiz ki, yaddan çıxarmaq olmaz.

Keyfiyyətin təmin olunmasının əsasında Keyfiyyətin Ümumi İdarəsinin ardıcıl hərəkəti prinsipi dayanır. Bu "planlaşdır-həyata keçir-öyrən-qiymətləndir-hərəkət et-təkmilləşdir" prinsipi deməkdir. Bunları ümumiləşdirərək keyfiyyətin idarə olunmasının ümumi prinsiplərini aşağıdakı kimi müəyyən edə bilərik:

- 1) Proseslərin menecmenti
- 2) Cəmiyyət qarşısında cavabdehlik, məsuliyyət hissi
- 3) İstehlakçı tərəfə meyllilik
- 4) Nəticə və məqsədə doğru meyllilik
- 5) Professor-müəllim heyətinin cəlb edilməsi, iştirakı və motivasiyası
- 6) Korporativ əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi
- 7) Heyətin daimi təlimi, innovasiyaların tətbiqi
- 8) Qətiyyətli rəhbərlik-menecment

Fikrimizcə, bu prinsiplər arasında prioritet olanlar "proseslərin menecmenti", "korporativ əməkdaşlığın inkişafı", "savadlı, səviyyəli-kompotent əməkdaşların cəlb olunması, iştirakı və motivasiyası", "istehlakçıya meyllilik" prinsiplərini göstərmək olar. Elə isə keyfiyyətin ümumi idarəsinin əsas elementlərinə nələri aid etmək olar?

- 1) Bütün əməkdaşların prosesə cəlb olunması
- 2) İdarə edən - idarə olunan arasında qarşılıqlı münasibətin yaranması
- 3) Səlahiyyətin ierarxiyası, yuxarıdan aşağıya, güclü bəndən zəif bəndə ardıcılıqla ötürülməsi
- 4) İşə görə yeni mənəvi və maddi stimulun verilməsi
- 5) Yeniliklərin qəbulu üçün psixoloji baryerlərin aradan qaldırılması.

Ali məktəb özü konkret olaraq öz işinə görə istər dövlət, istərsə də cəmiyyət qarşısında tam məsuliyyət daşıyır. Bu korporativlik universiteti xaricdən vadar edilən sərt dağıdıcı fəaliyyətlərdən də qoruyur. Hər bir ali məktəb -texniki, pedaqoji və ya klassik anlamda universitet keyfiyyətin ümumi idarə prinsiplərini öz spesifik şəraitlərinə və xüsusiyyətlərinə uyğunlaşdırmalıdır. Bu, tamamilə doğrudur. Qərbdə yaranan sosial texnologiyaları tətbiq edərkən Azərbaycan universitetləri hər şeydən əvvəl unikal ənənələri - onilliklər ərzində yaradılan təkrarolunmaz humanitar mühit və mənəvi atmosferi saxlamağa çalışmalıdır.

Təhsildə keyfiyyətin idarə olunması sistemi həmişə proseslərin strukturunun qurulması və texnologiyaların yaradılması ilə birbaşa bağlı olan bir prosesdir. Bugün bu işə cəlb olunan ali məktəblərimizdə kollektivin sosial-psixoloji mühitində dəyişiklik aparmaqla yeni sosial texnologiyaların üzə çıxmasını gözləyə bilərik. Universitetin intellektual məhsulunun keyfiyyəti birbaşa olaraq onun buraxılması prosesində iştirak edənlərdən, universitetin bütün əməkdaşlarından asılıdır.

Bu gün ali təhsildə keyfiyyətin idarə olunması sahəsində mövcud vəziyyəti təhlil edərkən ali məktəblərimizi təhsildə keyfiyyətin təmin olunması texnologiyasının tətbiqinə görə bir neçə qrupa bölmək olar.

- 1) Keyfiyyət (bəzən Beynəlxalq Keyfiyyət) sertifikatı alan ali məktəblər
- 2) Keyfiyyət sistemini təsdiqləməyə hazırlaşan ali məktəblər
- 3) Keyfiyyət sistemini yaradan, lakin onun təsdiqlənməsinə can atmayan ali məktəblər
- 4) Keyfiyyət sisteminin ayrı-ayrı elementlərinin tətbiqinə başlayan ali məktəblər
- 5) Keyfiyyət sisteminin tətbiqi prosesinə başlamaq ərafəsində olan ali məktəblər

Maraqlıdır ki, təsdiq edilmiş keyfiyyət sistemlərinin mövcudluğu həmişə onun ali məktəbdə doğrudan da fəaliyyət göstərməsini heç də təsdiq etmir. Bundan başqa, öz keyfiyyət sistemini təsdiq etmək və ya etməmək isə ali məktəbin öz işidir.

Təhsilin keyfiyyətindən danışdıqda onu şərtləndirən dörd əsas faktoru da yaddan çıxarmamalıyıq.

- 1) Təhsilə qoyulan sərmayənin həcmi
- 2) Müəllimlərin professional səriştəliliyi -komponentliliyi
- 3) Abituriyentlərin hazırlıq səviyyəsi
- 4) Təhsilin məzmunu.

Bu sahədə mövcud vəziyyətlə əlaqədar uzun-uzadı fikir söyləmək, təhlillər aparmaq olar. Amma bircə məsələ hamımıza gün kimi aydındır ki, mübahisəziz olaraq deyə bilərik ki, cəmiyyətin mövcud intellektual və mənəvi potensialını özündə cəmləşdirən universitetlər təhsilin keyfiyyətini artırmaqla, keyfiyyəti təmin etməklə mövcud durumu dəyişdirə bilərlər. Burada keyfiyyətin idarəsi texnologiyalarından istifadə etmək çox vacibdir.

Unutmaq olmaz ki, ali təhsil sistemində rəqabətli mübarizəyə hazır ali məktəblərlə digərləri arasında sərhəd zaman-zaman daha aydın görünməkdədir. Bu gün ali təhsil idarəçiləri üçün ali təhsil problemini həll etmək sanki riyaziyyatçı üçün Ferma teoremidir - çətin, lakin həddsiz dərəcədə maraqlı bir iş! Vacib olan isə budur ki, gərək problemin həllinə düzgün yanaşasan, strategiya yaradasan və doğrudan da işlə məşğul olasan. Burada bir məsələ də yaddan çıxmamalıdır ki, ali təhsil haqqında müasir diplom statusunun dəyəri getdikcə düşür. Bu gün işə götürən təcrübəsiz ali təhsil məzununu deyil, iş təcrübəsinə malik olan mütəxəssisi böyük məmnuniyyətlə işə dəvət edir.

Ədəbiyyat:

1. “Azərbaycan 2020: Gələcəyə Baxış” İnkişaf Konsepsiyası
2. Azərbaycan Respublikasında Təhsilin İnkişafı üzrə Dövlət Strategiyası
3. . Məmmədov H. Azərbaycanda bilik iqtisadiyyatının formalaşdırılması istiqamətində dövlət səviyyəsində ciddi tədbirlər həyata keçirilir. Müsahibə. Yeni Azərbaycan qəzeti, 13 yanvar 2011-c il, URL: http://www.yeniazerbaycan.com/Musahibe_e7357_az.html
4. Weil, David N. Economic Growth (Second). Boston: Pearson Addison-Wesley, 2009

5. Ned Z. Lawrence. Shift Your Paradigm: Educational Policies for Developing Countries. OUP: New York, 2002.
6. V.I. Kuptsov and S.V. Devyatova. Education and Human Development. UNESCO-EOLSS. Quality of Human Resources: Education. Vol 1.

**QARABAĞDA “AĞILLI ŞƏHƏR” VƏ “AĞILLI KƏND”
KONSEPSİYASININ TƏTBİQİ BÖLGƏNİN İNKİŞAFINI
SÜRƏTLƏNDİRƏCƏK BAŞLICA AMİL KİMİ**

Məmmədov Saqib Yaşar oğlu
Mingəçevir Dövlət Universiteti, Azərbaycan Respublikası
Saqib_92@mail.ru

Müasir dövrdə informasiya-kommunikasiya texnologiyaları cəmiyyətin inkişafına təsir göstərən əsas amillərdən birinə çevrilib. Bu texnologiyaların kompleks şəkildə istifadəsi və məlumatların təhlili şəhər və kənd mühitində daha ağıllı və operativ qərarların verilməsinə imkan yaradır. Xüsusilə də meqapolislərdə müşahidə olunan temp şəhər sakinlərinin həyat keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması üçün xüsusi tələbləri diktə edir. Belə ki, dünya urbanizasiyası şəhərlərin inkişaf tempini artırır və buna uyğun olaraq da yeni texnologiyaların inkişafına təkan verir. Bütün bunlar isə müasir dövrdə aktual mövzu olan SMART idarəçilik sisteminin tətbiqini zəruri edir.

Azərbaycanda “ağıllı şəhər” konsepsiyasının tətbiqi ilə bağlı araşdırma aparılması və pilot layihə həyata keçirilməsi imkanlarının müəyyən edilməsi Prezident İlham Əliyevin 2020-ci il 27 fevral tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Açıq hökumətin təşviqinə dair 2020–2022-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı”nda öz əksini tapıb. Azərbaycan Respublikasının şəhər və kəndlərində göstərilən xidmətlərin keyfiyyətinin, təhlükəsizliyinin, səmərəliliyinin artırılması, onların göstərilməsində informasiya texnologiyalarının tətbiqi, habelə həmin xidmətlər üzrə mövcud

resursların effektiv istifadəsi və idarə olunmasının təmin edilməsi şəhər və kənd yerlərində dayanıqlı inkişafın əsas prioritetlərindəndir. [2]

2021-ci il aprelin 19-da isə Azərbaycan Prezidenti “Ağıllı şəhər” (Smart City) və “Ağıllı kənd” (Smart Village) konsepsiyasının hazırlanması haqqında” Sərəncam imzalayıb. Müasir telekommunikasiya, sensor, “Böyükhəcmli məlumatlar” (Big Data) və digər rəqəmsal və süni intellekt texnologiyalarının, həmçinin innovasiya və biliklərin istifadə edilməsi sosial-iqtisadi münasibətləri daha məhsuldar və səmərəli edir, iqtisadiyyatın ümumi dəyər zəncirində yeni gəlir imkanları yaradır. Qeyd edilən texnologiyaların bir-birilə inteqrasiya olunmuş formada istifadəsi ilə rəqəmsal məlumatların formalaşdırılması, yığılması, saxlanması, işlənməsi və analitik təhlillər əsasında qərarvermə və idarəetmənin keyfiyyətinin yüksəldilməsi səmərəli, eləcə də keyfiyyətli xidmətlərin göstərilməsi üçün geniş imkanlar açır. Bu imkanlar şəhər və kəndlərdə göstərilən xidmətlərin növbəti inkişaf mərhələsində funksional, genişmiqyaslı “Ağıllı şəhər” və “Ağıllı kənd” xidmətlərinə keçid üçün zəmin yaradır.

Hazırda ölkəmizdə bu mühüm proses sürətlə davam etdirilir. Prezident İlham Əliyevin göstərişilə azad edilmiş ərazilərdə “ağıllı şəhər” və “ağıllı kənd” konsepsiyasının reallaşdırılması istiqamətində işlərə başlanılmışdır.

Azad edilmiş ərazilərdə “yaşıl enerji” zonası yaradılacaq və həmin ərazilərdə “ağıllı” istehlak sistemlərinin tətbiqi Qarabağda yeni həyat standartının formalaşmasına imkan verəcək. Bununla yanaşı, “ağıllı kənd”lərdə su ehtiyatlarına qənaət edilməsi məsələsi də diqqət mərkəzində olacaq. belə kəndlərdə “ağıllı” suvarma sistemləri, su sızıntısı, su keyfiyyəti kimi tətbiqetmələr su istehlakını arzuolunan səviyyədə saxlamağa imkan yaradacaqdır.

Azərbaycan Respublikasının Füzuli rayonunun Dövlətyarlı kəndində yeni salınacaq “Ağıllı kənd” layihəsi ilə tanış olmuş və Prezident İlham Əliyev Dövlətyarlı kəndində yeni salınacaq “Ağıllı kənd”in təməlini qoymuşdur. Yaşıl və alternativ enerjinin, "ağıllı idarəetmə" sisteminin tətbiq ediləcəyi “Ağıllı kənd” layihəsinə əsasən üç, dörd və beşotaqlı olmaqla, ümumilikdə ilkin mərhələdə 450 evin inşası nəzərdə tutulub. Burada, həmçinin məktəb və uşaq bağçası tikiləcək, kəndin mərkəzində meydan salınacaq, bazar yaradılacaq. Kəndin ətrafında isə “Ağıllı

kənd” təsərrüfatı sahəsi olacaq. Beləliklə, sakinlərin rahat yaşaması və kənd təsərrüfatı ilə məşğul olması üçün bütün zəruri işlər həyata keçiriləcək. [4]

Burada xarici investisiya əsasında alternativ enerji həlləri məqsədilə günəş paneli tarlası salınacaq. İnvestisiya layihəsinin gücü 50 meqavat olacaq. Tarlada 20 daimi iş yeri yaradılacaq. Kənddə biznes layihələri də icra olunacaq. Burada kartofçuluq dəyər zənciri üzrə müəssisələrin yaradılması planlaşdırılır. Bu müəssisələrdə 40 daimi, 300-dək mövsümi iş yeri yaradılacaq. Köndələnçay su anbarı əsasında ağıllı akvakultura sistemlərinin tətbiqi hesabına ixracyönümlü balıqçılıq təsərrüfatının qurulması da nəzərdə tutulub. Burada quşçuluq təsərrüfatı da yaradılacaq, ilkin mərhələdə 85 daimi iş yeri olacaq.

İlk mərhələdə Ağalı kəndində həyata keçiriləcək layihənin icrası 5 komponent üzrə aparılacağı müəyyən edilmişdir. Onlar yaşayış, istehsal, sosial xidmətlər, “ağıllı kənd təsərrüfatı” və alternativ enerji sahələrini əhatə edəcək. “Ağıllı kənd” layihəsi gələcəkdə onun regionun digər ərazilərində də uğurla tətbiq edilməsinə zəmin yaradacaq. Əsas məqsəd isə elektron xidmətlərdən istifadənin genişləndirilməsi, kəndlərdə və regionun ucqar ərazilərində davamlı inkişafın təmin edilməsidir.

Layihənin icrası ilə bağlı 110 hektardan çox ərazidə tikinti işləri aparılır. İnnovativ tikinti materiallarından istifadə edilməklə tam izolyasiya olunmuş 200 fərdi ekoloji evin, ikimərtəbəli 4 qeyri-yaşayış binasının, 360 şagird yerlik məktəbin və 60 yerlik uşaq bağçasının tikintisi sürətlə davam etdirilir. “Ağıllı kənd”də müasir şəhərsalma standartları tətbiq olunacaq. Piyada və velosiped yolları çəkiləcək. Bir sözlə, öz doğma yurdlarına qayıdacaq sakinlər üçün hərtərəfli şərait yaradılacaq.

Burada kənd təsərrüfatının təşkili və inkişafı ilə bağlı da bir sıra işlər görülməlidir. Artıq kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı məqsədilə istifadə olunacaq torpaq sahələri müəyyənləşdirilib və lazımı innovativ texnikaların siyahısı hazırlanıb. “Ağıllı kənd təsərrüfatı”nda müasir suvarma sistemlərindən istifadə olunacaq. Əkin planına əsasən müəyyənləşdirilən 600 hektar ərazidən 412 hektarının minalardan təmizlənməsi üçün müvafiq işlər aparılıb. Burada “Ağıllı idarəetmə sistemi” data və təhlil mərkəzindən həyata keçiriləcək. [4]

Bu innovativ təşəbbüslə əlaqədar ortaya çıxan əsas sual budur: Sadə fermer bu layihədən nə əldə edəcək və “Ağıllı kənd” fermerin gəlirlərinə, həyat tərzinə necə müsbət təsir göstərəcək? Cavab aydındır – bu gün bütün dünyada kənd təsərrüfatında artıq əl əməyindən istifadə minimuma enib, aqrar sektorda daha çox yeni texnologiyalardan istifadə olunur. Sahələrin dərmanlanması dronlar vasitəsilə həyata keçirilir, məhsul yığıcı kompüterləşdirilmiş texnikalar vasitəsilə aparılır, su resurslarından qənaətlə istifadə üçün müasir suvarma sistemlərindən istifadə olunur.

“Ağıllı kənd təsərrüfatı” özündə kooperativ idarəetmə sistemini, müasir texnologiyalar əsasında qurulmuş tarla, bağ və fermaları, dronlar vasitəsilə idarəetmə və nəzarəti özündə ehtiva edir. “Ağıllı” təsərrüfatlar kəndlərdə meyvə, tərəvəz, ət və süd məhsulları istehsalını artırmağa, emal prosesini müasir tələblərə uyğun qurmağa imkan verir. “Ağıllı kənd” layihəsi bərpa olunacaq kəndlərimizə qayıdacaq insanların həyat şəraitinin yaxşılaşmasında, aqrar sahə ilə məşğul olacaq fermerlərimizin “ağıllı kənd təsərrüfatı” sisteminə inteqrasiyasında mühüm rol oynayacaq.

Dövlət səviyyəsində bütün təsərrüfat və xidmət sahələrinin yeni keyfiyyətdə bərpası və inkişafını əhatə edən uzunmüddətli (təqribən, 10 il müddətinə) strateji xətt, plan və proqram hazırlanıb həyata keçiriləcəkdir. Artıq ölkə prezidenti İlham Əliyevin təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə bu istiqamətlərdə təşkilati və praktiki fəaliyyət və tədbirlər geniş vüsət almaqdadır. Fikrimizcə, təsərrüfat və xidmət sahələrinin keyfiyyətli bərpası və inkişafı məsələlərinin həllində növbəlilik, ardıcılıq müəyyənləşdirilməlidir.

İrimiqyashlı, uzunmüddətli bərpa və inkişaf prosesində öz yurdlarına qayıdacaq insanların həyat və fəaliyyəti üçün ən zəruri şəraitin təmin edilməsi birinci plana keçməlidir. Prezident İlham Əliyev, çox haqlı olaraq, Qarabağ əraziləri işğaldan azad edilən andan su, enerji, yol, səhiyyə kimi insanın həyat və fəaliyyəti üçün zəruri olan sahələrin bərpasına göstəriş verdi.

Zəngilan rayonunun Ağalı kəndində "Ağıllı kənd" layihəsi çərçivəsində mikro biznesin yaradılması üçün kənd sakinlərinə dəstək göstəriləcək. Bu məqsədlə İqtisadiyyat Nazirliyinin tabeliyində Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyi (KOBİA), Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Aqrar Xidmətlər Agentliyi, Əmək və

Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində Dövlət Məşğulluq Agentliyi və Zəngilan Rayon İcra Hakimiyyəti birgə əməkdaşlıq edir. Əməkdaşlıq çərçivəsində işğaldan azad edilmiş Zəngilan rayonunun sakinlərinə biznes fəaliyyətinə başlanması və məşğulluğun təmin edilməsi üçün dəstək göstəriləcək. Əməkdaşlıq çərçivəsində ilkin mərhələdə 22 nəfər Zəngilan sakini özünüməşğulluq proqramına cəlb edilərək onlar üçün kiçik biznes sahələri yaradılacaq. Proqrama cəlb olunan şəxslər təlimləri və qiymətləndirmə mərhələsini uğurla başa vurduqdan sonra Dövlət Məşğulluq Agentliyi tərəfindən fəaliyyət sahələrinə uyğun olaraq müvafiq avadanlıqlarla təmin olunacaqlar. [5]

Artıq sakinlərin məşğul olacağı fəaliyyət sahələrinin və bu istiqamətdə ehtiyaclarının müəyyən olunması üçün KOBİA və Aqrar Xidmətlər Agentliyi tərəfindən sakinlərlə görüşlər keçirilib. Müzakirələrin nəticəsi olaraq, avtoservis, inşaat, məişət avadanlıqları ustası, dərzi, bərbər, gözəllik salonu, un məmulatları istehsalı, ticarət və s. sahələr müəyyənləşdirilib.

Bu ərazilərdə əvvəllər cihazqayırma, tikinti materialları, mineral sular istehsalı, yüngül sənaye, xüsusilə xalçaçılıq, ipəkçilik, yeyinti sənaye sahələri inkişaf etmişdi. Qarabağ Azərbaycanın xalçaçılıq inkişaf etmiş əsas regionlarından biri idi. İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə bu sahələrin inkişaf imkanlarının birinci növbədə öyrənilməsi və potensialdan səmərəli istifadə daha məqsədəuyğun olardı. Məqsəd Qarabağı onun böyük imkanlarına uyğun olaraq hərtərəfli inkişaf etdirmək, modernləşdirmək, Azərbaycanın zəngin və iqtisadi cəhətdən ən güclü regionlarından birinə çevirməkdir. V.Bayramov Azərbaycan iqtisadiyyatı və onun gələcək dövr üçün dayanıqlığının təmin edilməsində dövlətin innovasiya siyasətinin zərurətini aşağıdakı kimi qeyd edir: “Daha çox xammala əsaslanan qeyr-neft ixracatından innovativ və emaledici məhsul istehsalına söykənən ixracat modelinin formalaşdırılması prioritetdir. Nəzərə alaq ki, 2015-ci ildən sonra aparılan islahatlar mərhələli şəkildə Azərbaycanın qeyri-neft ixracatında emaledici məhsulların payının artırılmasına imkan verir”. [3]

Ədəbiyyat:

1. “Ağıllı şəhər” (Smart City) və “Ağıllı kənd” (Smart Village) konsepsiyasının hazırlanması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. Bakı, 2021.
2. “Açıq hökumətin təşviqinə dair 2020–2022-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı”. Bakı, 2020.
3. Bayramov V.İ. Vüqar Bayramov: AYİB-in cari ildə Azərbaycana 250 milyon dollardan artıq sərmayə planı qeyri-neft sektorunun inkişafına stimül verəcək. [Elektron resurs]. 2020, 29 aprel.
4. <https://president.az>
5. <https://economy.gov.az>
6. <https://www.agro.gov.az>

ŞAĞİRD LƏRİN İDRAK FƏALLIĞININ ARTIRILMASI

Niftəliyeva Nərgiz Nazim qızı

Mingəçevir Dövlət Universiteti, Azərbaycan Respublikası

nnifteliyeva@list.ru

İdrak fəallığının artırılması şagirdlərdə idrak proseslərinin artırılması məsələsini ön plana çəkir. Bu proseslərin inkişafı bütün illərdə bir çox tədqiqatçıların diqqət mərkəzində olmuş, bu sahədə müxtəlif araşdırmalar aparılmış, fərziyələr irəli sürülmüşdür. Araşdırmaların əsasında nəzəri fikirlərlə yanaşı, praktik istiqamətlər də mövcud olmuşdur. Tədqiqatçılar idraki fəallığın inkişafı yollarını, forma və xüsusiyyətlərini, funksiyalarını tədqiq etmiş şəxsiyyətin inkişafında nə kimi rol oynadığını müəyyən etməyə çalışmışlar.

“İdrakı fəallıq” anlayışı mürəkkəb quruluşlu anlayışdır və fəal sözünün növü kimi baxılır. Fəal sözü tədqiqatçılar tərəfindən ümum elmi və fəaliyyətlə əlaqəli şəkildə baxılırdı. Fransız sözündən götürülüb, “active” – fəaliyyət gücü deməkdir. Psixologiyada aktivlik termininə canlı orqanizmlərin fəaliyyəti, onların dünyada

mövcudluğu şəklində baxılır. Qərb psixologiyasında lingvistik səbəblərə görə fəallıq və fəaliyyət anlayışı yoldaşdır, yəni eyniyyət təşkil edir.

Bilirik ki, uşaqlar məktəbli dövrünə qədər həyatda lazım olan biliklərin 70%-ni qazanırlar və onların şəxsiyyət kimi yetişməsində bu biliklərin daha da inkişafı əsas məsələdir. Dünyaya münasibəti formalaşdırarkən bütövlüyü təmin etmək, hərtərəfli yanaşmaq lazımdır. Buna görə də fənlərin tədrisində əlaqə mütləq şəkildə qorunmalıdır. Şagirdlərin hərtərəfli fəaliyyətini təmin etmək, onların nəzəri biliklərini praktikaya tətbiq etmək idraki proseslərin inkişafına təkan verən əsas ünsürdür. Şagirdləri fəaliyyətə, xüsusən yaradıcı fəaliyyətə sövq etmək onlarda ünsiyyətin inkişafına, bir-birini anlama, dərk etmə, qarşılıqlı əlaqə və hörmətə, onlarda iradənin formalaşmasına hansı işin onlar üçün yaxşı, hansının pis nəticə verə biləcəyini görməyə təkan verəcək.

İ.A.Çerişev idraki fəallığı araşdırarkən o, məktəblinin xüsusiyyətlərində belə bir məzmunu açır: “Təlim fəaliyyəti şagirdin təhsilə olan münasibətindən, onun idraki qabiliyyət və iradi səyi ilə təhsildə qazandığı uğurla əlaqəlidir” [3, s.147-150].

Əgər şagirdlərdə təlimə qarşı maraq yaradılsa, təlim materialını və əlavə özünə lazım bildiklərini ehtiyac duyduqlarını öyrənməsinə həvəs yaradacaq. Bu proses onun idraki aktivliyini artıracaq və idraki maraq oyadacaqdır. Təlim prosesinin düşündürücü və fəallığı işə salan tərzdə qurulması şagirdlərdə idraki fəallığın artırılmasına təkan verəcəkdir.

İdraki aktivlik haqqında alimlərin fikirləri bir-birinə əkslik yaratmır, bir-birini tamamlayır. Bizim fikrimizcə, idraki fəallığın artırılmasında emosional iradənin xüsusiyyətinin rolu var. Çünki davranış emosiyalarla sıx bağlıdır. Şagirdlər arasında idraki aktivliyin fərqi idrak proseslərinin səviyyələrində əks olunur.

Dərs proqramlarında nəzəri materialların əsas rolu idrak proseslərindən yalnız hafizənin inkişafına təkan verir ki, bu da bizim istədiyimiz idrak fəaliyyətinin hərtərəfli inkişafını ləngidə bilər.

Həmçinin, diskussiyanın, tətbiqi yaradıcı fəaliyyətin inkişafında əmək, rəsm və musiqi dərslərinin əvəzsiz rolu olduğunu qeyd etmək lazımdır. Dərs prosesində idraki bacarıqların inkişaf etdirilməsi məqsədilə didaktik oyunların geniş istifadəsi müstəqil

fəaliyyətə maraq oyatmaq, kollektivlə işləmək bacarıqlarını inkişaf etdirmək baxımından xüsusilə önəmlidir.

İdraki bacarıqların inkişafı psixoloq və pedaqoqları düşündürən başlıca məsələ idi. Bu, bir tərəfdən təlim prosesində fəaliyyət göstərən obyektiv qanunların aşkara çıxarılması, digər tərəfdən həmin qanunlar əsasında təlimin yeni sisteminin yaradılması məsələsini önə çıxarırdı.

Azərbaycan pedaqoq-alimləri də idraki aktivliyin inkişafı haqqında bir sıra araşdırmalar aparmışlar. İdraki fəallığın inkişaf etdirilməsində dərslərin, dərslər prosesində istifadə olunan təlim metod və texnologiyalarının rolunu xüsusi qiymətləndirmişlər. 60-70-ci illərdə problemlə təlim haqqında tədqiqatlar artdı. Təlim prosesinin proqramlaşdırılmış təlim əsasında aparılması tədrisin səviyyəsinin yüksəldilməsində önəmli olacağı haqqında fikirlər irəli sürüldü. M.Mehdizadə, B.Əhmədov, M.İsmixanov, B.Abdullayev və b. bunu belə əsaslandırır ki, proqramlaşdırılmış təlim biliyin strukturunu təkmilləşdirməyə, şagirdlərin müstəqil işinə daha da mütəşəkkillik verməyə, dərslə onun qoyuluşu və gedişinə yenilik gətirməyə, şagirdlərin dərslə idrak fəaliyyətini daha da səmərəli idrak etməyə şərait yaradır [1, s.321]. Buna görə də nəinki biliyin məzmunu, hətta biliyə yiyələnməyin yolları da proqramlaşdırılmalıdır.

Məktəblərdə proqramlaşdırılmış təlim geniş təbliğ olundu. Lakin gözlənilən nəticə əldə edilmədi. Bunun səbəbini M.Mehdizadə belə əsaslandırır. “Proqramlaşdırılmış təlim şübhəsiz didaktikada perspektiv metoddur. Lakin proqramlaşdırılmış məşin və materialların olmaması, habelə psixoloji və metodik xarakterli bir sıra digər ciddi problemlərin həll edilməməsi üzündən bu, məktəbdə özünə layiq yer tuta bilmədi”. 70-80-ci illərdə isə problemlə təlim tədqiqatlarında mühüm yer tutmağa başladı. Alimlər bunu belə əsaslandırırlar ki, problemlə təlim şagirdlərin yaradıcılıq imkanlarını təmin edir, onların intellektual potensialının inkişafında mühüm rol oynayır. M.Mehdizadə bu təlim formasını belə qiymətləndirmişdir: “Şagirdlərə yeni bilik vermək üçün, təlim prosesində problemlə vəziyyətlər yaradıb onu müəllimin məharətlə açması və açdırması sistemini ifadə edən təlim”. Belə düşünürəm ki, problemlə təlim müasir təhsilin fəal təlim formasının

təməlidir. Fəal təlim bir növ problemlı təlim formasına əsaslanır və müasir dövrün tələblərini özündə əks etdirir. Ancaq o dövr üçün problemlı təlim də özünü doğrultmadı. Fikrimcə, həmin dövr texnologiyanın tam inkişaf etməsi bu təlim formasının inkişafına mane oldu.

Şagirdlərə, xüsusən də kiçik yaşlı məktəblilərə, təlim prosesinin ilk dövrlərində onlara münasibət onların təlim prosesinə marağının artmasına, müstəqilliyinin inkişafına, öyrənmə həvəsinin, axtarıcılıq fəaliyyətinin, yəni idraki fəaliyyətin inkişaf etməsinə səbəb olar.

Beləliklə, pedaqoji-psixoloji tədqiqatlardan pedaqoq və psixoloqların fikirləri bizə idraki fəallığı şəxsiyyətin interaktiv keyfiyyətinin idraka yönəltməyin, yeni biliklər axtarmağa, dayanıqlı marağın axtarıcılıq fəaliyyətinə hazırlıq bu işə müstəqillik, özünüidarəetmə, müsbət emosiyalar motivə edilməsi, koqnitiv fəaliyyətin yüksək inkişafını təmin edən bir proses kimi baxmağa, aydınlaşdırmağa kömək etdi. Bu prosesə hansı tərəfdən yanaşılmasından aslı olmayaraq istər idrak fəallığı, istər idraki aktivlik, istər yaradıcılıq, istər də müstəqillik hər bir halda şagirdin inkişafına xidmət edir. Ona görə də təlim prosesi zamanı bu prosesi inkişaf etdirmək üçün hər bir nüansa önəm verilməlidir.

Ədəbiyyat:

1. Rüstəmov F. Azərbaycan pedaqogikaşünaslığı. Bakı: Elm və təhsil, 2016. 887s.
2. Bayramov Ə., Əlizadə Ə. Psixologiya. Bakı, 2002. 620 s.
3. Чернышев И.А., Цуканов М.В. Проблема развития познавательной активности подростков в учебном процессе. *Ученые записки. Электронный научный журнал Курского государственного университета*. 2011. №3 (19), С.147-150).

DÖVLƏT STRATEGİYASINDA TƏHSİLİN İNKİŞAFI HƏDƏFLƏRİ

Nəşibova Arifə Carı qızı

Mingəçevir Dövlət Universiteti

arifa.nasibova@mail.ru

Azərbaycan bütün istiqamətlərdə sürətli inkişaf yolunda inamla irəliləyir. Təbii ki, hər bir inkişafın təməlinə insan kapitalı, onun əsasında isə təhsil dayanır. Çünki hər bir dövlətin gələcəyi həmin ölkədə təhsilin səviyyəsi ilə ölçülür. Azərbaycanda təhsilin inkişafı dövlət siyasətinin prioritet istiqamətlərindən biridir. Təhsil sahəsində önəmli islahatlar həyata keçirilir. Bu gün ölkəmizdə təhsilin daha da inkişafı üçün xeyli sayda dövlət proqramı icra olunur. Həyata keçirilən dövlət proqramları çərçivəsində təhsil təyinatlı yeni binalar inşa edilir, ümumi təhsil müəssisələrinin binaları əsaslı təmir olunur. Təhsildə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi genişlənilib, bütövlükdə təhsilin infrastrukturunu müasirləşib.

Hazırda ölkəmizdə ən müasir standartlara cavab verən təhsil müəssisələrinin yaradılması istiqamətində işlər davam etdirilir. Hətta son iki ildə pandemiyanın yaratdığı çətinliklərə baxmayaraq, bu məsələ diqqətdən kənar qalmadı. 2020-ci ildə ölkə üzrə 34 təhsil müəssisəsində tikinti, bərpa-gücləndirmə və əsaslı təmir işləri görüldü, 60 modul tipli məktəb quraşdırıldı. 2021-ci ildə isə ölkəmizdə ümumilikdə 69 təhsil müəssisəsinin, o cümlədən 28 məktəbin və 1 peşə liseyinin tikintisi, 9 məktəbin əsaslı təmiri, 19 regionda 2232 yerlik 31 modul tipli məktəbin quraşdırılması başa çatdırılıb. Yeni tikilən məktəblərin əksəriyyətinin açılışında Prezident İlham Əliyev və Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyeva iştirak ediblər. Bu, ölkəmizdə təhsilin inkişafının hər zaman diqqət mərkəzində olmasının əyani göstəricisidir.

Heydər Əliyev Fondu da Azərbaycanda təhsil strategiyasının həyata keçirilməsinə öz töhfəsini verir. Məktəblərin tikilməsi, əsaslı təmir olunması, maddi-texniki bazasının gücləndirilməsi, zəruri avadanlıqlarla təchiz olunması istiqamətində layihələr həyata keçirir. Fond tərəfindən “Yeniləşən Azərbaycana yeni məktəb”

proqramı, “Uşaq evləri və internat məktəblərinin inkişafı” proqramı, “Təhsilə dəstək”, ümumiyyətlə dövlət maraqları baxımından əhəmiyyətə malik bir sıra layihələr uğurla gerçəkləşdirilib. “Yeniləşən Azərbaycana yeni məktəb” proqramı həyata keçiriləndən sonra hətta respublikamızın ən ucqar regionlarında da zəruri avadanlıq və ləvazimatlarla təchiz olunmuş, müasir tələblərə cavab verən məktəblər tikilib istifadəyə verilib. Ümumilikdə 2003-2021-ci illər ərzində Fond tərəfindən 3400-dən çox məktəb binası tikilib və ya əsaslı təmir edilib ki, bu da bütün məktəblərin 76 faizini təşkil edir.

Əldə edilmiş nailiyyətlərlə yanaşı, təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyasında nəzərdə tutulmuş hədəflər baxımından təhsil sistemi qarşısında bir sıra vəzifələr də durur.

Gələcəyin çağırışlarına cavab verməsi və innovativ inkişafın təmin edilməsi baxımından təhsilin məzmununun yenilənməsi də mühüm prioritetlərdəndir. Bununla əlaqədar növbəti illərdə bütün təhsil pillələri üzrə məzmunun təkmilləşdirilməsi, əmək bazarının gələcək tələblərinə uyğunlaşdırılması istiqamətində zəruri tədbirlər həyata keçirilir. Məhz bu yanaşmadan çıxış edərək uşaqların erkən yaşdan inkişafının səmərəli təhsil modelinə əsaslanan məktəbəqədər təhsilin standart və kurikulumları, cəmiyyətin tələblərinə uyğun səriştə əsaslı ümumtəhsil, peşə və orta ixtisas təhsili standartları və kurikulumları, ali təhsil müəssisələrinin təhsil-tədqiqat-innovasiya mərkəzlərinə çevrilməsinə dəstək verən və rəqabət qabiliyyətli mütəxəssis hazırlığını təmin edən ali təhsil standartlarının tətbiqi ilə bağlı işlər davam etdirilir.

Ümumi təhsilin məzmununun təkmilləşdirilməsi, beynəlxalq qiymətləndirmə tədqiqatlarının meyarlarına və əmək bazarının gələcək tələblərinə uyğunlaşdırılması, o cümlədən innovasiyaların tətbiqi qarşıda duran başlıca vəzifələrdəndir. Yaxın perspektivdə əmək bazarında yeni bacarıqlara və ixtisaslara ehtiyac yaranacağı ilə əlaqədar təmayülləşmənin daha erkən yaşlardan tətbiqi, xüsusilə riyaziyyat, informatika, təbiət fənləri, mühəndislik, o cümlədən robototexnika, süni intellekt, nanotexnologiyalar və bu kimi innovativ məzmunun tətbiqi prioritet hesab olunur.

Təcrübə göstərir ki, elmi-texnoloji tərəqqi, innovasiyalar və modernləşmə nəticəsində praktiki bilik və bacarıqlarla zənginləşməyən, sırf nəzəri xarakter daşıyan

təhsil öz fundamental əhəmiyyətini itirməkdədir. Bu baxımdan təhsilin məzmununun formalaşmasında akademik biliklərlə yanaşı, praktik bacarıqların, səriştənin vacibliyi önə çəkilməlidir. Təhsilin məzmunu texnoloji yenilikləri nəzərə almaqla inkişaf etdirilməli, ümumi təhsil pilləsində şəxsiyyətin hərtərəfli formalaşdırılması prioritet olduğu halda, peşə, orta ixtisas və ali təhsildə əmək bazarının cari və gələcək tələbləri əsas götürülməli, əmək bazarında iş təklif edən bütün subyektlər, dövlət və özəl olmasından asılı olmayaraq, maraqlı tərəfə çevirəcəkdir.

Daha bir prioritet ümumi təhsildə STEM yanaşmasının tətbiqidir. Bu yanaşma təbiət, texnologiya, mühəndislik və riyaziyyat fənlərinin tədrisinin ayrı-ayrılıqda deyil, əlaqəli şəkildə öyrədilməsini və şagirdlərdə "XXI əsr bacarıqları"nın formalaşdırılmasını nəzərdə tutur. Bu istiqamətdə növbəti tədris ilindən məktəblərdə robototexnika, nanotexnologiya, süni intellekt, mexanika kimi sahələri əhatə edən məzmunun tətbiqi planlaşdırılır.

Yeni məzmunun tətbiqi, ilk növbədə, yeni yanaşmaları mənimsəyən və tətbiq etməyi bacaran pedaqoji kadrlar tələb edir. Heç bir təhsil sisteminin potensialı həmin sistemdə çalışan müəllimlərin bacarıq səviyyəsindən yüksək ola bilməz. Bu fikir son illərdə Təhsil Nazirliyi tərəfindən dəfələrlə vurğulanmışdır. Məhz bu səbəbdən müəllim hazırlığı üzrə yeni məzmunun tətbiqi, təcrübə komponentinin əhəmiyyətli şəkildə artırılması və internatura modelinə keçid, təhsil sistemi üçün vacib olan kurikulum, qiymətləndirmə, məktəb psixologiyası, təhsili idarəetmə sahəsində magistratura proqramlarının hazırlanması və tətbiqi əsas hədəflər kimi müəyyən edilmişdir.

Keyfiyyətin təminatı sistemi kimi akkreditasiya mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi, o cümlədən beynəlxalq akkreditasiyadan keçmiş ali təhsil proqramlarının sayının artırılması, ali təhsil sahəsində tələbə-sahibkarlıq təşəbbüslərinin dəstəklənməsi də başlıca hədəflərdəndir.

Elm sahəsində növbəti illərdə həyata keçirəcəyimiz əhəmiyyətli təşəbbüslərdən biri ali təhsil müəssisələrində "təhsil-tədqiqat-innovasiya" formatında inkişafın təşviqi olacaqdır. Bu baxımdan bəzi ixtisaslaşdırılmış universitetlərdə klasterlər yaradılmalı, elmi nəticələrin istehsalat tətbiqi stimullaşdırılmalı, "təhsil-elm-istehsal"

əlaqələrinin səmərəliliyi yüksəldilməli, innovasiyaların kommersiyyalaşdırılması, tədqiqat universitetinin yaradılması ilə bağlı hədəflərə nail olunmalıdır.

Fikrimizcə, bu universitetin multiversitet formasında qurulması və onun təməlinə Qarabağ Elm-Təhsil-İnnovasiyalar Vadisinin təşkil edilməsi bütövlükdə bölgədə ali təhsil sektorunun inkişafı və iqtisadi fəaliyyətlərin davamlılığı baxımından əhəmiyyətli bir addımdır. Bu böyük zəfər cəmiyyət olaraq bizim qarşımıza növbəti bir milli vəzifəni - Qarabağın yenidən qurulmasını qoymuşdur. Tamamilə yenidən qurulacaq Qarabağda həm də Azərbaycan təhsili, xüsusilə də ali təhsili yenidən qurulacaqdır. Burada Qarabağ Universitetinin qurulması xüsusilə böyük önəm daşıyır.

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının Qanunu.
2. Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası.

СЕКЦІЯ 5.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІКИ І ПІДПРИЄМНИЦТВА

THE ROLE OF SPECIALISTS IN THE INNOVATIVE ACTIVITIES OF ENTERPRISES

Ph.D. Ruhiyya Adil gizi Huseynova
Mingachevir State University, Azerbaijan
h.ruhiyye76@mail.ru

The innovation process involves a large number of participants and related organizations. This process can take place at the local, state and interstate levels. Each of the participants has their own goals, and to achieve these goals they establish their own structures.

Innovation activity in large and small organizations varies according to their missions, goals and strategies. Therefore, firms and corporations create a network of small innovation firms around them. Widespread use of new complex industrial products and technologies sometimes takes the form of franchising and leasing. The implementation of regional scientific, technical and social programs is associated with the establishment of relevant scientific (university), industrial and financial organizations, various scientific and industrial centers. Due to the risk of innovation projects, risky innovation firms are emerging in the form of "venture funds". Special state and regional programs involving large amounts of resources and intended for a long time result in the creation of scientific and technological parks and technopolises. The development of international scientific, technical and trade relations is connected with the division of labor, the establishment of various alliances and joint ventures. [2, 5]

The role of specialists in the innovative activities of enterprises is diverse and large. As a topical issue, research was tried in this direction.

Entrepreneurs and managers, specialists in various fields of knowledge, executors of different functions participate in innovation activities and contribute to their enterprises. I would like to pay attention to the issues of human resources and its constant improvement. This specific practice has resulted in the emergence of specific types and roles of innovators, leaders and executives. Let's look at some of these differences:

- "Business angels" - individuals who act as investors in risky projects. As a rule, these are retirees or senior employees of companies. There are a number of advantages to using them as a source of funding. Unlike risk funds, "business angels" have a lot of credit because they do not have additional costs.

- Archetypes of leaders in the innovation process. There are four main archetypes in the practical activity of leaders: leader, administrator, planning specialist, entrepreneur. All of them are necessary for the success of the organization's innovation activities.

- "Leader" plays a specific role in the development and implementation of innovative project decisions. The ability to strive for innovation, to anticipate progress, to communicate with people, to explore the potential of each person and to motivate him to take full advantage of that potential is especially appreciated here.

- "Administrator". The firm's successful operation and innovation project requires planning based on strict control and extrapolation (ie, in the light of the assumption that current development trends will continue in the future).

- "Planning Specialist". It seeks to optimize the future of the firm, concentrates its main resources on the traditional areas of the firm's activities and directs the organization to achieve its goals.

- Although the "entrepreneur" is forward-looking, he differs from the "plan worker" in that he tries not to extrapolate the past activities of the organization, but to change the dynamics of its development. If the plan specialist optimizes the future of the organization in its current field of activity, the entrepreneur is looking for opportunities to expand the company's activities and expand its product range. [3]

The following groups of employees involved in the organization's innovation activities are also distinguished:

- Freelance employee. The status of the employee who instituted the innovation. A classic example of this is the Freelance Program at IBM (USA). Their role is very simple: to disrupt the organizational system of the firm.

- Gold collars. These are highly qualified scientists and specialists who approach the use of their professional knowledge from an entrepreneurial point of view. The vast majority of them work for corporations, universities and consulting firms. Some experts associate hired work with entrepreneurial activity. This is reflected in the organization of intra-firm risk enterprises or contract work in several firms at the same time.

- Scientific and technical gossips or information stars. Scientific-research and experimental-design work belongs to the category of key specialists of laboratories and differs from its colleagues by the fact that they are prone to external sources of information. They read many times more than others, including more "difficult" literature. They maintain long-term and extensive contacts with experts from other organizations. Such employees act as intermediaries between their colleagues in their organizations and the world around them, effectively integrating their organization into scientific and technical activities around the world.

- Alternative staff. Covers freelancers. Managers of organizations have long used the services of temporary employees. They hire temporary workers during peak hours or when there is a shortage of staff. The leaders of the organization sometimes came to the conclusion that it is possible to gain an advantage over competitors by skillfully attracting freelancers. For example, in the semiconductor products division of Motorola, the number of part-time employees is more than the number of full-time employees. As a result, it has been possible to avoid the option of significantly reducing the number of states, which is typical of the recession period. [4]

At present, during the IV industrial revolution, digital transformation, enterprises operate in a specific direction, pursue various innovation policies. Sometimes it is necessary to minimize the number of permanent employees due to

competition, which negatively affects the level of profits in enterprises, firms and corporations. In this regard, the issue of selecting highly qualified temporary workers is very important. Such "non-standard" teams are called not only alternative staff, but also additional staff or peripheral staff. Some researchers use the term "core and sheath." According to this approach, the entire staff is divided into full-time employees ("core") and part-time temporary employees ("sheath").

During the rapid development of the company, it is possible to hire freelancers. If business activity subsequently declines (which is inevitable during the product life cycle), the firm may reduce its staff at the expense of temporary staff, while maintaining the core staff. At present, in a market economy, various companies are working in this direction.

As a result, we believe that the development and improvement of human resources in various companies should be carried out at a high level. The role of innovative leaders and innovative human resources, including specialists, in firms and companies is great. The concentration of these specialists in the enterprise will lead to the successful implementation of the mission of the enterprise and a higher level of profitability. From all this we can conclude that the role of specialists in the innovation activities of firms and companies is great, and it is possible to implement a successful innovation policy by attracting innovative professionals to the enterprise.

List of used literature:

1. Atakishiyev M.C., Suleymanov Q.S. Innovation management. Baku, 2004
2. Gasimov F.H., Najafov Z.M. Innovations: emergence, spread and development prospects, Baku, 2009.
3. Tagiyev A.H., I.B. Amirov. Innovation management. Baku, 2010.
4. Tagiyev A.H., Kocharli H.R. Innovation policy. Baku, 2013.
5. Tagiyev A.H. Innovation in question and answer. In volume VII. Baku, 2015.
6. Fatkhuddinov R.A. Innovation Management. St. Petersburg, 2004.

7. Prigogin AI Innovation: incentives and obstacles (social problems of innovation). M., 1989.
8. Balabanov I., Innovation Management. St. Petersburg: Peter, 2001.
9. <http://az.strategiya.az/news.php?id=148153>
10. http://edf.az/uploads/documents/innovasiya_siyaseti.

УТОЧНЕННЯ ЗАКОНУ ВАРТОСТІ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Бабайлов В.К., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Babailov_super_super-kod@ukr.net

Відоме , що закон вартості вперше встановив Адам Сміт (1). На його думку «Вартість визначається тільки затратами труда». Однак, протягом всієї подальшої історії економіки і економічній думки цей закон був постійно підданий сумніву, критики, запереченню. Так, вже одразу після його визначення Смітом, видатний економіст Давид Рікардо стверджує, що вартість визначається не тільки затратами труда, але й потребами людини. Пізніше завзятий прихильник Рікардо, видатний економіст Джон Стюарт Мілль, теж підвергає різкій критиці точку зору Сміта. Він приводить такий, здавалося б, вагомий аргумент: вартість вина зростає з часом не у відповідності з затратами на догляд за ним [1].

А ще пізніше закон вартості Сміта не признавали маржиналісти: вони стверджували, що вартість визначається не затратами труда, а у процесі обміну, тобто не признавали трудову вартість й що важливо – протиставляли трудову і мінову вартості [2]. Одразу необхідно підкреслити, що в основі міновій вартості лежить взаємодія саме трудових вартостей, але чотирьох суб'єктів: виробника, конкурента, покупця і держави.

Відносно точки зору Д.С. Мілля: його заблудження в тому, що він не розумів, що вартість вина створюється при його обміні на гроші; а гроші – це типова вартість, яка теж є результатом затрат труда покупця вина.

Відносно точки зору Рікардо: у 2019 році на кафедрі економіки і підприємництва вперше у світі було доведено, що потреби взагалі не мають вартості, - ще ніхто за всю історію людства не обміняв хоча б одну свою потребу на будь-який продукт [3, стор.13-20].

Тому автор доповіді завжди визнавав закон вартості Сміта. Однак, виникає одне питання: продукт, який не користується попитом, але на виробництво якого здійснені затрати труда, він має чи ні вартість. *Метою* даній доповіді було доведення або заперечення гіпотези: «Вартість визначається тільки корисними затратами труда».

Увесь досвід дослідницької діяльності й економічній практиці створення і обміну вартостей свідчать про те, що необхідне визнати: вартість визначається тільки корисними затратами труда.

Суттєве уточнення закону вартості Сміта буде суттєвим внеском у загальну тенденцію підвищення якості вищій освіти.

Література:

1. Теорії А. Сміта, Д. Рікардо, Ж.-Б. Сея, Ф. Бастіа, Т. Мальтуса, Дж. С. Мілля : веб-сайт. URL: https://pidru4niki.com/2015101166949/politekonomiya/teoriyi_smita_rikardo_zh-b_seya_bastia_maltusa_millya (дата звернення 20.05.2022).
2. Маржиналізм: виникнення і розвиток. Реферат: веб-сайт. URL: https://ru.osvita.ua/vnz/reports/econom_history/25225/ (дата звернення 20.05.2022).
3. Бабайлов В.К., Приходько Д.О. Джерело утворення вартості: момент істини. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*: Збірник наукових праць Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. 2019. № 2 (23). С. 13 – 20.

АНАЛІТИЧНІ НАВИЧКИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Блага В.В., к. е. н., доцент,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
blagavikvik@meta.ua

У нашій країні термін «економіст» більше пов'язаний із конкретною професією (інженер-економіст, економіст у банку, страховій компанії, економічному відділі або департаменті, викладач економіки та ін.) У той час як у західній (американській) традиції «economist» – це аналітик, експерт високого рівня, який має вчену ступінь у галузі економічних наук. Отже, економіст – це експерт, який вивчає взаємозв'язок між ресурсами суспільства та випуском продукції. Професіонал, який працює в одній з багатьох областей економіки або має науковий ступінь з цього предмету, зазвичай, у міжнародній практиці вважається економістом. За останнє п'ятиріччя економістам знадобилися нові навички. Розглянемо для прикладу роботу економістів в державному секторі.

Ролі та обов'язки економіста державного сектора включають широкий спектр завдань, але зазвичай його робота полягає в оцінці політики, оцінці державних бюджетів, а також збір та аналіз даних, щоб допомогти державним чиновникам приймати відповідальні політичні рішення. Економісти працюють на всіх рівнях державного сектора, включаючи призначення на місцевому, регіональному та державному рівні. Робота на посаді державного економіста, як правило, забезпечує більшу стабільність, оскільки уряд не приймає рішень про наймання та звільнення на основі прибутку чи стабільності ринку.

Робота у державному секторі дає економістам можливість вирішувати соціальні проблеми, якими вони захоплені з метою покращення життя інших людей. Робота економістом в уряді чи у підконтрольному державі підприємстві може також принести велику вигоду, але держава може запропонувати нижчу стартову заробітну плату. До недоліків даної пропозиції слід віднести наявність

суворої ієрархії та бюрократії державного сектора та складний, тривалий процес найму.

Аналітичні навички дозволяють економістам досліджувати питання під різними кутами, щоб визначати тенденції, розуміти, як змінні впливають на ці тенденції і точно передавати ці ідеї іншим. Вивчення економіки готує випускників економічних спеціальностей до того, щоб увійти до будь-якої галузі, яка цінує аналітичне та критичне мислення. Якийсь час тому назад вважалося, що економістів занадто багато, проте останні тенденції говорять про протилежне. Сучасній економіці, і особливо технологічним компаніям, як ніколи раніше потрібні економісти, здатні вирішувати складні, проривні завдання на стику теорії та практики.

Отже, на міжнародному ринку відчувається зростання попиту на професійних економістів, здатних вирішувати питання на стику економічної теорії та практики, використовуючи найсучасніші методи аналізу.

ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ

Блага В.В., к. е. н., доцент,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
blagavikvik@meta.ua

Зростання економістів у технологічних компаніях співпало із зростанням досліджень ринкового дизайну. Ринковий дизайн – це вид економічної інженерії, що використовує лабораторні дослідження, теорію ігор, алгоритми, симуляції та багато іншого. Розвиток досліджень дизайну ринку переорієнтував економістів від використання насамперед описових методів до інструментів аналізу економіки з метою створення більш ефективно функціонуючих ринків.

Отже, майбутній спеціаліст економічного профілю повинен бути глибоко залучений до реалізації економічних ідей, включаючи дрібні деталі проблеми. Повинен мати здатність розуміти структуру галузі та рівноважну поведінку

фірм. Технологічні компанії багато думають про те, на які ринки виходити, беручи до уваги поточний та потенційний конкурентний ландшафт. Економічна теорія, у тому числі теорія платформ та дизайну ринку, оперує факторами, які можуть призвести до високої конкурентоспроможності ринку, а також до сил, які роблять монополію ймовірнішою. Це також корисно для політиків і регуляторів.

На практиці економісти часто працюють з внутрішніми групами в компаніях, включаючи команди з прогнозування та планування, ціноутворення, тестування та науки про дані. Вони також працюють у підрозділах зв'язків із громадськістю та маркетингових командах.

Економісти використовують дані спостережень, експериментів, щоб відповісти на такі бізнес-питання, як: введення нових продуктів, розуміння ефективності великих ініціатив та оцінка конкурентів. Деякі фірми мають внутрішні підрозділи вивчення даних.

Залежно від розміру компанії економісти також увійшли до груп прогнозування та планування (з використанням економетрики часових рядів та моделювання); команди ціноутворення (що використовують дизайн ринку та моделювання попиту та пропозиції) та академічні спільноти (група вчених для виконання завдань у питаннях політики та зв'язків з громадськістю). В свою чергу зростання технологічних компаній та поява «цифрової економіки» мають велике значення для наукових кіл. Це призводить не тільки до нових досліджень, а й до академічних посад, можливостей для співпраці та потенційних кар'єрних зрушень.

Крім фахівців з інформаційних технологій та розробників програмного забезпечення, які незмінно затребувані, одними з найпопулярніших є фахівці у сфері маркетингу, будь то онлайн-маркетинг, управління контентом чи соціальними мережами. Тут також можуть бути встановлені з'єднання з цифровим перетворенням. В цілому, маркетингові професії знаходяться на верхніх рядках рейтингу. Економічні професії зростатимуть на 6% до 2026

року, оскільки компанії прагнуть виявляти мінливі економічні умови та конкурувати у глобальній економіці.

СИЛЬНІ СТОРОНИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Блага В.В., к. е. н., доцент,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
blagavikvik@meta.ua

Майбутній фахівець економічного профілю на своєму робочому місці в компанії повинен мати дуже специфічний набір навичок. Зосередимося на деяких навичках, які дозволяють економістам процвітати в технологічних компаніях та стають частиною навчальних програм з економіки. Зокрема, це – вміння оцінювати та інтерпретувати емпіричні факти та працювати з даними.

Порівняно з іншими спеціальностями, економісти мають сильні сторони в аналізі даних. Відомо, що економісти зацікавлені в розумінні причинно-наслідкових зв'язків. За останні 30 років економічна наука вкотре напрацювала інструментарій для визначення причинно-наслідкових зв'язків між емпіричними даними. Ці інструменти широко використовуються в технологічних фірмах для відповідей на питання про вплив таких факторів, як зміна цін, введення нових продуктів, зміни в інтерфейсі користувача та ефективність реклами.

Експерименти відіграють центральну роль у процесі прийняття рішень у технологічному секторі. Компанії та державні установи вивчають способи створення передової практики, що дозволяє створити продуктивне експериментування та використання даних, захищаючи при цьому конфіденційність та безпеку учасників. Широке використання машинного навчання та штучного інтелекту у технологічних фірмах також створило нові проблеми та можливості. Спочатку академічні економісти не поспішали

використовувати машинне навчання через відсутність переконливих результатів використання машинного навчання, а також важливості проблеми прогнозування з економічного погляду.

Таким чином, деякі економісти прийшли в технологічні фірми та не були знайомі з машинним навчанням. Зовсім недавно взаємодія економістів з технологічними фірмами сприяла розширенню інтересу в машинному навчанні серед економістів. З практичного погляду перетин машинного навчання та економіки дозволяє економістам зрозуміти дуже багато проблем. Хоча експерименти зіграли важливу роль в технологічних компаніях, у них також є обмеження.

Економісти допомогли принести ширший набір причинно-наслідкових зв'язків на додаток до внутрішніх експериментів та технологій. Наприклад, це метод інструментальних змінних, причинно-наслідковий тип дослідження, у межах якого під відносним контролем маркетологів знаходяться незалежні змінні. Метод регресії, основною метою якого є побудова моделі з великою кількістю факторів, а також визначення впливу кожного фактору окремо і сукупного їх впливу на показник, що моделюється.

Це дозволило компаніям отримати ефективний інструмент у тих випадках, коли експерименти можуть бути важкими чи дорогими. У більш широкому сенсі економісти зацікавлені у різниці між короткостроковими і довгостроковими цілями, які часто можуть призвести до абсолютно різних висновків.

РОБОТА ЕКОНОМІСТА В АКАДЕМІЧНИХ КОЛАХ

Блага В.В., к. е. н., доцент,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Благой В.В., к. е. н., доцент,
Харківський національний університет будівництва та архітектури
blagavikvik@meta.ua, blagoyvitval@i.ua

Кар'єра в академічному середовищі для економістів зосереджена на викладанні та дослідженнях. Час викладача може бути порівну розділено між викладанням та виконанням досліджень, хоча це співвідношення може змінюватися в будь-якому напрямку в залежності від навчального закладу, кількості років досвіду, а іноді від власних інтересів та уподобань академічного економіста. Посади у чотирирічних коледжах та університетах зазвичай вимагають ступеня доктора філософії. Одне з привабливих напрямків роботи в академічних колах – це можливість скласти власну програму досліджень. Академічні дослідники, як правило, можуть вільно працювати над тим, що вони вважають пріоритетним, якщо вони можуть організувати фінансову підтримку своїх зусиль. Академічна сфера також забезпечує економістів роботою із високим рівнем стабільності.

За даними Американської економічної асоціації, за останні кілька років число економічних спеціальностей різко зросло, але кількість випускників, які продовжують навчання в докторантурі, знизилася, що може означати інші тенденції ринку праці у найближчі роки. Недоліками роботи економіста в академічних колах можна вважати відсутність фінансової підтримки для досліджень крім того, що він може організувати самостійно, а для деяких – викладацький компонент роботи.

У той час як все більше економістів працює у технологічних компаніях, співпраця з вченими залишається центральним елементом стратегії організації та дифузії економічних знань усередині компаній. Це співробітництво має кілька переваг для компаній. По-перше, вчені часто мають глибокі знання у цільових областях. Наприклад, поведінковий економіст може пролити світло на роль формування навичок у поведінці користувачів. Економіст у сфері ринкового дизайну може мати унікальне уявлення про механізми, що визначають величину ринку. Економетрик може запропонувати нові способи проведення експериментів на ринку зі складними мережевими ефектами. Академічні економісти також мають хороші можливості в тому, щоб спиратися на розуміння різних контекстів, тому що їх робота менш зосереджена на одній

платній формі. По-друге, економісти, що працюють повний робочий день у компаніях, часто відчують тиск мати справу з невідкладними проблемами (такими як зміна цін у цьому кварталі або конкретною рекламною кампанією). Академічні економісти ізольовані від цього тиску, і тому можуть досліджувати довгострокові стратегічні питання.

ФАХІВЦІ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ У ТЕХНОЛОГІЧНИХ КОМПАНІЯХ

Блага В.В., к. е. н., доцент,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Благой В.В., к. е. н., доцент,
Харківський національний університет будівництва та архітектури
blagavikvik@meta.ua, blagoyvitval@i.ua

Оскільки технологічні платформи створили нові ринки та нові способи отримання інформації, економісти почали грати все більш важливу роль у технологічних компаніях і вирішувати такі проблеми, як дизайн платформи, стратегія, ціноутворення та політика.

Багато технологічних компаній зараз приймають на роботу безпосередньо через американську платформу вакансій Асоціації економістів – Job Openings for Economists (JOE), де відбувається основний набір економістів. Економісти приватного сектору працюють у різних сферах, включаючи банки, інвестиційні фірми та корпорації, такі як Facebook та Amazon. Економістів, які працюють у приватному секторі, можуть попросити проаналізувати поточні економічні тенденції та спрогнозувати майбутні економічні тенденції, щоб надати організації конкурентних переваг. Економісти приватного сектору також можуть аналізувати можливі наслідки законодавчих чи нормативних актів у частині, що стосуються частки ринку компанії. Приватний сектор зазвичай пропонує високі зарплати економістам.

Робота у приватному секторі також дає економісту можливість переміщатися між підприємствами та організаціями, доки вони не знайдуть собі найкращі умови. Звичайно, робота в приватному секторі часто може означати робоче середовище з високим тиском, де очікують швидких результатів.

Більшість економістів у технологічних компаніях працюють над проблемами управління даними, «хмарних» обчислень та реклами. Amazon наймає економістів для вирішення конкретних проблем бізнесу у різних підрозділах: від платформи електронної комерції до цифрового контенту. У більш широкому сенсі багато економістів у технологічних компаніях використовують поєднання зовнішніх та внутрішніх (внутрішньо-організаційних) досліджень, продовжуючи відвідувати конференції та публікуватися у провідних економічних журналах. Оскільки багато проблем, з якими стикаються технологічні компанії, знаходяться на стику наукових та практичних проблем, суворе та водночас оригінальне мислення високо цінується у технологічному секторі.

На практиці економісти в технологічних компаніях беруть на себе ряд функцій, починаючи від головного економіста до менеджера з продукту. Економісти часто працюють з внутрішніми групами в компаніях, включаючи команди з прогнозування та планування, ціноутворення, тестування та науки про дані. Вони також працюють у підрозділах зв'язків із громадськістю та маркетингових командах.

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ЕКОНОМІКИ ДЛЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР

Богач О. В., викладач вищої категорії

Клименко Т. В., викладач вищої категорії

Лозівська філія Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу

elena.val.bogach@gmail.com, ktv2017c@gmail.com

Основу економіки будь-якої країни становлять підприємницькі структури. «Бізнес» вирішує різні завдання соціально-економічного, науково-технологічного, екологічного та духовно-ціннісного характеру. Підприємництво формує доходну частину бюджетів усіх рівнів, стимулює створення та впровадження нових технологій у різні сфери від інформаційно-телекомунікаційних до аграрних, забезпечує екологічність виробничої та господарської діяльності з урахуванням вимог суспільства та споживачів. Крім того, підприємництво – це можливість для ціннісної самоактуалізації, реалізації певної життєвої стратегії населення.

У процесі розвитку підприємництва на території важливим є забезпечення бізнес-структур кваліфікованими кадрами – бухгалтерами та економістами у будь-якій з напрямів діяльності. Це завдання, безумовно, розглядається як комплексне, але зокрема, вимагає активізації діяльності в галузі вдосконалення та впровадження інноваційних, сучасних педагогічних технологій, що реалізуються у освітніх закладах I–II рівня акредитації.

Освітні технології взаємопов'язані та становлять певну дидактичну систему, спрямовану на забезпечення освітніх потреб кожного студента відповідно до його індивідуальних особливостей.

Відомі різні освітні технології та методи навчання.

Так, проблемні методи засновані на створенні проблемних ситуацій, активної пізнавальної діяльності студентів, яка полягає у пошуку та вирішенні складних питань, в результаті чого відбувається творче оволодіння знаннями, вміннями, навичками.

Різновидом проблемного методу є кейс-метод або метод конкретних ситуацій (від англ. Case – випадок, ситуація) – метод активного проблемно-ситуаційного аналізу, заснований на навчанні шляхом вирішення конкретних ситуацій.

Сьогодні кейс-метод завоював провідні позиції у навчанні, активно використовується у зарубіжній та вітчизняній практиці бізнес-освіти та

вважається одним із найефективніших способів навчання студентів навичкам вирішення типових проблем.

Проектні методи навчання є комплексними методами, спрямованими на прояв у студентів самостійності в організації своєї навчально-пізнавальної діяльності, результатом якої є створення будь-якого продукту (проекту).

Ігрові методи навчання (ділові, рольові ігри) дають змогу в активній формі освоїти навчальний матеріал, розвивають пізнавальну діяльність, формують певні вміння та навички.

Технології навчання у якості основних підходів до освіти використовують малі групи та їхню взаємну оцінку. Реалізація даної технології передбачає організацію невеликих за чисельністю груп студентів, які працюють у співпраці над рішенням будь-якої проблемної ситуації чи завдання.

Технологія корпоративного навчання передбачає, що всі студенти представляють собою одну велику групу, яка ділиться на кілька малих груп, що діють за інструкціями викладача. Кожна група студентів працює над своєю частиною завдання до повного розуміння питання.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) є узагальнюючим поняттям, що описує різні пристрої, механізми, методи, алгоритми обробки інформації. Найважливішим сучасним пристроями ІКТ є комп'ютер, забезпечений відповідним програмним забезпеченням, та засоби телекомунікацій разом із розміщеною на них інформацією. Застосування ІКТ в освітньому процесі призводить до створення нових педагогічних технологій на основі використання електронних освітніх ресурсів, а також тягне за собою створення нових засобів навчання та технологій структуризації та зберігання знань. До них відносяться електронні підручники та електронні бібліотеки, глобальні та локальні освітні мережі, інформаційно-пошукові та інформаційно-довідкові системи та ін.

На сьогоднішній день важливим є не лише знання освітніх технологій, а й їх активне використання у практичній діяльності педагога. Це можливо шляхом формування необхідної професійно-педагогічної культури та ціннісної

орієнтації на постійне вдосконалення та пошук найбільш ефективних методів навчання.

Отже, сучасні освітні технології повинні враховувати індивідуальні особливості студентів, передбачати можливості для різнорівневого навчання та диференціацію методів навчання, що дозволить здійснити підготовку освітніми установами кваліфікованих кадрів для підприємницьких структур.

Література:

1. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія. К. : Атіка, 2009. 648 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В.Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Кадемія М.Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: термінологічний словник. Львів : СПОЛОМ, 2009. 260 с.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Болдовська К.П., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

b-e-p@ukr.net

Трансформація парадигми індустріального капіталізму у парадигму інформаційної економіки, економіки знань зміщує акцент у міжнародній конкуренції країн до сфери науки і високих технологій, і, як наслідок, до сфери підготовки і використання кваліфікованих кадрів, що зумовлює необхідність перебудови і модернізації діючої системи функціонування і розвитку освітніх закладів відповідно до вимог сучасності.

Світовою практикою накопичено значний і різноманітний досвід підготовки фахівців економічного профілю для економіки інноваційного типу,

який (досвід) необхідно і корисно відслідковувати і використовувати у закладах вищої освіти України, зокрема, при підготовці економістів. При цьому напрямки вдосконалення вітчизняної підготовки мають узгоджуватися зі світовими тенденціями розвитку економічної освіти та практикою кращих університетів світу.

Аналіз та узагальнення різних інформаційних джерел дозволяють виділити такі напрями підвищення якості підготовки фахівців з економіки, які слід враховувати в усіх університетах України, що готують економічні кадри:

- фундаменталізація, науковомісткість економічної освіти. Цьому напрямку приділяють значну увагу у закладах вищої освіти на всіх континентах, оскільки поширення і поглиблення фундаментальної підготовки за одночасного скорочення обсягу загальних дисциплін дає змогу підготувати соціально захищеного, конкурентоспроможного фахівця з високим рівнем інтелектуального, творчого потенціалу, наукової культури мислення і діяльності;

- індивідуалізація навчання. Навчання з поглибленою індивідуальною складовою в університетах світу називається продуктивним навчанням. У світі накопичено значний арсенал форм, методів, заходів і способів індивідуалізації навчального процесу, які дозволяють забезпечити самореалізацію студента, повний розвиток його здібностей та інтелекту;

- запровадження принципів компетентнісного навчання, що передбачає виховання у студента готовності й уміння застосувати набуті знання в практичній діяльності. В багатьох закордонних університетах, особливо у ЗВО США, використовуються проектні технології навчання за методом «освіта через практику», а також кейс-технології й інші інноваційні технології навчання. Важливим моментом є запрошення для проведення занять успішних підприємців;

- упровадження інтегрованих магістерських програм, що спираються на різні галузі знань. Наприклад, економісти, особливо керівники вищої ланки, у своїй практичній діяльності стикаються з питаннями менеджменту, фінансів,

бухгалтерського обліку, зовнішньоекономічної діяльності. Тому економісти повинні мати ґрунтовну підготовку з декількох спеціальностей. З цією метою широке розповсюдження в університетах світу набули програми MBA (Master of Business Administration), які забезпечують всебічну підготовку спеціалістів до діяльності в умовах реальної економіки.

Узагальнюючи викладене, зазначимо, що вивчення міжнародного досвіду підготовки фахівців економічного профілю дозволяє стверджувати про неможливість ефективного реформування системи вищої освіти без інтеграції освіти, науки і бізнесу за керівної ролі держави.

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ДЛЯ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «ЕКОНОМІКА» ЗА СПРЯМОВАНІСТЮ ХНАДУ

Деділова Т.В., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

dedilova@ukr.net

Набуття здобувачами вищої освіти кваліфікації «бакалавр з економіки» відбувається в межах конкретизації їх профілю або спеціалізації за відповідними освітніми програмами, що мають власні особливості й специфіку відповідно до приналежності останніх до того чи іншого закладу вищої освіти. Отже, можна констатувати той факт, що ідентичних освітніх програм зі спеціальності 051 «Економіка» на теперішній час в Україні не існує. Однак існує стандарт вищої освіти за спеціальністю 051 «Економіка» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затверджений відповідним наказом Міністерства освіти і науки України в 2018 році [1] (далі Стандарт).

Згідно Стандарту метою навчання за спеціальністю 051 є підготовка фахівців, які володіють сучасним економічним мисленням, теоретичними знаннями і практичними навичками, необхідними для розв'язання завдань

предметної області. У відповідності до Стандарту вищої освіти для бакалаврів з економіки обов'язковими є наступні 13 компетентностей (рис. 1). Отже, навички, знання та вміння бакалавра з економіки зумовлені його майбутньою багатопрофільною економічною діяльністю, що характеризується різним колом професійних обов'язків на ринку праці.

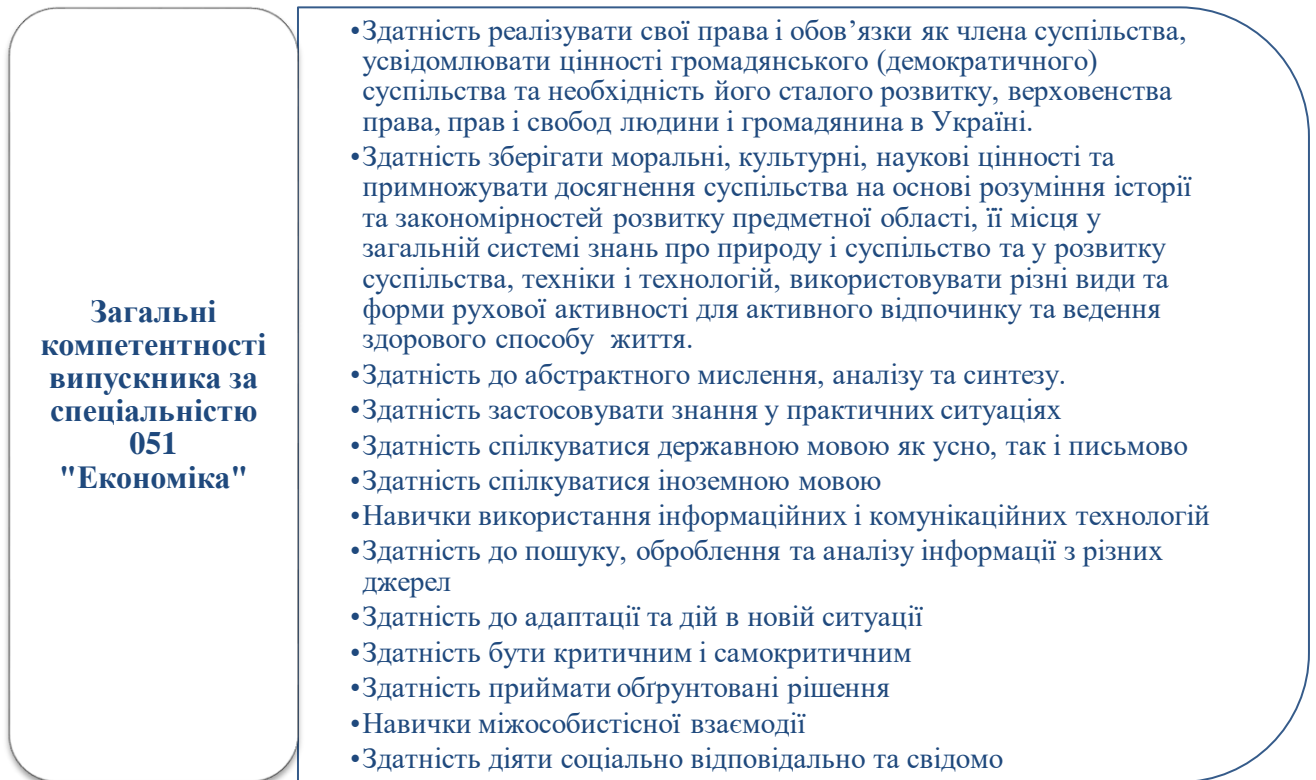

Рис. 1. Перелік загальних компетентностей випускника-бакалавра спеціальності 051 «Економіка» згідно стандарту вищої освіти [1]

Аналіз проєкту ОПП «Економіка» [2] Харківського національного автомобільно-дорожнього університету на 2022 р. зазначив, що для майбутніх фахівців економічного профілю – випускників нашого університету – коло професійних обов'язків буде вимагати досягнення наступних програмних результатів навчання:

– використовувати у професійній діяльності знання з основ конструкцій, експлуатаційних властивостей, робочих процесів і основ розрахунків автомобільних транспортних засобів;

– оцінювати ефективність виробничої діяльності підприємств автомобільного транспорту та їх структурних підрозділів щодо експлуатації, ремонту та обслуговування об'єктів автомобільного транспорту, їх систем та елементів;

– прогнозувати, обґрунтовувати та оцінювати економічну доцільність зведення, ремонту та експлуатації структурних елементів комплексу автомобільних доріг;

– демонструвати знання принципів, форм та методів проєктування, будівництва та експлуатації об'єктів дорожнього господарства.

Означені програмні результати надають можливість з'ясувати основні вимоги щодо компетентностей здобувачів вищої освіти, які навчаються за ОПП «Економіка» першого (бакалаврського) рівня у ХНАДУ, та встановлені в межах нормативного змісту підготовки бакалавра, сформульованого у термінах програмних результатів навчання Стандарту.

Крім того, такі програмні результати навчання повністю відповідають переліку професійних функцій, завдань та здібностей до професійної та соціальної діяльності випускників-бакалаврів на підприємствах, в організаціях та установах дорожньо-транспортного комплексу України. А це, безумовно, свідчить на користь їх впровадження у навчальний процес підготовки таких фахівців.

Література:

1. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 051 «Економіка» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 13.11.2018 р. №1244. *Міністерство освіти і науки України*: веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/051-Ekonomika-bakalavr.28.07-1.pdf> (дата звернення: 03.06.2022).

2. Освітньо-професійна програма «Економіка» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05

«Соціальні та поведінкові науки», кваліфікація «Бакалавр з економіки» (проект на 2022 р.). *ХНАДУ*: веб-сайт. URL: <https://www.khadi.kharkov.ua/education/katalog-osvitnikh-program/051-ekonomika/> (дата звернення: 04.06.2022).

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ІННОВАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА УПРАВЛІННЯ СТАРТАП ПРОЄКТАМИ» В РАМКАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Дмитрієва О.І., д.е.н., професор
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
oksanahnadu@gmail.com

Сьогодні Україна продовжує пошук шляхів свого розвитку, місця в сучасному глобальному світі в умовах важких внутрішніх і зовнішніх змін. Сучасні виклики спонукають громадян нашої держави до пошуку нових ідей, впровадження інноваційних змін. Саме задля розвитку відповідних знань у здобувачів вищої освіти Громадською організацією “Платформа інноваційного партнерства” (YEP™), за підтримки Міністерства освіти і науки України, Міністерства цифрової трансформації, Дія.Бізнес, Українського фонду стартапів, Genesis, Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України», було розроблено курс «Інноваційне підприємництво та управління стартап проєктами» для студентів усіх спеціальностей.

Останні два роки стали викликом для освіти, пандемія Covid-19 та військовий стан у державі значно скорегували освітній процес на всіх рівнях, більшість закладів освіти вимушені були перейти на дистанційне навчання. Так і Харківській національний автомобільно-дорожній університет став вдосконалювати дистанційну форму навчання з використанням відповідних платформ. Незважаючи на всі виклики, використання таких технологій стали

ефективною формою в отриманні студентами нових знань та можливість комунікації за принципом «викладач-студент».

У науковій літературі виділяють низку переваг цієї форми навчання [1]: постійний контакт викладача зі студентом, не виходячи з дому чи не покидаючи свого робочого місця; освоєння новітніх комунікаційних технологій [2]; одержання структурованих навчальних матеріалів, які представлені в електронному вигляді; можливість перевірити кожного студента в режимі онлайн; покращення професіоналізму та рівня комунікації з колегами [1].

В роботі пропонується розглянути деякі аспекти викладання курсу «Інноваційне підприємництво та управління стартап проєктами» в рамках дистанційного навчання. Адже специфікою цього курсу є розробка свого стартап проєкту і робота у команді. На початку навчального семестру студенти сформували свої команди і на протязі семестру розробляли свою ідею.

При дистанційній формі навчання здобувачі вищої освіти мали змогу використовувати такі платформи для отримання нових знань, як *Moodle* та *BigBlueButton*, а також соціальні мережі та електронну пошту. Такий підхід викладання вимагає системності та комплексності.

У ході вивчення дисципліни курсу «Інноваційне підприємництво та управління стартап проєктами» здобувачі вищої освіти мали змогу отримувати та виконувати завдання на за допомогою платформи *Moodle*. На створеному курсі-ресурсі є вся необхідна інформація стосовно курсу та його структури. Також на сторінці курсу студенти можуть отримати наступні дані: для чого вивчати цей курс?; силабус дисципліни; розподіл годин за видами навчальної роботи; інформація про викладача; робоча програма навчальної дисципліни; конспект лекцій; методичні вказівки до самостійної роботи студентів; тестові завдання; питання до екзамену та інші корисні посилання. Весь курс розподілено за темами, до кожної є цікавий відеоматеріал, питання до самоконтролю, методика виконання практичних та самостійних занять. Особливістю курсу «Інноваційне підприємництво та управління стартап проєктами» є розроблені матеріали курсу, а саме робочий зошит викладача;

робочий зошит студента (конспект); робочий зошит студента (для практичної і самостійної роботи), а також щотижневий зворотній зв'язок для вдосконалення курсу. В процесі розробки свого стартап проєкту кожна команда постійно заповнювала Воркшит, що допомагало вдосконалювати свої ідею і привести її до готового продукту.

Лекційні та практичні заняття, консультації проводились з використанням *BigBlueButton*, що дозволило в режимі онлайн-конференцій комунікувати «викладач-студент», дозволив студентам презентувати свої проєкти, побачити на презентаціях основні аспекти управління стартап проєктами. Також під час викладання в режимі онлайн-конференцій були запрошені зовнішні експерти з відповідної сфери чи індустрії, що також є перевагою дистанційного формату.

Також при викладанні курсу використовувались популярні соціальні мережі *Facebook*, *Instagram*, месенджери *Telegram*, *Viber* та електронна пошта. Всі ці інструменти допомогли викладачу провести індивідуальну консультацію, уточнення дидактичної інформації, відправлення додаткових матеріалів і корегування самостійної роботи студентів.

Після завершення курсу, кожна команда стартапу завантажує заповнений воркбук (табличний документ) онлайн, підписавши назву свого стартапу та університету та має змогу представити свій проєкт команді УЕР.

Таким чином, у ході викладання курсу «Інноваційне підприємництво та управління стартап проєктами» в рамках дистанційного навчання викладачем використовувались наступні інформаційні системи: *Moodle*, *BigBlueButton*, Соціальні мережі та електронна пошта.

Всі ці інструменти, а також системність та комплексність їх використання дозволили ефективно опанувати здобувачами вищої освіти вмінь та навичок з запропонованого курсу і підготувати свої перші стартап проєкти.

Література:

1. Андрусенко Н. Дистанційне навчання в Україні. *Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія*. Вінниця, 2017. С. 7-9.

2. Веремчук А. Проблеми і перспективи дистанційного навчання у ВНЗ. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. URL: https://zagpedagogika.at.ua/load/problemi_i_perspektivi_distancijnogo_navchannja_u_vnz/1-1-0-298. (дата звернення: 27.05.2022)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА

Іжевський П.Г., д.е.н., доцент

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

izhevskypavlo@gmail.com

В Україні дуальна освіта вводиться несистематично, але на базі законодавчого підґрунтя – Закону України «Про вищу освіту»[1] та наказу МОН України від 15.10.2019 № 1296 [2]. Запровадження дуального навчання викликано відповідністю сучасним напрямкам розвитку системи вищої освіти, спрямованих на покращення соціально-економічної ситуації в країні, в тому числі для протидії економічним та демографічним викликам глобального простору.

Зауважимо, на ринку праці існує попит на сукупність навичок і компетенцій ще до того моменту, як молодий фахівець розпочинає свій кар'єрний шлях. Основна проблема сучасної економічної освіти в Україні полягає в тому, що з одного боку роботодавці ставлять вимоги виконання конкретних завдань на робочому місці, які випускники ВНЗ, маючи суто теоретичну підготовку, виконати не можуть, з іншого боку – досить важко узгодити потреби та можливості молодого фахівця та роботодавця. Ефект від впровадження навчання на конкретному робочому місці має переслідувати не лише пом'якшення згаданої проблеми, а полягати в комплексній практичній підготовці студента до професії після завершення курсу навчання.

За останніх 50 років система практичної підготовки за допомогою дуальної освіти в сферах професійної та вищої освіти широко зарекомендувала себе в таких європейських країнах: Швеція, Німеччина, Австрія, Франція, Чехія, тощо. Лідерство впровадження ефективної дуальної освіти в Європі утримує Німеччина з пристосуванням до комплексу соціально-економічних потреб країни, а особливість її застосування у ВНЗ полягає в зосередженні на двох основних напрямках – економічному (43%) та інженерному (41%) [3]. Отже, європейською практикою доведено ефективність впровадження дуальної освіти в ВНЗ і факультетах економічного спрямування та її перспективність в Україні в галузях економіки, управління та адміністрування, бухгалтерського обліку, підприємництва тощо.

Для впровадження системи дуального навчання в галузях економічної освіти ВНЗ необхідно створити нові цінності для тріади «наука - людина - бізнес» в умовах державного партнерства для кожного з учасників:

- економічні університети/факультети налагоджують тривалу та тісну співпрацю з бізнес-середовищем у своєму регіоні, що позитивно впливає на працевлаштування випускників;

- потенційні роботодавці отримують вигоду від співпраці з університетом у вигляді висококваліфікованого фахівця, пристосованого до умов конкретного бізнес-середовища, не витрачаючи власні кошти та інші ресурси для навчання працівника при його підготовці до роботи;

- випускник економічного факультету із дуальною освітою здобуває свою привабливість на ринку праці за рахунок практичного досвіду, створює потенціал для швидкого кар'єрного зростання.

Відповідно, ключовим елементом, який формує співпрацю та спільний інтерес між трьома згаданими сторонами, є конкурентоспроможність результатів навчання для кар'єрних можливостей випускників економічних факультетів.

Синергія, отримана від взаємодії теоретичного навчання в ВНЗ та практичного на конкретному робочому місці, сприятиме розвитку економіки

регіонів та конкретних територіальних громад. Поєднання теоретичної та практичної складових освіти при підготовці фахівців економічного профілю в реальності може розширити перелік вигід для зацікавлених сторін. Зокрема, для роботодавців додатково в актив можна записати: адаптацію потенційного працівника до робочого місця (економія на відрядженнях, підвищення кваліфікації, доплата наставнику), передача «ноу-хау» людині, перевіреній на добросовісність, впевненість у довготривалості відносин з співробітником та ефективна співпраця з авторитетним академічним середовищем ВНЗ. Набір вигід для майбутніх працівників можна поповнити засвоєнням теоретичних знань підкріплених практичними навичками для виконання конкретних обов'язків, набуття професійного досвіду під специфічні вимоги роботодавця з можливістю отримання місця роботи, отримання досвіду та рекомендацій під час пошуку іншого робочого місця. Для осіб, які розпочали своє навчання у ВНЗ – знайомство з робочим середовищем, перевірка своїх уявлень про майбутню професію та можливість набуття практичних знань і досвіду одразу після закінчення школи, отримання кваліфікаційних документів (сертифікатів, посвідчень) та додаткових унікальних знань від компанії, додаткове поповнення власного бюджету різними видами стипендій та виплат.

Створення мережі баз для дуального навчання студентів з провідними компаніями в своєму регіоні виступає одним з основних завдань ВНЗ (факультетів) економічного профілю в сфері дуальної освіти, спрямованих на пошук відповідного робочого навчального місця. Реалізація такого завдання на основі близькості розташування забезпечить швидку комунікацію між сторонами та контроль за процесом навчання. Можливість впровадження дуальної освіти за економічними спеціальностями може досягатися за рахунок широкого спектру потенційних баз практичного навчання, для чого підходять більшість бізнес-суб'єктів виробничої та невиробничої сфери. Створення мережі баз практики забезпечить також потенційну реалізацію майбутньої кар'єрної спрямованості студентів за рахунок вибору ними сфер навчання в

межах галузевого поділу, де можна розширити основну та додати допоміжну спеціалізацію.

Перспективи впровадження дуальної освіти за економічними спеціальностями в ВНЗ України існує та залежатиме в майбутньому від зміни світогляду потенційних роботодавців у вигідності надання можливості студентам отримати навчальне робоче місце в компанії, а також від організаційно-комунікаційної здатності навчальних закладів сформувати ядро мережі дуальної освіти в своєму регіоні.

Література:

1. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 05.06.2022).

2. Наказ МОН України «Щодо запровадження пілотного проекту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» від 15.10.2019 № 1296. URL: <https://cutt.ly/EJTj8Ye> (дата звернення: 05.06.2022).

3. Ostoj I. Studia dualne z perspektywy przyszłej tranzycji studentów kierunków ekonomicznych na rynek prac. URL: <https://cutt.ly/FJTzeeeg> (дата звернення: 05.06.2022).

ПРО ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК (ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ)»

Маліков В.В., д.держ.упр., професор
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
malikovw@gmail.com

Бухгалтерський облік у сучасних умовах розглядається з таких позицій:

- бухгалтерський облік – одна з важливих функцій управління;
- бухгалтерський облік як вид наукової діяльності;
- бухгалтерський облік як професія;

- бухгалтерський облік як навчальна дисципліна.

Згідно теоретичних положень зарубіжної та вітчизняної науки у сфері управління виділяють такі її функції: планування, організація, нормування, стимулювання, облік, контроль, аналіз та інше [1, 2]. Головним завданням обліку як функції управління є забезпечення процесу управління необхідною інформацією про всі сторони операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства.

У широкому сенсі облік - це вид управлінської діяльності суспільства. За сутністю він є обліком його господарської діяльності, для управління якою потрібна постійна та оперативна інформація про процеси та об'єми виробництва, споживання, розподілу валового внутрішнього продукту та національного доходу.

Бухгалтерський облік, як і люба інша наука, має бути не лише системою теоретичних знань. Одночасно наука повинна забезпечувати їх зміни та вдосконалення. Характерними ознаками науки виступають: наявність власних об'єктів наукового спостереження; специфічний апарат дослідження таких об'єктів; методи проведення наукового дослідження; закони і принципи, якими можна систематизувати об'єкти вивчення [3].

Відповідно до цього бухгалтерський облік як наука відображує явища економічної сфери в рамках господарської діяльності. В бухгалтерській науці своя система знань та економічні об'єкти, які отримали повну визначеність в обліку. Економічна теорія та математика виступають методологічною базою для всіх економічних наук, в тому числі для бухгалтерського обліку. Особливість бухгалтерського обліку як науки у тому, що єдиним предметом її дослідження виступає наявність, рух, збереження і ефективність використання коштів підприємства, величина фінансового результату діяльності.

Наявність облікової наукової спеціальності свідчить про визнання бухгалтерського обліку наукою, яка відповідає науковим вимогам.

Бухгалтерський облік – це достатньо поширений вид професійної діяльності. Як відомо, в обліковій сфері в Україні задіяно приблизно

півмільйона працездатних осіб. На міжнародному гербі бухгалтерів, що затверджений у 1944 році, представлена крива Бернуллі, яка символізує існування бухгалтерського обліку, доки суспільство здійснює свідому господарську діяльність [3].

Фахівець, підготовлений до роботи за освітньою програмою 071 «Облік і оподаткування» бакалаврського рівня вищої освіти, згідно з Національним класифікатором [4] може працювати за такими професіями: менеджер бухгалтерського обліку, викладач, асистент вищого навчального закладу, провідний бухгалтер, аудитор, бухгалтер-експерт, бухгалтер-ревізор, науковий співробітник (аудит, бухгалтерський облік), бухгалтер, консультант з податків і зборів, казначей, державний аудитор, спеціаліст-бухгалтер, економіст з бухгалтерського обліку та аналізу господарської діяльності, економіст з податків і зборів, державний податковий інспектор, головний державний податковий інспектор, ревізор-інспектор податковий.

Виходячи з вищенаведеного, дисципліна «Бухгалтерський облік (загальна теорія)» має метою формування системи знань з теорії та практики ведення бухгалтерського обліку на підприємстві. Згідно навчального плану підготовки бакалаврів за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» дисципліна відноситься до обов'язкових циклу професійної підготовки.

Предмет дисципліни – загальна теорія бухгалтерського обліку. Досягнення мети її викладання забезпечується рішенням наступних завдань: вивчення методів раціональної організації та ведення бухгалтерського обліку на підприємстві на основі національних стандартів; придбання навичок обробки та використання облікової інформації на підприємстві; вивчення сучасних форм ведення бухгалтерського обліку.

Багатогранність сутності бухгалтерського обліку знайшла відображення у тематичному плані лекцій з дисципліни. Зокрема, згідно робочої програми розглядаються такі матеріали: бухгалтерський облік в сучасній системі управління та господарювання; загальні принципи організації бухгалтерського

обліку суб`єктів господарювання; бухгалтерський облік в системі економічних наук та основи методології його наукових досліджень.

Література:

1. Майкл Мескон, Майкл Альберт, Франклин Хедоури. Основы менеджмента: Пер. с англ. М.: Дело, 2020. 800с.
2. Кузьмин О.Э., Мельник О.Г Основы менеджменту: Підручник. Київ, Академвидав, 2003. 344 с.
3. Бутинець Ф. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. Житомир, П.П.Рута, 2000. 663 с.
4. Національний класифікатор України: Класифікатор професій ДК 003:2010 (із змінами, затвердженими наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі) України від 2 вересня 2015 року № 1084). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#T>

ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ К ОБУЧЕНИЮ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЕЙ С УЧЕТОМ МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА

Нифталиев Назим Фазиль оглы
Мингечевирский государственный университет, Азербайджан
n_niftaliev@mail.ru

В статье исследуются особенности развития образования в области инновационного предпринимательства. Отмечается, что инновационные тренды требуют образованных, нравственных, предприимчивых людей, которые могут самостоятельно принимать ответственные решения в ситуации выбора, прогнозируя их возможные последствия с учетом глобальных трендов экономического развития.

Дальнейшее развитие современных научно-технологических трендов значительно усилит влияние инноваций на социальные процессы в обществе,

появятся новые формы социализации и социального взаимодействия, изменится характер и способ занятости работников, ожидается смещение центров разработки, компетенций и производства за пределы развитых стран.

Для осуществления эффективной предпринимательской деятельности необходима подготовка инновационных специалистов, владеющих соответствующими знаниями и компетенциями. Как показывает международный опыт, бизнес-образование в области инновационного предпринимательства должно ориентироваться на создание многоуровневой системы профессиональной подготовки.

Современная экономика ориентирует на формирование инновационного подхода к обучению предпринимателей с целью формирования личности, способной совершить новый инновационный скачок в развитии, обеспечить условия модернизации экономики путем производства инновационных товаров и услуг.

Необходимо учитывать, что вектор глобального инновационного развития в ближайшие десятилетия будет характеризоваться ускоренным развитием конвергентных нано-, био- и инфотехнологий, когнитивных технологий.

Благодаря эффективным формам обучения предпринимательству в области инноваций уже в настоящее время закладываются основы формирования новых рынков, которые существенно изменят облик инновационного сектора экономики. При этом современный предприниматель должен будет овладеть навыками работы в инновационных производственных кластерах, на которые, по прогнозам специалистов, к 2050 г. будет приходиться до 70% инновационной продукции мировой экономики. Основные качественные характеристики, обеспечивающие развитие инновационного предпринимательства в будущем, - решение проблем старения населения, роста числа болезней обмена веществ, патологий мозга, а также необходимость обеспечения продовольственной, сырьевой, медицинской и экологической

безопасности страны, сохранения ее ресурсного потенциала, поддержания здорового генофонда нации.

Приоритеты инновационного образования предпринимателей.

Формирующийся в мире запрос на новое качество жизни требует от предпринимателей новых подходов к созданию технологий персонализированной медицины, которые позволят индивидуализировать диагностические и терапевтические процессы, значительно усиливая полезный эффект и снижая затраты на лечение за счет использования наиболее эффективных вариантов терапии для каждого конкретного случая. Внедрение новых технологий предопределяет переход от общей диспансеризации (дорогостоящей и не всегда эффективной) к целенаправленной профилактике.

Безусловно, благодаря предпринимательским инициативам появятся возможности создания материалов с новыми свойствами, в том числе обладающих биологической активностью, способной восстанавливать отдельные органы или целые системы. Обучение предпринимателей новым научно-технологическим трендам в перспективе позволит снизить смертность от онкологических, сердечно-сосудистых заболеваний, а также заболеваний, связанных с нарушением метаболических процессов.

Приоритеты в области инновационного обучения предпринимательства должны стимулировать личность на создание новой продукции путем развития систем облачных вычислений, новых архитектур и принципов организации вычислений, разработки новых аналитических инструментов. При этом предприниматели за счет инновационных технологий могут овладеть навыками использования систем машинного обучения, основанных на новых методах и алгоритмах, результаты которых имеют самый широкий спектр применения: интеллектуализация поддержки принятия решений, мониторинг финансовых и фондовых рынков и др. [5]

Важно отметить, что обучение предпринимателей навыкам развития облачных инфраструктур, сетей персональных компьютеров и мобильных устройств позволит повысить их конкурентоспособность на международных

рынках за счет снижения расходов на поддержание ИТ - инфраструктуры, а также расширения рынка внешнего удаленного размещения. Благодаря новым информационным технологиям уже в ближайшие 20 лет могут произойти существенные изменения в страновой специализации и глобальной конкуренции на мировых рынках.

Приоритетным направлением развития предпринимательских инициатив является обучение предпринимателей новым достижениям в области нанотехнологий и создания новых материалов. Распространение технологий производства на основе молекулярной самосборки позволит создавать принципиально новые типы наноустройств и наноматериалов с заданными свойствами для различных отраслей. Создание новых материалов предоставит возможность производить товары с принципиально новыми свойствами, и именно инновационный подход к обучению предпринимателей может содействовать активному развитию нанотехнологий на глобальных рынках.

При обучении предпринимателей важно овладение навыками зеленой экономики. Благодаря новым компетенциям создадутся условия по разработке и внедрению экологически эффективных инновационных технологий, содействующих решению глобальных проблем: преодолению истощения важных природных ресурсов, снижению роста техногенной нагрузки и уровня загрязнения природной среды.

Успехи страны в инновационном развитии напрямую зависят от вложений в сферу образования, и в первую очередь важно эффективно осуществлять подготовку специалистов, способных овладеть навыками инновационного предпринимательства.

Особенности организации подготовки предпринимателей в развитых странах.

Развитие образовательных программ, направленных на формирование навыков инновационного предпринимательства, находится в центре внимания Организации экономического сотрудничества и развития, причем развитые

страны уделяют внимание созданию новых навыков личности в области предпринимательства уже в рамках школьного обучения.

В США реализуется программа «Образование для карьеры», которая направлена на формирование профессиональных знаний, умений, навыков и личностных качеств с учетом требований инновационной экономики. При этом педагогические технологии предполагают обучение навыкам инновационного предпринимательства и способности личности быстро адаптироваться к технологическим изменениям. В частности, некоммерческой корпорацией «Junior Achievement Inc.» реализуется программа предпринимательской подготовки школьников США, целью которой является обучение молодых людей инновационному бизнесу. Финансовую поддержку компании оказывают более 200 ведущих инновационных корпораций США. [6]

В американских университетах и бизнес-школах активно используются инновационные методики обучения предпринимательству. При этом на практике предпринимательское образование позволяет развивать трансфер инновационного технологического сотрудничества в рамках бизнес-инкубаторов и кластеров. [8]

В число лучших американских бизнес-школ в области предпринимательства, по версии U.S. News Education 2020, входят следующие учебные заведения:

- 1) Гарвардский университет;
- 2) Чикагский университет;
- 3) Йельский университет;
- 4) Колумбийский университет;
- 5) Массачусетский технологический институт;
- 6) Стэнфордский университет;
- 7) Пенсильванский университет;
- 8) Университет Дьюка;
- 9) Калифорнийский технологический институт;
- 10) Университет Baruch college. [2]

В школах Великобритании в настоящее время используются четыре модели включения предпринимательского образования в учебные планы школ:

- 1) деятельностная модель;
- 2) предпринимательство как предмет;
- 3) модульный подход;
- 4) общешкольный подход.

В рамках учебного процесса предлагается обязательно использовать организацию мини-предприятий для обучения учащихся. Именно мини-предприятиям, созданным самими учащимися, уделяется особое внимание, так как они обеспечивают развитие широкого спектра практических навыков и личных качеств, поощряют инициативу и творчество. [4]

В Великобритании весь процесс предпринимательского образования нацелен на формирование личности предпринимателя, способного с учетом новых знаний и технологий на основе развития компетенций предприимчивости и инициативности активно идти на риск, предлагая рынку инновационные товары и услуги.

Переподготовкой управленческого персонала в Великобритании занимаются частные центры, небольшие фирмы, ведущие тренинг и осуществляющие консультирование, академические и специальные курсы непрерывного обучения менеджменту при вузах. При этом основное внимание уделяют формированию инновационной культуры и культуры управления интеллектуальной собственностью.

Система развития бизнес-инкубаторов в ведущих университетах Великобритании может привести к созданию единого центра знаний и инноваций для предпринимателей и молодых специалистов, где на основе одной платформы будет создана библиотека электронных материалов, идей и инноваций. Ведущие позиции в развитии британского инновационного предпринимательского бизнес-образования занимают:

- 1) London Business School, которая дважды получала высшую оценку от Совета по финансированию высшего образования за свою исследовательскую

деятельность;

- 2) University of Oxford;
- 3) University of Cambridge;
- 4) Cranfield School of Management;
- 5) Imperial College Business School [1].

В Германии особое внимание развитию инновационного предпринимательства уделяет Федеральное министерство по экономике и энергетике Германии, которое с 2014 г. активно поддерживает инновационное предпринимательское образование. Все образовательные программы разработаны на основе «Внедрения духа предпринимательства в школы» (Unternehmergeistmacht Schule / Entrepreneurial Spirit in Schools). При этом предложена модель тесного сотрудничества между школами и предприятиями. Данные программы реализуются в более 300 школах по всей Германии [7].

Важно отметить, что для реализации инновационных образовательных проектов в высших учебных заведениях в Германии предусмотрено создание бизнес-инкубаторов с участием нескольких университетов [3]. Такой подход позволяет использовать наработки в различных отраслях знаний для создания инновационных конкурентоспособных немецких товаров. Причем при реализации образовательных предпринимательских программ наряду с инициативой предпринимателей важная роль отводится государству, которое координирует подготовку специалистов, что позволяет Германии удерживать лидерство по созданию инновационной продукции в Европе.

Для Азербайджанской Республике важно сформировать эффективную систему координации усилий всех организаций, задействованных в обучении предпринимателей, с целью подготовки специалистов, способных с помощью инноваций модернизировать азербайджанскую экономику.

Для оказания инновационных образовательных услуг при обучении предпринимателей необходимо активно заимствовать передовой опыт. При этом следует предусмотреть координацию усилий государства и бизнеса в данной области.

Обучение основам инновационного предпринимательства должно включать в себя процесс непрерывного накопления знаний. Уже в школе нужно формировать личность, способную к освоению и практическому применению инноваций.

Следует организовать непрерывную систему подготовки, переподготовки и повышения квалификации предпринимателей, готовых осуществлять инновационное предпринимательство, включая информационное и консалтинговое сопровождение предпринимателей, осуществляющих инновационный бизнес, в том числе путем внедрения новых форм взаимодействия в процессе обучения.

Повышение инновационной активности бизнеса и появление новых инновационных компаний позволит Азербайджанской Республике совершить качественное изменение ее позиций на глобальном рынке производства инновационных товаров.

Литература:

1. Бизнес-образование в Великобритании. URL: <http://www.avesa.ru/biznes-obrazovanie-v-GB>.
2. Бизнес-образование в США. URL: <https://malikspace.com/tour-usa/biznes-obrazovanie-v-ssha/biznes-obrazovanie-v-ssha/>.
3. Образование для бизнесменов в Германии. URL: <https://www.dw.com/ru/a-5262888>.
4. Сизова М. Информационно-аналитический обзор международного и российского опыта преподавания основ предпринимательства среди старшеклассников. СПб., 2008.
5. Filkevich I. Enlightened Attitude to Innovative Methods of Human Resource development in Institutes of Higher Education. Education and Sport in the Prosperous Epoch of the Powerful State. Ashgabat, 2014. P. 151, 152, 308, 309, 464–467.
6. Junior Achievement International. URL: <http://www.jaintl.org/>
7. Leicht R., Berwing S. Grundungspotenziale von Menschen mit

auslandischen Wurzeln: Entwicklungen, Erfolgsfaktoren, Hemmnisse. Studie im Auftrag des Bundesministeriums für Wirtschaft und Energie. Institut für Mittelstandsforschung, Universität Mannheim. 2016. November. S. 1.

8. Nuhfer E. B. Student Management Teams: Fractals for Students Too. URL: <http://www.ntlf.com/FTPSite/issues/v13n4/v13n4.pdf>.

РОЛЬ СТАТИСТИКИ В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА

Непран А. В., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
nepranxtei@gmail.com

У Законі України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII основною метою вищої освіти встановлено підготовку «... конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях» [1]. В 2021 р. була прийнята «Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки», в якій визначалися основні вимоги до змісту і якості підготовки фахівців, в тому числі з економіки та підприємництва. З урахуванням цього Міністерством освіти і науки України у 2018 р. були розроблені державні освітні стандарти вищої професійної освіти підготовки фахівців з економіки та підприємництва для бакалаврів та магістрів.

Практична діяльність економіста будь-якої спеціальності обов'язково пов'язана зі збором, обробкою та аналізом статистичних даних, вивченням закономірностей, зв'язків і залежностей між соціально-економічними явленнями. Нерідко економіці самому приходиться проводити статистичне спостереження, застосовувати різні статистичні методи в аналізі матеріалів.

В умовах глобалізації економіка та економічні процеси стають все складнішими. Серед цих процесів на рівні підприємства можна виділити наступні: багатоваріантність при прийнятті управлінських рішень; багатоопераційність виробничих процесів, розгалужений ланцюг взаємопов'язаних цехів та виробничих ділянок; складна виробнича та організаційна структура підприємства. Це вимагає обробки та аналізу значного обсягу інформації. Високий динамізм сучасних соціально-економічних процесів призводить до того, що знання про економіку будуть відставати від потреб управління. У зв'язку і цим аналітична діяльність фахівців з економіки та підприємництва повинна містити прогнозовану складову, здатність наперед сигналізувати про можливості настання тих чи інших особливих (в тому числі і кризових) ситуацій. Саме теорія і практика статистичних досліджень забезпечує необхідний інструментарій для вирішення поставлених завдань.

Таким чином, у своїй діяльності фахівцю з економіки та підприємництва приходиться вирішувати питання, які в тій чи іншій мірі пов'язані із статистичною наукою:

- методологія соціально-економічних досліджень, що визначає, які показники необхідно розраховувати для успішного вирішення завдань оперативного та стратегічного управління підприємствами;

- теорія і практика вибіркового дослідження, що забезпечує необхідний інструментарій для правильної організації вибірки і науково обґрунтованих методів її математичного аналізу;

- методологія сучасного економетричного аналізу і прогнозування соціально-економічних явищ та процесів, що забезпечує найкращий вибір управлінських рішень.

Все вищевикладене дозволяє сформулювати основні вимоги до статистичної підготовки фахівців з економіки та підприємництва. В сучасних умовах фахівці з економіки повинні добре володіти методикою і методологією статистичних досліджень, вміти організувати та проводити статистичне

спостереження, здійснювати зведення та групування статистичного матеріалу, використовувати індексний та кореляційний методи в економічному аналізі.

Слід зазначити, що у навчальних планах підготовки фахівців з економіки та підприємництва багатьох вищих навчальних закладах за останні роки спостерігаються негативні тенденції щодо статистичної підготовки. Зокрема, зменшується кількість навчальних годин, замість теоретичної дисципліни «статистика» вводиться прикладна дисципліна «економічна статистика». Крім того, слід відмітити, що така негативна ситуація склалася і у виданні підручників, більшість яких містить крім розділів статистики і розділи економічної статистики. Зокрема, це спостерігається у підручниках таких авторів В. Горкавий, О. Герасименко та ін. Необхідно відмітити, що така тенденція не є позитивною, оскільки погіршує професійний рівень підготовки студентів із сфери статистичної освіти. Для вирішення складних соціально-економічних задач, які стоять перед підприємствами, необхідно мати високий рівень статистичної підготовки. Об'єднаний курс статистики, який складається із теорії статистики і економічної статистики, не в змозі забезпечити вирішення цих задач. Особливо це стосується таких складних питань, як проведення вибірових досліджень ефективності використання робочого часу та часу роботи обладнання, визначення якості продукції, які неможливі без глибокого знання вибірового методу. Такі знання об'єднаний курс не дає.

Тому доцільним вважаємо ввести в навчальні плани підготовки фахівців з економіки та підприємництва два окремих навчальних курси із значним (180 годин) обсягом: загальна теорія статистики та економічна статистика. Саме такий підхід дозволить сформувати глибокі знання зі статистичної методології у майбутніх фахівців.

Література:

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В
ГАЛУЗІ ЕКОНОМІКИ І ПІДПРИЄМНИЦТВА В 2021/2022
НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ**

Нестеренко В.Ю., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Болотова Т.М., к.е.н., доцент
Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ
valentinaonisiforova@gmail.com, tatabolotova1975@gmail.com

Поточний навчальний рік став одним з найскладніших для освітньої галузі в сучасній історії України. Проблема організації ефективного навчального процесу в умовах карантинних обмежень була вирішена освітянами України на достатньо високому рівні завдяки значному досвіду попередніх навчальних років та високому рівню професійних знань, які наразі сформовані у переважній більшості викладачів закладів вищої та передвищої освіти. Серед головних аспектів, які визначили такий високий рівень обізнаності освітян у галузі побудови дистанційного освітнього процесу стали наступні:

- широкий спектр освітніх курсів, курсів підвищення кваліфікації, великі обсяги відкритих освітніх матеріалів стосовно досвіду роботи у спеціальних освітніх оболонках для дистанційного навчання, якими ділилися освітяни у всесвітній мережі, в тому числі на безоплантій основі;
- високий рівень зацікавленості та відповідальності освітян у побудові ефективного освітнього процесу в нових пандемічних умовах;
- практичний інтерес до вирішення принципово нової проблеми, яка постала перед освітою в світі та в Україні.

Практика дистанційного навчання у галузі економіки та підприємництва показала, що ефективна організація освітнього процесу є абсолютною реальністю, що підтверджується показниками діяльності освітніх закладів

України різних рівнів. Освітній процес не зупинився, а отримав нову ефективну сучасну форму, яка багато в чому навіть без врахування пандемії відповідає сучасним потребам суспільства, яке на сьогодні є дуже динамічним і прагне бути вільним у переміщеннях та не стиснутим географічними умовами, в тому числі в сфері освіти та отримання знань.

Результатом процесів диджиталізації, які поглинули сферу освіти з початком пандемії, на сьогодні є подальше поширення інтернет-освіти та поступова відмова від проведення багатьох освітніх заходів у реальному форматі, що, в цілому, робить їх аудиторію значно ширшою і сприяє ефективному обміну досвідом та знаннями серед освітян.

Слід також відзначити, що саме завдяки цьому досвіду організації дистанційного навчання, українська освіта усіх рівнів змогла вистояти в трагічних умовах війни – після шокової перерви березня 2022 року навчальний процес був відновлений та ефективно організований в умовах не просто карантину, а знаходження усіх учасників освітнього процесу майже по всьому світу - в різних безпекових умовах та умовах доступу до технічних засобів.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Томашук І. В., доктор філософії з економіки, старший викладач

Вінницький національний аграрний університет

Tomashuk.inna@ukr.net

Загальні інтеграційні процеси, передусім прагнення України до вступу до ЄС, соціально-економічні умови, розвиток ринкових відносин, вимагають підготовки нового типу спеціаліста з економіки, здатного належним чином представляти країну на міжнародному рівні та захищати її інтереси в межах

міжнародного співробітництва [1]. Тому модель сучасного економіста вимагає від вищої освіти для пошуку нових підходів до його підготовки.

Підготовка майбутнього економіста здійснюється відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики (далі ОКХ), де мета вищої економічної освіти та професійна підготовка відображаються у формі системи вмінь розв'язувати певні завдання діяльності [1]. ОКХ віддзеркалює соціальне замовлення на фахівця, що розробляється у сферах праці та професійної підготовки з урахуванням аналізу професійної діяльності.

Сучасний ринок праці характеризується мобільністю, гнучкістю, динамікою та інноваційними змінами. Під впливом цього змінюються і вимоги роботодавців. Нині до професійної підготовки молодих економістів роботодавці висувають чіткі вимоги (табл. 1).

Таблиця 1 - Вимоги роботодавців до професійної підготовки молодих економістів

№	Вимоги
1	▲ Високий професіоналізм і навички роботи з великим обсягом інформації;
2	▲ Висока стресостійкість, готовність до ефективної поведінки в кризових ситуаціях;
3	▲ Готовність до неперервної самоосвіти й самовдосконалення, підвищення професіоналізму;
4	▲ Уміння й навички ділового спілкування, вміння працювати в команді, дотримання корпоративної етики;
5	▲ Уміння приймати виважені і відповідальні рішення, у тому числі – в нестандартних ситуаціях;
6	▲ Навички виконавської дисципліни;
7	▲ Здатність до аналітичного і критичного мислення;
8	▲ Здатність до самостійності та самоуправління діяльністю;
9	▲ Підвищення компетентності фахівця;
10	▲ Підготовка фахівця таким чином, щоб на базі отриманої освіти він мав можливість у разі необхідності оволодіти новою спеціалізацією або навіть новою спеціальністю;
11	▲ Глибока теоретичну підготовка;
12	▲ Комунікбельність;
13	▲ Здатність до швидкого «реагування»;
14	▲ Здатність мислити на перспективу;
15	▲ Організованість;
16	▲ Трудова дисциплінованість.

Джерело: [1]

Для сучасного світу характерні процеси глобалізації та інтернаціоналізації економіки, відкриття кордонів, поява нових ринків, зростання трудової міграції. Нова парадигма розвитку людини в постіндустріальному суспільстві визначає переорієнтацію суспільства з накопичення матеріальних благ на розвиток людського потенціалу у вигляді знань, інтелектуальних здібностей і практичних навичок.

У багатьох документах міжнародних організацій (Європейського Союзу (ЄС), Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), Ради Європи (РЄ), Світового банку (СБ), Міжнародної організації праці (МОП), Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), діяльність яких впливає на формування сучасних уявлень про цивілізаційний прогрес, людський капітал визнається вирішальним чинником економічного зростання країн, підвищення їх конкурентоспроможності на світовому ринку [2].

У зв'язку з цим більшість держав визнають ключову роль освіти у підвищенні економічного та соціального добробуту суспільства.

В умовах ринкової економіки вища економічна освіта має особливе значення. Оскільки модернізація економічних відносин, утвердження ринкових принципів господарювання є основою всіх суспільних і соціальних перетворень, особливої актуальності набуває підготовка фахівців нової формації для сектору економіки (рис. 1) [2].

Економічна освіта – це вироблення у студентів чіткої уяви про наукові закономірності розвитку економіки, особливості ринкових відносин, цілеспрямоване, систематичне формування у майбутніх фахівців економічних знань, високої організованості та творчої ініціативи, їхня підготовка до високопрофесійної праці, вміння дбайливого ставлення до природи, вироблення звички практично використовувати економічні знання в реальному житті.

Рис. 1. Визначення економічної освіти в сучасних реаліях

Джерело: [5, с. 92].

В економічному розвитку держави важливу роль відіграють фахівці економіки, оскільки від рівня їх професійної компетентності залежить успіх фінансово-господарської діяльності всієї країни та окремих підприємств [2].

Сучасні економісти повинні ефективно працювати як у своїй країні, так і в міжнародному глобальному просторі, володіючи знаннями, навичками та вміннями, характерними для цієї професії, та максимально розвивати сучасний ринок праці.

Враховуючи, що якість сучасної економічної освіти повністю залежить від поєднання вищої освіти, сучасних досліджень та інновацій, наведемо основні вектори якості освіти: якість управління ресурсами (фінансовими, інформаційними, матеріально-технічними, кадровими), якість навчального процесу, автоматизовані системи контролю, якість результатів навчального процесу (задоволення вимог споживачів, контроль знань і навичок) [3].

Виходячи з вищесказаного, варто наголосити, що розвиток освіти має випереджати економічний, оскільки освітні послуги є специфічними для інших нематеріальних послуг, а наслідки споживання цих послуг хороші не лише для окремої людини, а й для економіки та суспільства в цілому.

Можна виділити такі ключові особливості навчання з точки зору підвищення значущості ресурсів знань, які мають деякі особливості (табл. 2).

Таблиця 2 - Ключові особливості підготовки фахівців економічного напрямку

<i>№</i>	<i>Опис особливостей</i>
1	▲ Технологізацію освіти (підвищення рівня інформаційного забезпечення фахівців на основі використання сучасних інформаційних систем та технологій);
2	▲ Адаптивну систему навчання на основі інформатизації навчального процесу, яка передбачає зміну структури навчального процесу і забезпечує принципово новий рівень отримання наукових знань, що зумовлює інтеграцію інформаційної та науково-дослідної діяльності;
3	▲ Якість освіти як складної багатоаспектної системи оцінювання підготовки фахівців.

Джерело: [3]

Сучасна епоха – це час інтенсивного формування, накопичення, поширення та використання освітніх ресурсів. Саме тому освіта є найціннішим

національним ресурсом, який визначає конкурентоспроможність будь-якої країни в довгостроковій перспективі [4]. Виходячи з цього, створення та розвиток цього ресурсу є основним стратегічним завданням країни.

У цьому контексті підготовка фахівців з вищою освітою потребує державної підтримки, яка має бути орієнтована насамперед на пріоритетні стратегічно важливі для розвитку економіки чи суспільства напрями підготовки [4]. Державна підтримка має здійснюватися у формі фінансової допомоги (зокрема, державне замовлення на підготовку спеціалістів і магістрів; надання пілг окремим групам населення для навчання у вищих навчальних закладах; фінансування наукової тематики тощо).

Дуальна освіта сьогодні стає особливо актуальною. Міністерство освіти і науки України пропонує розглядати дуальну освіту як одну з форм підготовки майбутніх фахівців. Це забезпечить зв'язок теоретичної та практичної підготовки, освіти та сучасного підприємства з урахуванням вимог роботодавців.

За допомогою теоретичних досліджень з підготовки фахівців економіки визначено інноваційні напрями та тенденції професійно-технічної освіти:

- соціально-економічна ситуація в країні, академічна мобільність та тенденція до єдиного освітнього простору породили потребу переглянути підготовку фахівців з точки зору якості освіти;

- розширення професійної діяльності та вихід на міжнародний ринок праці актуалізує проблему формування міжкультурних, міжгалузевих знань, умінь, навичок, необхідних для професійної адаптації в різних соціально-економічних умовах та професійних колективах;

- ключові та освітні компетентності стали складовою нових освітніх концепцій, що визначають компетентнісний підхід у професійній освіті та систему педагогічних, психологічних, філософських та соціологічних знань у структурі професійної підготовки;

- реалізація компетентнісного підходу та формування ключових компетенцій спеціалістів потребують нового змісту професійної освіти,

орієнтованого на розвиток особистості, можливості самореалізації та самоорганізації;

- особистісно орієнтоване професійне навчання пропонує впровадження нових технологій, педагогічних конструкцій, що забезпечують спрямованість на розвиток особистості, цілеспрямованість та актуальність змісту професійної освіти стосовно особливостей майбутньої професії, використання суб'єктивних уявлень та досвіду учнів, інтерактивний процес дій, чітко сплановані очікувані результати навчання, соціально-професійна адаптивність та захищеність фахівців [6, с. 28].

Отже, головними чинниками професійної підготовки фахівців економічної галузі, які впливають на становлення їх особистості є концептуальні зміни у змісті, формах та методах професійної підготовки, застосування різноманітних технологій навчання, доповнення його новими сучасними елементами.

Література:

1. Рудніцька К. В. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю у вищих навчальних закладах. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. соціальна робота»*. 2017. Випуск 2 (41). С. 222-225.
2. Загородня А. А. Професійна підготовка фахівців економічної галузі у закладах вищої освіти Республіки Польщі та України: Монографія. К.: ВП «Едельвейс», 2018. 392 с.
3. Стеблюк Н. Ф. Підготовка фахівців з вищою освітою в умовах підвищення значущості знаннєвого ресурсу. *Ефективна економіка*. 2010. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=344>
4. Бріт О. В. Вимоги сучасного ринку праці до фахівців з вищою освітою. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 6. С. 39-42.

5. Набока О. Г. Професійно-орієнтовані технології навчання у фаховій підготовці майбутніх економістів: теорія і методика застосування : Монографія. Слов'янськ : 2012. 303 с.

6. Бичок А. В. Особливості підготовки фахівця економічного профілю в німецькомовних країнах. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. Вип. 2 (39). С. 27-29.

SAHIBKARLIQ ÜZRƏ MÜTƏXƏSSİSLƏRİN HAZIRLANMASINDA INNOVATIV METODLARDAN İSTİFADƏNİN ZƏRURILIYI

Əliyeva Təranə Əsman qızı
Mingəçevir Dövlət Universiteti
tarana.aliyeva45@mail.ru

Son dövrlərdə iqtisadiyyat və sahibkarlıq üzrə idarəetmə kadrlarının hazırlanması sisteminin innovativ inkişafı əsas aktual mövzulardan biridir. Elm və texnologiyanın dinamik inkişafı, daha mürəkkəb sosial-iqtisadi sistemlərə çevrilən təsərrüfat subyektlərinin idarə edilməsi dövrün tələblərinə cavab verə bilən intellektual kadrları tələb edir. Bu baxımdan, kadr hazırlığı səviyyəsinin artırılması məqsədilə müasir qurumların innovativ imkanlarından və müasir metodların istifadə etmək məqsəduyğun hesab edilir.

Dövlət dəstəyi əsasında kadr hazırlığı üçün innovativ hazırlığın həyata keçirilməsi, onların potensialından və müasir elmi-metodik vəsaitlərdən istifadə təsərrüfat birliklərinin rəqabət üstünlüyünü artıran əsas şərtidir. Digər tərəfdən, müəssisə və təşkilatların səmərəli idarə olunması problemlərinin həlli də iqtisadiyyat üzrə mütəxəssislərin şəxsi bacarıqlarından, peşəkarlıq keyfiyyətlərindən və iş təcrübələrinin səviyyəsindən çox asılıdır. Bu baxımdan, hal-hazırda beynəlxalq əmək bazarının tələblərinə cavab verən rəqabətqabiliyyətli idarəçilik kadrlarının hazırlanması, onların yenidən hazırlığı, ixtisaslarının artırılması, işçilərin təlimi və hazırlıq sistemlərinin yaradılması firmaların qarşısında duran ən vacib problem hesab

edilir. Nəzərə almaq lazımdır ki, kadr hazırlığı geniş və çoxtərəfli məsələ olduğu üçün müxtəlif elmlərin nümayəndələrinin birgə söylərini tələb edir. Ona görə də, kadrların formalaşdırılması və qiymətləndirilməsi üçün nəzəri metodoloji məsələlərin nəzərə alınması və inkişaf etdirilməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Hazırda respublikamızda əksər universitetlərdə, tədqiqat institutlarında və eləcə də, müxtəlif firma və təşkilatlarda kadrların hazırlanması sisteminin modernləşdirilməsi və bu sahədə islahatların aparılması ilə ciddi məşğul olunur. Burada əsas məqsəd sürətlə dəyişən və inkişaf edən mühitə və əmək bazarındakı rəqabətə uyğunlaşan iqtisadiyyat və sahibkarlıq üzrə mütəxəssislər yetişdirməkdir.

Müəssisələrin yüksək ixtisaslı kadrlarla təmin olunmasında kadrların hazırlanması məsələsinə kompleks yanaşmanın həyata keçirilməsi müstəsna rol oynayır. Bu baxımdan, hər bir müəssisədə kadr hazırlığının həyata keçirilməsi prioritet sahə hesab olunaraq uzunmüddətli dövrdə kadr ehtiyacının və ona olan tələbatın aradan qaldırılmasını təmin edən kadr siyasətinin hazırlanır. Müəssisənin ümumi inkişafına xidmət edə biləcək işçi heyətinin formalaşdırılmasını özündə əks etdirən kadr siyasəti dedikdə, işçi personalın seçilməsi, yığılması, onların təhsilinin və peşə ixtisasının artırılmasını təmin edən nəzəri baxışların, prinsiplərin və tələblərin məcmusu başa düşülür.

Uğurlu fəaliyyət göstərən müəssisələr özünün kadr siyasətini həyata keçirərkən müəyyən istiqamətləri rəhbər tuturlar. Bunlara müəssisənin ümumi inkişafına xidmət edən işçilərə ixtisas tələblərinin və yeni kadr strukturunun, işçi personalının fəaliyyətini nizamlayan qaydaların, əmək haqqı konsepsiyasının, işçi heyətinin cəlb olunması, istifadə edilməsi və azad edilməsi mexanizmlərinin düzgün müəyyən olunmasını qeyd etmək olar. Bundan başqa, sosial münasibətlərin inkişafı və müəssisə kollektivində mənəvi-psixoloji mühitin sağlamlaşdırılması da təmin olunmalıdır.

Müasir dövrdə kadr hazırlığında əsas diqqət işçi qüvvəsinin kəmiyyətinə deyil, keyfiyyət baxımından yüksəldilməsinə yönəldilir. Bu onunla əlaqədardır ki, mütəxəssis hazırlığı ilə elmi-texniki tərəqqinin nailiyyətlərinə uyğun istehsal vasitələrinin inkişaf etdirilməsi yeni iqtisadi sistemin ən mühüm tələblərindən biridir.

Məhz ona görə də, elmi-texniki tərəqqinin istehsalata tətbiqi kadr hazırlığında, seçilməsində, eləcə də ixtisaslarının artırılmasında mühüm amil hesab olunur. Məlimdir ki, elmi-texniki tərəqqinin son nailiyyətlərinin iqtisadiyyata tətbiqi əmək şəraitini yaxşılaşdırır, zehni əmək və fiziki əmək arasında mürəkkəblik səviyyəsinə görə fərqi artmasına səbəb olur. Bu isə elmi-texniki tərəqqinin insan amilinə təsirinə yeni aspektdən yanaşmanı tələb edir. Məhz buna görə də, kadrların seçilməsi, hazırlanması, ixtisaslarının artırılması sahəsində innovativ proseslərdən istifadəyə üstünlük verilir.

Dünya ölkələrinin təcrübəsinə əsaslanaraq kadr hazırlığının həyata keçirilməsində innovativ metodlardan mütəmadi olaraq istifadə olunur. Bu metodlar firma və təşkilatların kadr hazırlığı sahəsində onların peşə ixtisasının, eləcə də təhsilinin artırılmasında müstəsna rol oynayırlar. İşçilərin təhsilinin artırılması sahəsində “saxlayıcı” və “innovativ təhsil” metodlarının tətbiqi təşkilatlarda aktual olan kadr hazırlığı vəziyyətin sabitliyinin qorunub saxlanılmasına xidmət edir. Əgər “saxlayıcı” metod təşkilatların hal-hazırkı aktual vəziyyətlərinin saxlanılmasına xidmət edirsə, “innovativ” metod isə gələcəyə istiqamətlənərək daha uğurlu fəaliyyət göstərməsinə şərait yaradır. Deməli, idarəetmə heyətinin formalaşdırılması, heyətin inteqrasiyası, adaptasiyası, heyətin müxtəlif vəziyyətlərə uyğunluğunun təşkil edilməsi baxımından innovativ metodların tətbiqinə üstünlük verilməlidir. Bu metod həmçinin, karyeranın planlaşdırılmasına da əhəmiyyətli təsir göstərir.

İnnovasiya prosesinin təşkilatın məqsədinə, strukturuna, kadr siyasətinə birbaşa təsiri qaçılmazdır. İnnovasiyanın tətbiq olunmasında məqsəd ənənəvi fəaliyyət elementlərini aradan qaldırmaqla yeni nəticələrə səbəb olan vasitələr və üsullar əldə etməkdir. Bu zaman radikal dəyişikliklərin baş verməsi, yəni innovasiya prosesində modernləşdirmənin aparılması təşkilatın işinin forma və prinsiplərinin yaxşılaşmasına və işçilərin şüurunun yenidən qurulması ilə əlaqədar ziddiyyətlərin qaradan qaldırılmasına əhəmiyyətli təsir göstərir. İnnovativ metodların tətbiqi işçilərdən fərqli düşüncə tərzinə, effektiv qavrayış sistemə və yaradıcılıq üçün tələbata malik olmasını tələb edir.

Qeyd etdiyimiz kimi, müəssisə və təşkilatlarda kadrların hazırlanmasına xidmət edən kadr siyasətinin həyata keçirilməsi innovativ metodların tətbiqini zəruri edən əsas səbəbdir. Bundan başqa, istehsalın artım və göstəricilərinin azaldılması, əmək məhsuldarlığında azalma da innovativ layihələrin həyata keçirilməsini tələb edir. Kadr hazırlığı və inkişafı sahəsində innovasiyaların tətbiqi müəssisələrdə müasir və yenilikçi idarəetmə üsullarından istifadə etməyə, hər bir heyət üzvünün öz keyfiyyətlərini davamlı inkişaf etdirməyə məcbur edir. Bu isə, yeni növ kadrların və idarəçilik heyətinin xarici ölkələrin təcrübəsinə, beynəlxalq standartlara uyğun olmasını tələb edir. Bu məqsədlə, kadrların peşəkar hazırlıq proqramları əsasında hazırlığına, daimi olaraq fəaliyyət göstərən seminarlarda, müxtəlif firma və təşkilatlarda, əsasən də xarici ölkələrdə təcrübələr keçməsinə də şərait yaradılmalıdır. Deməli, kadr hazırlığı və ixtisasının artırılmasınınin fasiləsizliyini təmin etmək üçün ali təhsil müəssisələrində verilən təhsildən əlavə xarici ölkələrdə də istifadə olunan hazırlıq formalarının və innovativ metodlarının tətbiqi zəruri hesab olunur.

Ədəbiyyat:

1. Bazarov T.Y., Yeremin B.L Heyətin idarə edilməsi. Bakı, 2012.
2. Əliquliyev R.M. Elmi kadr hazırlığı. Bakı, 2009.
3. Əliyev T.N. Texniki tərəqqi və əməyin elmi təşkili. Bakı, 2004.
4. Quliyev T.Ə. İnsan resurslarının idarə edilməsi. Bakı, 2013.

AQRAR SEKTORDA KOOPERASIYA MÜNASİBƏLƏRİNİN SOSIAL-İQİSADI SƏMƏRƏLİLİYİ

Xəyalə Xəlilova Qəmbər qızı
Mingəçevir Dövlət Universiteti, müəllim
Azərbaycan Dövlət Aqrar Unuversiteti, doktorant
xeyalexelilova2@gmail.com

Azərbaycan sosial-iqtisadi inkişaf səviyyəsinə görə regionda aparıcı mövqeyə malikdir. Eyni zamanda dövlətin ali rəhbərliyinin diqqətinin mərkəzində olan aqrar sahə də son illər yüksək sürətlə inkişaf edir. Məhsul istehsalı hər il artır, əhalinin ərzaq məhsulları ilə təmin olunma səviyyəsi, sənaye sahəsinin kənd təsərrüfatı məhsulunu malik xammalla təmin olunma vəziyyəti yüksəlir. Bununla yanaşı aqrar sektorda kooperasiya münasibətlərinin inkişafı gündəlikdə duran əsas məsələlərdəndir. Bu sahədə kooperasiya münasibətlərinin inkişafı iqtisadi və sosial baxımdan aktual problem olaraq qalmaqdadır. Kooperasiya əlaqələrinin intensivləşdirilməsi, iri təsərrüfatların yaradılması yerli kənd təsərrüfatı məhsullarının rəqabət qabiliyyətliliyinin əsas şərtidir.

Aqrar sektorda kooperasiya münasibətlərinə elmi baxışlar və dünya təcrübəsi təhlil olunmalı, qloballaşma şəraitində bu sahədə kooperasiya əlaqələrinin vəziyyəti dəyərləndirilməlidir. Tədqiqat işində aqrar sektorda kooperasiya münasibətlərinin hazırkı vəziyyəti araşdırılmış, kooperasiya əlaqələrinin inkişaf istiqamətləri müəyyən olunmuş, kooperasiyanın sosial-iqtisadi səmərəliliyi tədqiq olunmuşdur.

Dünyanın hər yerində, eyni zamanda ölkəmizdə aqrar sektor müdafiə edilir. Azərbaycanda uzun müddət ərzində aparılan sosial islahatlar və onun müsbət yekunları hər zaman diqqət mərkəzində saxlanılır. Reallaşdırılan sosial-iqtisadi tədbirlər insanların rifah halının yaxşılaşdırılmasına hesablanmışdır. Bir sözlə, ölkəmizin yüksələn iqtisadi qüdrəti vətəndaşlarımızın həyat səviyyəsinin artırılmasına və həyat keyfiyyətinin yaxşılaşdırılmasına xidmət edir.

İnzibati-amirlik sistemindən bazar iqtisadiyyatı sistemə keçən ölkələrdə kənd təsərrüfatında torpaq üzərində mülkiyyət formalarının transformasiyası müşayiət olunmuşdur. Respublikada həyata keçirilən aqrar islahatlar dövründə torpaq islahatları uğurla aparılmış və zamanla bazarın tələblərinə uyğunlaşdırılmışdır.

Aqrar sektorda əmtəə istehsalçıları arasında kooperasiya münasibətlərinin formalaşdırılması və inkişafı uzun müddət tələb edən proses kimi kompleks tədbirlərin icrası ilə mümkündür. Kənd təsərrüfatında kooperasiya təsərrüfatları arasındakı münasibətlərin ən mühüm və başlıca forması kimi əhəmiyyətə malikdir. Səylərin və resursların könüllü birləşməsi aqrar sahədə fəaliyyətin səmərəliliyi üçün

ilkin şərait yaradır. Bu isə aqrar sektorda kooperasiyanın stimullaşdırılmasına və yerli istehsalların rəqabət qabiliyyətinin artırılmasına imkan verməlidir.

“Kənd təsərrüfatı kooperasiyası” haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununda göstərilir ki, kənd təsərrüfatı kooperativi-kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalçılarının birgə fəaliyyət göstərmək üçün könüllü üzvlüyünə əsaslanan birliyi olub, iştirakçıların iqtisadi, sosial və başqa tələbatlarının ödənilməsi məqsədilə yaradılan hüquqi şəxsdir. Kooperasiya əmək və istehsal münasibətlərinin təşkilində stimullaşdırıcı xarakterə malikdir. Aqrar sektorda kooperativlərin fəaliyyətinin stimullaşdırılmasının əsas istiqaməti onların istehsalının nəticəsi olan məhsulların satışına əlverişli mühti yaratmaqdan ibarətdir. Bu baxımdan yarmarkaların işində kooperativlərin iştirakının təmin olunması buna misal ola bilər.

Azərbaycan inkişaf tempinə görə dünyada qabaqcıl ölkələr arasındadır. Milli iqtisadiyyatın qayanıqlı inkişafı prioritetlərə xüsusi diqqəti ön plana çəkir. Bu prioritetlərin əsasını ümummilli lider Heydər Əliyevin ideyaları və İlham Əliyevin həmin ideyaların inkişafı haqqında müddəaları təşkil edir. Sosial-iqtisadi inkişaf strategiyası mövcud potensialın daha da aktivləşdirilməsinə istiqamətlənməklə insan amilini ön plana çəkir. İnkişaf üçün mühüm şərt olaraq mənafehlərin uyğunlaşdırılması hər zaman aktualdır. Kooperasiya insani fəaliyyətin bütün sferalarını əhatə etməkdədir. Kooperasiya münasibətləri əməyin stimullaşdırılmasına, gəlirlərin ədalətli bölüşdürülməsinə, resurslardan səmərəli istifadə olunmasına, bazarın tələblərinə daha çevik uyğunlaşa bilən əməkdaşlığa əsaslanır. İstehsal, istehlak, innovativ fəaliyyət və digər istiqamətlərdə iqtisadi və sosial funksiyaların həyata keçirilməsinin əsas amili kimi kooperasiyanın inkişaf istiqamətləri xüsusi aktuallığı ilə fərqlənir.

Könüllü əməkdaşlığa əsaslanan kooperasiya münasibətləri birgə fəaliyyətin imkanlarını reallaşdırmaqla, rəqabət qabiliyyətliliyin yüksəldilməsinə imkan verir. Bu imkanlar isə məşğulluq problemlərinin həll edilməsinə, təşəbbüskarlığın inkişaf etdirilməsinə və intellektual potensialın həyata keçirilməsinə şərait yaradır. Belə ki, tərəflərin fəaliyyət üstünlükləri və maraqlarının balanslaşdırılması göstərilən müsbət

meyllərin davamlılığını şərtləndirir. Koopersiyanın səmərəliliyi fərqli aspektlərdə özünü göstərir:

- İstehsal-kommersiya fəaliyyətinin səmərəliliyinin yüksəldilməsi,
- Bazarda mövqeyə malik olmaq, rəqabət mübarizəsinin genişləndirilməsi,
- Əməyin təşkili forması kimi koopersiyanın səmərəliliyi,
- İnnovativ aktivliyi yüksəldən forma kimi koopersiyanın səmərəliliyi və s.

Kooperativlərin göstərilən aspektlərini reallaşdıracaq mühitin yaradılması mürəkkəb məsələdir və bir sıra amillərlə əlaqədardır:

- Kooperasiyanın təsərrüfatçılıq forması kimi müstəqilliyi,
- Könüllülüyə əsaslanan təşkiati forması,
- İdarəetmənin demokratikliyi və şəffaflığı və s.

Eyni zamanda, kooperasiyanın sosial-iqtisadi səmərəliliyinin həyata keçirilməsi bütün mühüm amillərin nəzərə alınmasına əsaslanmalıdır. Bununla yanaşı normativ-hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi, münaqişələrin azaldılması və s. problemlərin həll edilməsi də qarşıya çıxır. Bu sahədə həyata keçirilən tədbirlər istehsal kooperativlərinin iqtisadi səmərəliliyinin aşağıda qeyd olunmuş aspektlərinə xidmət edir:

- Xırda təsərrüfatların könüllülük əsasında formalaşmış fəaliyyətinin genişləndirilməsinə,
- Profil müxtəlifliyi olan kooperativlərin qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığının genişləndirilməsinə,
- İstehsala qədər və sonra kooperasiya əlaqələrinin intensivləşməsi və s.

İstehlak kooperativləri sənaye və kənd təsərrüfatı arasında əmtəə mübadiləsini həyata keçirən birliklərdir. İstehlak kooperativləri şəhər və kənd arasında əlaqələrin reallaşdırılmasında əsas rol oynayır və istehsal və xidmət göstərilməsindən əldə olunan pul gəlirləri, həmçinin kooperativin üzvlərinin payı və üzvlük haqları hesabına fəaliyyət göstərir.

Kooperasiya fəaliyyətinin tənzimlənməsi üçün hüquqi-normativ aktlar ümumi qanunvericilik bazasının əsasında hazırlanır. Bu normativ-hüquqi sənədlər kooperativlərin və onların ittifaqlarının yaradılmasında istifadə olunan əsas sənəddir.

Kooperasiyanın səmərəlilik parametrləri iqtisadi fəaliyyətlərin yekununu göstərən göstəricilər ilə xarakterizə olunur. Bu parametrlər nəticə olaraq istehsal və xidmət göstərilməsindəki artımın ölkə əhalisinin rifahına təsirini ifadə edir. İstehlak kooperasiyasının sosial-iqtisadi səmərəliliyini xarakterizə edən parametrlər kimi aşağıdakıları göstərmək olar:

- Kooperativ ticarətin səmərəliliyi əhalinin tədiyyə qabiliyyətinin ödənilməsi üçün pərakəndə mal dövriyyəsi ilə əhatə dairəsinin tamlığını nəzərdə tutur. Aydınır ki, əhalinin məhsul və xidmətlərə olan tələbatının ödənilməsinin real səviyyəsi onların tədiyyə qabiliyyəti ilə şərtlənir. Dünya ölkələrinin təcrübəsi sübut edir ki, kooperasiya bazar konyukturasını müəyyənləşdirən əsas amil ola bilər. Həmçinin kooperasiya birlikdə fəaliyyətə əsaslandığına görə müasir bazarın neqativ əlamətlərinə qarşı durmaq imkanlarını genişləndirir.

Ədəbiyyatlar:

1. Qasimov Ə.C. Aqrar sənaye müəssisələrinin iqtisadiyyatı və idarə edilməsi. Bakı, 2005.
2. Quliyev E.A. Aqrar iqtisadiyyat. Ali məktəb tələbələri üçün dərslik. Bakı, 2015.
3. İsrailov H.A. Qloballaşma şəraitində istehlak kooperasiyasının təkmilləşdirilməsi istiqamətləri. Bakı, 2009.
4. Musayev M.Q. Aqrar sahədə inkişafın iqtisadi problemləri. Bakı, 2012.

СЕКЦІЯ 6.
**МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ У ЗВО І РОЗВИТОК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ
ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ**

**ВПЛИВ АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ НА ФІЗИЧНИЙ СТАН
СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ**

Алієв Р.А., викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Взаємини сучасних підлітків і алкоголю сьогодні стало актуальною темою для всіх небайдужих до здоров'я майбутніх поколінь людей. Алкоголізація населення вже досягла тієї межі, коли зовсім юна людина, практично дитина 13-14 років, з банкою пива або слабоалкогольного напою вважається, якщо і не нормальним, то буденним явищем, то що можна казати про студентів, якщо у деяких з них, вже проявляється залежність від алкоголю. Не викликати побоювань така ситуація не може: саме час бити на сполох і вживати всі можливі і неможливі заходи, щоб переломити ситуацію радикально. Адже вплив алкоголю на підлітка дуже істотний, а іноді навіть смертельно небезпечний, тому що його організм немцний, а ще тільки формується.

В Україні спостерігається високий рівень вживання алкоголю підлітками та студентською молоддю, що безпосередньо є соціально-демографічною проблемою, яка стосується всього населення. Алкоголізм у молодому віці спостерігають набагато частіше, ніж у зрілому віці. Причина в тому, що, наприклад, підлітки є соціально незрілими, більш схильні до впливу алкоголю. Їх організм чутливіший і тому ризик стати алкоголіком дуже високий. Інформаційно-освітні заходи профілактики в Україні не дають очікуваного результату, тому що нав'язлива реклама, відносно доступні ціни, особистий приклад тих, хто за характером роботи має справу з дітьми та

підлітками, а також «мода» на алкоголь призводить до зниження віку споживачів алкоголю. Алкоголь –це легкий наркотик з важкими наслідками, який завдає колосальну шкоду нашому організму. Алкоголь потрапляє зі шлунка в кров через 2 хв. після вживання, всмоктується і через 1-1,5 год. його концентрація в крові максимальна. Із крові він надходить до клітин всіх внутрішніх органів. У першу чергу страждають клітини великих півкуль головного мозку, уповільнюється формування складних рухів, змінюється співвідношення процесів збудження і гальмування в центральній нервовій системі. У корі головного мозку етанол пригнічує центри, що відповідають за вияв почуттів. Людина втрачає здатність керувати собою, не контролює свої дії і робить необдумані вчинки, які нерідко закінчуються трагічно. Одночасно порушується робота судин головного мозку: відбувається їх розширення, збільшення проникності, що може викликати крововилив у тканину мозку. У підлітковому віці мозкова тканина бідна фосфором, багата водою, знаходиться в стадії структурного і функціонального удосконалення. Навіть невеличкі дози алкоголю впливають на обмін у нервовій тканині, передачу нервових імпульсів, тому алкоголь особливо небезпечний для неї.

Кількаразове або часте вживання алкоголю робить вплив, що буквально спустошує психіку підлітка. Підліток, що називається, «тупішає» інтелектуально і емоційно. Вживання алкогольних напоїв особливо небезпечно в дитячому та підлітковому віці, коли не завершилося формування організму. У цей період у печінці відсутній спеціальний фермент, який розщеплює етиловий спирт, тому в підлітковому віці руйнівний вплив алкоголю на печінку відбувається в значно коротший термін, ніж у дорослих [1].

Порушення роботи нервової системи та внутрішніх органів спостерігається при будь-якому вживанні спиртного: одноразовими, епізодичними чи систематичними. Токсична дія алкоголю на організм підлітка у кілька разів сильніша, ніж на організм дорослого. Навіть однократні вжитки спиртного можуть мати самі серйозні наслідки. При концентрації алкоголю в крові 0,5-0,6% /це відповідно 0,5 л горілки/ у підлітка може наступити смерть.

При кожному гострому сп'янінні гине певна кількість клітин, порушується обмін речовин. Інтенсивність руйнування клітин і порушення функцій органів залежить від кількості випитого, стану внутрішніх органів, спадковості, віку і статі. У більшості випадків при гострому сп'янінні раптова смерть спричинена розладом коронарного кровообігу, зупинкою серця, травмою, нещасним випадком. Зловживання алкоголем стимулює розростання сполучної тканини у внутрішніх органах, призводить до атеросклерозу судин, внаслідок чого порушується живлення тих чи інших органів і систем, що спричиняє передчасну старість [2].

Отже, серед основних чинників зростання рівня вживання алкоголю можна виділити такі:

- інформаційний – збільшення пропаганди вживання алкоголю серед молоді через неконтрольовану рекламу чи інші інформаційні продукти (телебачення, інтернет, зовнішня реклама на бігбордах), які показують алкогольні напої як неодмінний атрибут будьякого відпочинку і розваг, закликаючи до веселого «пивного» способу життя;
- соціальний – вплив соціального оточення (навчальний заклад, вулиця, товариство), в якому підліток прагне виділитися або, навпаки, бути «як всі», що зрештою призводить до того, що вся компанія підлітків починає вживати алкоголь;
- особистісно-психологічний – недостатньо сформований світогляд молоді особи щодо розуміння здорового способу життя, відсутність належних моральних цінностей, які допомагають вибирати конструктивну життєву позицію, зумовлюють розвиток підліткового алкоголізму. Невдачі в житті психологічно вразливого та соціально незрілого підлітка, розчарування, невміння раціонально використовувати вільний час є сприятливим фоном для вирішення проблем «подорослому», оманливого самоствердження, підвищення самооцінки молоді людини або ж її данини сучасній «моді». Поряд із медичними, адміністративними та юридичними заборонами слід здійснювати систематичну профілактику вживання алкоголю серед молоді, при цьому, потрібно, насамперед, спиратися на психологічний, особистісний фактор.

В організмі людини, яка вживає алкоголь змалку, набагато швидше формується алкогольна залежність. Вчені вивчивши біографії декількох сотень хворих, які перебували на лікування з приводу алкоголізму, виявили, що більшість із них почали вживати спиртні напої у віці – 12-18 років. На лікування вони потрапили тільки у 25-35 р., маючи тяжкі ураження центральної нервової системи та внутрішніх органів, порушення психічної діяльності, в стані вираженої соціальної деградації.

Вкрай небезпечні є гострі отруєння алкоголем. Вживання великої дози алкоголю спочатку спричиняє глибокий алкогольний сон, а кожен може зумовити розвиток серцевої слабкості, навіть паралічу серцевого м'яза і дихання. В сучасній Україні ця тема є надважливою, тому що це гостра соціально-культурна проблема України.

Відповідно до загальноприйнятих міжнародних норм, вимираючою вважається нація, яка вживає понад 8 л чистого спирту на душу населення на рік. ».

Це близько 8 тисяч отруень, ще 8 тисяч — кардіопатій, а також інші захворювання і нещасні випадки, пов'язані із вживанням алкоголю. Крім того, за його словами, в Україні зараз фіксується 25-30% випадків дитячої патології новонароджених і дуже часто причиною цього є саме алкоголь, тобто вживання алкоголю як матір'ю, так і батьком. Але цей факт зазвичай не розголошується [3].

Майже 40% українських підлітків 14—18 років регулярно вживають спиртні напої. Алкоголь є причиною передчасної смерті майже 30% українських чоловіків. На думку вітчизняних медиків, наразі в Україні нараховується 700 тисяч лише офіційно зареєстрованих алкоголіків [3].

На 6 питущих чоловіків припадає 1 жінка. Всесвітня організація охорони здоров'я провела опитування школярів у 41 країні світу, чи вживають вони спиртне. Україна в списку перша. 40 відсотків дітей в Україні вживають алкоголь. Керівник дослідження в Україні в цьому міжнародному проекті ВОЗ Ольга Балакірева розповіла Радіо Свобода про ці невтішні результати. «Ми,

практично, маємо, що вже в 11-12 років є не лише спроба алкогольного напою, а є вже досвід перебування у стані алкогольного сп'яніння. Ми навіть в 11-12-річному віці маємо приблизно шосту частину підлітків (хлопців, зокрема), які вже знають, що таке стан сп'яніння!» [4].

Вживати алкоголь є дуже шкідливим для нашого організму, саме це потрібно донести до нашої молоді, також зловживання алкогольних напоїв призводить до необдуманих вчинків, які можуть призвести до дуже серйозних наслідків. Також алкоголь при вживанні уражує кожен клітинний та орган нашого тіла. В Україні ця проблема критичної точки. Щоб зупинити вживання алкоголю серед молоді потрібно дати їм зрозуміти що алкоголь-це зло.

Література:

1. Ваннек Л. М. Алкоголізм в Україні – хвороба, явище чи мор? *Радіо Свобода*. 2008.
2. Ягодинський В. В. Профілактика негативних явищ серед учнівської та студентської молоді К. : Видавництво європейського університету, 2003. 168 с.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ МЕТОДИКИ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З ОЗДОРОВЧОЇ АЕРОБІКИ У ВНЗ

Алієв Р.А., викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Ефективність аеробіки - в її різнобічному впливі на опорно- руховий апарат, серцево-судинну й дихальну системи. Завдяки достатній тривалості занять, більшість з яких виконується у швидкому темпі, без довгих пауз для відпочинку. Вплив цих вправ на організм рівносильний тому, що досягається багаторазовими повтореннями циклічних вправ помірної інтенсивності.

Емоційність занять пояснюється не тільки музичним супроводом. Робота в групі, прагнення узгодити свої дії з діями інших учнів, можливість демонструвати добре відпрацьовані рухи на шкільних конкурсах, також поживляють заняття аеробікою.

Відповідно до тривалості занять доцільно визначати окремі йогоскладники у відсотках: 1. Підготовча – 12 - 15%. 2. Основна – 70 - 80%. 3. Заключна – 8 - 10 %.

На кожному занятті вирішується, як правило, комплекс взаємопов'язаних завдань: освітніх, оздоровчих і виховних. Відмінною особливістю навчальних занять за даним модулем є акцент на вирішення наступних завдань:

1. Зміцнення здоров'я.
2. Виховання правильної постави.
3. Гармонійний розвиток основних м'язових груп.
4. Профілактика захворювань.
5. Розвиток і вдосконалення як основних фізичних якостей: сили, гнучкості, витривалості, так і координації рухів, спритності, почуття динамічної рівноваги.
6. Підвищення працездатності та рухової активності.
7. Розвиток музикальності, почуття ритму.
8. Поліпшення психічного стану, зняття стресів.
9. Підвищення інтересу до занять оздоровчої аеробіки, розвиток потреби у систематичних заняттях спортом.

Вирішення цих завдань спрямоване на виховання гармонійно розвиненої особистості.

У кожній з частин уроку аеробіки можна виділити деякі характерні для даного напрямку оздоровчих занять фрагменти, які дозволяють вирішувати певні індивідуальні завдання.

У підготовчій частині уроку використовують вправи, що забезпечують:

1. Поступове підвищення частоти серцевих скорочень.
2. Збільшення температури тіла.

3. Підготовку опорно-рухового апарату до наступних навантажень посилення припливу крові до м'язів

4. Збільшення рухливості в суглобах.

В основній частині уроку необхідно домогтися:

1. Збільшення частоти серцевих скорочень до рівня «цільової зони»

2. Підвищення функціональних можливостей різних систем організму (серцево-судинної, дихальної, м'язової).

3. Підвищення втрати калорій при виконанні спеціальних вправ.

У заключній частині уроку використовуються вправи, що дозволяють:

1. Поступово знизити обмінні процеси в організмі.

2. Знизити частоту серцевих скорочень до рівня близького до вихідного.

Під час проведення занять аеробікою широко застосовуються специфічні методи, щоб забезпечити розманітність (варіативність) танцювальних рухів. До них належать: метод музичної інтерпретації, метод ускладнень, метод подібності, метод блоків, метод «Каліфорнійський стиль».

Метод музичної інтерпретації широко використовується при побудові танцювальних композицій в аеробіці. У його реалізації можна назвати два підходи: перший пов'язаний з конструюванням конкретної вправи, а другий - з варіаціями рухів у відповідність до змін у змісті музики. В основі першого підходу лежить складання вправи на задану музику з урахуванням змісту, форми, ритму, динамічних відтінків, тобто конструювання вправи з урахуванням основ музичної грамоти. Найбільш "зручним" до виконання багатьох вправ є музичний розмір 2/4 чи 4/4. Найчастіше використовують вправи на 2 або 4 рахунки. Але можуть бути і складніші вправи на 8-16 рахунків.

Реалізація другого підходу власне і є методом музичної інтерпретації. Треба скомпонувати підібрані вправи відповідно до музичної теми. Під час приспіву (якщо такий присутній) можна виконувати однакові композиції. При звучанні куплета можна використовувати різні набори вправ, а можна аналогічні, але зі зміною ритму, рухів рук, зміною амплітуди рухів.

Метод ускладнень – в аеробіці називається певна логічна послідовність навчання вправ. Педагогічно грамотний добір вправ з урахуванням їхньої доступності для тих, хто займається, поступове ускладнення вправ за допомогою нових деталей допомагає реалізувати на занятті метод ускладнення. Якщо розучується вправа, що містить рух однієї частиною тіла (наприклад, перехресний крок), то цілісна дія спочатку може бути розділена на складові, які виконуються як самостійні вправи і потім з'єднуються. Ускладнення простих технічно вправ може здійснюватися за допомогою різних прийомів:

- зміна темпу руху (спочатку кожен рух виконується на 2 рахунки, а потім на кожен);
- зміна ритму руху (наприклад, варіант ходьби: "1" – крок правої, "2" – крок лівої, "3-4" – крок правої);
- додавання нових рухів у раніше вивчені комбінації (наприклад, перехресний крок в сторону закінчити підйомом коліна вперед);
- зміна техніки виконання руху (наприклад, виконання підйому коліна поєднувати зі стрибком);
- зміна руху (якась частина тіла або переміщення у просторі);
- зміна амплітуди руху;
- спочатку розучити вправу частинами, та потім поєднати її в одну, що й буде ускладненням стосовно початкового вивчення.

Застосування методу ускладнень притаманно заняттю аеробіки і дозволяє опанувати правильну техніку кожної вправи.

Метод подібності використовують у тому випадку, коли при доборі кількох вправ береться за основу якась одна рухова тема, напрям переміщень чи стиль рухів. Такий комплекс може складатися від 2 і більше вправ. Залежно від рівня підготовленості тих, хто займається перехід до кожної наступної вправи, може бути повільним чи більше швидким (кількість повторень кожної вправи планується з урахуванням її тривалості – 2, 4 ,8 рахунків також координаційної складності, але те щоб перехід здійснювався відповідно до "музичного квадрату").

Метод блоків полягає в об'єднанні між собою різних, раніше вивчених вправ в хореографічну комбінацію. Більш складним є поєднання вправ без багатократних повторень одних і тих же рухів. Зазвичай, у блок підбирають парну кількість вправ (наприклад, вправу №1, 2, 3, 4). Такий блок може повторюватися в уроці кілька разів у стандартному варіанті чи зі змінами (варіювати порядок вправ: 1, 3, 2, 4 чи 3, 1, 4, 2 та інших; змінювати ритм або засіб виконання окремих вправ, і всього блоку; можна використовувати прискорення чи уповільнення окремих рухів, виконувати їх у кроках, стрибках, бігу; змінювати темп). Застосування цього дозволяє домогтися потрібної якості виконання вправ, оскільки всі вони повторюються багаторазово. У той самий час, під час використання варіацій блоків можна урізноманітнити програму.

Метод "Каліфорнійський стиль" фактично є комплексним проявом вимог до викладених вище методів. Перед виконанням блоків, кожна вправа розучується поступово (метод ускладнення), і далі основні вправи об'єднують у блоки і виконуються з переміщенням у різних напрямках (з поворотами, по "квадрату", із широкого кола, по-діагоналі). Кожній вправі викладач повинен прагнути надати танцювального забарвлення.

Чим більшою кількістю вправ і прийомів їх проведення володіє викладач, тим якісніше буде проведено заняття. Під час підготовки до занять викладач заздалегідь планує фізичне навантаження, та його коригування необхідне і під час заняття. Викладач повинен бачити всіх, хто займається і помічати ознаки перенапруги чи недостатнього навантаження, і навіть вміти визначати ознаки недостатнього відновлення після окремих вправ.

Література:

1. Вржесневський І.І. Природничо-наукові основи фізичного виховання: метод. розробка для студентів. К. НАУ, 2007. 48 с.
2. Зайцева Г.А. Оздоровительная аэробика для школьников и студентов М. Дом МИСиС, 2010. 201 с.

3. Иванова О.А. Танцевальные упражнения в американской аэробике: Учеб. пособие. М., 1990. 34 с.

4. Лисицкая Т.С. Аэробика на все вкусы. М.: Просвещение. Владос, 1994. 92 с.

ВПРОВАДЖЕННЯ ВОЛЕЙБОЛУ У ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Безніс О.Є., ст. викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

На сьогоднішній день кожен розуміє, що заняття спортом - це запорука покращення здоров'я, а значить, і подовження життя. В нашому тисячолітті винайдено велике розмаїття видів спортивної діяльності, в якій особа може обрати для себе найбільш привабливий, той, що найкраще підходить до її темпераменту та способу життя. Деякі з них навіть обрали цей вид діяльності як професію. Для професійних спортсменів спорт — це не тільки професія, це їхнє життя, в якому вони присвячують весь свій час фізичній активності.

Особливе значення спорту приділяє й сучасна молодь, добре знаючи про позитивний вплив фізичної активності на здоров'я, багато молодих людей відвідують спортивні клуби, басейни, присвячують частину свого ранку заняттям фізкультурою чи пробіжці парком, пам'ятаючи давній вислів «Рух — це життя».

У кожному університеті створено найкращі умови для досягнення висот у сфері спортивних досягнень, адже, студент повинен стати не тільки фахівцем, а й бути фізично розвиненим.

Мета даної статті - шляхи вирішення проблеми фізичного виховання студентів у переорієнтація існуючої програми фізичної культури на максимально можливе задоволення потреб по ігровим видам спорту, вчасності волейболу (особистісних орієнтацій, інтересів й цілей) кожного студента, на

можливо більш повний облік рівня фізичного розвитку й фізичної підготовленості, цілеспрямоване використання тренувальних навантажень, що відповідають обраному виду рухової діяльності (Г.А. Хацкевич, 2008; В.И. Ильинич, 1999; Д.И. Рижаква й Е. Квасова, 1990).

Реформи, що проводяться у суспільстві, торкнулись системи вищої освіти й висвітлили актуальні проблеми студентської молоді стосовно необхідності покращення стану їх здоров'я, підвищення фізичної і розумової працездатності впродовж навчання в інституті.

Фізична культура й спорт характеризуються як самостійний вид людської діяльності, значення якого у розвитку суспільства, є достатньо багатограним: заняття фізичною культурою і спортом здатні впливати на формування людини як особистості, на суспільне виробництво й розвиток суспільних відносин.

Метою фізичного виховання у вищих навчальних закладах є сприяння підготовці гармонійно розвинених й висококваліфікованих фахівців. Таким чином, у процесі навчання в вузі за курсом фізичного виховання передбачається вирішення таких завдань:

виховання у студентів високих моральних, волевих й фізичних якостей, готовності до високопродуктивної праці; збереження й зміцнення здоров'я студентів, сприяння правильному формуванню й всебічному розвитку організму, підтримка високої працездатності;

- всебічна фізична й професійно-прикладна підготовка студентів;
- придбання студентами необхідних знань з основ теорії, методики й організації фізичного виховання й спортивного тренування, підготовка до роботи як суспільних інструкторів, тренерів і суддів;
- вдосконалення спортивної майстерності студентів-спортсменів;
- виховання у студентів потреби в необхідності регулярно займатись фізичною культурою й спортом.

Волейбол – один із найбільш захоплюючих і масових видів спорту, який одержав усенародне визнання. Як один із видів спортивних ігор грає велику роль у системі фізичного виховання, сприяючи всебічному фізичному розвитку,

моральному і естетичному вихованню підростаючого покоління. Його відрізняє багате і різноманітне рухове утримування, високий темп ігрової діяльності, миттєва зміна напрямку і швидкості руху, висока емоційність, оволодіння спритністю і витривалістю. Гра у волейбол потребує від фізичних можливостей максимального прояву, вольових зусиль і уміння користуватися надбаними навичками. Завдяки своїй емоційності гра у волейбол є не тільки засобом фізичного розвитку, але й активного відпочинку. Висока динамічність, емоційність та інші її особливості пред'являють великі вимоги як до фізичного розвитку, так і до виконання технічних і тактичних прийомів гри.

Впровадження волейболу у фізичне виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах необхідно розробити засоби, форми й освітньо-тренувальний комплекс для навчального процесу й для самостійних занять студентів - в сукупності з навчальними заняттями правильно організовані самостійні заняття забезпечують оптимальну безперервність й ефективність навчально-тренувального процесу у волейболі. Слід застосовувати волейбол у масові оздоровчих й фізкультурно-спортивних заходах, що спрямовані на широке залучення студентської молоді до регулярних занять фізичною культурою й спортом, на зміцнення здоров'я і вдосконалення фізичних якостей.

Навчальний матеріал програми з волейболу повинен передбачати вирішення завдань загального фізичного виховання студентів, програма має певні особливості навчання в учбовому відділенні волейболу з урахуванням спрямованості заняття.

Основним принципом при визначенні змісту роботи у навчальному відділенні волейболу є диференційований підхід до учбово-виховного процесу, тобто, навчальний матеріал формується з урахуванням статі, рівня фізичного розвитку, фізичної й спортивно-технічної підготовленості студентів.

У методиці проведення навчально-тренувальних занять з волейболу дуже важливим є наявність принципу поступовості у підвищенні вимог до оволодіння руховими навичками й вміннями, розвитку фізичних якостей і дозуванню фізичних навантажень.

Програма відділення волейболу включає теоретичний і практичний програмний матеріал. На теоретичних заняттях особлива увага приділяється питанням лікарського контролю, самоконтролю й методики фізичного виховання з урахуванням фізичного стану здоров'я студентів. Загальна й спеціальна фізична підготовка з волейболу проводяться з врахуванням функціональних можливостей студентів. Головним у цих видах підготовки є усунення функціональної недостатності органів й систем, підвищення працездатності організму і оволодіння техніко-тактичними особливостями гри у волейбол.

Велике значення впродовж навчальних занять має реалізація принципів систематичності, доступності й індивідуалізації, контроль дозування навантаження й поступовість його підвищення. Незважаючи на оздоровчу спрямованість навчальних занять з фізичного виховання у і, викладачі фізичного виховання повинні прагнути до того, щоб студенти навчального відділення волейболу придбали достатню різносторонню й спеціальну фізичну підготовленість й покращили свій фізичний розвиток.

За відведений на навчання час в учбовому відділенні волейболу викладач повинен прагнути познайомити студентів з основами гри для наступної їхньої участі у масових інститутських змаганнях, й вивченні елементів волейболу для підвищення фізичної підготовленості студентів, навчання їх новим різноманітним рухам.

Для волейболу характерна висока емоційна та інтелектуальна насиченість. Високий емоційний підйом і хороша морально-вольова підготовка нерідко призводять до перемоги над більш сильним суперником, а найголовніше, над своїми власними слабкостями. Такий вид спорту як волейбол, дає можливість студентам розвивати свої фізичні, морально-вольові, інтелектуальні, емоційні та мужні якості, які потрібні для подальшого вирішення будь-яких проблем у власному житті.

Література:

1. Бальсевич В.К., Лубышева Л.И. Физическая культура: молодежь и современность. Теория и практика физической культуры. 1995. №4. С. 2-7.
2. Беляев А.Б., Савина М.В. М.: Физкультура, образование и наука, 2000. 368 с.
3. Ильинич В.И. Студенческий спорт и жизнь: учеб. пособие для студентов высших учебных заведений. М.: АО "Аспект Пресс", 1995. 144 с.
4. Спортивные игры и методика преподавания: Учебник для пед. фак. интовфиз. культ. Под ред. Портных Ю.И. М. Физкультура и спорт, 1986. 320 с.
5. Фурманов А.Г. Студенческий волейбол. Минск. Высшая школа, 1983. 180 с.

РОЗВИТОК СПРИТНОСТІ ТА КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ВНЗ

Безніс О.Є., ст. викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Поняття координованості та спритності як рухових якостей близькі за суттю, але не ідентичні, їх об'єднує спільність вимог, що пред'являються до рухової сфери людини, а різнить те, що спритності характерна раціональність і економічність рухів в ситуації, що виникає, а для координованості - швидкість і точність відтворення рухів.

Тобто, спритність можна розглядати як здібність вирішувати рухові завдання раціонально, економічно і кмітливо в миттєво виникаючих ситуаціях. Спритність і види складної реакції (реакції з вибором і на рухомий об'єкт) схожі за своєю суттю. В спритності, як і в складних рухових реакціях, фізичне і психічне є органічною єдністю. Різняться загальна спритність і спритність в окремому виді спорту чи виді діяльності, тобто специфічна спритність, що характеризується високим рівнем удосконалення у виконанні спортивної

вправи або трудової операції. В структурі координаційних здібностей спортсмена, в першу чергу, слід виділити сприйняття та аналіз особистих рухів, наявність образів, динамічних, часових й просторових характеристик рухів свого тіла і різних його частин в складній взаємодії, розуміння поставленої рухової задачі, формування плану і конкретного способу виконання руху.

Важливим фактором, що визначає рівень координації, є також оперативний контроль за характеристикою виконуючих рухів і обробка їх результатів.

Рівень координаційних здібностей залежить і від моторної (рухової) пам'яті - здатності центральної нервової системи запам'ятовувати їх у випадку необхідності.

За даними спеціальних досліджень, можна виділити такі самостійні види координаційних здібностей: здібність до оцінки і регулювання динамічних і просторово-часових параметрів рухів; здібність зберігати рівновагу пози; чуттєвість ритму; здібність до орієнтації в просторі; здібність довільно розслабляти м'язи; координованість рухів. В практичній діяльності людини розрізняється загальна координованість і координованість в дрібних рухах. Між ними не існує тісної залежності - можна володіти хорошою координацією в дрібних рухах і бути менш здібним в координації рухів за участю всього тіла і навпаки [1].

Координаційні здатності людини дуже різноманітні та специфічні. Проте їх можна диференціювати на окремі групи за особливостями прояву, критеріями оцінки і факторами, що їх обумовлюють. Спираючись на результати спеціальних досліджень можна виділити наступні відносно самостійні види координаційних здатностей: - здатність до управління часовими, просторовими та силовими параметрами рухів; - здатність до збереження рівноваги; - відчуття ритму; - здатність до орієнтування у просторі; - здатність до довільного розслаблення м'язів; - координованість рухів (спритність).

В основі методики розвитку координаційних здатностей повинне бути виконання рухових завдань в ускладнених умовах. Для цього вправи виконують

при дефіциті простору та часу, недостатній або надмірній інформації. Ефективними є біг пересіченою місцевістю з подоланням природних перешкод, катання на лижах, бігові вправи з подоланням перешкод (бар'єри, гімнастичні лави, м'ячі та ін.), вправи з м'ячами, єдиноборства, гімнастичні й акробатичні вправи, спортивні та рухливі ігри (особливо на зменшених майданчиках та зі збільшеною кількістю гравців) та ін. Ефективними будуть також різноманітні вправи для досягнення встановлених параметрів рухової діяльності: проходження або пробігання певної відстані з заплющеними очима; кидки м'яча у баскетбольний кошик із заплющеними очима; виконання різноманітних вправ з обмеженим або повним виключенням зору; виконання вправ з обмеженням слуху або при штучно створеному надмірному шумі; стрибки з поворотами на вказану кількість градусів; пробігання або пропливання певних дистанцій за встановлений час; виконання силових вправ із варіативними обтяженнями та ін. Часткове або повне виключення одних аналізаторів сприяє активізації функції інших, що позитивно позначається на формуванні кінестезичних способів рухів, наявність яких обумовлює координаційні можливості (Верхошанський, 1988).

Для розвитку здатності збереження рівноваги фахівці рекомендують застосовувати відносно самостійні групи різноманітних вправ в ускладнених умовах: 1) збереження рівноваги на одній нозі в різних положеннях з рухами тулуба, рук, вільної ноги; 2) стійки на руках та голові з різними положеннями і рухами ніг; 3) різкі повороти, нахили та колові рухи головою, стоячи на одній або двох ногах, з різними положеннями і рухами рук, тулуба, вільної ноги; 4) колові рухи тулубом, стоячи на одній або двох ногах; 5) виконання рухів, стоячи на обмеженій опорі (колода, трос та ін.); 6) раптове припинення руху за сигналом (при збереженні заданої пози) або різка зміна напрямку чи характеру рухів; 7) виконання різних рухових дій із заплющеними очима

Ефективність розвитку спритності багато в чому залежить від методів, які використовуються при цьому. Можна навести такі рекомендації з методики розвитку спритності: - основним завданням для розвитку спритності повинно

бути оволодіння новими різноманітними руховими навичками та їх компонентами. Вивчення їх розширює базу, на якій можуть утворюватись нові координаційні зв'язки; - студент повинен безперервно засвоювати нові навички.

Це положення особливо відноситься до тих видів спорту, в яких одним з головних чинників є оволодіння складним і великим за обсягом матеріалу вправ (бокс, боротьба, гімнастика); - в той час, як інші фізичні здібності можна розвивати за допомогою виконання відносно простих рухів, вправи для розвитку спритності повинні відзначатися складністю в координаційно-руховому розумінні; - для того, щоб навчатись швидко змінювати рухові дії, в тренування необхідно включати рухливі й спортивні ігри, біг з перешкодами тощо; - розвиток спритності стимулюється підвищенням координаційних утруднень (наприклад, зміна швидкості і темпу руху, зміна способів виконання вправ, ускладнення вправ додатковими рухами, зміна протидії тих, хто займається при групових або парних вправах, виконання знайомих рухів в нових комбінаціях, дзеркальне виконання вправ тощо); - в тренуванні спортсменів, як правило, не плануються окремі заняття, які розвивають координаційні здібності [2].

Комплекси вправ, що сприяють їх вдосконаленню, повинні виконуватись практично щодня й органічно входити до програми тренувальних занять, ранкової гімнастики;

- вправи для розвитку спритності краще всього виконувати на початку основної частини тренувального заняття. Інтервали між ними повинні бути оптимальними. Обсяг вправ для розвитку спритності в рамках одного тренувального заняття повинен бути незначним, але заняття необхідно проводити частіше;

- найкращі умови для розвитку координаційних здібностей в дитячому та підлітковому віці, оскільки організм в цей час найбільш пластичний і тому можна рано закласти основи швидкого засвоєння нових складних рухових навичок.

Література:

1. Опанасюк Ф.Г., Грибан Г.П. Розвиток спритності та координаційних здібностей в процесі самостійних занять студентів: метод. розроб. для виклад. кафедр фіз. вих. і студентів. Житомир: ДАУ, 2004. 18 с.
2. Пехтль В. Основы и методы тренировки ловкости. Москва: Физкультура и спорт, 1971. С. 210- 215.

РОЗВИТОК ШВИДКОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ ЗІ СТУДЕНТАМИ ВНЗ

Безніс О.Є., ст. викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Основними передумовами швидкості є: рухливість нервових процесів, швидкісна сила, еластичність м'язів та здібність розслаблятися, якість спортивної техніки, інтенсивність вольового зусилля і біомеханічні механізми, що забезпечують рухи швидкісного характеру.

Швидкість може проявлятися в такій формі: 1) рухові реакції на слухові, зорові і тактильні подразники; 2) швидкість окремого руху та його швидкий початок; 3) частота рухів; 4) швидкість в комплексному виявленні. Швидкість також можна розглядати як загальну та спеціальну.

Загальна швидкість - це здатність людини виконувати будьякі рухи та дії, забезпечувати рухові реакції на різні подразники з достатньою швидкістю. Загальна швидкість набувається людиною в процесі життєдіяльності, загальної та спеціальної підготовки, в результаті цілеспрямованого тренування.

Спеціальна швидкість - це здатність виконувати з необхідною, зазвичай з дуже великою, швидкістю змагальну вправу, її елементи і частини. Спеціальна швидкість, особливо максимальна, надзвичайно специфічна і відноситься лише до тих рухів та дій, в яких велось навчання і відповідне тренування, до тих подразників, з якими вона пов'язана. Зі сказаного вище витікає, що розрізняють елементарні (латентний час простих і складних реакцій на зорові, слухові,

тактильні подразники; швидкість окремого руху при незначному зовнішньому опорі; частота рухів) та комплексні форми прояву швидкісних здібностей (біг, стрибки, удари, кидки) [1].

Латентний час реакції, в свою чергу, складається з декількох складових і залежить від швидкості проходження нервових процесів в кожній з них: виникнення збудження в рецепторі - передача збудження в відцентрові шляхи; вироблення відповіді в центральній нервовій системі; передача його до м'яза - збудження м'яза та виконання відповідної дії.

Розрізняють прості та складні рухові реакції. Проста реакція виявляється заздалегідь визначеним рухом на відомий та очікуваний сигнал. Прикладом цього може слугувати початковий рух бігуна на короткі дистанції за сигналом стартера. Складні реакції розподіляються на реакцію на об'єкт, що рухається, і реакцію з вибором. Реакція на об'єкт, що рухається (м'яч, суперник, партнер), найчастіше має місце в спортивних іграх. Швидкість реакції на об'єкт, що рухається, залежить від часу, за який людина зуміє побачити об'єкт, оцінити напрямок та швидкість його руху, вибрати план дії та здійснити намічену дію. До реакції з вибором відносяться такі дії, в яких необхідно реагувати відповідно до особливостей ситуації, що склалась (наприклад, реагувати на червоний, а не реагувати на зелений сигнал, реакція фехтувальника, боксера, хокеїста). Тривалість складних реакцій довша за тривалість простої реакції за рахунок "центральної затримки", диференціювання сигналу. Друга форма швидкості - швидкість окремого руху та його швидкий початок, - як правило, спостерігається під час аналізу окремих рухових актів, наприклад, швидкість відштовхування в стрибках, виштовхування ядра у фінальному зусиллі. Ця рухова здібність знаходиться на межі швидкості та сили. Якщо рух виконується з високою швидкістю незавантаженою або малозавантаженою кінцівкою (фехтування, бокс), він відноситься до швидкості; якщо рух пов'язаний з переміщенням всього тіла (відштовхування у стрибку) або з наявністю опору, супротивника (боротьба) - ця рухова здібність в більшій мірі відноситься до вибухової сили [2].

Третя форма прояву швидкості - частота рухів; характеризується вона кількістю рухів, що повторюються в певний проміжок часу, в циклічних видах спорту - однакових за структурою, а в ациклічних видах, наприклад, в боксі, баскетболі - не завжди однакових за структурою. Частота рухів також залежить від швидкості проходження нервових процесів (від того, наскільки швидко в нервових центрах виникає сигнал на скорочення та розслаблення м'яза).

Четверта форма швидкості - комплексний прояв - визначається спроможністю долати відстань в найменший відрізок часу в циклічних спортивних вправах. Ця форма вияву швидкості складається з трьох фаз: а) початок руху; б) розгін (збільшення швидкості); в) збереження швидкості. Елементарні форми прояву швидкості незалежні одна від одної. Водночас поєднання трьох фаз зумовлює всі випадки прояву швидкості, специфічних особливостей і проявляються вони в різних величинах і багатьох співвідношеннях. Наприклад, в спринтерському бігу результат залежить й від реакції на старті, й від швидкості кожного окремого руху, й від розвинутого на дистанції темпу рухів [3].

Між вказаними формами швидкості є зв'язок, але немає прямої залежності; швидкість виявляється в єдності зі структурою руху. Швидкість, яка розвинута в бігу на короткі дистанції, може не вплинути суттєво на швидкість рухів боксера або борця. Таким чином, перенос швидкості виникає в основному в структурно схожих рухах. Отже, основною умовою розвитку швидкості є оволодіння досконалою технікою конкретного руху.

Швидкість всіх елементарних форм обумовлюється, в основному, двома факторами: оперативною діяльністю нейромоторного механізму і здатністю до швидкої мобілізації всіх складових рухової дії. Перший фактор залежить від генетичних особливостей і майже не поліпшується. Встановлено, що час простої реакції в осіб, які не займаються спортом, як правило, коливається в межах 0,2-0,3 с, а у висококваліфікованих спортсменів - 0,1- 0,2 с. Ці дані підтверджують давньовідому істину: навіть в процесі наполегливих тренувань час реакції, як правило, не може зрости більш ніж на 0,1 с. Другий фактор

піддається тренуванню і тому головним напрямком й основним резервом підвищення швидкості конкретної рухової дії є пристосування моторного апарату до конкретних умов та оволодіння раціональною м'язовою координацією, яка спонукає до повноцінного використання індивідуальних можливостей нервово-м'язової системи, що властиві даній людині.

Вправи для розвитку швидкості.

1. Рухливі ігри. У них удосконалюються, швидкість простої та складної реакції, рухливість нервових процесів, логіка мислення, увагу, пам'ять.

2. Біг зі старту з різних положень, в тому числі з положення, сидячи, лежачи обличчям вниз або вгору, в упорі лежачи, лежачи головою в протилежну сторону (щодо напрямку руху). Дозування: [5-6 раз по 10- 15 метрів з інтервалом в 1,0-1,5 хвилини] x 3-4 серії через 2-3 хвилини відпочинку. Ці вправи рекомендується виконувати за сигналом, в групі або самотійно, але, бажано, з контролем часу.

3. Біг з максимальною швидкістю на 30-60 метрів. Дозування: 3-5 раз x 1-3 серії. Відпочинок до повного відновлення дихання.

4. Біг з граничною швидкістю з «ходу»: 10-30 метрів з 30-метрового розбігу. Виконувати, як і попередню вправу.

5. Швидкий біг під ухил (до 15 градусів) з установкою на досягнення максимальної швидкості і частоти рухів на дистанції 10-30 метрів з 30-метрового розбігу. Дозування: 3-5 раз 1-2 серії.

6. Швидкий біг в парку або в лісі з ухилами і відходами від зустрічних гілок кущів і дерев. Дозування: швидкий біг до 10 секунд з наступною ходьбою 1-2 хвилини. Всього виконати 3-4 серії. Звернути увагу на заходи безпеки.

Література:

1. Бондарчук А.П. Треніровка легкоатлета. Киев: Здоров'я, 1986. 158с.
2. Верхошанский Ю.В. Основи спеціальної фізической підготовки спортсменов. М. Физкультура и спорт, 1988. 331 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В КРАЇНАХ АЗІЇ

Безніс П.С., викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Японія. Японські викладачі фізпідготовки володіють високою кваліфікацією, в тому числі медичною. Такий учитель - і тренер, і наставник, і лікар, і психолог. Якщо у дитини з'явилися проблеми зі здоров'ям вже в першому класі, вчитель фізкультури веде його на протязі всіх шкільних років, підбираючи учневі такі вправи, таку систему харчування і такий спосіб життя, щоб той закінчив школу здоровою людиною. Більш того, до кінця навчання японські хлопці і дівчата фактично стають професіоналами в тих чи інших видах спорту.

У початковій школі (1-6-ті класи, вік учнів 6-12 років) передбачено не менше 3 годин занять фізичною культурою і спортом в тиждень. Програма початкової школи включає: загально фізичну підготовку, гімнастику, легку атлетику, плавання, ігри з м'ячем, танці, формування навичок здорового способу життя. Поряд з обов'язковими заняттями в 40% японських початкових шкіл є додаткова програма позаурочних занять в спортклубах (більше 5 годин на тиждень). Проводяться також Дні спортивних ігор, Дні любителів плавання, фізкультурно-оздоровчі екскурсії і шкільні спортивні змагання.

Обов'язкові заняття в середній школі складають не менше 3 годин на тиждень. За програмою додаткових занять спортом кожен учень зобов'язаний відвідувати заняття в спортивному клубі не менше одного разу на тиждень. Близько 60% учнів середньої школи займаються в спортивних клубах не менше 8 годин на тиждень.

У старших класах обов'язкові заняття фізичною підготовкою складають 4 години на тиждень для юнаків і 2 години для дівчат (10-ті класи), по 3 години для юнаків і дівчат 11-х класів. Кожному громадянину Японії з дитинства

відомо слово «ундокай». Перекладається приблизно як «спортивна зустріч». Це може статися в будь-якому віці: японця можуть покликати бігати, стрибати і брати участь в змаганнях. «Ундокай» - це довгі показові виступи: змагання в бігу на різні дистанції, естафети, стрибки в мішках, рухливі ігри, різні конкурси. Ця подія проводиться щороку починаючи з дитячого садка, потім - в школі і в університеті. Починається «ундокай» з побудови, ходи з прапорами, нагадує парад. До організації заходу залучають батьків, які з семи ранку встановлюють обладнання, приносять з собою їжу і влаштовують пікніки. Команди дітей марширують, виконують комплекс ранкової гімнастики, танцюють груповий танець, кричать речівки. Ті, хто переміг в кожному регіоні (потрібно виграти п'ять матчів) їдуть на головний стадіон країни - Кошієн, префектура Хего. Там протягом кількох днів проходить головний чемпіонат шкільного бейсболу. Дівчаток на цей стадіон беруть уболівальницями, вони готують танець і кричали [1].

Азербайджан. Освітня програма (куррікулум) з навчальної дисципліни «Фізична культура» в загальноосвітніх школах-це концептуальний, офіційний державний документ, що відображає в собі формування навичок і умінь, морально-вольових якостей учнів, розвиток рухових здібностей, діяльності з надання учням інформацій і знань по відновленню і зміцненню здоров'я, фізичному вихованні.

До кінця 11 класу учень:

- 1) пояснює застосування методів самостійного розвитку рухових здібностей, зміцнення організму;
- 2) пояснює надання першої медичної допомоги в різних умовах, застосування відновлювальних засобів;
- 3) застосовує доступні методи виконання при рухової діяльності;
- 4) демонструє певні рухові здібності, Відповідно своїй віковій категорії;
- 5) оцінює етичні, правові, моральні норми.

А ось план одного з уроків у цій країні:

- естафети

- спеціальний комплекс вправ і гри.
- прискорення на дистанції 30-35 м;
- біг на 60 м
- біг на 100 м

Вірменія. Школярів Вірменії почали знайомити з дзюдо. Цей вид єдиноборств викладають всім бажаючим замість уроку фізкультури. Програма складена так, що вікових обмежень немає: на тренування можуть приходити навіть першокласники. В рамках проекту японським спортивним єдиноборством вже займаються понад 600 школярів Вірменії. Хлопці самі вибирають: йти на фізкультуру або дзюдо. Спортивні заняття проводять тричотири рази на тиждень. Тренери - професійні дзюдоїсти. Велику увагу приділяють заходам безпеки, щоб школярі не отримували травми. Спочатку навчають самостраховки, тільки потім прийомам [2].

Ірак. Однією з найважливіших завдань вдосконалення навчально-виховного процесу в школах Іраку є організація рухової активності школярів, що забезпечує їм відпочинок і задовольняє їх природну потребу в рухах. Так, в початковій школі (6-13 років) триває активне використання системи шведських вправ і рухливих ігор, велика увага приділяється здоров'ю суглобів і хребта, використовуються вправи для гнучкості, а також вправи на витривалість, силові вправи і вправи на швидкість руху. Діти навчаються також основам гри в гандбол, волейбол, футбол, баскетбол, пінг-понг. Вони займаються також плаванням, велоспортом, гімнастикою, аеробікою (по 45 хвилин 4 рази на тиждень). Йде певна просвітницька робота по навичкам гігієни, як правило, у вигляді ігор. У середніх школах Іраку (13-16 років) використовуються тактичні ігри для різних видів спорту: гандболу, волейболу, футболу, баскетболу. А також тактичні ігри для боротьби та боксу (45 хвилин 4 рази на тиждень). Ця ж система представлена і в старшій школі (16-18 років), тобто техніко-тактичні ігри для різних видів спорту: гандболу, волейболу, футболу, баскетболу по 45 хвилин 4 рази на тиждень. У вищій школі ці заняття подовжуються до однієї

години тридцяти хвилин. Пропонується також певна інформація по культурі здоров'я, в тому числі і через систему інтернет-ресурсів.

Китай. Деякі ВНЗ Китаю в якості експерименту ввели додатковий іспит з фізичної культури для вступу. Отримані досвідчені результати проходять аналіз для ще більшого вдосконалення та подальшого впровадження їх в інші вищі навчальні заклади. Крім традиційних уроків фізичного виховання в школі, де китайські діти займаються гімнастикою, легкою атлетикою, командними видами спорту існують заняття і з бойових мистецтв і вправ по системі китайської гімнастики Цигун.

Престижні вищі та середні навчальні заклади КНР не відстають від шкіл і ввели в програму в якості факультативів уроки гольфу і організували систему позаурочних занять спортом, що призводить до купівлі якісного спортивного взуття тут, так як необхідно виключити можливі дитячі травми від фізичних навантажень. Не залишаються без уваги і китайські діти інваліди. Шкільні програми, за якими займаються сліпі, глухонімі і розумово відсталі діти розроблені таким чином, що спортивне і фізичне виховання стало для них є і посилено.

Міністерство освіти КНР в нормативному документі «Положення про роботу шкільного спорту» розписала завдання, які повинні виконувати уроки фізкультури - це зміцнення здоров'я підростаючого покоління, розвиток традиційних видів спорту в основі, яких лежать місцеві культурні традиції. Урок фізичної культури в Китаї проводиться щодня, а на фізкультурно-спортивну діяльність в режимі дня відводиться 1 година в день. Крім того, наповнюваність навчальних груп в Китаї - 10-12 чол., система контролю - обов'язковий іспит, обов'язково включені народні оздоровчі системи та системи єдиноборств [3].

Ізраїль. Значні суми на спорт виділяються з надходжень від державних лотерей і тоталізаторів. Тільки в 1997 році понад 45 мільйонів доларів з доходів лотереї-тоталізатора «Тото» були перераховані на потреби спорту, в основному футболу.

Головним центром підготовки ізраїльських спортсменів (особливо, членів Олімпійської збірної), тренерів, спортивних суддів і викладачів фізкультури є Інститут імені Вінгейта в Нетанії, який є світовим лідером в області спортивної медицини.

В Ізраїлі приділяється увага спорту для людей з обмеженими можливостями. Ізраїльська спортивна асоціація інвалідів проводить змагання з баскетболу, тенісу, бадмінтону, волейболу, настільного тенісу, стрільби, кінного спорту, плавання та вітрильного спорту. В Ізраїлі діють дві мережі спортклубів для людей з обмеженими можливостями: «Бейт ха-Лохем» та «Ілан».

Більшість спортсменів в Ізраїлі представляють одне з п'яти великих спорттовариств: «Хапоель» (близько ста тисяч членів), «Маккабі» (30 місцевих клубів, близько 40 тисяч спортсменів), «Бейтар», «Еліцур» або АСА (асоціація студентського спорту). У ряді міст діють місцеві спортклуби, які не входять в національні товариства. Такими, наприклад, є футбольний клуб «Бней Сахнін», який представляє арабське місто Сахнін в Галілеї в ізраїльській Прем'єр-лізі, і рамат-ганський «Ха-Коахо», який також виступає в Прем'єр-лізі і представляє одну з найстаріших єврейських спортивних організацій в світі.

Спорт в Ізраїлі є популярним видом дозвілля; зокрема, як вказує сайт Міністерства закордонних справ, половина жителів країни займається плаванням. В Ізраїлі також найвищий відсоток ліцензованих аквалангістів у світі. Повідомляється про популярність в країні віндсерфінгу, велоспорту і водних лиж, а також місцевого різновиду бойових єдиноборств. У країні проводяться «дитячі Олімпіади», які залучають тисячі учасників з десятків населених пунктів (Третя дитяча Олімпіада стартувала 2 травня 2010 року).

Література:

1. Голощапов Б.Р. История физической культуры и спорта: учеб. пособ. Москва: Академия, 2007. 263 с.

2. История физической культуры и спорта: под. ред. В.В. Столбова. Москва: ФИС, 1993. 200 с.

3. Кулинкович Е.К. Олимпизм и международное спортивное движение. Минск: БГЭУ, 1997. 198 с.

РОЗВИТОК ШВИДКІСНО-ТЕХНІЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ФУТБОЛІСТІВ

Безніс П.С., викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Загальна фізична підготовка юного футболіста забезпечується вправами загальнорозвиваючого характеру і вправами з деяких інших видів спорту: легкій атлетиці, гімнастиці, лижного спорту, плавання та інших. З допомогою цих вправ досягається забезпечення всебічного розвитку рухових і швидкісно-силових якостей, зміцнюється м'язовий апарат, підвищується витривалість і загальна тренуваність дітей і підлітків.

У практиці підготовки юних футболістів особливо виділяють спритність, швидкість, витривалість і гнучкість. На етапі початкового навчання фізична підготовка необхідна для розвитку організму дітей й у правильного формування основних рухових функцій. Експериментально показано: міцність освоєння прийомів володіння м'ячем великою мірою залежить від рівня розвитку фізичних якостей. Чим менше вік дитини, тим більш цілеспрямовано можна впливати на розвиток насамперед таких якостей, як спритність, гнучкість, швидкість.

Одним з найбільш значущих фізичних якостей, для сучасного футболу є швидкість, яка в значній мірі впливає на якість ігрової діяльності. В даний час досягнення змагального успіху в футболі без якості швидкості неможливо, а рішення проблеми вдосконалення цієї якості у футболістів за допомогою пошуку нових ефективних засобів, методів є досить актуальною.

Тенденцією розвитку сучасного футболу є прояв футболістами в грі все в більшій кількості техніко-тактичних і рухових дій з м'ячем і без м'яча з проявом максимальної потужності. Крім того, від гравців потрібні вміння володіти м'ячем на високій швидкості з переміщеннями, і виконувати «вибухові» дії по ходу гри багаторазово. Не володіючи швидкістю, важко розраховувати на гру в класній команді. В процесі гри швидкість у футболістів проявляється в швидкості реакції і в виконанні рухів.

Швидкість виконання прийомів в сучасному футболі має велике значення. На широкому просторі футбольного поля гравцям стало тісно і той, хто не володіє швидкістю виконання технічних прийомів, завжди буде виходити з ліміту часу і може виявитися за бортом сучасного футболу.

Встановлено, що розвиток і вдосконалення швидкісних якостей можливе лише при постійному виконанні спортсменами швидкісних вправ. Відсутність їх на окремих етапах підготовки негайно призводить до зниження швидкості бігу.

Максимальна швидкість, яку може розвинути гравець, залежить не тільки від рівня його швидкісних даних, але і від рівня розвитку динамічної сили, від ступеня оволодіння технікою руху і т.д.

В останні десятиліття все частіше стали вживати термін «швидкісні здібності». Це пояснюється тим, що дослідження конкретних форм прояву швидкості виявляють їх істотні відмінності.

Під швидкісними здібностями розуміють можливості людини, що забезпечують йому виконання рухових дій в мінімальній для даних умов проміжок часу. Розрізняють елементарні і комплексні форми прояву швидкісних здібностей. До елементарним формам ставляться швидкість реакції, швидкість одиночного руху, частота (темп) рухів.

При вдосконаленні швидкісних можливостей використовуються такі методи:

- 1) метод швидкісно-силової підготовки або метод динамічних зусиль;
- 2) повторний метод виконання вправ в максимально швидкому темпі;

- 3) метод полегшених умов при виконанні швидкісних вправ;
- 4) метод ускладнених умов при виконанні швидкісних вправ;
- 5) ігровий метод.

Для вдосконалення стартовою швидкості найбільш ефективними є швидкісно-силової і повторний методи.

При розвитку і вдосконалення швидкості бігу за допомогою повторного методу необхідно дотримуватися таких характеристики.

1. Інтенсивність виконання повинна бути максимальною, тобто ривки виконуються в повну силу. Для того щоб протистояти «стабілізації» швидкості, можна використовувати ряд методичних прийомів (біг в полегшених умовах - під гору, чергування ривків в ускладнених умовах - в гору з ривками в звичайних умовах).

2. Тривалість виконання ривка залежить від довжини пробігає відстані. У футболі в основному застосовуються ривки на 15-30 м з місця (стартова швидкість), а також на 45 м (дистанційна швидкість).

3. Інтервали відпочинку залежать в основному від довжини пробігаемой дистанції. Дослідження показали, що при ривках на 15 м кожне наступне повторення повинне проводитися через 45-60 с (в залежності від рівня підготовленості футболістів). У бігу на 30 м паузи від повторень до повторенням повинні складати 75-90 с. При Пробегание 60-метрових відрізків пауза від 2 до 2,5

При вдосконаленні швидкості бігу необхідно періодично міняти форму вправи: техніко-тактичні вправи, виконувані на граничній швидкості, чергувати з естафетами, ривками з різних вихідних положень, ігровими вправами, в яких гра в футбол поєднується з ривками через певні паузи відпочинку.

У тренувальному мікроциклі розвиток швидкості краще планувати на перший або другий день після відпочинку, коли немає випадків неповного відновлення після попередніх занять.

Після тренувальних занять відновлення швидкісний спрямованості відбувається досить швидко, і тому акцент на розвиток швидкісних якостей допустимо робити протягом декількох тренувань поспіль.

Розвиток і вдосконалення швидкості рухів футболіста має проходити як в підготовчому, так і в змагальному періодах тренування. Це необхідно тому, що прояв швидкісних якостей обумовлюється дуже тонкими координаційними зв'язками в нервовій системі, які швидко порушуються при припиненні тренування.

Ефект пересування по майданчику складається з швидкості реакції, швидкого старту, швидкого переміщення на порівняно короткому відрізку і здатності швидко змінювати напрям бігу. Важливою умовою у виконанні вправ на швидкість є м'якість і пружинність ніг, а також повна розкнутість тулубу. У грі спортсмен починає ривок не із статичного положення, а при пересуванні. Тому слід частіше використовувати біг з прискореннями. Переміщення футболіста по полю мають велику різноманітність, тому стартові ривки потрібно робити на всіх напрямках – вперед, в сторони, назад. Ось деякі вправи, які можна застосувати:

1) біг скресним кроком; 2) біг із зміною напрямів по зоровому сигналу; 3) біг спиною вперед; 4) біг приставними кроками; 5) біг з поворотами вправо і вліво; 6) зигзагоподібний біг з оббіганням предметів; 7) швидкісний біг на 3, 6, 8, 10, 20, 30, 60 м. Вправи на розвиток швидкості виконуються так, щоб відпочинок між ними був достатнім для відновлення (1-2 хв.). Основою методики розвитку швидкості є вправи, що виконуються з максимальною граничною інтенсивністю протягом 10-15 с. У тренувальному процесі футболістів можуть використовуватися найрізноманітніші засоби і методи, за допомогою яких удосконалюються основні фізичні якості і технікотактична майстерність спортсменів. Охарактеризуємо ті з них, які мають переважну спрямованість на розвиток окремих якостей. Для розвитку швидкості використовуються: 1. Біг під команду з високого старту на 20-60 м. 2. Старти з різних положень (лежачи, стоячи на колінах, боком або спиною у бік старту,

після виконання перекиду вперед та ін.). 3. Естафетний біг на відрізках 20-60 м. 4. Біг з високим підняттям стегна і дрібочучий біг на 10-30 м з установкою на максимальну частоту рухів. 5. Прискорення 50-60 м. 6. Біг (старт, прискорення) "в гору" і "під гору" – на відрізках 20-40 м. 7. Біг високої інтенсивності на коротких відрізках (30-50 м) з обтяжуючими "манжетами" на руках і ногах. Одним із варіантів розвитку швидкості футболістів є використання методу зв'язаної дії, суть якої полягає в цілеспрямованій дії на прояви швидкості і точності одночасно. У зв'язку з цим необхідно, щоб пробіжка коротких відрізків чергувалася з виконанням на максимальних або коло максимальних швидкостях окремих елементів гри, що вимагають прояви точнісних характеристик: 9. Швидке ведення м'яча 20-30 м – удар в задану третину воріт. 10. Обведення стійок (4-5 стійок) – удар по воротах – на якийсь час. 11. Ведення м'яча 20-30 м, обведення стійок (4-5 штук) – довга передача партнеру – на якийсь час. Як специфічні для футболу засоби, направлені на підвищення швидкісного потенціалу, можна використовувати також наступні вправи: 12. Ведення м'яча на якийсь час – 20-40 м 13. Ведення м'яча (20 м), обведення 4-5 стійок на якийсь час 1

Футбол вимагає розвитку швидкості, сили і спеціальної витривалості в роботі зі змінною інтенсивністю. Під час безперервної футбольної підготовки футболістів необхідно приділяти увагу розвитку рухових якостей, і, перш за все швидкісно-силових, а також становленню технічної підготовленості, які будуть запорукою формування змагальної діяльності.

Необхідно відзначити, що вдосконалювати швидкість реакцій футболістів необхідно тільки в ігрових (спеціалізованих) вправах.

Література:

1. Казаков П.Н Футбол. Підручник для інститутів фізкультури / Под ред. П.М. Казакова. М.: ФиС, 1998.
2. Марченко В.М. Розвиток рухових якостей футболістів. Методичні рекомендації. Харків: ХГІФК, 1991. 29 с.

3. Рудов В.М. Шлях до успіху або сучасна система підготовки в футболі. Методичний посібник. Білгород, 2000 г.

4. Шамардін В.Н., Савченко Г. Футбол: навчальний посібник. Дніпропетровськ, 1997. С. 197-199.

СПЕЦИФІКА ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

Петренко С.П., викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки

Голубєва А., здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

alina.golybeva14052003@gmail.com

Діяльність співробітників поліції в сучасних умовах зростання злочинності протікає в умовах великих психічних та фізичних перевантажень, що висуває високі вимоги до професійної підготовленості та розвитку вольових та моральних якостей майбутнього спеціаліста. З погляду низки дослідників, зростання злочинності має різноманітні причини, серед яких, поряд із соціально-економічними, юридичними, правовими та управлінськими проблемами, значну роль відіграє і не відповідає сучасним вимогам рівень професійної підготовленості співробітників МВС України включаючи фізичну, вогневу та тактико-спеціальну підготовленість .

Проблема полягає в тому, що діяльність співробітника проходить у нових умовах, а його навчально-виховний процес в цілому здійснюється за традиційно-складеним і незмінним принципом, критеріям та концептуальним схемам .Імовірність виникнення екстремальних, у тому числі небезпечних для життя та здоров'я, професійних ситуацій гостро ставить питання про фізичну підготовленості кадрів Прихильність до здорового образу життя та постійного фізичного вдосконалення, а також прагнення до надбання та вдосконалення

навичок самооборони повинні прищеплюватися на початкових етапах навчання.
[1.с.97]

Таким чином, високий рівень фізичної підготовки лежить в основі готовності курсантів до майбутньої професійної діяльності у правоохоронних органах. Фізична підготовка в освітніх організаціях МВС України є складовою частиною системи професійної освіти відомчих організацій системи МВС України.

Фізична підготовка як навчальна дисципліна спрямована на формування ряду професійних компетенції. Метою фізичної підготовки є забезпечення фізичної готовності співробітника МВС, що дозволяє опанувати бойову техніку та зброю та ефективно їх використовувати у процесі службово-бойових завдань; стійко переносити фізичні навантаження, нервово-психічні напруження; підвищувати стійкість організму до впливу несприятливих факторів службової діяльності.

Фізична підготовка в освітніх організаціях МВС України виявляє собою складову частину системи відомчої освіти, нерозривно пов'язану з процесами, що відбуваються в соціально-економічному житті держави. Принципові зміни базових характеристик сучасного суспільства, зростання обсягу та ускладнення завдань, які вирішуються органами внутрішніх справ, зміна якісних параметрів злочинності зумовлюють потребу уточнення достатньої готовності співробітників до ефективної правоохоронної діяльності . [2.с.173]

Досвід показує, що недооцінка значимості фізичної готовності особового складу часто призводить до невиправданих втрат і грубим професійним помилкам. Найчастіше причини такого стану справ криються не тільки у недостатній правовій підготовленості та захищеності співробітників, а й у відсутності у них твердих навичок застосування бойових прийомів боротьби, вогнепальної зброї та спеціальних засобів, а також через безтурботність, нехтування встановленими правилами та недотримання безпечної тактики дій. Як результат у складних ситуаціях оперативно-службової діяльності деякі співробітники не здатні швидко оцінювати обстановку та миттєво приймати

правильне рішення. Встановлено, що впевнене володіння табельною зброєю та бойовими прийомами боротьби, тактично грамотне їх застосування, знання та дотримання вимог особистої безпеки значною мірою знижує можливість виникнення таких ситуацій [3.с.41]

У зв'язку з цим фахівці відзначають реальну потребу у створенні та впровадженні активних технологій навчання, спрямованих на інтенсифікацію підготовки кадрів для органів внутрішніх справ; максимальне наближення навчання до практичних потреб. [4.с.93]

Таким чином, головною метою підготовки у закладах МВС України має стати формування всебічно розвиненої, професійно та фізично підготовленої особистості співробітника, здатної вирішувати складні завдання в екстремальних умовах діяльності. Це вимагає психологічної та емоційної стійкості, розвитку фізичних якостей та високого рівня готовності у випускників вузів МВС України до професійної діяльності Крім того, узагальнені результати попередніх досліджень дозволили зробити висновок, що одним з найважливіших факторів успішної бойової діяльності випускників вузів є їхня фізична готовність до бойових дій як і звичайних, і у екстремальних умовах. Тому існує реальна необхідність фізичної підготовки курсантів

Література:

1. Римик В., Вербовий В. Сутність професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх поліцейських. *Вісник Прикарпатського університету*. Серія: Фізична культура. 2019. №. 34. С. 93-103.

2. Потопа М. О. Особливості фізичної підготовки майбутніх працівників національної поліції України, як складова службової підготовк. *Гуманітарні та природничі науки: актуальні питання: Зб. наук. праць Івано-Франківськ, 2019. С. 172-175.*

3. Тьорло О. І., Швець Д.В., Сокурєнко В.В. Деякі питання вдосконалення методи виладання спеціальної фізичної підготовки в аспекті реформування правоохоронної системи в Україні. 2019. С. 194.

4. Вербовий В.П., Кулакова А.О. Проблем та шляхи вирішення психофізичної підготовки майбутніх поліцейських. 2020. С.41-43.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Дегтярьов Д.І., курсант

Вознюк К.Г., старший лейтенант поліції,

викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

nezeleennikovau@gmail.com

Національна поліція України (далі – НПУ) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку.

Сучасному поліцейському доводиться забезпечувати безпеку людей, застосовуючи за необхідності фізичну силу та методи фізичного впливу; розрізняти небезпечні ситуації; ніколи не керуйтесь упередженнями та дійте відповідно до етичних норм. Аналіз діяльності правоохоронних органів показує, що функціональні обов'язки співробітника поліції може виконувати особа з високим ступенем відповідальності, яка має комплекс знань, практичних навичок та важливих професійних навичок це саме ті якості, що набуваються в ході спеціальної підготовки. Саме ці елементи забезпечують професійну готовність співробітника поліції до ефективного виконання складних, часом небезпечних завдань.

Нова концепція НПУ потребує особливої творчої активності, високого рівня культури, освіченості, здатності до саморозвитку та самовдосконалення. У таких умовах підвищення рівня професійної підготовки поліцейських є

ключовим напрямком діяльності вищих навчальних закладів МВС України та відділів професійного навчання НПУ.

Ретельний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду підготовки поліцейських показує, що кожна країна має свій підхід до вирішення проблеми підготовки поліцейських.

Відповідно до чинних нормативно-правових актів під навчанням розуміється система заходів, спрямованих на закріплення та актуалізацію необхідних знань, навичок та умінь співробітника поліції з урахуванням специфіки та профілю його службової діяльності [1].

Професія поліцейського відрізняється підвищеною складністю і потребує розвитку не тільки особистісних, а й фізичних якостей працівника. Специфіка професійної діяльності поліцейських потребує постійного розвитку основних фізичних якостей та вдосконалення спеціальної моторики. Необхідність високої фізичної підготовки та розвитку спеціальної моторики обумовлена потребою застосування заходів, пов'язаних із затриманням винних.

Правоохоронні органи, як і будь-яка частина суспільства, потребують висококваліфікованих кадрів, рівень працездатності яких безпосередньо залежить від рівня їхньої професійної підготовки. Це актуалізує пошук нових шляхів підвищення якості підготовки кадрів у всіх напрямках правоохоронної діяльності.

Аналізуючи професійний бекграунд майбутніх учителів, Л.В. Коваль зазначає, що у масовому педагогічному досвіді вузів переважає гностичний підхід до професійної освіти, за якого майбутні фахівці мають справу не з реальним контекстом своєї професійної діяльності, а з предметом. зберігається формування міцних наукових та предметних знань. Через привабливість процесу підвищення кваліфікації для інформаційно-освітньої функції навчання надто мало уваги приділяється моделюванню практичних ситуацій розвитку відповідно до сучасних потреб реальної практики [2].

Аналіз професійної діяльності випускників вузів зі специфічними освітніми умовами та слухачів початкової професійної освіти поліцейських

показує, що така ситуація спостерігається у сфері правоохоронної діяльності. Недостатнє охоплення практичної складової у навчальному процесі зрештою призводить до звільнення молодих співробітників поліції. У зв'язку із цим А.А. Дмитрієв зазначає, що підготовка співробітників поліції має враховувати всі проблеми правоохоронної діяльності. Дослідник переконаний у необхідності використання практичного досвіду та досягнень юридичних, психологічних, педагогічних, соціологічних та інших наук [3].

Отже, для подолання цих суперечностей слід здійснити теоретичне й методичне обґрунтування нових підходів до вибудови системи професійної підготовки працівників патрульної поліції, яка сприяла б формуванню професійної готовності до ефективного виконання службової діяльності. Нагальною є потреба розроблення моделей професійної підготовленості, структурно-функціональної моделі професійної готовності працівників патрульної поліції, визначення педагогічних умов, принципів і методів професійної підготовки поліцейських.

Література:

1. . Дідковський В.А., Бондаренко В.В., Кузенков О.В. Фізична підготовка працівників Національної поліції України: навч. посіб. Київ: Нац. акад. внутр. Справ, 2019. 98с.
2. Коваль Л. В. Система професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування загальнонавчальних технологій: автореф. дис. д-ра пед. Наук. 13.00.04. Київ, 2010. 40с.
3. Дмитрієв А.А. До питання професійної підготовки поліцейських. Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах. Зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. Харків, 2015. С. 13-15.

СУЧАСНІ ПИТАННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ КУРСАНТІВ ЗВО ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Задорожня Р., курсант

Петренко С.П., викладач, майстер спорту

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

r.zadorozhnya02@gmail.com

Реформування правоохоронної системи в Україні визначає необхідність формування професійної підготовки кадрів для Національної поліції, невід'ємною складовою якої є фізична підготовка майбутніх правоохоронців. Повсякденна діяльність поліцейського пов'язана із постійною необхідністю бути готовим реагувати на нестандартні ситуації. Саме належна фізична підготовка поліцейських забезпечує їм здатність правильно та доцільно діяти у небезпечних ситуаціях та забезпечує особисту безпеку.

Головною вимогою фізичної підготовки курсантів у навчальних закладах із специфічними умовами навчання є її максимальний зв'язок із практикою. Існуюча система організації фізичної підготовки у правоохоронних органах не повною мірою забезпечує належний рівень фізичної готовності особового складу до виконання службових обов'язків. Не достатньо сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу підготовки курсантів ЗВО та ефективності управління процесом фізичного вдосконалення особового складу. Задача курсу фізичної підготовки полягає у формуванні рухових умінь та навичок майбутнього правоохоронця, розвитку його фізичних особливостей [1,с.376].

Важливим напрямом фізичної підготовки у навчальних закладах із специфічними умовами навчання є введення імітаційних засобів навчання, які дозволяють відтворити реальні сценарії розвитку подій, з якими можуть стикнутися правоохоронці при виконанні обов'язків, з метою вироблення

відповідних навичок реагування на нестандартні ситуації. Організація фізичної підготовки поліцейських усіх категорій є найбільш актуальною проблемою формування доброякісного складу правоохоронної системи. Умови сьогодення вимагають застосування інноваційних підходів та методик при організації фізичної підготовки майбутніх працівників поліції. Це обумовлено необхідністю формування в них стійких вмінь та навичок, якими вони будуть користуватися здійснюючі практичні заходи із забезпечення публічної безпеки та громадського порядку [2,с.124].

Рекомендації щодо організації фізичного виховання курсантів та студентів ЗВО:

1) Обов'язкове проведення тестування рівня фізичної підготовки абітурієнтів.

2) Проведення секційних занять з фізичного виховання повинно враховуватись в головних видах навчальної роботи викладача.

3) Створення спортивної інфраструктури при гуртожитках ЗВО з метою залучення курсантів та студентів до постійних занять спортом .

4) Створення на базі ЗВО МВС спортивних секцій з відповідних видів спорту з урахуванням професійної діяльності майбутніх спеціалістів[3,с.16].

На нашу думку , необхідно ввести на законодавчому рівні окрему програму для вступників у ряди Національної поліції з більш вибагливими фізичними нормативами та зазначеним часом на їх виконання. Розробити вправи, які дійсно будуть показувати фізичний рівень кожного кандидата. Як зразок поліцейська смуга перешкод, що направлена на тестування основних фізичних якостей . З метою підвищення професійного рівня особового складу та збереження професійного рівня працівників, для поліцейських з недостатнім рівнем фізичної підготовленості, але з високими показниками професійної діяльності, необхідно створювати відповідні умови для індивідуальних занять та консультацій.

Отже, можемо зробити висновок , що протягом останніх років рівень фізичної підготовки абітурієнтів знижується, що обумовлюється зниженням

кількості годин, відведених на фізичне виховання у загальноосвітніх навчальних закладах. У зв'язку з цим, суттєвого значення набуває пристосування першокурсників до фізичних навантажень, які очікуються як в межах проходження ними служби в рядах Національної поліції, так і в процесі навчання. Це визначає необхідність проведення повних досліджень у цій сфері з метою виявлення методик фізичного навчання, що дозволять ефективно вирішувати цю задачу.

Література:

1. Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. наук. праць МВС України, 2017. 376 с.
2. Загальна фізична підготовка працівників Національної поліції України : метод. Моргунов О.А., Соколов О.А., Калюжний М.Г., Лозовий Є.А. 2017. 124 с.
3. Оптимізація навчально-методичного забезпечення підготовки поліцейських : пропозиції та рек. за результатами проведення круглого столу (16 груд. 2016 р., м. Харків). МВС України, 2017. 16 с.

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЗМАГАНЬ У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Зайцев С.С., викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Спортивні змагання є невід'ємною частиною навчально-тренувального процесу. Змагання - це основна форма перевірки рівня підготовленості спортсменів. Змагання допомагають більш точно та об'єктивно підвести підсумки спортивної роботи за певний період. Вони також слугують ефективним засобом виховання морально-вольових якостей учасників, сприяють розвитку почуття колективізму, дисципліни, волі та наполегливості.

За результатами змагань вносяться корективи у навчальнотренувальний процес та визначають майбутні напрямки його розвитку. Крім того, змагання є переконливим засобом наочної агітації. Добре організовані та урочисто проведені змагання надовго залишаються у пам'яті учасників і глядачів. Вони сприяють популяризації спорту серед молоді і дорослих та більш широкому залученню її до оздоровчо-рекреаційної рухової активності. Громадський фізкультурний актив відіграє важливу роль в підготовці та проведенні спортивних змагань, що позитивно впливає на систему фізичного виховання населення. У спортивних змаганнях в системі «Спорт для всіх» велике значення має емоційний фактор змагань. Гостра конкурентна боротьба, яка відбувається під час змагань, бажання спортсменів швидше пробігти, вище й далі стрибнути, підняти якомога більшу вагу, розвивають у молоді любов до спорту і відповідають її прагненням до гармонійного та досконалого фізичного розвитку. Це обумовлює необхідність систематичних тренувань, під час яких відбувається зміцнення здоров'я, загартовування та набуття практичного досвіду спортивної боротьби.

Спортивні змагання не тільки сприяють вихованню у населення таких важливих рис характеру, як наполегливість, воля до перемоги, сміливість, колективізм, дружба, але й мають вирішальне значення в організаційному зміцненні та поштовхуванні всієї діяльності колективів фізкультури і, насамперед, сприяють залученню нових верств населення до систематичних занять спортом. Участь у спортивних змаганнях стимулює спортсменів удосконалювати свою майстерність, краще оволодівати спортивною технікою, безперервно підвищувати рівень всебічного фізичного розвитку, а це, в свою чергу, створює необхідні умови для досягнення високих спортивних результатів.

Як свідчить вітчизняна практика, більшість рекомендацій стосовно здорового способу життя подаються молодому поколінню в навчально-категоричній формі, яка не викликає в нього відповідних позитивних емоційних реакцій, більше того – часто викликає супротив.

Тому, на нашу думку, все більшого значення на заняттях фізичного виховання набуває мотивування до здорового способу життя, яке зможе зацікавити вихованців, оскільки враховуватиме їхні інтереси, рівень фізичного розвитку та стать. У зв'язку з цим пропонуємо в рамках занять фізичного виховання й поза ними використовувати такі способи мотивування молоді до здорового способу життя: проведення днів здоров'я, створення широкої мережі спортивних секцій, проведення спартакіад, використання спортивних естафет та ігор на заняттях, проведення спортивних заходів сезонного характеру (катання на ковзанах і лижах, туристичні походи, плавання, верхова їзда тощо), використання тематичних спортивних ігор, проведення занять з аеробіки та фітнесу для дівчат.

У межах обов'язкового курсу фізичного виховання в ВУЗІ використання змагальних форм занять підпорядковане передусім логіці педагогічного процесу, інтересам його якості, розв'язанню освітніх і виховних завдань. Тут змагальні форми занять — не стільки спосіб досягнення спортивної перемоги або значного спортивно-технічного результату, скільки форма емоційного наповнення спілкування, здорового відпочинку і розваги. Беручи участь у змаганнях, студенти збагачуються новими враженнями, глибше пізнають себе і своїх товаришів, переживають радість перемог і гіркоту поразок. Атмосфера змагань дає змогу усвідомити важливість занять фізичними вправами.

У масовому розвитку спорту велику роль відіграє емоційний фактор спортивних змагань. Гостра спортивна боротьба, яка відбувається під час змагань, бажання спортсменів швидше пробігти, вище й далі стрибнути, підняти якомога більшу вагу і т. п. розвивають у молоді любов до спорту, відповідають її прагненням до здорового, сильного, красивого, а це обумовлює необхідність систематично тренуватись, зміцнювати своє здоров'я, загартовуватись, набувати «бойового» досвіду спортивної боротьби.

Спортивні змагання не тільки сприяють вихованню у студентів таких важливих рис характеру, як наполегливість, воля до перемоги, сміливість, колективізм, дружба, але й мають вирішальне значення в організаційному

зміцненні та поживленні всієї діяльності колективів фізкультури і, насамперед, сприяють залученню нових верств населення до систематичних занять спортом.

Участь у спортивних змаганнях стимулює спортсменів удосконалювати свою майстерність, краще оволодівати спортивною технікою, безперервно підвищувати рівень всебічного фізичного розвитку, а це, в свою чергу, створює необхідні умови для досягнення високих спортивних результатів.

Головне в плануванні спортивних змагань з будь-якого виду спорту — домогтись того, щоб вони не мали епізодичного характеру, а провадились протягом року, багаторазово, по турах.

Дуже важливо, щоб до проведення змагань на першість колективу фізкультури або інших змагань з того чи іншого виду спорту за участю команд усіх фізкультурних організацій, були організовані змагання на першість університету, факультету, групи і т. д. їх цінність полягає в тому, що відчуття відповідальності перед товаришами спонукає кожного учасника сумлінно готуватися, виявляти максимум зусиль і наполегливості у процесі підготовки до змагань і участі в них. А також, вони сприятимуть залученню нових студентів до систематичних тренувань, забезпечуватимуть певні умови відбору найсильніших спортсменів для комплектування університетської команди.

Календарні плани спортивних заходів з окремих видів спорту входять до загального річного плану колективу фізкультури. Цілком очевидно, що проведення великої кількості змагань протягом року вимагає великої роботи до створення й утримання в належному порядку учбово-спортивної бази, інвентаря, обладнання тощо.

Спортивні змагання будь-якого масштабу не можуть бути проведені без Положення, яке визначає умови і порядок їх проведення. Дуже важливо, складаючи Положення про змагання, забезпечити однакові умови для всіх учасників і команд тим, щоб визначення особистої та командної першості стимулювало особисту зацікавленість кожного учасника в досягненні хороших результатів.

Важко переоцінити значення змагань, як головного спортивного атрибуту у фізичному вихованні студентів. Використання елементів змагань у навчальній діяльності відкриває широкі можливості для підвищення емоційного тону й активності студентів. Не випадково в Америці особлива увага надається змаганням. Викладачі, батьки переконані, що змагання — це школа життя, лабораторія формування особистості. У жодній країні світу не влаштовується стільки змагань, як у США. Практично всі діти займаються у спортивних секціях при школі чи ВУЗІ, а не просто відвідують уроки фізкультури. Узагалі, "спортивна честь ВУЗу" — це оригінальне, чисто американське, варте наслідування явище. Дух змагання культивується з дитинства.

Література:

1. Ведмеденко Б.Ф. Виховання в учнів звички займатися фізкультурою та спортом. *Педагогіка і психологія*. 1998. №1.
2. Козленко М.П. Виховання у студентів інтересу до фізкультури і спорту. К.: Знання, 2001.
3. Круцевич Т.Ю, Петровский В.В. Физическое воспитание как социальное явление. *Наука в олимпийском спорте*. 2001. №3.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

Замрозевич-Шадріна С. Р., д.п.н., доцент,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
sveta19sveta80@gmail.com

В умовах соціально-економічних зрушень в Україні відбувається розширення міжнародного співробітництва, в суспільних відносинах люди набувають нових ролей, тому виникає потреба у підготовці високопрофесійних фахівців, які володіють загальнокультурними компетентностями.

Загальнокультурні компетентності сприяють формуванню ініціативної життєвої позиції особистості, створенню гармонійних відносин її внутрішнього світу з навколишнім середовищем, соціумом [1; 4]. У закладах вищої освіти закладаються основи загальнокультурної компетентності майбутніх педагогів, але на сьогоднішній день освітній процес залишився без змін і не вирішує повністю дане питання. Технології, які залишилися не допомагають формувати загальнокультурну компетентність майбутніх фахівців. Під компетенцією розуміють інтегративну особистісну якість, яка передбачає особистісний ріст студентів і допомагає покращувати та вдосконалювати навчально-виховний процес у ЗВО .

Фізичне виховання у закладах вищої освіти сприяє популяризації рухової активності, здорового способу життя, що сприяє фізичному розвитку, збереженню та зміцненню студентського здоров'я, розвитку фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей.

Зауважимо, що професійно-педагогічна компетентність викладача фізичного виховання – це не просто сума психолого-педагогічних знань, досвід проведення занять, позанавчальних заходів, а її вияв і накопичення в певних комунікативних психолого-педагогічних ситуаціях, в ситуаціях реального вирішення завдань, які часто виникають у навчально-виховному процесі. Компетентність – це не тільки володіння теоретичними і практичними знаннями, це готовність педагога вирішувати різні складні питання на основі теоретичних знань [3]. Тобто компетентність містить у своїй основі і змістовну, і процесуальну компоненту. Дане поняття застосовують у особистісній сфері діяльності, а також використовують для характеристики різних категорій фахівців. Аналіз наукових праць і наші спостереження засвідчують, що значні можливості навчально-виховного процесу з фізичної культури використовуються не повністю. На жаль, є проблеми із зниженням рівня студентського здоров'я та фізичної підготовленості, спостерігається зменшення кількості студентів, які займаються спортом і фізичною культурою.

У закладах вищої освіти фізична культура формує у майбутніх педагогів компетентність особистісного зростання, що містить у собі: бажання саморозвиватись, самовдосконалюватись, вміння будувати власні життєві плани; самоконтроль свого фізичного та інтелектуального розвитку; збільшення та структурування знань, актуалізація знань відповідно до певної ситуації; відповідальність і вільне обрання способу життя [2]. Тому, майбутнім педагогам необхідно реалізовувати свої професійні креативні плани, тобто вони повинні мати компетенції не тільки в професійній сфері, але й володіти загальнокультурними компетенціями. На якість навчання та оволодіння професійними навичками студентів впливає їхнє фізичне та психічне здоров'я, індивідуальні та особисті характеристики.

Для того, щоб підвищити інтерес у майбутніх педагогів до дисципліни «Фізичне виховання», сформувані загальнокультурні компетенції, підвищити пізнавальну діяльність у вищому навчальному закладі необхідно широко використовувати сучасні інформаційні технології та створити матеріально-технічні умови, а студенти мають передбачати шляхи самовираження власного потенціалу та завдяки засобам фізичного виховання саморозвиватись, самовдосконалюватись.

Отже, однією з складових загальнокультурної компетенції студентів повинно бути фізичне виховання, яке характеризує їхній особистісний розвиток.

Література:

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: «К.І.С.», 2004. 112 с.
2. Васьков Ю. В. Комунікативна компетентність учителя фізичної культури як одна з умов якості організації навчально-виховного процесу на уроках. *Педагогіка. Психологія та медіко-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2012. №2. С. 21–24.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728с.

ВПЛИВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ ВНЗ

Іванко І.К., ст.викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

В останні роки існує необхідність кардинальної перебудови процесу фізичного виховання в навчальних закладах, впровадження інноваційних підходів, технологій організації фізкультурно-оздоровчої роботи в системі навчання студентів. Зазначено, що одним з пріоритетних завдань системи фізичного виховання є формування у студентів знань і навичок здорового способу життя, осмисленого ставлення до збереження свого здоров'я. Проте в даний час кількість ефективних інформаційнометодичних систем, спрямованих на формування основ здорового способу життя та їх використання в системі фізичного виховання студентів дуже нечисленне і вимагає подальшої глибокої наукової розробки

Здоров'я нації в наш час розглядається як показник цивілізованості країни, що відбиває соціальноекономічне становище суспільства. У зв'язку з цим стало питанням національної безпеки. На думку М.М. Булатової однією з найважливіших проблем сьогодення є проблема здоров'я та фізичного потенціалу населення країни, особливо тієї її частини, яка відноситься до працездатної.

На думку В.І. Ильїніча фізична культура – це частина загальної культури суспільства, спрямована на зміцнення та підвищення рівня здоров'я, всебічний розвиток фізичних здібностей народу та використання їх у суспільній практиці та повсякденному житті кожної людини. Активна рухова діяльність – одна з

головних складових біологічного забезпечення життєдіяльності організму людини (клітин, тканин, органів, фізіологічних систем).

Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві є складними багатофункціональними явищами, які виконують ряд важливих соціальних функцій: зміцнення здоров'я людей, сприяння відтворенню здорового населення і збереженню генофонду країни; виховання всебічно і гармонійно розвиненої особистості з прагненням до досягнення її фізичної досконалості; задоволення потреб суспільства в людях, фізично підготовлених до сучасного виробництва; інтернаціональне виховання громадян країни, зміцнення єдності та згуртованості націй, дружби і співпраці між народами.

Саме фізичне виховання майбутніх батьків, їх здоров'я та здоровий спосіб життя можуть забезпечити здоров'я генофонду країни. У вирішенні цього завдання одну з провідних ролей відіграє фізичне виховання молоді.

На думку Н.В. Москаленко, Т.Ю. Круцевич однією з пріоритетних завдань системи фізичного виховання є формування у студентів знань і навичок здорового способу життя, осмисленого ставлення до збереження свого здоров'я. Згідно сучасних уявлень здоров'я вже не розглядається як суто медична проблема. Узагальнені дані багатьох досліджень залежності здоров'я людини від різних детермінант переконують, що стан системи охорони здоров'я обумовлює, в середньому, лише близько 10% всього комплексу впливів на організм, інші 90% припадають на екологію (близько 20%), спадковість (близько 20%) і найбільше – на умови і спосіб життя (рухова активність, збалансоване харчування, шкідливі звички, умови праці, відпочинку та інші) (майже 50%).

Складовими здорового способу життя є: оптимальне співвідношення і чергування (режим) праці та відпочинку; раціональне харчування; оптимальна рухова активність; відмова від шкідливих звичок; дотримання правил особистої гігієни та загартовування; • культура міжособистісних відносин.

Фізична освіта у сучасній науці розглядається як системне засвоєння людиною раціональних засобів керування своїми рухами, надбання цим

шляхом необхідного у житті обсягу рухових умінь і навичок. Фізична освіта як вид освіти є спеціально організованим і свідомо керованим педагогічним процесом, що спрямований на фізичний розвиток студентської молоді, їх специфічну підготовку до виконання соціальних обов'язків у суспільстві. Метою фізичного виховання у ВНЗ є формування фізичної культури студента як системної якості особистості, невід'ємного компонента загальної культури майбутнього фахівця, який здатний реалізувати її у навчальній, соціально-професійній діяльності та сім'ї. Фізичне виховання у ВНЗ виконує такі соціальні функції: - створювальну, що забезпечує досягнення необхідного рівня фізичного розвитку, підготовленості, удосконалення особистості, зміцнення її здоров'я та підготовку до професійної діяльності; - інтегративно-організаційну, яка характеризує можливості об'єднання молоді у колективи, команди, клуби і т. п. для сумісної фізкультурно-спортивної діяльності; - проектно-творчу, що визначає можливості фізкультурноспортивної діяльності, у процесі якої створюються моделі професійно-особистісного розвитку людини, стимулюються її творчі здібності, здійснюються процеси самоствердження, саморозвитку, розвиток індивідуальних здібностей; - ціннісно-орієнтаційну, в процесі реалізації якої формуються професійні й особистісно-ціннісні орієнтації, а їх використання забезпечує професійний саморозвиток та особистісне самовдосконалення; - проектно-прогностичну, що дозволяє збільшити ерудицію студентів у сфері фізичної культури, використовувати знання про фізкультурно-спортивну діяльність і співвідносити її з професійними намірами; - комунікативно-регулятивну, що відображає процес культурної поведінки, спілкування, взаємодії учасників фізкультурно-спортивної діяльності, організації культурного дозвілля, яке впливає на колективний настрій, задоволення; - соціалізацію, у процесі якої діє включення індивіда до системи суспільних відносин для засвоєння соціокультурного досвіду формування соціально цінних якостей.

Один з обов'язкових факторів здорового способу життя студентів – систематичне, відповідне статі, віку, стану здоров'я, використання фізичних

навантажень. Вони являють собою поєднання різноманітних рухових дій, виконуваних у повсякденному житті, в організованих і самостійних заняттях фізичними вправами і спортом, об'єднаних терміном «рухова активність». У великій кількості людей, зайнятих у сфері інтелектуальної праці рухова активність обмежена. Це властиво і студентам, у яких співвідношення динамічного і статичного компонентів життєдіяльності становить за часом у період навчальної діяльності 1:3. За даними М.Я. Віленського, В. І. Ильніча рухова активність загальної маси студентів у період навчальних занять (8 міс) становить, у середньому, 8000-11000 кроків на добу, а в екзаменаційний період (2 міс) – 3000-4000 кроків. З цього видно, що рівень рухової активності студентів у період навчальних занять становить 50-65%, в період іспитів – 18-22% біологічної потреби. Навчальні заняття з фізичного виховання не можуть повністю компенсувати загальний дефіцит рухової активності за тиждень. До того ж малорухливий спосіб життя у більшості студентів домінує і у вихідні дні. Це свідчить про реально існуючий дефіцит фізичного навантаження протягом 10 міс на рік упродовж 5-6 років у студентів – молодих людей, чий природний фізичний розвиток ще не закінчився. Таким чином кожному студенту для нормального функціонування організму необхідне додаткове фізичне навантаження, крім передбачених обов'язкових навчальних занять з фізичного виховання. Оптимальним руховим режимом для студентів є такий режим, при якому рухова активність у чоловіка становить 8-12 годин на тиждень, у жінки – 6-10 годин. При цьому на цілеспрямовані заняття фізичними вправами бажано витрачати чоловікам не менше 6-8 год, жінкам – 5-7 год. Решта часу доповнюється фізичною активністю в різних умовах побутової діяльності. Важливий чинник оптимізації рухової активності – самостійні заняття студентів фізичними вправами.

Література:

1. Булатова М.М. Европейский опыт: уроки и приоритеты. *Спортивная медицина*. 2007. №1. С. 3-10.

2. Ильинич В.И. Физическая культура студента и жизнь. М.: Гардарики, 2008. 366 с
3. Круцевич Т.Ю. Рекреация у физической культуре разных групп населения: навч. посібник. К.: Олимп. л-ра, 2010. 248 с.
4. Москаленко Н.В. Система заходів по формуванню знань з основ здорового способу життя у загальноосвітніх навчальних закладах. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2008. №1. С. 112-116

РОЗВИТОК ФІЗИЧНИХ І ПСИХОМОТОРНИХ ЗДІБНОСТЕЙ

Кірсанов М.В., ст. викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Актуальність цієї теми полягає в тому, що удосконалення системи безперервної освіти підростаючого покоління неможливо без цілісного розуміння психічної і рухової діяльності учня і глибокого вивчення, психофізіологічних детермінант розвитку психіки і моторики на всіх основних стадіях освіти.

Високий рівень сучасного спорту вимагає високо розвинених здібностей до ефективної спортивної діяльності. Без перебільшення можна сказати, що зараз видатних результатів може досягти лише обдарований спортсмен з високо розвиненими саме тими психологічними якостями і властивостями, від яких найбільше залежить успіх у даному виді спорту.

Це зумовило увагу науковців до питань психології спорту, пов'язаних з діагностикою та вивченням спортивних здібностей; в той же час інший стороною проблеми стає вивчення позитивного впливу, який чинять заняття спортом на формування особистості спортсмена.

Дані обстеження провідних спортсменів, отримані в процесі динамічних спостережень (починаючи з юного віку), показують, як правило, що один з них

відразу виділяється серед своїх однолітків якимись особливими психологічними якостями, а інші мають певні переваги, які виявляються пізніше, але повністю компенсують недоліки. Однак розкрити механізми такої компенсації та прогнозувати шляхи розвитку здібностей у кожному конкретному випадку поки що важко. Занадто складні переплетення різних якостей і властивостей особистості визначають спортивні здібності, занадто тонкі взаємини між цими якостями і властивостями, які не можна вловити з допомогою навіть найсучасніших експериментальних методик.

У найзагальнішому вигляді здібності - це індивідуально-психологічні особливості особистості, що забезпечують успіх у діяльності, у спілкуванні і легкість оволодіння ними. Здібності не можуть бути зведені до знань, умінь і навичок, що є у людини, але здібності забезпечують їх швидке придбання, фіксацію й ефективно практичне застосування. Успішність у діяльності та спілкуванні визначається не однією, а системою різних здібностей, при цьому вони можуть взаємокомпенсуватися.

Психомоторика - складне слово від грецького психо - душа, моторика латинське - рухає, руховий, що приводить у рух.

Психомоторика - основний вид об'єктивізації психіки в сенсомоторних, ідеомоторних і емоційно-моторних реакціях і актах (К. К. Платонов, 1972). Психомоторні акти людини - це складно організовані пізнавально-регуляторні системи, в яких в єдності представлені як мотиваційні, функціональні, так і операційні компоненти, при цьому, очевидно, що точність, інтенсивність і ефективність управління рухами залежать і суттєво визначаються рівнем функціонування таких психічних процесів, як відчуття і сприйняття.

Психомоторні процеси, або психомоторика, представляють собою об'єктивне сприйняття людиною всіх форм психічного відображення, починаючи з відчуття і закінчуючи складними формами інтелектуальної активності. Поняття «психомоторика» ввів видатний російський фізіолог І.М. Сеченов.

Психомоторні здібності дітей зазнають вельми значні зміни під впливом природного розвитку, фізичного виховання і спортивного тренування. Щоб зрозуміти характер і якість цих змін, необхідно уточнити в експерименті особливості психофізіологічного розвитку дітей та підлітків.

Виходячи з моністичного погляду на індивідуальний розвиток людини слід вважати, що психічне і фізичне (моторне) розвиток взаємопов'язані. Однак не можна вважати, що ці показники мають однакову зв'язок у всіх вікових періодах. З віком пов'язано не тільки розвиток функціональних можливостей всіх систем організму, але й порушення їх відповідності і пов'язана з цим взаємокомпенсації окремих функцій. Аналіз більшості професій сьогодення показує, що все більшу роль у трудових діях набувають сенсорні та інтелектуальні процеси.

Творчість викладача фізичної культури базується не тільки на оригінальною методикою навчання і організації занять, а й значною мірою на рухової ерудиції - володіння обсягом різноманітних і різнохарактерних вправ. У цьому сенсі гімнастика з її багатством різновидів надає практично необмежені можливості. У зв'язку з цим і наведені відомості, про ще нетрадиційних для нашої практики вправах гімнастичного характеру, що розширюють «зону охоплення» займаються, мотивованих на ритмпластику, елементи прикладного характеру з переважним проявом спритності, рухливості в суглобах, сили.

Аеробіка - це ритмічна гімнастика у швидкому темпі, коли вправи виконуються без пауз між ними. Зараз аеробіка розділена на два напрямки: спортивна аеробіка і оздоровча аеробіка. У першому випадку аеробіка - це вид відділення спортивної гімнастики, де акробатичні елементи і танцювальні рухи виконуються під музичний супровід. Оздоровча аеробіка - найпопулярніший вид масових занять фітнесом. Вона допомагає скорегувати фігуру, зняти стреси і відвикнути від шкідливих звичок. Напрями оздоровчого аеробного тренінгу включають в себе: базову (класичну) аеробіку, танцювальну аеробіку, аероденс, дитячу аеробіку, степ-аеробіку, слайд-аеробіку, фітбол-аеробіку, кондішін-

аеробіку, бокс-аеробіку (кік-аеробіка), аква-аеробіку , аквастеп, вело-аеробіку. У процесі занять людина набуває навиків правильного виконання тієї чи іншої вправи. Чим ближче до ідеалу відтворюється комплекс, тим ефективніша робота м'язів.

Під впливом аеробіки у всьому її різноманітті засобів і методів здійснюється морфологічна і функціональна перебудова в організмі людини. У цьому головна перевага аеробіки, і зокрема аеробної, а більш коротко і тепер зрозуміло - ритмічної гімнастики.

Заняття ритмічною гімнастикою приваблюють не тільки своєю емоційністю і доступністю, але і практично безмежним розмаїттям вправ, що дає можливість впливати на організм що займаються як цілісно, так і вибірково. Це багато в чому забезпечує цілеспрямованість та ефективність занять. У ритмічній гімнастичній застосовують вправи ряду груп: загально-розвиваючі вправи, вправи художньої гімнастики та елементи хореографії, різновиди ходьби бігу, стрибки, стройові і акробатичні вправи, танцювальні та основні вправи на розслаблення.

Є декілька форм проведення ритмічної гімнастики в умовах фізичної культури (В. Н. Курись, М. М. Грудницька, 1998). Автори відзначають позитивний вплив ритмічної гімнастики на розвиток фізичних, психічних якостей, наслідком чого є і розвиток психомоторних якостей.

Заняття аеробікою, шейпінгом або будь-яким іншим видом фізкультури надають загальнофізіологічного вплив на організм, підвищуючи обмін речовин; позитивно впливає на серцево-судинну, дихальну і травну системи, розвиває силу, гнучкість, швидкість, витривалість, координацію рухів. Результати різних досліджень показали, що цілеспрямовані, регулярні заняття ритмічною гімнастикою і спеціально підібрані комплекси загальнорозвиваючих вправ позитивно впливають на організм що займаються.

Література:

1. Берштейн Н.А. Нариси по фізіології рухів і фізіології активності . М.: Медицина, 1966.
2. Бальсевич В.К. Онтокінезіологія людини. М.: 2000. 275 с.
3. Годік М.А., Бальсевич В.К., Тімошкін В.М. Система загальноєвропейських тестів для оцінки фізичного стану людини. 1994, № 11-12. С. 24-32.

ОСНОВНІ МЕТОДИ ВИХОВАННЯ ВИТРИВАЛОСТІ У СТУДЕНТІВ ВНЗ

Кофанов І.В., викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Використовуючи той або інший метод для виховання витривалості, кожного разу визначають конкретні параметри навантаження. Загальними й важливими чинниками, що визначають витривалість - є процеси енергозабезпечення організму: аеробний (з участю кисню) і анаеробний (без участі кисню).

В спортивній практиці термін "аеробна працездатність" розглядається як синонім поняття "загальна витривалість", а термін "анаеробна працездатність" співпадає за своїм значенням з поняттям "швидкісної витривалості".

Загальна витривалість — це сукупність функціональних можливостей організму, що обумовлюють здатність людини тривалий час виконувати будьяку роботу без зниження її ефективності. Якщо студент здатний проявити витривалість в одному виді діяльності, то з певним успіхом зможе продемонструвати її в деяких інших видах діяльності (чим більша схожість між видами діяльності, тим більший прояв витривалості). Так, наприклад, якщо учень витривалий в бігу, то такі ж здібності він проявить і в бізі на лижах, їзді

на велосипеді, плаванні, звичайно при умові володіння цими способами пересування.

Для підвищення загальної витривалості краще всього використовувати циклічну роботу з помірною (частота серцевих скорочень знаходиться в діапазоні 130-150 уд/хв) і середньою інтенсивністю (частота серцевих скорочень - 150-170 уд/хв), звичайно це біг, плавання, їзда на велосипеді. Тривалість цих вправ поступово збільшується залежно від віку й підготовленості від 10 до 60 хв. Разом з тим використовується і змінний метод тренування (поєднання ходи та бігу з різною швидкістю).

Для підвищення швидкісної витривалості використовуються: біг на відрізках від 200 до 800 м, ігрові вправи. Вправи характеризуються наступними рисами: інтенсивність критична (частота серцевих скорочень 160-180 уд/хв) і субмаксимальна (частота серцевих скорочень 180 і вище уд/хв), тривалість від 30 с до 1,5 хв, інтервали відпочинку постійні або скорочуються від 3-5 до 1 хв між повтореннями й до 10 хв між серіями, відпочинок пасивний, число повторень в серії від 3 до 5 разів.

Основними методами розвитку загальної витривалості є:

1.Метод безперервної вправи з навантаженням помірної і змінної інтенсивності.

2.Метод повторної інтервальної вправи.

3.Метод кругового тренування - передбачає виконання вправ, що впливають на різні м'язові групи і функціональні системи, за типом безперервної або інтервальної роботи. Зазвичай, в круг включається 6-10 вправ ("станцій"), які спортсмен проходить від 1 до 3 разів.

4.Ігровий метод передбачає розвиток витривалості в процесі гри, де існують постійні зміни ситуації, емоційність.

5.Метод змагання передбачає використання змагань, як засіб підвищення рівня витривалості.

Для розвитку загальної витривалості можуть бути застосовані найрізноманітніші фізичні вправи та їх комплекси, що відповідають ряду

вимог: - відносно проста техніка виконання; - активне функціонування переважної більшості скелетних м'язів; - підвищена активність функціональних систем, що лімітують прояв витривалості; - можливість дозування та регулювання тренувального навантаження; - можливість тривалого виконання (від кількох хвилин до кількох годин). Переліченим вимогам найбільшою мірою відповідають циклічні вправи: ходьба, біг, плавання, біг на лижах тощо.

Для розвитку швидкісної витривалості доцільно застосовувати як циклічні, так і спортивні та спеціально підібрані ігри. Для розвитку силової витривалості застосовуються циклічні вправи в ускладнених умовах (біг вгору, плавання проти течії або на амортизаторі тощо) та ациклічні вправи з додатковими обтяженнями. З ациклічних рухів складають комплекси вправ, які найбільш доцільно виконувати методом колового тренування. При вихованні будь-якого виду витривалості фізичні навантаження слід ретельно і чітко дозувати, регулюючи їх інтенсивність, тривалість, кількість повторень, характер і тривалість відпочинку.

Так, у процесі розвитку загальної витривалості необхідно забезпечити тренувальні впливи на фактори, що лімітують її прояв. Це вимагає послідовного вирішення ряд завдань:

- розвиток потужності функціональних систем аеробного енергозабезпечення (узагальненим показником є максимальне поглинання кисню (МПК));
- розвиток ємності аеробного джерела енергозабезпечення (характеризується здатністю людини якомога довше виконувати певну роботу на максимальному для цієї роботи рівні поглинання кисню);
- вдосконалення рухливості функціональних систем аеробного енергозабезпечення (характеризується зменшенням часу на розгортання роботи систем аеробного енергозабезпечення до максимальної їх потужності);
- покращення функціональної та технічної економічності (характеризується зменшенням витрат енергії на одиницю стандартної роботи);

- підвищення потужності і ємності буферних систем організму та його реалізаційних можливостей (характеризується здатністю людини переносити більші негативні зміни у внутрішньому середовищі організму – зростання температури тіла, накопичення молочної кислоти, тяжість або навіть біль в окремих ланках тіла тощо).

Фактори що впливають на прояв фізичної витривалості

1. Діяльність центральної нервової системи. ЦНС керує діяльністю і узгодженістю всіх систем організму, що забезпечують м'язову роботу. Це, перш за все, функціонування серцево-судинної, дихальної та м'язової систем. Крім того, ЦНС регулює надходження кисню до м'язів і видалення з організму вуглекислого газу, бере участь в діяльності механізму енергозабезпечення виконуваної роботи.

2. Аеробна та анаеробна продуктивність організму. Безпосереднім джерелом енергії являється розщеплення багатую енергією АТФ (аденозинтрифосфорної кислоти). Вміст АТФ в клітинах організму відносно невеликий, але постійний. Тому розщеплена при роботі АТФ повинна негайно поповнюватися, відновлюватися, інакше м'язи не зможуть скорочуватися. Відновлюється АТФ за рахунок хімічних реакцій за участю кисню (аеробні реакції), або - без кисню шляхом розщеплення креатинфосфату або розщеплення глікогена до молочної кислоти (анаеробні реакції). Універсальним критерієм рівня розвитку обох видів витривалості є той час, в межах якого задана фізична робота виконується без зниження інтенсивності.

3. Рівень розвитку рухових здібностей людини. Ці фактори можуть обмежити тривалу або інтенсивну м'язову роботу. Важлива при цьому також певна гармонія в розвитку основних рухових здібностей.

4. Вольові якості людини. Роль даного чинника дуже значна. Витривалість розвивається тільки за умови систематичного доведення організму до високого ступеню фізичної втоми. А в стані стомлення змусити себе продовжувати роботу може лише людина з сильною волею.

5. Якість техніки рухів. Раціональна економічна техніка сприяє тривалій роботі, енергоресурси при цьому не витрачаються даремно. Для розвитку витривалості доцільно використовувати вправи, освоєні до рівня навичку.

6. Фактори генотипу і середовища. Загальна витривалість обумовлена впливом спадкових факторів. Генетичний фактор істотно впливає і на розвиток анаеробних можливостей організму. Високі коефіцієнти спадковості виявлені в статичній витривалості, а для динамічної силової витривалості вплив спадковості і середовища приблизно однакові. Спадкові фактори більше впливають на жіночий організм при роботі субмаксимальної потужності, а на чоловічий - при роботі помірної потужності.

Методичні помилки: відсутність ретельної розминки; недостатня увага до зміцнення опорно-рухового апарату; одноманітність засобів та методів розвитку витривалості; форсування тренувальних навантажень; проведення тренувань у стані недуги (нежить, ангіна, грип тощо).

Література:

1. Булич Э. Г., Мурахов И. В. Здоровье человека: Биологическая основа жизнедеятельности и двигательная активность в ее стимуляции. К.: Олимпийская лит-ра, 2003. 424 с.

2. Келлер В. С. Теоретико-методичні основи підготовки спортсменів. Українська спортивна Асоціація, 1992. 269 с.

ПРОБЛЕМИ СПОРТИВНИХ КЛУБІВ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Кофанов І.В., викладач

Харківській національній автомобільно-дорожній університет

У статті показано, що створення системи спортивних клубів при сучасному розвитку держави в умовах ринкової економіки – є джерелом

формування національних спортивних федерацій та базовим елементом саморегульованої спортивної діяльності. У статті досліджено управлінські технології, які адекватні існуючій економічній системі [1].

Сучасні економічні і соціальні передумови, що склалися в Україні, сформували суспільне замовлення на розвиток системи спортивних клубів.

Надмірна участь держави у сфері спорту в якості єдиного суб'єкта управління сферою фізичного виховання та спорту обумовлена необхідністю слідування законодавчо закріпленим правилам організації та управління на принципах соціалістичної економіки планування та непрозорого розподілення ресурсів.

Завадою розвитку сфери фізичного виховання та спорту є низький рівень участі інституції громадського суспільства. Інституції громадського суспільства є фактично не задіяні або мають слабкий рівень співпраці з органами державної влади та місцевого самоврядування за рахунок витіснення їх державою як суб'єктом управління спортом.

Відсутність фактичної взаємодії між суб'єктами спортивної сфери, або наднизький ступінь такої взаємодії є наслідком відсутності обов'язкових та прозорих умов та вимог щодо організації спортивного руху на умовах обов'язкового членства у спортивних організаціях з метою провадження змагальної діяльності з виду спорту.

Відсутність прозорого підходу в питанні розподілення та використання фінансових ресурсів, що надходять у сферу фізичного виховання та спорту призводять до того, що фінансові ресурси витрачаються за відсутності сформульованих соціальних замовлень, без планування цілей та очікуваних обґрунтованих соціальних та економічних результатів такого фінансування.

У нашому розумінні спортклуб - це бізнес-одиниця, яка надає послуги із справедливої ціни. Він може робити індивідуальні програми без шкільних грошей, він може запрошувати спортсменів на підготовку до своїх фахівців, якщо вони у нього хороші, може готувати спортсменів для підготовки збірних команд. Тобто він продає спортивні послуги із справедливої ціни.

Також є проблемою те, що відсутні чіткі методичні рекомендації або програми з організації та розвитку спортивних клубів.

Для організації дослідження було використано теоретичний аналіз та дослідження літературних джерел. В процесі роботи вивчалась література, яка безпосередньо зв'язана з діяльністю спортивних клубів. Окрім цього аналізу піддалася література, яка піднімає питання теорії і методики фізичної культури, а також питання економіки і управління. Узагальнення літературних джерел дозволило уточнити основні поняття і категорії в області спортивних клубів, виявити існуючі проблеми управління і розвитку діяльності спортивних клубів в умовах ринкової економіки, визначити цілі і завдання даного дослідження, проаналізувати отримані результати. Також аналіз літературних джерел надав можливість використовувати результати вже наявних наукових розробок і досліджень з даної проблеми, в основному всі дослідження спираються на аналіз діяльності спортивних клубів в зарубіжних країнах в умовах ринку з рекомендаціями для здійснення подібної діяльності в Україні. Також для організації дослідження були проаналізовані нормативні акти і правові документи, основу яких склали: Закон України «Про фізичну культуру та спорт», Укази Президента в області фізичної культури та спорту, постанови та накази Міністерства молоді та спорту України, Концепція реформування сфери фізичного виховання та спорту, Конституція України.

Проте до теперішнього часу питання становлення системи спортивних клубів у науковому плані не розглядалися і дана проблема залишається доки практично мало вивченою. Вся отримана в ході дослідження інформація піддалася економічному аналізу: оцінка ефективності діяльності клубу і перспективи розвитку.

Розвиток сфери фізичного виховання та спорту шляхом негайного реформування існуючих організаційних форм до стандартів діяльності спортивного клубу було б необачним кроком з огляду на їх фінансову і організаційну неспроможність. Окрім того, в Україні ще не прийшло нове покоління спортивних організаторів, здатних контактувати з міжнародними

спортивними організаціями, входити в їхні організаційні структури, мати особисті надійні зв'язки, необхідні для швидкого вирішення питань в інтересах українського спорту. Навіть на рівні суддівства міжнародних змагань Україна має недостатнє представництво. В розвитку багатьох видів спорту порушено матеріальну основу, були загублені спортивні бази тощо. Є серйозні проблеми із високоякісним інвентарем, обладнанням, спортивною формою тощо. До того ж доволі масового характеру набув вплив кваліфікованих фахівців спорту за межі України, де рівень їхньої оплати є значно вищим.

Вдосконалення діяльності спортивних клубів на основі управлінської технології в умовах ринкової економіки; вивчення на основі літературних джерел вітчизняного і зарубіжного досвіду управління діяльністю спортивних клубів; визначення умов ефективного розвитку спортивних клубів в умовах ринкової економіки [2].

Для вирішення поставлених цілей та завдань в роботі застосовувалися наступні методи збору, обробки і аналізу емпіричних даних, а також специфічні методи науки управління: узагальнення літературних джерел; організаційне обстеження (аналіз офіційних документів і статистичних звітів); опитування (анкетування, бесіда); спостереження; вибірковий метод; типологізація та ін.

В умовах ринкової економіки управлінська технологія є визначальною ланкою в створенні і ефективному розвитку спортивного клубу.

Організація діяльності будь-якого спортивного клубу починається з планування його діяльності, постановки завдань і мети. Визначення мети допоможе виділити основні напрями діяльності спортивного клубу. Спираючись на мету, визначаються завдання по здійсненню діяльності спортивного клубу. Будь-яке планування включає вирішення технічних, тактичних і фінансових питань. Функція планування в спортивному клубі вирішується за допомогою розробки бізнес-планів що змінюють один інший.

Кожному бізнес-плану визначаються конкретні мета і завдання, які вирішуються в певний відрізок часу. Бізнес-план - це документ, в якому формулюються цілі організації, дається їх обґрунтування, визначаються шляхи

досягнення, необхідні для реалізації засобу і кінцеві фінансові показники роботи. Мета розробки бізнес-плану полягає в плануванні господарської і іншої діяльності фізкультурно-спортивної організації, в даному випадку спортивного клубу, на найближчий і віддалений періоди, відповідно до потреб ринку і можливостей організації своєї діяльності. У ньому описується початкова стадія діяльності спортивного клубу з виходом на кінець планованого періоду на 100% використання його ресурсів [3].

Організації нового спортивного клубу передують ретельний аналіз за його проектованому місці розташування на наявність і здійснення фізкультурно-оздоровчої діяльності для населення іншими спортивними клубами. На підставі отриманих даних робляться висновки про ефективність діяльності запланованого спортивного клубу, його перспективи розвитку і напрямки діяльності для населення іншими спортивними клубами [4]. Але у діяльності спортивного клубу можна виділити проблеми, які часто зустрічаються:

1. Проблеми, що породжуються структурною неповнотою організації (недостатня кількість груп, тренерів, обслуговуючого персоналу і служб).

2. Проблеми, що породжуються неправильним розподілом функцій, функціональних обов'язків, видів робіт, невідповідність прав та обов'язків.

3. Проблеми, пов'язані з низькою якістю учбово-тренувального процесу, зниження ефективності діяльності спортивної організації за ключовими показниками.

5. Проблеми, що пов'язані з недоліками підбору, розставленням та підвищенням кваліфікації кадрів.

6. Проблеми фінансового, матеріально-технічного і іншого забезпечення, що спричиняє за собою неправильний розподіл або використання наявних ресурсів.

7. Проблеми масовості і спортивної майстерності; протиріччя між напрямками на масовість та спортивну майстерність, і складність дії закону переходу від кількості в якість в системі спорту.

8. Проблема низької відповідальності керівників організацій.

Спортивний клуб є громадською організацією і не приносить прибутку, всі зароблені ним засоби йдуть на покриття витрат, на виплату заробітної плати.

Література:

1. Бабич А.М. Социальная сфера в условиях перехода к рынку. М.: Экономика, 1993. 112 с.
2. Галкин В.В., Сысоев В.И. Экономика физической культуры и спорта: Учеб. пособие. Воронеж: изд-во Московской акад. эк. и права, 1999. 167с.
3. Кузин М.Е. Кутепов И.И. Актуальные проблемы менеджмента и экономики физической культуры и спорта: Сб. мат. конф. молодых ученых РГАФК и ИСМ. М.: ФОН, 1998. 70 с.

ОСНОВИ ТЕХНІКИ БІГУ НА КОРОТКІ ДИСТАНЦІЇ

Курилко М.Ф., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

При навчанні та вдосконаленні техніки бігу на короткі дистанції слід звернути увагу на ліквідацію найбільш характерних помилок, яких припускаються студенти, а також збільшити обсяг засобів при розв'язанні цих складних завдань.

Спринт вимагає спеціальної підготовки, дотримання техніки подолання дистанції, вибухової сили і швидкісної витривалості. Спортсмен повинен бути добре координований і ідеально володіти власним тілом. Підготовка має на увазі розвиток просторової орієнтації.

Спринтерський біг вимагає постійних і різнобічних тренувань заради кількох секунд гонки. На відміну від стаєрській дисципліни його починають з низького старту, що має свої особливості і тонкощі. Цей технічний момент під час тренувального процесу відпрацьовують окремо.

Те ж саме стосується і фінішування. Завершальний ривок грудною кліткою або плечем дозволяє виграти вирішальні миті. Тому його тренують індивідуально. Спринтерська гонка має іншу інтенсивність рухів руками, крокові відстань і техніку роботи ногами, ніж стаєрському.

Спортивна дисципліна покращує дихальну діяльність, вимагає хорошої силової витривалості і швидкісних показників. Свої особливості мають і дистанції. Гонка на 200 м відрізняється наявністю плавного вигину, який вимагає спеціального нахилу тіла. Потрібно точно розрахувати зміщення загального центру ваги тіла.

В іншому випадку бігун на такій швидкості виявиться за межами доріжки. Якщо встановити стартові колодки ближче до білої смуги, яка протилежна напрямку віражу, ділянку можна пройти практично по прямій, не скидаючи швидкості, що призведе до поліпшення спортивного результату.

Забіг на 400 м відрізняється від спринту на інші короткі дистанції меншою інтенсивністю. Навантаження зменшується, а кут нахилу тіла на повороті знижується. Потрібні інші амплітуда махів верхніми і нижніми кінцівками. Після досягнення на старті граничної швидкості потрібно дотримуватися вільного кроку.

Основна особливість спринтерській техніки полягає в більшій довжині бігового кроку. Важлива інтенсивність роботи руками. В ході тренувань розвиваються швидкісні характеристики і координаційні здібності.

Біг на короткі дистанції — найпопулярніший вид легкої атлетики. За своєю суттю це безперервне вправу, техніка виконання якого спрямована на досягнення фінішної межі за максимально короткий час. В значній мірі успіх залежить від своєчасного і правильного старту.

Механіка спортивних рухів змінюється в кожній з 4-х фаз забігу. На тренуваннях всі технічні елементи відпрацьовуються окремо, багаторазово і до повного автоматизму. У спринтерській гонці гармонійно поєднуються силова підготовка зі швидкісною роботою. Спортивна дисципліна енергозатратна і зміцнює всі м'язові групи нижніх кінцівок.

В техніці короткої гонки особливо важливі махові рухи руками, що надають тілу необхідний імпульс і прискорення. За допомогою верхніх кінцівок атлет підтримує належну просторову координацію, підтримує потрібний темп і належний ритм. Ногами набирається стартовий розгін і дистанційна швидкість.

В методиці розвитку швидкості можна виділити два напрямки: 1. цілісне виховання швидкості у відповідному русі; 2. аналітичне вдосконалення окремих факторів, які впливають на максимальну швидкість руху. Тому до самостійних занять з розвитку швидкості можна переходити лише після оволодіння технікою бігу з середньою швидкістю, оскільки техніка спринтерського бігу має багато схожого з бігом на середні дистанції [1].

Починаючи підготовку з удосконалення спринтерського бігу, потрібно враховувати методичні поради, які суттєво впливають на ефективність тренувального процесу.

1. Головними засобами розвитку швидкості є короткочасні вправи, які виконуються з максимально можливою швидкістю і з граничною частотою рухів. Тобто інтенсивність є вирішальним фактором при розвитку швидкості. Однак потрібно знати, що темп рухів збільшується до тих пір, поки не виникає зайва напруженість. Тому підвищення швидкості повинно йти у відповідності до рівня оволодіння технікою. Тривалість таких вправ не повинна перевищувати 3-10 с, а довжина відрізка - 20- 80 м. Заняття слід організовувати так, щоб швидкісним вправам не передувала будь-яка утомлива робота.

2. Відрізок часу між виконанням повторних навантажень повинен забезпечити оптимальне відновлення працездатності. Відрізок відпочинку не повинен бути тривалим, щоб збудження нервової системи не встигло згаснути. Всяка наступна вправа повинна виконуватись в період підвищеної працездатності. Встановлено, що цій фазі відповідає період відновлення ЧСС до 105-115 за 1 хв. Якщо підготовка знаходиться на достатньому рівні, то загальну кількість повторень треба виконувати серійно.

3. Загальний обсяг навантаження, як в одній вправі, так і в серії повинен бути невеликим і виконуватись до тих пір, поки сам темп виконання

тренувальних вправ не почне знижуватися. Тобто, всі вправи повинні виконуватись при оптимальній працездатності центральної нервової системи. При цьому тренуватися потрібно лише доти, поки не настала втома.

4. В кожному наступному тренуванні, в кожній спробі, в кожному повторенні вправи за рахунок вольової мобілізації потрібно намагатись показати найкращий результат, перевершити свою максимальну швидкість.

5. Вправи повинні бути настільки добре засвоєні, щоб під час руху основні вольові зусилля були направлені не на спосіб, а на швидкість виконання. Разом з тим, швидкість рухів можна значно покращити за рахунок розвитку сили м'язів. Цей показник буде підвищуватися лише тоді, коли більш продуктивно використовуватимуться еластичні якості м'язів, пам'ятаючи, що попередньо оптимально розтягнутий м'яз скорочується з більшою силою та швидкістю. В зв'язку з цим, корисним буде виконання вправ у поєднанні розтягування м'язів з наступним їх напруженням і скороченням. При цьому потрібно також навчити студентів розслабляти м'язиантагоністи, які не задіяні в активній роботі [2].

Розвиток швидкості потребує також правильного використання таких методів:

1. Багаторазового повторення вправ на заняттях в нормальних умовах (так званий основний метод розвитку швидкості). При його використанні розрізняють два варіанти: а) використання вправ з поступово наростаючою швидкістю, яка досягає до максимально можливої; б) збільшення максимальної інтенсивності робочих зусиль одразу ж на початку виконання вправ.

2. Виконання вправ в ускладнених умовах (біг вгору, біг з обтяженнями, біг по піску тощо).

3. Виконання вправ в полегшених умовах з більшою швидкістю, в більш високому темпі (біг скороченими і частішими кроками, біг за допомогою тяги, біг на місці в упорі, виконання бігу по доріжці з нахилом 2-3 тощо).

Техніка бігу на короткі дистанції має свої відмінності. Вона характеризується максимальною інтенсивністю, короткочасністю та

потужністю роботи рухового апарату. Добра реакція на старті дозволяє одразу розвинути швидкість, а добра фізична підготовка - підтримати її на дистанції без уповільнення на фініші. Для цього застосовують ряд спеціальних підготовчих вправ, які за своїм характером і руховою структурою близькі до бігу, або ж відтворюють окремі елементи бігових рухів. Доступність, емоційність та практична цінність цих вправ робить їх незамінними засобами для більш правильного оволодіння технікою бігу. Тому основним завданням при вдосконаленні техніки спортивного бігу є правильний підбір, послідовність застосування спеціальнопідготовчих вправ.

Література:

1. Грибан Г.П. Волевая подготовка бегунов на средние и длинные дистанции. Киев: Здоров'я, 1993. 216 с.
2. Опанасюк Ф.Г., Грибан Г.П. Развитие швидкості в процесі самостійних занять студентів: метод. розроб. для виклад. кафедр фіз. вих. і студентів. Житомир: ДАУ, 2004. 29 с.

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

Курилко М.Ф., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

У наш час технічна підготовка спортсменів виступає стрижневим системоутворювальним елементом у багатогранній структурі процесу спортивного тренування. Одним із головних питань, що визначає стратегію всього процесу технічної підготовки, є вдосконалення спортивної техніки.

На сучасному етапі розвитку країни в умовах якісного перетворення всіх сторін життя суспільства зростають вимоги до фізичної підготовленості наших співгромадян, необхідної для успішної їхньої трудової діяльності.

Перетворення професійного спорту у різновидність підприємницької діяльності є об'єктивною закономірністю його розвитку наприкінці ХХ – початку ХХІ століть. Особливості внутрішнього механізму підприємництва у професійному спорті обумовлюються насамперед змістом його «продукту» – послуги професійного спорту. Мета, яку реалізують структури професійного спорту під час її виробництва, визначає, у якій формі здійснюється підприємницька діяльність: спортивно-комерційній чи комерційно-спортивній.

Головною тенденцією сучасного етапу розвитку професійного спорту є переважання комерційно-спортивної форми підприємницької діяльності.

Професійний спорт взагалі – це вища ланка до якої прагне кожен аматор в своєму виді спорту, а необхідність дослідити взаємозв'язок та різницю між цими ланками є досить важливою та необхідною.

На сьогодні накопичений великий теоретичний матеріал та експериментальний досвід, що дає змогу ефективно управляти процесом удосконалення технічної майстерності спортсменів.

Головна спрямованість цього процесу – навчити спортсмена ідеальної спортивної техніки, що допоможе повною мірою реалізовувати його руховий потенціал і домагатися високих результатів у спорті. Розв'язання проблем, пов'язаних із розробкою програм удосконалення технічної майстерності, можливе лише в результаті всебічного, комплексного вивчення спортивної техніки крізь призму прикладного використання сучасних комп'ютерних засобів і методів дослідження.

Характерне для сучасної спортивної науки широке впровадження сучасних комп'ютерних технологій здійснюється за багатьма напрямками, серед яких можна виділити два: перший – використання інструментальних систем для вимірювання та обробки інформації про характеристики рухів і другий – створення моделей, що відображають суттєві елементи рухів спортсмена [1].

Проблема взаємовідносин олімпійського руху, професійного і аматорського спорту, масового фізичного виховання і спорту для дітей, підлітків й молоді рік у рік здобуває дедалі більшу гостроту. Зрозуміло, на

характер дискусій з цієї проблеми впливають найрізноманітніші чинники. Тут і політичні й економічні інтереси, корпоративна і також фахова зацікавленість учасників обговорення цієї проблеми. Тут й емоційні докази людей, відданих вихованим з дитинства шляхетним ідеалам олімпізма, і різкі випадки "державників", осудливих владні структури за байдужість для спортивної престижу країни, за слабку матеріальну фінансову підтримку фізичної культури, забуття спортивних інтересів дітей й молоді. Тут багато правди, проте не всієї.

Напевно, можна припустити цілком і справедливим те, багато уваги у її обговоренні приділяється передусім етичний бік проблеми.

Зовсім інша ситуація, зокрема у розвитку рухових здібностей людей, котрі регулярно займаються фізичними вправами. Динаміка досягнень в таких видах спорту, як гімнастика, легка атлетика, плавання, спортивні ігри, зимові види спорту, як простежується у віковій історії олімпійського руху Нового часу, а й відчувається кожному за покоління людей. Рекорди, здавалися межею людських можливостей ще нашим бабусям і дідусям, що й багаторазово перекриті [2].

Мало хто стане зараз заперечувати, що підвищення ефективності фізичного виховання підростаючого покоління - найважливіше завдання сучасного суспільства. Розв'язати цю завдання намагалися і намагається багато вчених, педагоги, вчителі, керівники найрізноманітніших рангів у багатьох країн світу й, звісно, нашій країні. Проте досі не вдалося здійснити в широких масштабах ніде, а окремі досягнення вчителів-ентузіастів залишалися надбанням небагатьох їх вихованців через неможливість масового відтворення непересічної та самобутньої педагогічної практики геніального вихователя. Не принесли бажаної Революції фізичному вихованні і великомасштабні проекти реформування США, Англії, Німеччині та інших країнах.

Можна припустити, що причиною вищевказаних невдач інновацій і реформ у сфері фізичного виховання стала загальна для сучасної педагогіки невирішення питання щодо поєднання масовості освіти у переважну більшість

навчальних закладів різних типів, що базується на шкільному класі як основній формі організації процесу, і необхідності індивідуалізації процесу навчання, більш наполегливо що заявляє собою суто технологічний сенс, а й у світлі сучасної загальносвітової етичної і з правової парадигми пріоритету особистості, інтересів та своєрідного розвитку. Тому будь-які системи тоталітарного, жорстко спрограммированого фізичного виховання, як і в інших сферах виховання підростаючого покоління, можуть дати лише тимчасовий, найчастіше лише видимий ефект хорошою організації, але будь-коли витримають перевірки часом через їх повного невідповідності його духу.

Досвід розвитку дитячо-юнацького спорту переконливо свідчить про рівні стабільності відносини дітей і підлітків до систематичних занять фізичними вправами. Величезну позитивну роль вихованні особистості грають корпоративні традиції команди, клубу, будь-який різновиду спортивного колективу [3].

Найбільша частина школярів має бажання збільшити години заняття фізкультурою в школі, але це бажання дітей і підлітків стримується думками управлінців спорту, не виправданими нічим, крім брехливих державних інтересів і розширення політичних чи ідеологічних амбіцій, відділенням загальноосвітньої школи від школи спортивної. Історична несправедливість такого ставлення до дітей, початковий їх поділ на "таланти" і "бездарності", явна фізкультурно-спортивна дискримінація основної маси дитячого населення повинна, нарешті, поступитись місцем принципу рівних стартових можливостей у фізичному вдосконаленні і активному оздоровленні кожного юного громадянина України.

Водночас у останнє десятиліття дедалі помітнішою стає тенденція зміни векторів взаємодії фізичного виховання, спорту всіх і спорту найвищих досягнень. Конверсія високих технологій спортивної підготовки у сфері фізичного виховання і спорту всім у сенсі виявляється однією з головних механізмів, які забезпечують початок на зворотний рух фізичним і спортивною культур, які розходилися у різні боки.

Сутність використання спорту полягає в підвищенні енергетики організму, що є передумовою до підвищення адаптації організму до навколишнього середовища. Це найбільше повно зазначено в енергетичному правилі кісткової мускулатури сформульованим І. А. Аршавським. Сутність цього правила в тім, що кожна чергова рухова активність кісткової мускулатури, регульована самим організмом і, що здійснюється в границях фізіологічного стресу, стимулює надмірність анаболічних процесів, збагачуючи його додатковими пластичними структурами і енергетичними резервами. За допомогою кістякової мускулатури живі організми взаємодіють із середовищем, витягаючи з неї речовини, що необхідні їм, енергію й інформацію або впливають на неї. З мускулатури в ЦНС надходить величезна кількість імпульсів, що є передумовою розвитку і підвищення рівня адаптації. Обмеження рухів приводить до зменшення імпульсації, що йде від периферії. При малопрацюючій м'язовій системі в головний мозок надходить обмежений потік інформації, а це приводить до ослаблення збуджувального процесу і гальмуванню у визначених зонах кори великих півкуль. Виникають умови для підвищеної стомлюваності, зниження працездатності не тільки фізичної, але і розумової, погіршується загальне самопочуття. З метою короточасного підйому працездатності не рідко прибігають до всіляких стимуляторів: міцний кава, чай, алкоголь, паління, лікарські препарати. Крім шкідливої дії великих кількостей цих речовин на нервову і судинну системи, у людини може виробитися потреба в них. Загальновідомо, що тривалий прийом будь-якого стимулюючого засобу знижує його вплив на організм. У результаті працездатність падає, а людина обростає шкідливими звичками. Головний недолік стимуляторів у тім, що вони не викликають надлишкового анаболізму, що так необхідний для підвищення працездатності. У даному випадку ефективний тільки фізіологічний обсяг рухової активності [4].

Фізична культура - це специфічний вид соціальної діяльності молодої людини, у процесі якої відбувається задоволення фізичних і духовних потреб. Фізична культура за допомогою фізичних вправ готує молодих людей до життя

і праці, використовуючи природні сили природи і весь комплекс факторів (режим праці, побут, відпочинок, гігієна і т.д.), що визначають стан здоров'я людини і рівень його загальної і спеціальної фізичної підготовки.

В умовах сучасного виробництва фізична культура сприяє підвищенню працездатності людей і економічної ефективності виробництва. У сучасному світі наростає усвідомлення ролі фізичної культури як фактора удосконалення природи людини і суспільства. Здоровий спосіб життя в цілому, фізична культура і спорт зокрема, стають соціальним феноменом. Використовуючи фізичні вправи в режимі праці і відпочинку, раціональне харчування і т.д., можна в широкому діапазоні змінювати показники здоров'я, фізичного розвитку і фізичної підготовленості.

Фізичне виховання є складовою частиною загальноосвітньої системи виховання молоді і закликає молодих людей до культури через рухову активність у всіх формах, відіграє вирішальну роль у формуванні індивідуальності молодих людей, що іноді більш важливо, чим оздоровчий вплив фізичної культури.

Якщо ж організація професійного спорту головною метою своєї діяльності декларує отримання прибутку, то вона буде віддавати перевагу програмам, які спрямовані на максимальне залучення глядачів, встановленням ділових контактів з представниками бізнесу, що можуть стати спонсорами та рекламодавцями, та засобами масової інформації тощо. У цьому випадку підприємницька діяльність структур професійного спорту максимально наближається за своїм змістом та формою до стандартів шоу-бізнесу.

Зазначені вище негативні особливості традиційної моделі спонукають фахівців до пошуку і практичного застосування в роботі з дітьми та молоддю таких нових моделей організації та проведення змагань, які найбільшою мірою відповідають цілям та завданням олімпійської освіти: орієнтують учасників на духовно-моральні та естетичні цінності; не дають приводу для насильства, грубості, агресивності, націоналізму; формують прагнення до самовдосконалення, гармонійному розвитку та високоморальної поведінки і т.д.

Література:

1. Гуськов С.И. Спортивный маркетинг. Киев: Олимпийская литература, 1996. 295 с
2. Гуськов С.И, В.Н.Платонов В.Н. Профессиональный спорт. Киев: Олимпийская литература, 2000. 391 с.
3. Платонов В. Труден путь к истинному профессионализму: Украинский футбол: несбывшиеся надежды, поиски, ошибки. *Зеркало недели*. 1998. №24 (193). 13 июня; № 25 (194). 20 июня.
4. Уилмор Дж. Х., Костилл Д. Л. Физиология спорта и двигательной активности. К.: Олимп. лит., 1997.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ

Лавроненко В.О., курсант

Петрушин Д.В., доцент, старший викладач

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

anastasia.chechel16@gmail.com

Спеціальна фізична підготовка є однією з найважливіших спеціальних дисциплін, які викладаються курсантам у закладах вищої освіти (далі – ЗВО) зі специфічними умовами навчання. Дисципліна поєднує в собі ряд прийомів, спрямованих на розвиток і вдосконалення статури курсантів, а також практичних навичок, необхідних для успішної служби в Національній поліції України.

Актуальність підготовки поліцейських є предметом постійного занепокоєння експертів у цій галузі. У сучасних умовах рівень фізичної підготовки має бути найвищим рівнем учнів. Останніми роками це питання привертає особливу увагу через зміну характеру злочинної діяльності в країні та широке застосування злочинцями холодної та вогнепальної зброї. Слід

зазначити, що вчені в своїй роботі зазначали, що в навчальних закладах МВС фізична підготовка має здійснюватися на основі єдиної структури, глибоко інтегрованої з логічною освітньою програмою. Тому в процесі занять фізичними вправами повинні активно реалізовуватися знання, уміння та навички, набуті учнями в процесі вивчення цього предмета. Там, де часу мало, навчальний процес має базуватися на професійній підготовці. Це означає, що однією з основних вимог професійної підготовки є цілеспрямований навчально-виховний процес, спрямований на розвиток у слухачів навичок, відповідних характеру майбутньої професійної діяльності. Також, слід зауважити, що правильно спланований комплекс фізичного виховання курсантів у ЗВО зі специфічними умовами навчання сприяє розвитку багатьох факторів, а саме:

- розвитку досвіду рухових дій;
- покращення вміння працювати в екстремальних та стресових ситуаціях;
- прискорення процесу адаптації до майбутньої професії;
- підвищенню рівня розумової активності;
- підвищенню фізичної витривалості та працездатності [1,с.53].

Підводячи підсумок, слід підкреслити, що специфічні фізичні вправи є основним напрямком, який необхідно постійно вдосконалювати і розвивати. Дисципліна в основному включає прийоми рукопашного бою, спортивні нормативи та силові вправи, комплексне поєднання яких створює потужний механізм фізичного розвитку студента.

Однак не слід забувати, що методи навчання спеціальної спортивної підготовки змінюються і повинні постійно вдосконалюватися відповідно до можливих життєвих ситуацій у поліцейській практиці.

Отже, можна зробити висновок, що спеціальна фізична підготовка є необхідною дисципліною для вільних економічних зон зі специфічними умовами навчання, яка розвиває практичні та фізичні навички слухачів з метою набуття ними необхідних якостей та навичок, необхідних для подальшого навчання українською мовою.

Література:

1. Барчук І. С. Фізична підготовка особового складу спецпідрозділів. М. СпортАкадемПресс, 2014. 252 с.

ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ФІЗИЧНОЇ СИЛИ ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТА СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД

Малахова К.Д., курсант

Петренко С. П., викладач кафедри

тактичної та спеціальної фізичної підготовки

Дніпропетровський державний університете внутрішніх справ

malachova1234567@gmail.com

Для захисту суспільних відносин держава використовує широкий діапазон правових засобів. Значне місце в їх системі займають заходи адміністративного припинення. Генезис заходу полягає в захисті законних інтересів, припинення протиправних діянь і ліквідації загрози їх здійснення. При цьому характер запобіжних заходів, їх масштаб, інтенсивність повинні бути достатніми для виконання цієї мети. Особливу небезпеку становлять насильницькі правопорушення.

Серед заходів адміністративного примусу, що застосовуються співробітниками поліції для захисту інтересів особистості, суспільства і держави від протиправних посягань, найжорсткішими є повноваження співробітників на застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї. З одного боку, ці повноваження, як ніякі інші, глибоко вторгаються в сферу основних прав громадян і пов'язані з високим ризиком настання тяжких і незворотних наслідків, аж до позбавлення людини життя.

Проте ми все ж таки вважаємо, що це дієві засоби захисту законних інтересів законослухняних громадян від суспільно небезпечних посягань з боку осіб, які свідомо і грубо порушують закон. Тому застосування даних заходів впливу має здійснюватися на основі чіткої правової регламентації і в суворій відповідності з законом. У цих умовах важливо вміння співробітників поліції правомірно застосовувати фізичну силу, в тому числі бойові прийоми боротьби і спеціальні засоби такі, як палиця і засоби обмеження рухливості (наручники). [1, с. 44]

Варто зауважити, що перевищення співробітником поліції повноважень при застосуванні бойових прийомів боротьби тягне за собою відповідальність. Співробітник поліції перед їх застосуванням зобов'язаний повідомити особам, щодо яких передбачається їх застосування, про те, що він є співробітником поліції, попередити їх про свій намір і надати їм можливість і час для виконання законних вимог співробітника поліції, за винятком випадків, якщо зволікання в їх застосуванні створює безпосередню загрозу життю і здоров'ю громадянина або співробітника або може спричинити інші тяжкі наслідки.

Також не потрібно забувати і про те, що співробітник поліції при застосуванні бойових прийомів боротьби діє з урахуванням створеної обстановки, характеру і ступеня небезпеки дій осіб, щодо яких вони застосовуються, характеру та сили, що чиниться ними опору. При цьому співробітник поліції повинен прагнути до мінімізації будь-якого збитку.

Як би там не було, але співробітник поліції також зобов'язаний надати громадянину, який отримав тілесні ушкодження в результаті застосування фізичної сили з його боку, першу допомогу, а також вжити заходів з надання йому медичної допомоги в можливо короткий термін і протягом 24 годин повідомити про те, що трапилося прокурора, повідомити безпосередньому начальникові або керівникові найближчого територіального органу або підрозділу поліції і уявити відповідний рапорт.[2, с. 87]

Співробітник поліції має право застосовувати фізичну силу, якщо несилові способи не забезпечують виконання покладених на поліцію обов'язків,

в наступних випадках, таких як наприклад: припинення злочинів та адміністративних правопорушень; доставки в службове приміщення територіального органу або підрозділу поліції, в приміщення муніципального органу, в інше службове приміщення осіб, які вчинили злочини і адміністративні правопорушення, і затримання цих осіб; подолання протидії законним вимогам співробітника; відбиття нападу на громадянина або співробітника поліції; затримання особи, якщо ця особа може надати або чинить збройний опір; доставки в поліцію, конвоювання і охорони затриманих осіб, осіб, узятих під варту, підданих адміністративному покаранню у вигляді адміністративного арешту, а також з метою припинення спроби втечі або спроби насильницького звільнення зазначених осіб, в разі чинення опору співробітникам поліції, заподіяння шкоди оточуючим або собі тощо.[3, с. 232]

При цьому не допускається застосування фізичної сили або нанесення людині ударів палицею по голові, шиї, ключичній області, животу, статевих органів, в область проекції серця, а також забороняється застосовувати спеціальні засоби по відношенню до жінок з видимими ознаками вагітності, осіб з явними ознаками інвалідності та малолітніх осіб.

Не буде секретом, якщо сказати, що ефективність застосування фізичної сили залежить від загально фізичної та спеціальної підготовки співробітників, яка повинна проводитися систематично як з урахуванням всіх вимог теорії і методики фізичного виховання, так і за допомогою використання специфічних засобів, методів і підходів, що враховують жорсткий характер протистояння з правопорушниками. Крім того, також важливо, у ситуаціях, які вимагають від співробітника поліції реалізації права на застосування бойових прийомів боротьби, повинен дотримуватися вимог закону і узгоджувати свої дії з нормами професійної етики. У зв'язку з цим процес фізичної підготовки співробітників повинен бути орієнтований як на більш результативне формування службово-прикладних навичок і якостей, так і на вирішення питань правомірності їх використання у службовій та повсякденній діяльності.[4, с. 236]

І резюмуючи, необхідно відзначити, що недооцінка значущості фізичної готовності особового складу обертається невиправданими втратами і грубими професійними помилками. Найчастіше причини такого стану справ криються у відсутності у співробітників твердих навичок застосування фізичної сили. В результаті в складних ситуаціях оперативно-службової діяльності деякі співробітники губляться, не можуть швидко оцінити обстановку і прийняти вірне рішення. З іншого боку, встановлено, що володіє хорошим здоров'ям, високим рівнем працездатності, фізично розвинений і психічно стійкий співробітник, впевнено володіє БПБ, як правило, успішно справляється з покладеними обов'язками, і в його службової діяльності значно знижується можливість виникнення критичних ситуацій.

Література:

1. Герасимов І. В. Специфіка правомірного застосування фізичної сили співробітниками органів внутрішніх справ. *Наука та практика*. 2015. №4 (65). С. 43-46.
2. Махов З. Ю. Правові основи самооборони: навчальний посібник. Орел: Міжрегіональна Академія безпеки та виживання (МАБІВ), 2014. 108 с.
3. Герасимов І. В. Формування у співробітників поліції практичних навичок правомірного застосування бойових прийомів боротьби на заняттях з фізичної підготовки: Вчені записки Орловського державного університету. Серія: Гуманітарні та соціальні науки. 2014. № 4 (60). С. 232-235.
4. Подрезов І. Н. Самозахист як найважливіша частина у навчанні співробітників підрозділів та курсантів вузів системи МВС: Удосконалення професійної та фізичної підготовки курсантів, слухачів освітніх організацій та співробітників силових відомств: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції . У 2 т., 2016. С. 235-239.

ЗАЛУЧЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО АКТИВНОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Плотніков Є.К., ст. викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Добре відомий факт, що специфічні змагальні відносини мають властивість до виявлення фізичних і психічних можливостей кожного студента аж до екстремальної мобілізації функціональних резервів організму і тим стимулюють їхній розвиток, зумовив поширення різних варіантів змагальних форм не тільки у спортивному русі, а й у більшості сфер фізкультурної практики.

Під здоровим способом життя розуміють такий спосіб життєдіяльності, який спрямований на збереження й покращення здоров'я людей. До його складників відносять, насамперед, активну рухову діяльність, збалансоване харчування, достатній сон, оптимальний режим дня, відсутність шкідливих звичок та позитивні емоції.

На сьогодні для сприяння покращенню здоров'я населення виділяють такі напрями діяльності:

- формування політики, сприятливої для здоров'я;
- створення сприятливого для здоров'я зовнішнього середовища;
- активізація громадськості в напрямі покращення здоров'я як особистості зокрема, так і нації загалом; розвиток навичок людей діяти на користь власного здоров'я [1].

Крім вищесказаного, важливим напрямом покращення здоров'я є організація викладачем фізичного виховання зовнішніх впливів на активізацію в молоді мотивації до здорового способу життя. Для цього слід формувати у вихованців світогляд, у якому здоров'я є найвищою цінністю особистості, нації та людства, давати їм уявлення й знання про здоровий спосіб життя, формувати навички, які дадуть їм змогу зробити вибір на користь здорового способу життя, ділитися власним життєвим досвідом.

Як свідчить вітчизняна практика, більшість рекомендацій стосовно здорового способу життя подаються молодому поколінню в навчально-категоричній формі, яка не викликає в нього відповідних позитивних емоційних реакцій, більше того – часто викликає супротив.

Тому, на нашу думку, все більшого значення на заняттях фізичного виховання набуває мотивування до здорового способу життя, яке зможе зацікавити вихованців, оскільки враховуватиме їхні інтереси, рівень фізичного розвитку та стать. У зв'язку з цим пропонуємо в рамках занять фізичного виховання й поза ними використовувати такі способи мотивування молоді до здорового способу життя: проведення днів здоров'я, створення широкої мережі спортивних секцій, проведення спартакіад, використання спортивних естафет та ігор на заняттях, проведення спортивних заходів сезонного характеру (катання на ковзанах і лижах, туристичні походи, плавання, верхова їзда тощо), використання тематичних спортивних ігор, проведення занять з аеробіки та фітнесу для дівчат.

У межах обов'язкового курсу фізичного виховання в ВУЗІ використання змагальних форм занять підпорядковане передусім логіці педагогічного процесу, інтересам його якості, розв'язанню освітніх і виховних завдань. Тут змагальні форми занять — не стільки спосіб досягнення спортивної перемоги або значного спортивно-технічного результату, скільки форма емоційного наповнення спілкування, здорового відпочинку і розваги. Беручи участь у змаганнях, студенти збагачуються новими враженнями, глибше пізнають себе і своїх товаришів, переживають радість перемог і гіркоту поразок. Атмосфера змагань дає змогу усвідомити важливість занять фізичними вправами.

Будь-які змагання повинні створювати таку атмосферу, щоб і глядачі хотіли взяти в них участь разом зі своїми друзями, сім'ями. Обов'язковими умовами цього процесу є яскраве оформлення місць проведення змагань; виставлення стендів про історію команд, фотографій гравців, тренерів; організація виставок спортивної атрибутики; виступи перед глядачами коментаторів, ветеранів.

У масовому розвитку спорту велику роль відіграє емоційний фактор спортивних змагань. Гостра спортивна боротьба, яка відбувається під час змагань, бажання спортсменів швидше пробігти, вище й далі стрибнути, підняти якомога більшу вагу і т. п. розвивають у молоді любов до спорту, відповідають її прагненням до здорового, сильного, красивого, а це обумовлює необхідність систематично тренуватись, зміцнювати своє здоров'я, загартовуватись, набувати «бойового» досвіду спортивної боротьби [2].

Спортивні змагання не тільки сприяють вихованню у студентів таких важливих рис характеру, як наполегливість, воля до перемоги, сміливість, колективізм, дружба, але й мають вирішальне значення в організаційному зміцненні та пошвавленні всієї діяльності колективів фізкультури і, насамперед, сприяють залученню нових верств населення до систематичних занять спортом.

Участь у спортивних змаганнях стимулює спортсменів удосконалювати свою майстерність, краще оволодівати спортивною технікою, безперервно підвищувати рівень всебічного фізичного розвитку, а це, в свою чергу, створює необхідні умови для досягнення високих спортивних результатів.

Проведення спортивних змагань планують так само, як і тренування. Від строків проведення змагань залежить планування учбово-тренувальної і виховної роботи, напрям роботи спортивних секцій, ось чому календарний план спортивних заходів має бути ретельно продуманий і складений на рік.

При складанні річного календарного плану спортивних змагань з того чи іншого виду спорту необхідно врахувати строки їх проведення в районі, місті, в спортивному товаристві.

Головне в плануванні спортивних змагань з будь-якого виду спорту — домогтись того, щоб вони не мали епізодичного характеру, а провадилися протягом року, багаторазово, по турах.

Ми вже говорили про те, що спортивні змагання органічно пов'язані з учбово-тренувальним процесом по підготовці спортсменів і що цей процес повинен тривати цілий рік, бо тільки за цих умов можна досягти успіхів у

зростанні спортивно-технічних показників. Звідси випливає необхідність і змагання провадити протягом року.

Треба усвідомити й те, що без змагань, без спортивної боротьби, яка відбувається під час поєдинків з суперниками, не можуть зростати досягнення.

Хоч усі спортивні змагання повинні готуватись і провадитись так, щоб стати засобами пропаганди спорту, до річного календарного плану необхідно включити спеціальні заходи агітаційного характеру — проведення різних спортивних свят, показових виступів кращих спортсменів, а також масових змагань, так званих відкритих стартів для всіх бажаючих помірятись силою, швидкістю, спритністю. Це, насамперед, конкурси на кращого борця, бігуна, стрибуну, стрільця, плавця, конкурси силачів тощо.

Дуже важливо, щоб до проведення змагань на першість колективу фізкультури або інших змагань з того чи іншого виду спорту за участю команд усіх фізкультурних організацій, були організовані змагання на першість університету, факультету, групи і т. д. їх цінність полягає в тому, що відчуття відповідальності перед товаришами спонукає кожного учасника сумлінно готуватися, виявляти максимум зусиль і наполегливості у процесі підготовки до змагань і участі в них. А також, вони сприятимуть залученню нових студентів до систематичних тренувань, забезпечуватимуть певні умови відбору найсильніших спортсменів для комплектування університетської команди.

Календарні плани спортивних заходів з окремих видів спорту входять до загального річного плану колективу фізкультури. Цілком очевидно, що проведення великої кількості змагань протягом року вимагає великої роботи до створення й утримання в належному порядку учбово-спортивної бази, інвентаря, обладнання тощо[3].

Спортивні змагання будь-якого масштабу не можуть бути проведені без Положення, яке визначає умови і порядок їх проведення. Дуже важливо, складаючи Положення про змагання, забезпечити однакові умови для всіх учасників і команд тим, щоб визначення особистої та командної першості

стимулювало особисту зацікавленість кожного учасника в досягненні хороших результатів.

Важко переоцінити значення змагань, як головного спортивного атрибуту у фізичному вихованні студентів. Використання елементів змагань у навчальній діяльності відкриває широкі можливості для підвищення емоційного тону й активності студентів. Не випадково в Америці особлива увага надається змаганням. Викладачі, батьки переконані, що змагання — це школа життя, лабораторія формування особистості. У жодній країні світу не влаштовується стільки змагань, як у США. Практично всі діти займаються у спортивних секціях при школі чи ВУЗІ, а не просто відвідують уроки фізкультури. Узагалі, "спортивна честь ВУЗу" — це оригінальне, чисто американське, варте наслідування явище. Дух змагання культивується з дитинства.

Таким чином, залучення студентів до змагань є тільки одним з багатьох рівнів мотивації студентів до активної оздоровчої і спортивно-масової роботи, яка, безумовно, повинна відіграти велику роль у виконанні вимог програми уряду про запровадження фізичної культури і спорту в повсякденний побут народу.

Література:

1. Ведмеденко Б.Ф. Виховання в учнів звички займатися фізкультурою та спортом. Педагогіка і психологія. 1998. №1.
2. Козленко М.П. Виховання у студентів інтересу до фізкультури ы спорту. К.: Знання, 2001.
3. Круцевич Т.Ю, Петровский В.В. Физическое воспитание как социальное явление. Наука в олимпийском спорте. 2001. №3.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СЕРЕД КУРСАНТІВ МВС

Рибалко М. Д., здобувач вищої освіти
Петренко С. П., викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
mariri2091@gmail.com, petrenkonod@gmail.com

Спеціальна фізична підготовка є однією з основних дисциплін у бойовій підготовці поліцейських, важливою і невід'ємною частиною поліцейського навчання і виховання особового складу МВС України. Мета фізичної підготовки – забезпечити фізичну готовність правоохоронців до навчально-бойової діяльності.

Фізична підготовка поділяється на загальну та спеціальну. Загальна фізична підготовка правоохоронців спрямована на досягнення оптимального рівня розвитку загальних фізичних якостей для подальшого успішного оволодіння ними спеціальними фізичними якостями і тактико-прикладними навичками, покращення фізичного розвитку, зміцнення здоров'я шляхом систематичного виконання вправ з гімнастики, легкої атлетики, плавання, лижної підготовки та спортивних ігор.

Спеціальна фізична підготовка правоохоронців спрямована на розвиток спеціальних фізичних якостей, оволодіння тактико-прикладними навичками, виховання морально-вольових якостей, досягнення бойової згуртованості, шляхом систематичного комплексного виконання спеціальних фізичних та прикладних вправ з атлетичної підготовки, прискореного пересування, подолання перешкод, прийомів рукопашного бою [1, с.87].

Завдання спеціальної фізичної підготовки визначаються специфікою професійної діяльності МВС України. До них відносяться: розвиток та вдосконалення спеціальних фізичних якостей: стійкість до заколихування, стійкість до перевантажень, стійкість до кисневого голодування; оволодіння та

вдосконалення тактико-прикладними руховими навичками; виховання морально-вольових і психічних якостей; згуртування правоохоронців.

У процесі фізичної підготовки формуються теоретичні знання і організаційно-методичні вміння. Фізична підготовка сприяє підвищенню спеціальної підготовленості, вихованню моральних і психічних якостей особового складу, удосконаленню бойової злагоженості правоохоронних підрозділів.

Засобами фізичної підготовки є: фізичні вправи, теоретичні знання та методичні навички проведення фізичної підготовки, засоби стимулу та мотивації, навчально-спортивна база.

Основним засобом фізичної підготовки є фізичні вправи, що виконуються при дотриманні гігієнічних умов і активному використанні оздоровчих сил природи (загартування сонячними, водними і повітряними процедурами). Правоохоронці оволодівають фізичними вправами, теоретичними знаннями, методичними навичками відповідно до програм навчання.

Фізична підготовка проводиться в таких основних формах: навчальні заняття, ранкова фізична зарядка, спортивно-масова робота, фізичне тренування в процесі навчально-бойової діяльності. Додатковими формами проведення фізичної підготовки є тренажі, інструктажі, самостійна підготовка, індивідуальне фізичне тренування, фізкультурні паузи.

Планувати необхідно не більше двох заходів фізичної підготовки на добу й рівномірно розподіляти навчальні заняття протягом тижня, місяця, року. Перерви між навчальними практичними та методичними заняттями з фізичної підготовки зі змінним складом ЗВО МВС у підрозділах мають бути, за можливості, рівними та не перевищувати 3–4 дні.

Теоретичні заняття спрямовані на оволодіння курсантами необхідними знаннями, передбаченими програмою навчання, і проводяться у вигляді лекцій, семінарів та самостійних занять під керівництвом викладача. Лекції складають основу теоретичної підготовки курсантів і проводяться за темами, що передбачені цією програмою. З метою активізації пізнавальної діяльності

курсантів на заняттях використовуються методи проблемного навчання, технічні засоби навчання та наочні посібники.

Практичні заняття є основним видом навчальних занять і проводяться за розділами фізичної підготовки. Гімнастика та атлетична підготовка, подолання перешкод та метання гранат, рукопашний бій, прискорене пересування та легка атлетика, спортивні та рухові ігри, комплексні заняття та мають навчально-тренувальну і методичну спрямованість.

Література:

1. Барчук І. С. Фізична підготовка особового складу спецпідрозділів. М. : СпортАкадемПресс, 2014. 252 с.

2. Короткова О. В., Пугачёва Н. Б. Здоровье формирующее образование: опыт, проблемы, прогнозы. Сборники конференций НИЦ Социосфера. 2011. № 18. С. 109–125.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ

Семенов А.І.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Фізичне виховання в Україні є часткою загальної культури суспільства, що спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості. Практика свідчить, що фізична культура, до складу якої входять фізичне виховання, спорт а фізична рекреація, є важливим засобом підвищення соціальної трудової активності людей, задоволення їх моральних, естетичних творчих запитів, життєво важливої потреби взаємного спілкування, розвитку дружніх стосунків між народами і зміцнення миру. Спорт як органічна частина фізичної культури є сферою діяльності людей, виявлення та уніфікованого порівняння у змаганні їх досягнень в певних видах фізичних вправ. У той же

час спорт є часткою міжнародного спілкування, дає можливість демонстрації досягнень суспільства у цій сфері діяльності, сприяє утвердження гуманістичних цінностей та спортивного авторитету України у світовому співтоваристві.

Розвиток фізичної культури і спорту в Україні, як і в кожній країні світу, обумовлений потребами суспільства, рівнем соціально-економічного розвитку, станом освіти, науки, культури, традицій та ін.

Формування основ державної програми розвитку програми розвитку фізичної культури в Україні відбулося з урахуванням радянської системи фізичного виховання спорту, як постійного реформувалася, та традицій українського народу.

У 1991 році відбулося становлення державності України-Верховна Рада УРСР 24 серпня проголосила Україну незалежною демократичною державою.

Перше десятиріччя розвитку фізичної культури і спорту в сучасній Україні характеризується значними проблемами, пов'язаними з умовами існування суспільства, глибокою економічною кризою, обумовленою переходом на нові форми економічного господарювання (з державної форми власності на приватну):

- стрімким спадом виробництва у промисловості та аграрному секторі;
- суттєвим зниженням державного фінансування сфери фізичної культури і спорту;
- значним зниженням рівня життя населення;
- порушенням екологічної рівноваги;
- різким погіршенням фізичного розвитку людей і рівня їх здоров'я, скороченням тривалості життя.

З 1991 по 2011 рр. кількість підприємств, організацій та установ, які проводили фізкультурно-оздоровчу роботу, зменшилися на 15,5 тисяч одиниць, а кількість трудящих, залучених до цього процесу, більш як на 1 млн чоловік, тобто на 56%, інструкторів по спорту, що працювали у виробничих

колективах,- на 5,7 тис, чоловік. Лише 13% трудових колективів мали спеціалістів, які проводили фізкультурно-оздоровчу роботу. Це призвело до різкого погіршення рекреації, фізичного та психічного стану працездатної частини населення і проявилось у значному зростанні серцево-судинних, онкологічних, психічних та інших захворювань, зумовило посилення тютюнопаління, алкоголізму, наркоманії.

Тільки за три роки (з 1991 по 1993) припинили діяльність більш як 900 дитячих і підліткових фізкультурно-оздоровчих клубів при ЖЕКах, було скорочено 590 посад педагогів-організаторів спортивної роботи з населенням за місцем проживання, більше 3,5 тис, інструкторів фізичної культури у трудових колективах. Переважна більшість населення, особливо в сільській місцевості, практично була позбавлена можливості брати участь у будь-яких формах фізкультурно-оздоровчої і спортивної роботи.

У матеріально-технічному забезпеченні сфери фізичної культури і спорту характерним є незначне коливання кількості стадіонів, басейнів та спортивних залів. Проте, на цей час рівень забезпеченості вказаними спортивними спорудами складає в середньому 38-43% від потреби. Незадовільної цифри динаміки спортивних майданчиків, кількість яких зараз на 30% менша відносно 1992 року.

Під загрозою руйнування була в цілому досить ефективна система підготовки спортсменів високого класу, скорочувалася мережа дитячо-юнацьких спортивних шкіл, кількість національних змагань і навчально-тренувальних зборів. Спостерігався перехід високо-кваліфікованих фахівців і спортсменів в інші сфери діяльності або виїзд на роботу за кордон, тобто втрата їх для фізкультури та спорту. Змінилася питома вага позаурочних занять з фізичного виховання в усіх навчальних закладах. У 1998 році Держкомспорт України констатував, що з початку 90-х років чисельність контингенту дітей і підлітків, спортивних клубів за місцем проживання і спортивних секціях, скоротилася на 620 тис. чоловік.

Згорання цієї роботи негативно позначилося на стані здоров'я дітей та підлітків – майже 90% дітей, учнів і студентів мали відхилення у здоров'ї, 50% - незадовільну фізичну підготовку, що призвело до посилення антисоціальних проявів – майже кожний десятий злочин в Україні вчинявся підлітками і на 60% збільшилася кількість неповнолітніх, що вживали наркотики.

За даними Держкомспорт України лише 10% населення старше 10 років охоплено регулярною спортивною діяльністю. Крім цього, ще 10% наших співгромадян мають випадкові та епізодичні відповідні заняття. Практично кожен другий із зазначених респондентів самостійно використовує фізичні вправи. Під керівництвом тренера або інструктора в спортивних клубах, фітнес-центрах зі сплатою наданих послуг займається 4% населення, а без сплати – 2%. Лише кожен п'ятидесятий з наших співгромадян долучаються до участі в спортивних змаганнях загальнодоступного характеру. Фізична пасивність характерна для більшості людей працездатного та похилого віку (відповідно 84%-86% та 95-97%). За наведеними показниками Україна суттєво поступається Фінляндії, Швеції, Великобританії, Німеччині, та іншим країнам.

Низький рівень оздоровчої рухової активності населення стримує підвищення життєздатності систем і функцій організму людини – фундаменту профілактики захворювань, проблеми медицини та низький рівень фізичної культури населення зумовлюють напружену демографічну ситуацію в Україні. За очікуваною тривалістю життя Україна посідає 74-е місце серед 12 країн світу та 37-е – в Європі. Показники смертності від хвороб системи кровообігу в українців найвищі серед європейців.

Значні проблеми розвитку галузі фізичної культури та зумовлені ними негативні наслідки вимагають відповідного відображення у суспільній свідомості, науково – методичного обґрунтування мети, завдань та організацій їх вирішення.

У вітчизняній сфері фізичної культури і спорту мають місце певні позитивні тенденції:

- збережена ефективна система проведення спортивних заходів, з-поміж яких особливе місце посідають комплексні та багатоступеневі змагання;
- реалізуються окремі оригінальні авторські методики фізичного виховання в навчально-виховній сфері.
- розпочато формування мережі центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» від центрального до базового рівня;
- уведення державні тести оцінки фізичної підготовленості населення;
- реорганізується спортивний рух у сільській місцевості;
- зростає кількість громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування (добровільного товариства, федерації, асоціації, клуби);
- створюються приватні фітнес-центри, інші суб'єкти активного відпочинку, спортивні клуби різних форм власності;
- запроваджене ліцензування фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності;
- гідно репрезентують державу на світових спортивних аренах українські спортсмени з плавання, фехтування, велоспорту, стрибків у воду, художньої та спортивної гімнастики, важкої та легкої атлетики, з деяких не олімпійських видів спорту та у змаганнях серед інвалідів;
- налагоджена система відзначення досягнень видатних спортсменів і стимулювання творчої праці тренерів з олімпійських видів спорту;
- зміцнюється унікальна система підготовки резерву через мережу спортивних шкіл різних типів та спеціалізованих навчальних почали діяти центри олімпійської підготовки в регіонах держави;
- закладені нормативні та організаційні підвалини для забезпечення боротьби проти застосування допінгу в спорті та проявів хуліганства під час спортивних заходів, особливо футбольних матчів.

Література:

1. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 № 3808-ХІІ .
2. Вакалов Л.Г. Маркетинг в физической культуре и спорте: Учебное пособие для ин-тов физ. культуры Кубан. гос. акад. физ. культуры. Краснодар: КубГАФК, 2003.
3. Пилипенко В.Ф. Овоєнко В.В «Атлетизм» Навчальний посібник. м. Харків 2007.

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Слівінська К., здобувач освіти

Петрушин Д., кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

karinaslivinskaa@gmail.com

В умовах розвитку сьогодення важливе місце займає фізична культура, яка забезпечує його формування та є частиною загальної культури суспільства.

Основне завдання суспільства – забезпечення оптимального життя особистості. Кожен індивідуум мусить прокласти свій шлях таким чином, щоб створити потрібні умови для повноцінного фізичного, інтелектуального, духовного розвитку та створити позитивне ставлення до свого здоров'я й рухової активності.

Молоде підростаюче покоління мають розвивати своє фізичне здоров'я для того, щоб ефективно й досконало оволодівати різними видами професій. Відомо, що чим вищий рівень фізичного розвитку має учнівська молодь, тим краще вони підготовлені до розвитку сучасних умов життя. Інакше висловлюючись, сьогодні, як ніколи раніше, фізична культура й виховання

підростаючого покоління повинні бути орієнтовані на забезпечення їхнього здорового майбутнього. Саме тому актуальною постає раціональна організація педагогічного процесу викладання фізичної культури у навчальних закладах. Унаслідок цього рівень освіти учнівської молоді значною мірою залежатиме від результативності запровадження нових педагогічних технологій фізичної культури, які ґрунтуються на нових методологічних засадах та сучасних дидактичних принципах, що розвивають повний підхід до навчання[1].

Проведений аналіз наукової літератури свідчить, що проблема вдосконалення педагогічних технологій у викладанні фізичної культури та покращення рівня рухової активності молоді мають дуже важливе значення, оскільки молоді люди є тим важелем, від якого в найближчий час залежатиме прискорення науково-технічного прогресу й соціально-економічного розвитку суспільства.

Згідно із сучасними дослідженнями науковців, стає очевидним, що низький фізичний розвиток молодого покоління вказує на те, що наявна система фізичної культури не здатна повною мірою забезпечити повноцінний розвиток здоров'я особистості. Спроби трохи вдосконалити традиційні педагогічні технології фізичної культури створюють лише передумови для деякої модернізації самого процесу формування фізичного розвитку людини, але не формування фізичної культури особистості.

Педагогічні технології фізичної культури повинні передбачати інтеграцію фізичного навчання та фізичного виховання, фізичного розвитку й фізичного збереження здоров'я особистості.

Специфічна спрямованість у використанні засобів, методів, форм навчання й виховання у сфері фізичної культури призвела до розриву освіти та фізичної культури – студенти не повністю усвідомлюють і не сприймають фізичну культуру як життєво важливу цінність[2]. Унаслідок цього фізична культура як навчальний предмет вищих навчальних закладів не виконує повною мірою своєї важливої функції – формування дієвого ставлення людини до власного фізичного вдосконалення, а отже, характеризується зниженням

інтересу в більшості студентів до фізкультурно-спортивної діяльності та зменшенням її престижу.

Обмеження в забезпеченні досконалої організації викладання фізичної культури у вищих навчальних закладах є лімітуючим фактором для побудови комплексу завдань, фізичного вдосконалення, духовного й інтелектуального розвитку студентської молоді.

Розв'язання вказаного завдання повинно здійснюватися через удосконалення нових інноваційних засобів педагогічних технологій, які з часом набувають усе більшого використання у викладанні фізичної культури. Однак через недостатню матеріальну базу багатьох навчальних закладів поширення та вдосконалення нових інноваційних методів викладання фізичної культури є достатньо суттєвою проблемою в наш час.

Основа інноваційних методів навчання та їх використання були закладені працями багатьох дослідників, серед яких слід назвати О. Арламова, М. Бургіна, В. Журавльова, В. Загвязинського, Н. Юсуфбекова, А. Ніколса та інших[3]. Використання цих методів у навчальному процесі з фізичної культури буде проаналізовано в цій статті. Насамперед слід розглянути сутність основних інноваційних методів.

Мультимедійні технології пов'язані зі створенням мультимедійних продуктів: електронних книг, енциклопедій, комп'ютерних фільмів, баз даних. У цих продуктах об'єднуються текстова, графічна, аудіо- та відеоінформація, анімація. Мультимедіатехнології перетворили комп'ютер на повноцінного помічника, дали змогу молодим людям будь-якого віку, не виходячи з навчальної аудиторії, будинку, офісу, бути присутніми на лекціях видатних учених, брати участь у конференціях, діалогах, вести кореспонденцію[4]. Актуальним є запровадження мультимедійних методів у технології викладання фізичної культури у вищих навчальних закладах. Звичайно, жоден комп'ютер не замінить живого виконання будь-якої фізичної вправи, однак розробка спеціальних презентацій, фільмів спортивної тематики та створення комп'ютерних моделей дали б змогу студентам візуально сприйняти

правильність виконання тієї чи іншої вправи й сформувавши правильний підхід щодо дотримання здорового способу життя. Тому перед кожним заняттям студенти повинні проглянути відеоматеріал, який відповідає змісту заняття. Саме тому слід розробити спеціальні технологічні лабораторії, оснащені сучасним комп'ютерним обладнанням, які повинні створювати спеціальні програми для модернізації процесу фізичного виховання та корекції виконання певних рухових вправ.

Інтегровані технології – відносно новий різновид інноваційних технологій, який припускає, що викладач за можливості чітко визначає реакції, поняття, ідеї й навички, які мають бути засвоєні студентами, а потім за допомогою багатостороннього підходу допомагає їм спрямувати власну діяльність на досягнення цих цілей. При цьому студент може діяти у власному темпі, заповнюючи прогалини у своїх знаннях або пропускаючи той матеріал, який є добре засвоєним та закріпленим практикою. Інтерактивні технології є специфічними й досить складними, потребують особливих знань, навичок, здібностей. Упровадження цих технологій у фізичному вихованні неможливе без педагога-дослідника, який володіє системним мисленням, розвинутою здатністю до творчості, сформованою й усвідомленою готовністю до інновацій[5]. Педагогів-новаторів такого типу називають педагогами інноваційного спрямування, їм властиві чітка мотивація інноваційної діяльності та викристалізована інноваційна позиція, здатність не лише включитися в інноваційні процеси, але й бути їхнім ініціатором. Викладач фізичного виховання, який виступає в ролі педагога-новатора, має вдосконалювати методику засвоєння різних вправ, розробляти нові елементи рухової активності та обговорювати їх зі студентами, які також повинні брати участь у цьому процесі.

Завдяки старанням педагогів-новаторів фізичного виховання нових орбіт сягало мистецтво фізичної культури, їм належать різноманітні відкриття. На новаторську педагогічну практику зорієнтовано й немало представників науки, які свої авторські програми реалізують у закладах освіти не як

експериментатори, а як учителі та вихователі. У новаторській педагогіці фізичної культури багатогранно втілена творча сутність навчально-виховного процесу. Якщо наукова педагогіка розвиває загальні закономірності й теоретичні проблеми виховання, то новаторська творить ефективні педагогічні технології.

Ігрові технології навчання вперше були запропоновані Й. Гейзенгером. Технології ігрового навчання – це така організація навчального процесу, під час якої навчання здійснюється в процесі включення молодих у навчальну гру (ігрове моделювання явищ, «проживання» ситуації). Цей метод інноваційних технологій може бути відображений в організації навчальних занять із фізичної культури[6].

Окрім використання традиційних спортивних ігор, викладач має розробляти низку незвичайних рухових ігор з урахуванням індивідуальних особливостей кожного студента, при цьому ці ігри не повинні носити суто дитячий характер. Подібні ігри потрібно конструювати на основі включення до їх складу тих вправ, які є базовими для розвитку фізичних якостей молодих людей. Отже, досягається необхідний розвиток рухових умінь та навичок. За одне навчальне заняття можна провести гру, яка складається, як мінімум, із семи основних вправ. Унаслідок цього в молодих людей формується бажання вдосконалити своє здоров'я й стати більш сильними, спритними, готовими долати будь-які труднощі.

Особливим видом інноваційних технологій, які можуть застосовуватися у фізичному вихованні, є технології індивідуалізації процесу навчання. Це такий різновид організації навчально-виховного процесу, при якому вибір педагогічних засобів і темпу навчання враховує індивідуальні особливості молодих людей, рівень розвитку їхніх здібностей та сформованого досвіду [7]. Його основне призначення полягає в тому, щоб забезпечити максимальну продуктивну роботу молоді в наявній системі організації навчання. Індивідуальне навчання – форма, модель організації навчального процесу, при якій:

- 1) викладач взаємодіє лише з одним студентом;
- 2) один студент взаємодіє лише із засобами навчання.

У першому випадку викладач розробляє комплекс вправ для студента й складає для нього індивідуальний комплекс вправ. Викладач безпосередньо займається фізичною підготовкою студента[8]. У другому випадку студент самостійно виконує комплекс вправ, розроблений викладачем та веде свій індивідуальний контроль за станом свого здоров'я.

Кожен із вищеназваних інноваційних методів, які можуть використовуватись у фізичному вихованні, має своє право на існування. Одні методи є доступними для викладачів, учнів та студентів, інші через свою складність не набули розповсюдження [9]. Проте важливо зазначити, що більшість із них не є ще занадто актуальними у навчальних закладах. Тому основною метою досліджень у цьому напрямі є вивчення всіх складників інноваційних методів та визначення їх місця в системі фізичної культури та спорту. Іншим важливим кроком є розробка нових методів інноваційних технологій у педагогічній технології, які б дали змогу суттєво вдосконалити сучасну систему освіти.

Література:

1. Бальсевич В. К. Физическая культура для всех и для каждого. М. : ФиС, 1988. 222 с.
2. Виленский М. Я. Здоровый образ жизни студентов: сущность, строение, формирование. М. : Сов. спорт, 1996. С. 14–21.
3. Лубышева Л. И. Теоретико-методологические и организаторские основы формирования физической культуры студентов : автореф. дис. ... д-ра пед. Наук. М. : ГЦОЛИФК, 1992. 40 с.
4. Захарова І. Г. Інформаційні технології освіти. 4-те вид., стер. М. : Academia, 2008. 192 с.
5. Волков В. Ю. Комп'ютерні технології освітнього процесу з фізичної культури : матеріали всерос. науч.-практ. конф. СПб., 2000.

6. Барчуков І. С. Фізична культура і спорт: методологія, теорія, практика. М. : Academia, 2009. 528 с.
7. Савтюк О.В. Буковинський державний медичний університет м. Чернівці
8. Самсонова А. В. Використання інформаційних технологій у фізичній культурі та спорті. Теорія і практика фіз. культури. 1999. № 9. С. 22–26.
9. Селиванова Т. Г. Інформаційні технології освіти. Сучасний олімпійський спорт і спорт всім : VII Міжнар. наук. конгр. : матеріали конф., 24–27 травня 2003 р. М., 2003.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИТРИВАЛОСТІ ГРАВЦІВ У НАСТІЛЬНОМУ ТЕНІСІ

Смоляков Д.О., викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Актуальність цієї теми, полягає в тому, що в сучасному настільному тенісі витривалість відіграє важливу роль для багатьох спортсменів, адже для гри на професійному рівні цей показник є одним з найважливіших.

Метою цієї статті є розповідь про актуальність витривалості для настільного тенісу. А також розповісти про можливі комплекси занять для її розвитку.

Результати дослідження. Витривалість - найважливіше фізична якість, що виявляється у професійній, спортивній діяльності та в повсякденному житті людей. Вона відображає загальний рівень працездатності людини.

Будучи багатофункціональним властивістю людського організму, витривалість інтегрує в собі велике число процесів, що відбуваються на різних рівнях: від клітинного і до цілісного організму. Як показують результати сучасних наукових досліджень, в більшості випадків провідна роль в проявах витривалості належить чинникам енергетичного обміну і вегетативним

системам його забезпечення - серцево-судинної і дихальної, а також центральної нервової системи.

Витривалість - це здатність людини до тривалого виконання будь-якої роботи без помітного зниження працездатності. Рівень витривалості визначається часом, протягом якого людина може виконувати заданий фізичне вправу. Чим триваліше час роботи, тим більше витривалість. Актуальність даної теми висока, так як витривалість безпосередньо пов'язана зі здоров'ям, фізичним розвитком, трудовою діяльністю.

У настільному тенісі витривалість відіграє важливу роль. Вона дає гравцям змогу витримувати напруження спортивної боротьби і зберігати бойовий стан, точність дій, силу протягом змагального періоду. Майстри настільного тенісу виступають на довготривалих змаганнях, що складаються з великої кількості ігор і в результаті є серйозним іспитом на витривалість нервової системи та фізичної сили. На чемпіонатах Європи та інших змаганнях провідні спортсмени, виступаючи у всіх програмах, грають за день по 35–36 партій. У середньому це становить п'ять–шість чистих годин на день, а якщо додати ще й час на те, щоб зібратись перед кожним матчем, продумати тактику гри, виконати розминку і т. д., то можемо реально уявити навантаження гравця. Настільний теніс відноситься до групи видів спорту, які активізують серцево-судинну систему. Гравці відчувають великі навантаження під час тренувань і змагань. За даними досліджень японських вчених, під час гри в настільний теніс витрачається більше енергії, ніж, наприклад, при грі в баскетбол. Тому одним з найважливіших критеріїв в настільному тенісі є фізична витривалість спортсмена. Досягнення високих результатів для людей, що займаються настільним тенісом, залежить від всебічного фізичного розвитку, яке здійснюється в цілорічному навчальному циклі і направлено на послідовне пристосування організму до інтенсивних навантажень і вдосконалення морально-вольових якостей спортсмена.

Для всебічного фізичного розвитку тенісиста використовуються загально-розвиваючі вправи, спеціальні вправи і додаткові види спорту: легка атлетика

(біг на короткі дистанції, старт, стрибки), футбол, баскетбол, гімнастика. Всі ці фізичні вправи включаються в заняття, в підготовчу його частину, з урахуванням стану здоров'я, індивідуальних якостей і стану фізичної і спортивно-технічної підготовленості на даний період.

Характер вправ, які рекомендуються для розвитку «загальної» витривалості, це тривалі, щодо рівномірні і ненасичені навантаження, які не характерні для ігрової діяльності в настільному тенісі. Нехтувати такими вправами не можна, тому, що «загальна» витривалість будується, в основному на вдосконалення дихальних можливостей за рахунок кисню з повітря.

Підняти рівень витривалості в настільному тенісі, де часто розіграш очка так стрімкий, що киснево-дихальні процеси просто не встигають включитися і потрібно сподіватися тільки на внутрішні резерви організму, необхідно спочатку створити «аеробну» базу. Удосконалення, безкисневих можливостей йде в двох напрямках. Як і при вихованні загальної витривалості, однаково важливі всі п'ять характеристик: тривалість вправи, його інтенсивність, тривалість відпочинку, характер відпочинку, число повторень.

1-й напрямок виховання анаеробної витривалості.

Інтенсивність роботи: Число повторень 90-95% від граничної (близька до граничної).

Тривалість вправ: Від 20 сек. до 2 хв. (Збільшується поступово).

Інтервали відпочинку: Між 1-м і 2-м повтореннями -5-8 хв., Між 2-3 повтореннями - 3-4 хв., Між 3-м і 4-м повтореннями - 2-3 хв., Між серіями - 15-20 хв.

Характер відпочинку: Заповнювати іншими видами роботи не слід, але не абсолютний спокій.

Число повторень: 3-4 - в серію, 2-3 серії (для непідготовлених спортсменів), 4-6 серій (для добре тренуваних).

2-й напрямок виховання анаеробної витривалості :

Інтенсивність роботи: Близька до граничної.

Тривалість вправ: 6-8 секунд.

Інтервали відпочинку: 2-3 хв. між повтореннями, 7-10 хв. - між серіями.

Характер відпочинку: Між серіями - малоінтенсивна робота.

Число повторень: 4-5 повторень - в серію, число серій - по підготовленості спортсменів.

На першому етапі тренування в підготовчому періоді кілька занять поспіль слід приділити увагу одному з напрямків виховання витривалості. При цьому черговість виконання тренувальних завдань така: виховання загальної (аеробного) витривалості - 1-й напрямок виховання анаеробної витривалості - 2-й напрямок виховання анаеробної витривалості. Такої же черговості потрібно дотримуватися і тоді, коли в міру зростання тренуваності всі ці форми виховання витривалості включаються в один загальний тренувальний цикл занять.

Коли ж у міру подальшого звикання до навантажень всі ці три різновиди тренування стануть включатися в одне заняття, послідовність рекомендується зворотня: 2-й напрямок виховання анаеробної витривалості - 1-й напрямок виховання анаеробної витривалості - робота над загальною витривалістю.

Слід пам'ятати, що для досягнення результатів у фізичному розвитку необхідно поступове підвищення обсягу та інтенсивності вправ.

Особливе значення для гравця в настільний теніс мають загальні і спеціальні фізичні вправи. Ними треба займатися систематично. Тільки багаторазове повторення спеціальних вправ (імітаційні вправи, вправи на велоколіс, вправи з обтяженнями, джгутами, БКМ і т. Д.) Дає позитивний результат в процесі навчання тенісиста.

Витривалість - здатність організму людини долати наступаюче стомлення. Характеризується воно часом виконання роботи певної інтенсивності. За характером розрізняють емоційне, сенсорне (чутливе), розумовий, фізичне стомлення. Фізичне стомлення проявляється в різній роботі, і відповідно, розрізняють силову, швидкісну, загальну (глобальну) витривалість, при якій в роботі беруть участь 2/3 всіх м'язів, і місцеву (локальну). Витривалість визначається властивостями ЦНС і процесами, що відбуваються в

ній при м'язовій діяльності, перш за все енергетичним обміном. Мірилом розвитку витривалості зазвичай служить тривалий біг.

У кожному змаганні навантаження має свої особливості. Вона буває тривалою або короткочасною, але завжди дуже інтенсивною. Це залежить від року навчання грі в настільний теніс, рівня спортивно-технічної підготовленості, ваги, статі і т. Д. В середньому кожна зустріч триває від 15 до 30 хвилин, а кількість таких зустрічей може доходити від шести до восьми в день, протягом декількох ігрових днів.

Значення витривалості в настільному тенісі дуже велике. Часто гравці, які володіють хорошою технікою і недостатньою витривалістю, блискуче вигравали перші партії, а в другій половині зустрічі втрачали точність удару і швидкість, у них слабшав увагу, порушувалося нормальне дихання, збільшувалася пітливість. Чим краще розвинена витривалість, чим вище її рівень, тим пізніше починається загальна втома, пізніше з'являється фаза некомпенсованого стомлення, успішніше буде відбуватися боротьба організму з втомою, триваліше може бути сама робота.

Література:

1. Барчукова Г. В. Теорія і методика настільного тенісу. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. М. Видавничий центр «Академія», 2006.
2. Матвєєв Л. П. Теорія і методика фізичної культури (загальні основи теорії і методики фізичного виховання; теоретико-методичні аспекти спорту та професійно-прикладних форм фізичної культури): Підруч. для ін-тів фіз.культури. М.: Фізкультура і спорт. 1991.
3. Матицин О. В. Багаторічна підготовка юних спортсменів в настільному теннісе. М.: вид. «Теорія і практика фізичної культури», 2001.
4. Ую Чжунхуей, Чжуан Узефу і ін. Настільний теніс. Фізкультура і спорт, М., 1987.

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Фісун Н., курсант

Петренко С. П., викладач кафедри СФП, майстер спорту
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
natalif0713@gmail.com

Професія працівників Національної поліції характеризується підвищеною складністю і вимагає розвитку не тільки особистих, а й фізичних якостей поліцейського. Специфіка професійної діяльності поліцейських вимагає постійного підвищення фізичної підготовленості та вдосконалення спеціальної моторики.

Навчання в галузі фізичної підготовки полягає у вихованні та вдосконаленні працівників поліції: рухових навичок і вмінь, необхідних для виконання повсякденної діяльності та в надзвичайних ситуаціях; витривалість, швидкість і сила, що дають можливість переслідувати злочинця та перевагу в протистоянні силі при зупиненні його, у тому числі в подоланні природних і техногенних перешкод; здатність до самоконтролю за своїм фізичним станом і здоров'ям у процесі виконання фізичних вправ; практичні навички використання прийомів самозахисту, особистої безпеки, фізичного впливу тощо [1].

Фізична підготовка — це комплекс заходів, спрямованих на формування та вдосконалення рухових навичок, розвиток фізичних особливостей і здібностей поліцейського з урахуванням специфіки його професійної діяльності. Фізична підготовка носить плановий і систематичний характер.

До системи фізичної підготовки належать: загальна фізична підготовка (далі – ЗФП); тактика самозахисту та особистої безпеки (далі – тактика

самозахисту); масові фізкультурно-спортивні заходи та секційні заняття з фізичної підготовки [2].

Основи тактики самооборони та особистої безпеки вперше закладаються працівникам на базових курсах навчання під час практичних тактичних занять. Формування та вдосконалення рухових навичок, розвиток фізичних особливостей і здібностей працівника поліції з урахуванням специфіки професійної діяльності відбувається під час занять фізичною культурою в системі підготовки [3]. Заняття з тактики самооборони проводяться в навчальних групах за місцем служби та на навчальних зборах. Деякі елементи, а саме фізичні вправи, які допомагають поліцейському швидко адаптуватися до мінливих навантажень, відпрацьовуються на заняттях з тактики самооборони.

Зміст фізичної підготовки включає теоретичні знання, методику формування фізичних характеристик, практичні навички фізичної активності, спеціальні засоби та способи допомоги потопаючому. Основним заходом фізичної підготовки є фізичні вправи, виконання яких повинно поєднуватися з дотриманням гігієнічних вимог і заходів щодо запобігання травматизму. Фізична підготовка поліцейських проходить під постійним наглядом спеціаліста у медичній частині. Висновки про стан здоров'я поліцейського медична частина робить за результатами щорічного медичного огляду або окремо, після перенесеного працівником захворювання, поранення чи каліцтва.

Організація спортивних заходів в органах (установах, підрозділах) поліції відбувається на підставі відповідних положень, що регулюють цю сферу діяльності, та відповідно до календарних планів, положень та правил змагань зі спорту. Органи (установи, установи) поліції можуть самостійно планувати спортивні заходи, які не входять до календарних планів Державної поліції України.

Підсумовуючи вищесказане, можна констатувати, що на рівні організаційної діяльності основними напрямками удосконалення фізичної підготовки працівників поліції є розробка нових методик навчання з урахуванням сучасних світових тенденцій та методик фізичної культури і

спорту. Важливим шляхом підвищення ефективності фізичної підготовки поліцейських є визначення пріоритету такої форми навчання, як самопідготовка. Необхідною умовою підвищення ролі самоосвіти буде посилення контролю та відповідальності працівників за рівень їхньої фізичної підготовленості.

Література:

1. Про затвердження Положення з організації перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України : наказ МВС України від 09.02.2016.
2. Про внесення змін до Положення з організації перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України : наказ МВС України від 30.01.2017.
3. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ МВС України від 26.01.2016 року.

СПОРТ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ШКІДЛИВИМ ЗВИЧКАМ

Черкасова О. М., здобувач вищої освіти
Петрушин Д. В., кандидат наук фізичного виховання і спорту,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
olesyacherkasova508@gmail.com

Проблема вживання алкоголю, тютюну та наркотиків дуже актуальна у наші дні. Зараз їхнє споживання характеризується величезними цифрами і проблема стала глобальною. Від цього страждає все суспільство, але насамперед під загрозу ставиться підростаюче покоління: діти, підлітки, молодь. Адже алкоголь, тютюн та наркотики особливо активно впливає на несформований організм, поступово руйнуючи його.

З цією проблемою має боротися не лише суспільство, але й кожна людина повинна усвідомлювати велику шкоду цих звичок і намагатися боротися із ними. Тільки після цього можна говорити про вирішення цієї проблеми.

Мета цієї статті -показати характер проблеми наркоманії, тютюнопаління, алкоголізму, використовуючи наукові дані в боротьбі з цим злом.

Одним із завдань є вивести «формулу здоров'я», засновану на заняттях фізичною культурою та спортом. Сьогодні, коли в нашій країні стрімко поширюється наркоманія, куріння та алкоголізм, стає надзвичайно актуальним питання про участь спорту боротьбі з цими згубними звичками. Дуже часто людині, яка прийняв рішення кинути палити, пити чи наркотики радять зайнятися спортом. З чим це пов'язано? Пропоную з'ясувати, чому саме спорт може допомогти у боротьбі зі шкідливими звичками.

Спорт допомагає зберегти та покращити здоров'я. Здоровий спосіб життя обов'язково включає: позитивне мислення; активну життєву позицію; здатність досягати психічної та душевної гармонії у житті, бути задоволеним своєю роботою, хобі; здорове повноцінне харчування; відпочинок; відмова від алкоголізму, тютюнопаління, наркоманії [1].

Для виходу зі стресових ситуацій рекомендується застосування фізичних навантажень. Регулярні заняття спортом запобігають розвитку хронічних захворювань, позбавляють депресії. Спортивні заняття сприяють: підвищенню імунітету; виховання сили волі; набуття впевненості в собі; збільшення тривалість життя; покращення зовнішнього вигляду; зміцненню фізичної сили.

Що відбувається під час занять спортом?

1. Йде заміна дій. Щоразу, коли курець тягнеться за сигаретою, рекомендується відвернути увагу будь-яким фізичним вправою. Можна тримати під рукою скакалку, можна робити присідання, бігати, виконувати силові вправи. Таким чином, незабаром бажання курити почне асоціюватися з необхідністю фізичної навантаження.

2. Виникає необхідність концентрації на активному фізичному дії, що є ефективною заміною шкідливої звички. Намагайтеся вникнути в суть складної

вправи, спробуйте домогтися хороших результатів, і ви помітите, що думати про алкоголь або куріння ніколи.

3. Покращується настрій. Досягнення мети та сам процес тренувань позитивно впливають на людину, дозволяючи справлятися зі стресом, у тому числі, зі стресом після різкої відмови від шкідливої звички. Ніхто не обіцяє, що процес боротьби з психологічною залежністю буде легким. Але саме спорт допоможе зробити його максимально ефективним. Переконайтеся у цьому самі. Головне, прийняти тверде рішення боротися із залежністю.

Спорт – альтернатива шкідливим звичкам ще й тому, що під час спортивних тренувань наш організм краще очищається від токсинів. Ось як спорт допомагає подолати залежність. Спортивні вправи супроводжуються виділенням поту, разом із яким виходять токсини. Медичні дослідження показують, що прискорення кровообігу під час регулярних спортивних занять сприяє зміцненню імунітету. Спорт вимагатиме дотримуватися особливого режиму харчування. Наприклад, якщо ви хочете позбутися харчової залежності до солодкого, ваш організм сам вимагатиме відмови від зайвої порції їжі: бігати на повний шлунок непросто та неефективно. Поступово ви навчитеся харчуватися правильно, з користю для здоров'я [1].

Спорт може зіграти велику роль у боротьбі з будь-якою шкідливою звичкою, будь-якою залежністю. Звичайно, якщо ви відчуваєте, що не можете впоратися зі звичкою самотійно, перш за все, потрібно звернутися до лікаря. Можливо, психіатр, нарколог чи гастроентеролог зможуть вирішити вашу проблему. Але кожен з них має рацію, коли порадить вам займатися спортом.

Література:

- 1.Виноградов П.А. Фізична культура та здоровий спосіб життя. К., 2005. 318 с.
2. Карачевський А. Подолати алкогольну залежність. Київ, 2016. 124 с.
3. Гогунів Е. Н., Мартянов Б. І. Психологія фізичного виховання і спорту. 2008.-288 с.
4. Моченов В.П. Спорт проти наркотиків. *Фізична культура*. 2003. С.61-64.

ДЛЯ ПОДАТОК

МАТЕРІАЛИ

Наукової Інтернет-конференції
з проблем вищої освіти і науки

**«НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ
ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ В МІЖНАРОДНИЙ
ОСВІТНІЙ ПРОСТІР»**

10 червня 2022 р.
Харків

Відповідальний за випуск

В.Ю. Нестеренко